

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

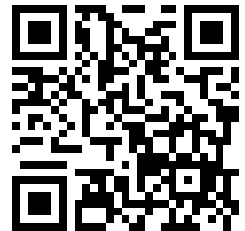
Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

<36611972720015

<36611972720015

Bayer. Staatsbibliothek

E

4° 314.4302.

Lh.

Las naturae

JUS NATURÆ
IN SUO PRINCIPIO COGNOSCENDI
EXPENSUM

ET
SUB CLEMENTISSIMIS AUSPICIIS
REVERENDISSIMI AC SERENISSIMI
DOMINI DOMINI

JOSEPHI

S. R. I. Principis & Episcopi Augustani,
Landgravii Hassiæ &c. &c.

In Monast. Neresheim Ord. S. Bened.
Una cum parergis ex universo jure selectis Disputa-
tioni publicæ subiectum

PRÆSIDE & AUTHORE

P. UDALRICO HUHNDORFF,
Ord. S. Benedicti, Ejusdemque Monasterii Professo,
J. U. Doctore, SS. Theologiæ Professore Emerito, & Jurium
Actuali, Notario Apostolico Romæ immatriculato.

DEFENDENTIBUS

RR. RR. FF. { Aurelio Hindelang,
Symperto Lederer,
Michaële Dobler,
Placido Pfeiffer,
Narcisso Mayr.

Ejusdem Ordinis & Monasterii professis, SS. Theolog.
& juris utriusque Candidatis.

Mense Septembri Anno Christi MDCCLV.

CUM LICENTIA SUPERIORUM.

Augusta Vindelicorum, typis Maximiliani Simonis Pingitzer.

Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex: Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem Cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in die, cùm judicabit DEUS occulta hominum.
Rom. 2. à v. 14.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

REVERENDISSIMO AC SERENISSIMO
DOMINO DOMINO

J O S E P H O
S.R.I. PRINCIPI

ET

Episcopo Augustano,
Landgravio Hafsiaë,
Principi Hirschfeldensi,

C O M I T I

Catimelibogi in Diez, Ziegenheim, Nidda,
Schaumburg, Isenburg, & Budingem, Abbati
Infulato sanctæ Helenæ in Feldwar.

Ecclesiæ Metropolitanæ Coloniensis,

Nec non

Ecclesiarum Cathedralium Leodiensis, & Constantiensis
CANONICO,

Equiti Ordinis S. Huberti &c. &c.

Domino Domino Clementissimo.

REVERENDISSIME AC SERENISSIME
SAC. ROM. IMP.
P R I N C E P S,
DOMINE DOMINE
CLEMENTISSIME!

Post triennalia Laborum juridicorum itinera, quietem demum anhelantes, una cum isthoc tenui libello, ceu qualicumque doctrinæ nostræ specimine, ad REVERENDISSIMÆ SERENITATIS TUÆ pedes festini convolamus, ibidémque prostrati, demississimè supplicamus, ut sub *umbra alarum* Clementissimi PATROCINII TUI, securissimè simul

inul ac placidissimè conquietere, & cum amante illa Anima (a) cuique nostrum ingeminare liceat: *Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi.*

Et certè felicissimi meritò nuncupabimur, si TANTÆ protectionis umbra nos contegat; felicissimus erit & exiguus hic ingenii partus, si TE, REVERENDISSIME AC SERENISSIME PRINCEPS, Mœcenatem habere clementia TUA illi concesserit; ut ut enim sit exilis in se ipso, splendorem tamen eximium indubiè se mutuasæ gloriari poterit ab ILLO PRINCIPE; in QUO jam pridem omnis profanæ pariter ac Divinæ literaturæ scientia Sedem suam fixit, & cuius tanta jam Laudum copia publicis edita voluminibus est, ut, qui plura jungere cupiat, vel temeritatis argui mereatur, quasi Panegyristas TUOS anteriores ignorantia, parcitatisve insimulare attentet, vel exorbitantis audaciæ, ac si virtutes TUAS, summæque Merita, vel recensendo, ne dicam prædicando, assequi speret.

Quid igitur restat, nisi ut Virtutes TUAS, licèt Maximas (præter morem alioquin in Thesium inscriptionibus consuetum) generalitèr tantùm indicasse nobis sufficiat; & hoc cùm ad evitandam temeritatis, & audaciæ memoratæ notam, tum vel maximè ad obsequendum Clementissimæ VOLUNTATI TUÆ, qua cuncta hominum encomia, quamquam summo jure TIBI competentia, singulari tamen modestiâ, ceu vana respicis, ac unicum id in votis habes, ut in stupendis iis omnibus, quæ ad Ecclesiæ TUÆ, subdito-

(a) Cant. II. v. 3.

rúmque **TUORUM** felicitatem, & ad animarum **TIBI** commissarum salutem, sapientissimè disponis ac perficis, soli rerum omnium Arbitro placeas, Ejusdemque honor & gloria reluceat, ac omni possibili modo per ea promoveatur.

Hæc **TU** tanta, **REVERENDISSIME** ac **SERENISSIME PRINCEPS**, quamvis maxima sint, laudari vetas; ne fors per laudes **TIBI** attributas, laudi Creatoris quidquam decedat. Adeoque præteritis Virtutum **TUARUM** præconiis, id unum nobis agere permissum est, quod cum agas Ipse, prohibere, ne agamus, haud vales. Vetet proin rara Modestia **TUA**, ne laudes **TUAS** decantemus; at vetare non potest, ne **DEO** ter **OPTIMO MAXIMO** grates referamus, **QUI**, cum æterno consilio **TE** destinasset Augustano Cælo Atlantem, tantas **TIBI** Vires contulit, ut amplissimæ gubernationis molem, infractis & inconcussis semper humeris, per tot jam annorum spatia felicissimè sustentens, iisdem mentem **TUAM** virtutibus instruxit, queis Ecclesiæ **TIBI** concreditæ salus & honor ita fulciatur, ut sub Gloriosissimo **TUO** Regimine, securitate, & pace nunquam interrupta se frui, jure gloriari valeat.

Benedictus igitur **DEUS**, qui in **SERENISSIMA TUA PERSONA** Principem nobis & Episcopum dedit, cujus Animus nunquam non pacatus ac serenus est; cujus placidissimus, conversandi, & gubernandi modus, jam dudum omnium Corda insolubili amoris, ac reverentiæ nexu **TIBI** devinxit, verèque **MAGNUM TE** esse fecit; non enim magni nomen me-

retur

retur Princeps, nisi Beneficus sit & Placidus; quem-
admodum & altissima quæque flumina non nisi placi-
do sono labuntur.

Benedictus DEUS, qui TIBI, SERENISSIME
PRINCËPS, præter animum placidissimum, singula-
rem quoque fortitudinem atque prudentiam in guber-
nando Principatum, ac Diœcesin amplissimam, lar-
gitus est. Utraque sanè Virtus Cœli munus est adeo
evidens, ut nec ipsi Gentiles ejusdem ignari fuerint,
attestante id suo & aliorum nomine *Pindaro* (b) ac
scribente :

Prudentes, fortesque Viros dant Numina terris.
Ambæ Virtutes (sic enim ratiocinari pergimus) va-
lentissima publicæ salutis fulcra sunt, quorum vel uno
deficiente, rerum summam periclitari, si non penitus
interire, necessum est; quæ tamen, coadunatis illis,
salva stat, & incolumis; nec enim prudentia sine
fortitudine, nec fortitudo multum sine prudentia va-
let, prout innumera comprobant exempla. Nonne
enim Priamus *Trojæ* incendium impedivisset, si, ut
Achilli Hectorem pari fortitudine pugnantem objecit,
ita *Simoni* quoque Virum opposuisset, qui consilia con-
siliis enervasset? Nonne Græcia Trojanorum erum-
pentium impetus tamdiu sustinere haud potuisset, si
Achillis invictum robur *Agamemnonis* sapientia & pru-
dentia non adjuvisset? Nonne *Marcelli* fortitudo
Hannibalem Italiâ non expulisset, nisi prudentia *Fabii*
accessisset?

O Fe-

(b) Ode 9. Olymp.

O Felices igitur populos istos, quorum Rectores fortitudine & prudentia dirigebantur; feliciores vero nos, qui in TE, REVERENDISSIME ac SERENISSIME PRINCEPS, memoratas Virtutes non divisas, ut in *Achille*, & *Agamemnone*, Græci, in *Marcello*, & *Fabio* Romani, sed collectas læti conspiciamus, dum tanta prudentia animique magnitudine TE præditum admiramur, ut nullum periculum, aliudve negotium arduum ingruere, ac suboriri posse videatur, quod invicto illo robore TUO ac prudentia majus sit.

Atque bina hæc DEI ter OPTIMI MAXIMI præclarissima dona, non tantum individuo nexu in TE, SERENISSIME PRINCEPS, conjunguntur, sed uberissimis quoque fontibus in populum TIBI subditum, tanta liberalitate, ac tam magnificè redundare facis, ut, si prolixius id commemorare aut extollere præsumeremus, verendum nobis esset, ne fors obscura dictione lucidissimo foli vel umbram, vel supervacuo conatu lucem affunderemus, quam IPSEMET, REVERENDISSIME AC SERENISSIME PRINCEPS, nunquam non copiosissimè effudisti, & singulariter nunc effundis, dum supra candelabrum Dignitatis Episcopalis positus, & Exemplo luces, & pro Ecclesia TIBI concredita vigilas indefessè.

Ast quid mirum, si tot virtutum ac donorum cælestium radiis & luceas & illumines? Cùm Benignissimum NUMEN totius SERENISSIMÆ DOMUS TUÆ universa decora ita in TE coadunarit, ut è cunctis SERENISSIMIS TUIS MAJORIBUS TOTUS QUANTUS compositus esse videaris, &
ipsimet

ipsimet Caelites, Diva scilicet ELISABETHA, Divi HUBERTUS & ALOYSIUS TE consanguineum & agnatum habere gloriantur, suasque in TE Virtutes revixisse mirentur; quas inter præcipuè conspicua est Religio, & studium Divini cultûs promovendi.

Benedictus igitur denuo sit DEUS, qui tantum sui honoris augmentandi zelum TIBI instillavit, ut per saluberrima media, non minùs statum sæcularem, quàm Ecclesiasticum (quamquam virtutum radiis aliàs jam conspicuum) illustriorem reddideris; & hoc non tam Imperio, quàm Exemplo, probè nimirum gnarus, istud illo majus & efficacius esse, metumque, ex imperio oriundum, non semper fidelem recti magistrum dici posse. Hinc non mirum, quod cum in populo, tum in Clero, Sæculari æquè ac Regulari, majora indies appareant incrementa spiritualia, quæ vigili TUÆ curæ se debere, & à TUA MAXIME PRÆSUL, Benedictione profluxisse, omnes uno ore confitentur, ita, ut acceptissimo Superis Patriarchæ JACOBO, geminæ Soboli filii sui JOSEPH benedicens, meritissimo jure simillimum TE pronuntiare liceat: Quemadmodum enim Ille duplicem, & benedictionum plenissimam manum iis imposuit, ita TU, REVERENDISSIME ac SERENISSIME PRINCEPS, partita utraque manu, Statui utrique, Clericali scilicet & Laicali, affectu æquali benedictionis plenitudinem impertiris; ut vel inde in Amplissima TUA Dioecesi, seu fertilissimo solo, continuo cumuletur *Odor agri pleni, cui benedixit Dominus* (c) immo tota, qua latè

(b) patet,

(b) Genes. XXVII. v. 27.

patet, dici mereatur Hortus amænissimus, cui omnia illa sacratoris Floræ inuetera sint implantata, quæ sacræ paginæ (d) de *Horto concluso* commemorant; *nardus*, videlicet, *Œ crocus*, *fistula*, *Œ cinnamomum*, cum *universis lignis Libani*, *Myrrha*, *Œ Aloë*, cum omnibus primis unguentis.

Ut autem patefiat, cujusnam beneficio, amænum adeo vultum Hortus ille induerit, à sacro Textu, operis adeo Sancti, causa statim (e) annectitur, *fons scilicet hortorum: puteus aquarum viventium, quæ fluunt* (non parcè) *sed impetu de Libano*. Cernis, ut opinamur, REVERENDISSIME ac SERENISSIME PRINCEPS, artem Regendi, quam cum paucis communem habes, nec non Beneficentissimam Clementiam TUAM hoc loco designari, quam in omnes quidem prorsus admirandam, in Religiosos tamen longe maximam esse profitemur, indeque Monasteriis, ac disciplinæ regulari suum stare vigorem & incrementum, dum ex Episcopali TUO perfectionis fastigio illos, quos religiosa professio similiter ad perfectionis apicem accelerato gressu contendere jubet, ac stimulat, Gratiarum & Favorum TUORUM fluentis continuo recreas, & in arrepto sacro suo itinere confortas.

Ex quibus omnibus liquido constat, quàm singulares DEO Ter optimo Maximo grates debeamus, quòd TALEM ac TANTUM nobis dederit EPISCOPUM, Qui cuncta fidelissimè adimplet, ob quæ constitutus est cum Apostolis PRINCEPS super terram,

ut

(d) Cant. IV. v. 14.

(e) Ibid. v. 15.

ut nimirum *evellat* & *destruat*, & *disperdat*, & *dissipet*, & *edificet*, & *plantet*: (f) Talem insuper ac **TANTUM**, Cui nil magis cordi est, quàm ut cum Patribus & Episcopis primorum sæculorum, eadem doceat, & operetur, eundemque gubernandi, fidem tuendi ac propagandi, nec non Christianos & Religiosos mores introducendi & conservandi modum ac normam teneat, **TALEM** demum ac **TANTUM**, in **QUO** notoriè omnia Præsulis optimi requisita, à *Paulo* Apostolo (g) indicata, *Titòque* ac *Timotheo* suo inculcata, reperire est.

Licet autem tot ac tanta dona hucusque enumerata, immo vix non innumera alia, cælitus **TIBI**, **REVERENDISSIME** ac **SERENISSIME PRINCEPS**, in supremo gradu communicata esse fateamur, & ob illa Benignissimo Numini grates debeamus infinitas; Sola tamen Clementia & Benignitas **TUA** est, quæ præ cæteris lenissimo quasi funiculo corda nostra trahit, **TIBI**que demississimo affectu conglutinat; & quidem eò arctiùs, quò insignioribus favoribus Abbatia nostra à **TE**, **REVERENDISSIME** ac **SERENISSIME PRINCEPS**, affectam sese agnoscit; pro quibus cum nobis ingratis omnino esse non liceret, dumque anxii diu hærebamus, quò gratitudinis genere arctissimum obligationis nostræ vinculum, non quidem solvere, at laxare tamen posse videremur, aliud vix occurrit, quàm illud, quod inter omnia minimum est, accepta scilicet à **TE** Beneficia fateri, docente

(b) 2

Sene-

(f) Jerem. I. v. 10.

(g) L. ad Timoth. 3. à v. 1. & ad Tit. I. à v. 27.

Seneca: interdum beneficii solutio est ipsa confessio; quam proin si á nobis quoque omitti contigisset, non ingrati- tudinis modò, sed & impietatis quilibet non im- merito nos arguisset.

Cùm autem

Nec laudare satis, dignòsque rependere grates (b)
sufficiamus,

nec tamen in conspectu TUO nos omnino vacuos apparere conveniat, Jussu D. Abbatis nostri, cum concredito sibi conventu, TIBI mille titulis obstrictif-
simi, exiguum hocce volumen SERENISSIMO NO-
MINI TUO demississimè inscribimus & consecramus, ac in Mnemofynon immortale Gratiarum, cœnobio nostro collatarum, offerimus. Ne tamen qualecun- que hoc gratitudinis anathema demississimum affectum nostrum penitus exhaustire videatur, ingenii nostri, viriùmque professi inopiam, id, quod in munusculo adeo exili minùs habentes invenimur, à Largifluo Remuneratore omnium DEO supplendum cum alle- gato Poëta vaticinamur:

- - - *Referent superi (i)*

Et sane referent (quis dubitet?) pro tanta TUA in nos Clementia, REVERENDISSIME ac SERE-
NISSIME PRINCEPS, ut in subditorum solamen, Ecclesiæ stabilimentum, omnium Ordinum & Sta-
tuum Principatus ac Diœcesis TUÆ felicitatem, no-
stri præsertim Monasterii continuum emolumentum
&

(b) Statius Lib. 7. Theb.

(i) Idem loc. cit.

& incrementum, quàm diutissimè vivas INCOLU-
MIS; ut exoptatis ubique successibus consilia TUA
sanctissima procedere læteris; ut sub TUO placidissi-
mo Regimine, fortissimâque protectione singulariter
floreſcere pergat Clerus uterque Augustanus; ac tan-
dem, ut INFULAM *letitiæ & exultationis* in hoc or-
be á DEO ter OPTIMO MAXIMO TIBI imposi-
tam, subsequatur in altero, post Nestoreos tamen vitæ
annos, CORONA GLORIÆ. Hæc speramus, hæc
desideramus, hæc votis omnibus exoptamus, TUIS-
que genibus REVERENDISSIME ac SERENISSIME
PRINCEPS, summa, qua par est, animi demissione
advoluti, nos & cœnobium nostrum perennibus
TUIS Gratiis commendamus

CLEMENTISSIMÆ
SERENITATIS TUÆ

Humillimi ac Subjectissimi

Præses & Defendentes.

(b) 3

APPRO-

APPROBATIO CENSORIS AUGUSTANI.

TRactatus hic *De Principio cognoscendi Juris Naturæ*, ob enodatas feliciter difficultates, Clarissimi Authoris præclarum ingenium, singularem diligentiam, profundam, tam in Theologia, quàm in utroque jure peritiam abunde commendat; cùmque nullibi à regulis morum deflectat, meritò ad plurium utilitatem, fructumque inde hauriendum, in lucem publicam procedit, Augustæ Vind. 12° Julii 1755.

FRANCISCUS JOS. de HANDL,
SS. Theol. Licent. Revendiss. ac Celsi.
Princ. & Episc. August. Consil. Eccles.
Major. Pœnit. & Lib. Censor, ac insignis
Ecclesiæ Collogiatæ ad S. Mauritium
Canonic. & Parochus mppr.

Imprimatur. Ex Vicariatu August. Die 15. Augusti 1755.

NICOLAUS ANTONIUS SEIZ, J. U. D.
Prælati Proto-Notar. Apost. & Sanctiss.
Domini Nostri Domest. Eccles. Cathedr.
Augustanæ Canonic. Capit. Archi-Presbyter
& Scholasticus, Sereniss. & Rev. Princ.
Episcopi Augustan. Vicarius in Spirit.
Generalis,

APPRO-

APPROBATIO THEOLOGICA.

PRæsentem Tractatum *De Principio cognoscendi Juris Naturæ*, non sine animi voluptate legi; præterquam enim, quòd in Fidei ac morum principia non modò non offendat, sed eadem potiùs defendat invictissimè; multa etiam in eo deprehendi, quæ Clarissimi Authoris nomen, pluribus aliis opusculis jam satis celebre, ob singularem tamen in hoc styli elegantiam & claritatem, rationum quæque pondera, eruditionis insuper ubertatem, ac methodum sæculo moderno accomodatam, procul dubio celebrius reddent. Dignissimam proin Lucubrationem hanc censeo, quæ typis publicis imprimatur, non tantùm ut præclarissima Authoris encomia exprimat, sed præcipuè, ut tenellas mentes, eam volventes, à Spuriis Naturæ principiis abducatur, iisdemque genuina illa, & veritati Catholicæ consona instillet.

Neresheimii 1. Julii 1755.

P. ROMANUS BAUMEISTER,
Ord. S. P. Bened. ibidem Professor
SS. Theol. Professor Emeritus ac
p. t. Prior.

CON-

Conspectus Operis.

- §. I. Recensentur Errores Antiquorum, & Recentiorum circa existentiam Juris Naturæ.
- §. II. Errores memorati refutantur, & existentia Juris Naturæ stabilitur.
- §. III. De Juris Naturalis essentia.
- §. IV. Status quæstionis & variæ opiniones de vero ac fundamentali principio cognoscendi Juris Naturalis exponuntur.
- §. V. An principium cognoscendi Juris Naturæ consistat in cultu, aut jussu seu voluntate DEI?
- §. VI. An principium Juris Naturæ sit Recta Ratio?
- §. VII. An conservatio hominis propria, vel ejusdem utilitas sit principium cognoscendi Juris Naturæ?
- §. VIII. Respondetur ad argumenta contraria.
- §. IX. Responsionum nostrarum continuatio.
- §. X. An principium cognoscendi Juris Naturæ sit Conservatio Naturæ rationalis, vel Decalogus?
- §. XI. Introductio in quæstionem, an *Socialitas* sit principium cognoscendi Juris Naturæ?
- §. XII. Proponuntur argumenta eorum, qui *Socialitatem* pro principio cognoscendi Juris Naturæ statuunt.
- §. XIII. Reliqua fundamenta Pufendorffii, Thomassii & aliorum.
- §. XIV. Quid de *Socialitate* in ordine ad Principium Juris Naturæ sentiendum?
- §. XV. Respondetur ad argumenta contraria §. XII. insinuat.
- §. XVI. Solvuntur argumenta §. XIII. indicata.
- §. XVII. An Lex naturæ ex Amore tanquam principio cognoscendi desumenda sit?
- §. XVIII. An principium cognoscendi Juris Naturæ sit essentia humana, independenter, & ante DEI voluntatem spectata?
- §. XIX. Exponitur opinio nostra de principio cognoscendi Juris Naturæ.
- §. XX. Statuuntur aliqua quasi comprincipia & alia adminicula cognoscendo Juris Naturæ inservientia.
- §. XXI. Ostenditur utilitas juris divini, *in specie sic dicti*, ad cognoscendum Jus Naturæ.
- §. XXII. Alia adjumenta cognoscendi Jus Naturæ.

PRÆFATIO AUTHORIS.

COgitanti mihi, serióque deliberanti, quo potissimum scripto Curfus meo juridico, tertium nunc evoluto, coronidem imponerem, talem, præ aliis, materiam seligere constitui, quæ non tam sterili speculatione legentium, præsertim Tyronum (in quorum gratiam unice me scripsisse fateor) intellectum pungeret, quàm meram voluptatem, & utilitatem spiraret, moribúque componendis conducirer. Hunc in finem *Genuinum Juris Naturæ principium* accuratius indagare admodum fore proficuum censui, Jus Naturæ enim pulcherrima illa res est, cujus, *in scientia formam redacti*, vel solo audito nomine, ingenuorum adolescentum animos colliquescere, & quascunque lucubrationes, argumentum hoc vel ex toto, vel pro parte solùm, pertractantes, avidissimè arripere, hoc præsertim ævo, frequentissimè cernimus; quamquam eosdem raro inibi pedem figere experiamur, vel si figant, meliores haud redire conspiciamus. Licet enim, ab integro fere sæculo, tot volumina, Jus Naturæ explanantia, in orbe comparuerint, pleraque tamen, vel ipsa mole sua & obscuritate à legendo absterrent, vel dum eruditionis speciem præferunt, plurimum in recessu putridi habent, & dum nullo consilio, nullo delectu habito, sed cæco plerumque impetu, ætatis nostræ scioli in ea (tanquam nubem pro Junone) involant, ingenti suo damno redeunt: siquidem aut ingenii elegantia, aut styli suavitate illecti, pro melle venenum, ad sui, suorúmque perniciem sugunt, *principiisque sincero Natura Juri penitus adversis* animum imbuunt, quæ ubi semel in eo radices fixerint, quàm diutissimè hæere solent, vix unquam amplius excutienda; cujus mali radix esse videtur, quod ejusmodi homines novitatibus nimio studio inhient, & quævis noviter excogitata vel modificata Juris Naturæ principia, quibusdam verborum lenociniis proposita, & prima fronte nescio quid incognitum ac salubre promittentia, neglecto accuratiore illorum examine, sequi constituent, non considerantes, quod plerumque speciosa sint, quæ ad nocendum excogitantur, ne ipso mox aspectu perterrefacti homines ea refugiant,

(c)

&

& quod illa, quæ ad totius vitæ rationes pertineñt, omni cura sint examinanda, & ad intimos usque recessus pertentanda, prout ex horum omissione ingenti suo damno, præter alios, expertum se fatetur *Joannes Wilmot* notus ille Comes Rossensis (de quo plura suo loco in opere) qui Atheismum publicè professus, postmodum autem opitulante DEO saniora sapere doctus, ingenuè fassus est, totius cæcitatæ suæ originem fuisse spuria ejusmodi Juris Naturæ principia: *Stulta nimirum ista & absurda Philosophia, qua hodie, inquebat, tam vehebementer incantatus est mundus, præcipue quomodo illam Hobbius & quidam alii propagaverunt, hæc est, qua me perdidit, me magnùmque numerum meliorum Nationis ingeniorum.*

His porro malis opportune medelam ferre, paucis abhinc annis allaborarunt eruditissimi quidam Scriptores Catholici, doctissimas hunc in finem lucubrationes edendo, quæis periculosa illa principia non modo felicissimè detexerunt, sed & solidissimis rationibus confixerunt. Hos inter singulariter commendari merentur Clarissimi viri *P. Corbinianus Thomas* Ord. S. Bened. in Alma Universitate Salisburgenſi nunc Pro-Cancellarius, Vice-Rector, ac S. Scripturæ Professor, in præclarissimo suo opere *de Jure Natura*, nitidissimè scripto, & anno 1737. Salisburgi impresso: *P. Ignatius Schmarz* ex Inclita Societate JESU, in *jur. publ. univers. Nat. & Gent. P. Anselmus Desing* in *Juris Naturæ Larva detracta*, & in *Jure Naturæ Liberato ac Repurgato*.

Præstantissima hæc ingenia à longe secutus, eorum tamen vestigia fidelissimè legendo, Opellam hanc prelo subicere statui, eo fine, ut illam evolvendo juveniles animi facillimo labore præpararentur, & habiliores efficerentur, ad vasta illa præfatorum, & aliorum Authorum, volumina, & in iis reperta systemata ac principia felicius penetranda. Atque hic est scopus, quem in pagellis his edendis animo Sincero mihi præfixi, huic si exoptatus correspondeat effectus, solum Authorem Naturæ in eo glorificari toto mentis affectu desidero.

and all
unobscure
unvaried
and in fact
the
.

§ I.

Recensentur Errores Antiquorum, & Recentiorum circa existentiam Juris Naturæ.

Sapientissimus rerum omnium Conditor DEUS, qui certa lege vallabat abyssos: qui circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transfrent fines suos: (a) Ille, inquam, DEUS, qui non tantum siderum motus, anomalis licet admirandis implexos, certis tamen iisque constantibus regulis (ut ab Astronomis docemur) alligavit, sed & inferioribus hujus mundi corporibus motus quosdam, proportionè mirabili definitos, indidit, eorumque operationes ad communem quemdam consensum attemperavit: quid mirum, si & libertati humanæ, statim ab initio creationis ejusdem, terminos, seu leges posuerit, quos eidem egredi, quibusve contravenire non liceret? Hæ leges, uti dictum, cum ipsa humana natura coeperunt, nam & illa ætate, qua sine lege errare videbantur homines, eoquod in societates civiles non dum coivissent, quemlibet eorum jam stringebant, easque tanquam omnium actionum normam sequi necessum erat. Hæ nimirum sunt illæ leges, quas, ut ait CICERO: non didicimus, Regimus, accepimus, verum à natura ipsa arripimus, ad quas non docti, sed facti: non instructi, sed ambuli sumus: (b) & ut paucis complectamur, sunt ipsissimum Jus Naturæ, quod immutatam

Deus non minus libertati humana quam rebus aliis ab initio terminos posuit ac leges.

(a) proverb. 8. à v. 27.

(b) II. de LL.

*Hæ leges
respectu
hominum
sunt ipsum
jus Natu-
ra.*

tatum semper stetit, etiam tunc, quando homines in societates, tum perfectas, tum imperfectas, coiverunt. Inest enim, nescio quid, & animò inhæret continuò, quod hominem, quæ homo est, regit, quodque sine ulla vi coactiva imperii civilis sibi à natura quisque sentit imperari, sine omni, vel sexus, vel dignitatis, aut opum, aliorumve ex accidenti contingentium discrimine.

*existentiam
Juris
Natura
impugna-
vit Carne-
ades.*

2. Ut ut verò Juris hujus existentia neminem, nisi à statu sanæ mentis planè defectum; fugere posse videatur; non defuerunt tamen, nec fors hodie desunt, qui non minus improbo, quam temerario conatu, vel penitus, vel pro parte illud tollere attentârunt. Horum si non primus, inter præcipuos tamen recenserem, meretur CARNEADES, Academicæ philosophiæ * sectator, qui *Juris & justitiæ naturalis* oppugnationem suscipiens ** asserbat: *jura sibi homines pro utilitate sanxisse, scilicet varia pro moribus, & apud eosdem pro temporibus mutata: Jus naturale esse nullum: omnes & homines, & alias animantes, ad utilitates suas naturâ ducente ferri, proinde aut nullam esse justitiam: aut se sit aliqua, summam esse justitiam; quoniam sibi noceret, alienis commodis consulens, (c) **** Ejusdem farinae poeta fuit, qui cecinit:

Jura

* quæ ex instituto nihil definiat & assensum quidem sustinebat, de omnibus autem quæstionibus in utramque partem disputabat.

** Cùm Atheniensium Romæ legatus esset tempore M. Porcii Catonis censoris, ut testatur Gronovius in suis notis ad Grot. de I. B. & P. in præf. §. 5. Henneccius (in prolegom. prælect. Academ. in Pufend. libb. de offic. Hóm. & Civis. §. 1.) ex Plutarcho refert, Carneadem aliquando pro justitiâ, postmodum vero contra eandem, jurisque naturalis existentiam differuisse, ac propterea, Auctore Catone Urbe pulsam.

(c) Lactantius lib. V. Divin. Instit. c. 16.

*** Operosè Carneadem excusat Auctor disputationis, Lipsiæ anno 1746. impressa, sub titulo: *principium cognoscendi justî & æqui &c. ex utilitate. §. XXIV.* Ubi à variis textibus Ciceronis, aliisque argumentis, hujus philosophi sententiam eam attingi probare nititur; quæ tamen in suo valore relinquimus; cum nos, haud sperant, qui non Auctorem, sed perverfam illam opinionem & rationes ejus, à Lactantio in epitomen redactas, impugnamus.

Jura inventa metu injusti fatiuro necesse est,
Tempora si fastidiosque velis evolvere mundi,
Nec natura potest jussu secervere iniquam, (d)

* His adde *Arabelaum Anaxagora* discipulum, cui solenne fuit, *justum & turpe nullum esse natura, sed lege*: scilicet liberè lata. (e) quam insaniam de *Cyrenaicis* quoque legimus, qui pariter cenluere; *nihil esse natura justum, vel honestum, vel turpe, sed lege & consuetudine* (f) Alii dein antiquorum pfeudopoliticorum, Regibus blandiri cupientes, affirmarunt, *Regi aut civitati nihil injustum, quod utile esse*: (g) Item: *jus & fas assidere jovi, ut quidquid Rex facit, id justum fasque sit.* **

3. Sed ne putes antiquos tantum, & quidem gentiles, hujusmodi opinionibus fasciñatos fuisse, en! recentioris etiam ævi viros, & quidem religione christianos, sicutinus, lue simili infectos. Sic enim *Joannes Morvillerius*, magni nominis inter suos, *Carolo IX.* Galliarum Regi, de bello Hispaniæ inferendo cogitanti, ob metum tamen injustitiæ committendæ sollicito, sequens consilium dedisse fertur: *Bellum hoc justum, necessariumve fit, disputando non multum immorabor, quod ridiculum plerisque videatur, principes, & alios, qui Rempublicam tractant, rii Carolo quique ejus utilitate & occasione metiri solent, ad has scrupulosas quæstiones basitare.* - - - *nunquam principi auctor ero Regi belli suscipiendi, quod non necessitate, aut decoris, aut dignitatis ratione, aut saltem specie tueri possit.* (b)

4. *Morvillerio* nec hilo melior, imò pejor extitit *Thomas Impia do-Hobbesius* *** in suo tractatu *de cive*, alteroque *Leviathan* (seu de *Strina bobsumma bestii.*

A 2

(d) Horat. lib. I. Satyr. 3. V. CXI.

(e) Diog. Læert. Lib. 2. c. 4.

(f) Apud eundem in vita Aristippi.

(g) Ita *Eushydemus* apud *Thucydidem* Hist. lib. VI.

(h) *Thuanus* Hist. lib. VI.

* *Heineccius* loc. cit. ex *Laërtio* refert, *Porarium tantum* exprimere voluisse sententiam *Epicuri*.

** *Il solatii Anaxarchus Alexandro M.* de cade *Clyti* regiâ suâ dextrâ perpetrâd, dolenti, impendit.

*** *Malmesburienfis Anglus natus 1588. 5. Aprilis, denatus anno 1679. 4. decemb.* *Insignis alioquin philosophus, cujus etiam scripta philosophica latine Amstelodami impressa sunt anno 1668.*

summa potestate) inscripto, * ubi jus quidem omnibus hominibus commune attribuit, sed *omnium in omnia*, asserens, omnes quidem illo jure stringi, ita tamen, ut cuilibet impune foret eidem pro libitu se subtrahere: ex quo nil aliud deducit, quam bella, injurias, cædes, tanquam ex naturali libertate fluentes, itidem innoxie patrari. Ab illo præterea jure *omnium in omnia* subortum esse metum inter homines, ait, præsertim infirmiorum à validioribus, eoque compulsos (ut vi vim repellerent, securique viverent) societates inlisse, pactis etiam quibusdam intervenientibus, non tamen per modum legis; sed ex mero beneplacito, obligantibus. Societate sic inita, civitatæque constituta (ulterius asserit) quemlibet *jus suum*, alioquin singulis *in omnia* competens in eam aut Rectorem ejus transtulisse, sicque *principem*, eo jure suffultum, *nihil injuste agere*, præsertim contra exteros; cum jus omne solius utilitatis mensuram metiendam sit.

*Ejusdem
prosecutio*

Asserit statum naturalem privatorum,

Et civitatis esse statum perpetui belli.

§. Hinc porro concludit, quod status Civitatum sit status perpetui belli, prout antea status naturalis privatorum erat; & quamvis ejusdem Civitatis homines sibi nunc sint amici, exteros tamen omnes respectu ejusdem ut hostes haberi; Hæc ut manifestiora fiant, audiamus ipsum Hobbesium. Ait igitur: *hostis est cuique, cui nec paret, nec imperat. (i)* Item: *status Civitatum inter se naturalis, id est, hostilis est: neque si pugnare cessent, idcirco pax dicenda est, sed respiratio, in qua hostis alterius motum vultumque observans, securitatem suam non ex pactis, sed ex viribus & consiliis adversarii aestimat. (k)* Rursus: *quamquam tempus nunquam fuerit, in quo unusquisque unuscujusque hostis erat: Reges tamen, & persona summam habentes potestatem, omni tempore hostes inter se sunt. (l)* Hoc ergo abominandum in *Hobbesii* principium est: *jus omnium in omnia*

* Ambo tractatus decreto S. Congregationis judicis 12. Martii 1701. non minus ac scripta Machiavelli proscripta sunt. Ansam Hobbesio illos edendi præbuit nimius in Carolum I. Angliæ Regem affectus, & odium in senatum patrium, contra Altesarum nimis Crudelem. Quo simul intendisse videtur in illis Anglorum turbis potestatem Regiam, etiam ultra despoticismum Machiavellicum firmare (ait Clr. P. Schwarz in prolog. jur. publ. Instruct. 7. §. 4. f. m. 242.) hinc Rex sorsario dixerat: se uti Hobbesio in vicem urfi, ad molossorum Vires temandas, & acundas.

(i) De Cive c. 9. §. 5.

(k) Ibid. c. 13. § 7.

(l) In suo Leviathan, c. 13.

nia, bellum omnium in omnes, ex quo fœderum omnium sanctitas per necessariam consequentiam tollitur, dum nulla, inter principes etiam Christianos, pacis firmitas locum amplius obtinet, nisi quamdiu utilis. His si adjungas ea, quæ Hobbesius de hominum subitaneo, fungorum adinstar è terra ortu, sine ulla erga se invicem obligatione, fingit, (m) à dementia parum abfuisse cum Gröningio censebis; vel id ei occines, quod Demochares Laconensis de Stratocle dixisse fertur: nisi insaniret.

Hinc neque pax neque ulla pacta firma esse possunt. filio bobbe, sibi de ortu bominum.

6. Putat quidem Pufendorfius (n) Hobbesii mentem à quibusdam eruditis nimis quam sinistrè fuisse acceptam. Verùm hic ipsemet Auctor, utut Hobbesiam l. c. satis operosè videatur excusare voluisse ex eo, quòd ejusmodi errores per quasdam subin hypotheses doceat: non tamen id seriò intendisse Pufendorfium, patet ex propriis ejus Verbis, dum ait: „ Istæ hæc quidem utcunque tolerabilia videri possent, si duntaxat per modum hypotheseos assumerentur, in quo sensu eadem ab ipso Hobbesio accipi ex cap. 8. §. 1. de Cive videtur, tur colligi, ubi ita dicit: ut redeamus iterum in statum naturalem, consideremusque homines, tanquam si essent jam subito è terra fungorum more exorti & adulti, sine omni unius ad alterum obligatione. „ Alio tamen loco (de Cive c. 13. §. 7.) & passim non per modum hypotheseos, sed seriò statum Civitatum vocat naturalem, id est hostilem. „ Hucusque Pufendorfius. (o) Dein, si permitteremus etiam ab Hobbesio subinde per modum hypotheseos talia proponi, hoc ipsum tamen in re tanti momenti, & cum periculo perversionis aliorum conjunctâ, à temeritate palpabili excusari non posset; mala siquidem & impia consuetudo est, contra Deos disputandi, sive animo id fiat, sive simulato. (p)

Pufendorfius eum excusare nititur,

Sed non seriò id facere videtur.

Nec subtractione hypotheseos similia docere permixtum est.

(m) De Cive c. 8. §. 1.

(n) De I. N. & G. lib. 2. c. 3. §. 16.

* Stratocles homo scurrili impudentià (ut ait Plutarchus in Demetrio) decretum fecit, scripsisse (jussisse) populum Atheniensem, ut quidquid Rex Demetrius jussisset, id fas apud Deos, justum apud homines haberetur. Cum autem non nemo Magnatum Stratoclem insaniam propterea argueret; Demochares respondit: insaniret vero, nisi insaniret.

(o) Loc. cit. cap. 2. §. 7.

(p) Cicero 2. de Nat. Deor.

*Samuelis
Rachelii de
Hobbesii
doctrina ju-
dicium.*

*Et aliorum
protestan-
tium.*

*Quis fue-
rit Benedi-
ctus Spino-
sa?*

*Ejus abo-
minanda
doctrina.*

*Praesertim
de justitia
& charita-
te.*

7. De hac porro doctrina Hobbesii *Samuel Rachelius* (q) ita differit: *nunquam, fateor incidi, in ullum scriptorem, qui absurdiora ac tetriora placita orbi exposuerat: ut sanè miratus fuero, quo modo ullius Viri, docti bonique suffragium mereri potuerit.* Hinc non mirum, si de eodem Hobbesio pronuntiare non vereatur & illud: occupat extremum scabies (r) indicare nimirum intendens, doctrinam ejus inter omnes de *Jure Naturæ* lucubrationes postremo loco collocandam esse. Similla de scriptis ejus alii auctores, quamquam protestantes, magno numero judicia tulerunt. (s)

8. Licet autem hæc de scriptis Hobbesii judicia sint verissima, ipsæque Author dignus sit (ut ait Conringius) *quem omnium odia excipiant*; alium tamen tibi sistimus amice lector, præ cuius impudentia tolerabilior adhuc esse videtur insania & improbitas Hobbesii. Est autem portentum hoc *Benedictus spinosa*. * Hic ergo tum in *Epistolis* suis, tum in *Ethica ordine geometrico demonstrata*, tum in *tractatu Theologico-politico*, perversissimum de juris naturæ principiis systema producit, dum omnem *justitiam & charitatem* meris hominum conventionibus, ac imperii summi fulcro inniti perhibet, quibus sepositis, ambas virtutes ex integro corruere necesse est, en! propria ejus verba, dum ait, *eos, qui summum imperium tenent, solos jus habere discernendi, quid justum, quid injustum, quid pium, & quid impium sit.* (t) Et, *justitia, inquit, & absolutè omnia vera rationis documenta, & consequenter erga proximum Charitas, à solo imperii jure, hoc est, à solo eorum decreto, qui jus imperandi habent, vim juris & mandati accipiunt.* (u)

9. Ut

(q) Differt. I. de jur. Nat. & Gent. n. 109.

(r) L. c. n. 105.

(s) Vid. Clr. P. Thomas de *jure Nat.* differt.

4. §. 2. n. 3. & Cl. P. Schwarz l. cit. fol. m. 240. & seq. ubi adhuc plura de judicio Pufendorffii habet; & fol. 242. Ubi epitomen totius doctrinæ Hobbesianæ exhibet.

(t) In tract. Theol. polit. ad initium.

(u) Ibidem cap. 19.

* *Amstelodamensis, in judaismo natus & educatus, qui postmodum saltem deservisse Synagogam visus est, si non ex malo judæo factus sit pessimus Christianus, imò Atheus; cum & præceptorem in lingua latina habueris Medicum Atheistam.*

9. Ut porro magis adhuc impietas hominis detegatur, sciendum est, eum *jus Naturale* non in cujuslibet individui *sana ratione*, sed *cupiditate ac potentia* reposuisse: rursus enim hæc evomit; *Uniuscujusque individui naturale jus eousque se extendit, quo ejus potentia: & consequenter quidquid unusquisque homo ex legibus suæ naturæ agit, id summo natura jure agit, tantùmque in naturam habet juris, quantum valet* (w) *posuit.*

Ast nondum quiescit viri impudentia, sed (x) pactis quoque ac fœderibus firmitatem omnem denegat, ea non diutius in suo robore permanere asserens, quàm vel spes lucri, vel damni metus permittunt, quorum etiam uno deficiente sine omni perfidiæ nota illa dissolvi posse contendit; hinc civitatem, ejusmodi pactionibus nimium fidentem, nihil habere, quod plantat, præter nimiam simplicitatem, qua fidei alienæ salutem suam concredidit. Quamvis autem à Sacris litteris pacta conventa servare jubeamur, earum tamen doctrinam præcisè genericam esse tradit, à qua casus singulares excipiendi cujuslibet judicio relinquuntur. Alia insuper impudentissimus homo ex memoratis principiis suis infert, quæ sine offensione summa vel semihonestarum aurium nec eloqui licet.

Jus naturale cujuslibet in cupiditate & potentia re

fœdera non diutius servanda docet, quàm quousque sunt utilia.

Qualem sensum in hoc passu scriptura affingat.

§. II.

Memorati errores refutantur, & Juris Naturalis existentia stabilitur.

10. **R**ecensitis præcipuis circa juris Naturalis existentiam erroribus, eorum refutatio cuicumque sana ratione utenti difficilis non est; cum ejusmodi opinionum portenta totum genus humanum prima statim fronte perhorrescat. Ad id proin quovis meliori modo præstandum accingimur. Ut autem ordinatius procedamus, à *Carnæde*, & ejus affectis rursus initium ducemus. Si proin per hunc philosophum *jus Naturæ nullum; si homines à natura præcisè ad proprias utilitates diriguntur; si nulla justitia; vel hæc summa stultitia foret*, homo non tantùm ex humana sua conditione, sed & infra omnia

Facile refutantur prædicti errores

(w) Loc. cit. cap. 2. n. 4.
(x) Ibidem cap. 3.

*Agitur
contra Car
neadem &
ejus affe-
clas.*

nia animantia reliqua dejiceretur, cum tamen certum sit, ipsum non tantum esse *animans*, sed etiam *eximium animans* (y) multoque longius distans à cæteris omnibus, quam eorum species inter se; id autem præprimis verum non esset, si homines propriam solum *utilitatem* in omnibus respicerent, cum in hoc ab aliis animantibus vincerentur, nam & hæc, quamvis ratione haud prædita, propriæ tamen utilitatis studio non ita feruntur, ut alienam non curent.

*Præstara
diæta Phi-
lonis.*

11. In hujus confirmationem audi quæso *pbilonem*, satis emphaticè ad propositum nostrum perorantem: „ Imitatores, „ inquit, saltem mutorum animantium estote homines. Be- „ neficio vicem rependere illa edocta norunt; canes domus „ defensores sunt: quin & pro heris moriuntur, si quod subi- „ tò periculum eos contigerit. - - - Nonne inter foeda foe- „ distimum est, in referenda gratia hominem vinci à cane, mi- „ tissimum animal à ferocissimo? quod si à terrestribus non sa- „ tis edocemur, transeamus ad naturam volucrum, æris via- „ tricem, ut vel inde discamus, quod oportet. Ciconiarum „ senes in nidis manent, volare invalidæ. Harum soboles per „ omnes, propè sic dixerim, terras mariaque volitant, victum „ undique parentibus quærentes, illæ pro ætatis merito fru- „ untur quiete &c. „ Huc usque *Pbilo.* (z) Falsum est igitur „ hominem & reliqua animantia propriæ tantum utilitatis studio „ ferri. Probat hoc ulterius sæpè laudatus *Hugo Grotius* (a) „ exemplo infantum, in quibus „ ante omnem disciplinam osten- „ dit se ad bene aliis faciendum propensio quædam, prudenter „ à Plutarcho observata: sicut & in ea ætate misericordia spon- „ te porumpit. Homini verò perfectæ ætatis, cum circa simi- „ lia similiter agere nôrit, cum societatis appetitu excellen- „ te, cujus peculiare solus inter animantes instrumentum ha- „ bet sermonem inesse etiam facultatem sciendi agendique se- „ cundum generalia præcepta, par est intelligi, cui quæ con- „ veniunt, ea jam sunt non omnium quidem animantium, sed „ humanæ naturæ congruentia. Hæc verò in societatis custo- „ dia

*Ex quibus
probatur
homines
non ad so-
lam utili-
tatem pro-
prium in-
clinari.*

*Quod ulte-
rius offen-
dit Groti-
us exemplo
infantum.*

(y) Cicero I. de Leg.

(z) Ad quintum Decalogi præceptum.

(a) In prolog. §. 7. & 8.

„ dia humano intellectui conveniens; fons est ejus juris, quod
 „ propriè tali nomine appellatur: quo pertinent alieni absti-
 „ nentia, & si quid alieni habeamus, aut lucri inde fecerimus,
 „ restitutio, promissorum implendorum obligatio; damni col-
 „ pa dati reparatio, & poenae inter homines meritum. „ Ita
 Grotius; cujus discursum magis adhuc illustrat Gronovius (b)
 ita scribens: „ Homo appetit societatem, quia ea juvatur &
 „ conservatur: & si nihil juvaretur, ac sibi sufficeret, eam ap-
 „ peteret tamen, ne sermo esset otiosus sibi: deinde ut, quae
 „ habet commoda, cum aliis communicaret: (bonum enim
 „ est communicativum sui) aut saltem aliis demonstraret; na-
 „ turaliter enim gaudia testem requirunt. Jam qui socium ad-
 „ mittit, qui vicinum, necesse est aliquid ei tribuat, aliquid
 „ in illo ferat, & sibi minùs indulgeat, ut eadem vicissim con-
 „ sequatur à socio. Qui contubernalem adseiscit, necesse est
 „ partem cubiculi ei permittat &c. „ Hucusque Gronovius,
 & verissimè: sapienter enim dixit Cicero: (c) *Si pateat, cu-
 jus muneris colendi efficiendique causa nati & in lucem editi si-
 mus, quae sit conjunctio hominum, quae naturalis societas inter
 ipsos; his explicatis, fontem legis & juris inveniri.* Ex dictis
 autem, imò ex dictamine rationis quilibet intelligit ob solam
 utilitatem propriam se natum ac in lucem editum non esse.

Item ex ap-
 petita so-
 cietatis &
 sermone ho-
 mini con-
 cesso.

Magis id à
 Gronovio
 illustratur.

12. Patet igitur homines non pro sola sua utilitate sibi ju-
 ra constituisse, & consequenter jus naturale nullum esse; imò
 amplius liquet hoc ex eo, quòd illa ipsa jura civilia ab homi-
 nibus sancita, praecipua capita, pro salute generis humani à
 jure naturae dictata, in se complectantur, aut supponant; qui-
 bus dein superstruunt, & addunt ea, quae particularis singu-
 larum Civitatum utilitas exigit. Quod autem Horatius ait,
*jura inventa esse metu injusti, & quod natura justum ab injusto
 discernere non possit;* quoad primum in eo tantum sensu verum
 est, quòd, cum nudum rationis dictamen ad effroenem homi-
 num licentiam reprimendam non sufficeret, inventae sint eum
 in finem leges poenales. Quoad secundum omninò falsum est
 de natura rationali; quamvis non semper è stapede, ut ajunt,
 resolvere possit, hoc vel illud praecipì, aut vetari à lege na-
 turae injusti?

Jura civi-
 lia vel in se
 complec-
 tuntur vel
 supponunt
 praecipua
 juris natu-
 ralis capi-
 ta pro salu-
 te generis
 humani.
 Qualiter
 jura sunt in-
 venta metu
 injusti?

B

(b) Ad cit. §. 8. Grotii.

(c) I. de leg.

Falsum est quod natura non possit secernere justum ab injusto. Non est dictum rationi conveniens, justitiam esse summam stultitiam.

Sapienter agit qui juste, inspicenter autem, qui injuste.

Probat hoc effato Ciceronis.

Incipiunt refutationes Hobbesii & ei similium

turæ. Patet hoc ex cujuscunque conscientie synteresi, quæ cunctis, etiam principibus, superiorem potestatem non agnoscantibus, remorsum aliquem ingerit *rationis pena*, ob transgressionem nempe *legis*, certè non alterius, quàm *naturalis*.

13. Postremum denique quod *Carneades* obgannit, *justitiam esse summam stultitiam*, adeò à sana ratione deflectit, ut summè mirandum sit, humano intellectui simile paradoxum incidere potuisse. Pone enim (ut exemplis veritas clarescat) furtis quemquem ditescere; nunquid *summa* stultitiæ arguendus hic esset, si ablata restitueret, eoquod *per hoc sibi noceres alienis commodis consulens*, ut arguit *Carneades*? pone jam alium, qui fortunâ suâ contentus, aliena relinquat intacta, nunquid & hic stulti nomine à *Carneade* notabitur? pone denudò priorem ablata non restituere, sed de furto convictum in furcam agi. Quisnam obsecro sapientius egit, an prior negligendo, an posterior custodiendo justitiam? quivis certè prudens illi primas dabit, qui aliena non rapuit: & tamen hic secundùm justitiæ leges egit. Verius igitur est *injustitiam potius esse summam stultitiam*; cultores autem *justitiæ* sapientissimis annumerandos; nam *perspicuum est, nisi aequitas, fides, justitia profisciscantur à natura, & si hæc omnia ad utilitatem referantur, virum bonum* (& consequenter sapientem) *non posse reperiri.* (d) Ast quid moramur in detegenda veritate cunctis propatula, si eos excipias, qui vel in corde suo dicunt: *non est Deus*, vel profligatæ vitæ idololatras, Legislatorem, omni naturâ superiorem, ejusque legem, per dictamen rationis intimatam ignorare affectant, nec tamen possunt; quos inter *Carneades* ac cæteri ejusdem furfuris homines (si tamen homines dicendi) quorum insaniam hucusque perstrinximus.

14. His igitur ommissis, illi potius à nobis impugnandi sunt, qui (ut Apostolus ait: (e) *confitentur se nosse DEUM* (ejusque legem) *factis autem negant, cum sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.* Tales fuere pseudo-christiani illi, *Thomas Hobbesius*, & alii, quorum impia dogmata superius à num. 3. recensuimus. Horum igitur abominandæ

(d) Cicero 2. de fin.

(e) Epist. ad Tit. cap. 1. v. 16.

minandæ doctrinæ, protestantibus etiam exosæ (f) præprijis opponimus auctoritatem sacram & profanam *consensu gentium* obfirmatam, juris naturalis existentiam (quam perversi homines illi tollere aut labefactare conantur) asserentem. Audite proin *Habbesii* sectatores (quorum pro dolor! non paucos etiam hoc ævo reperire est) audite inquam scripturam (si tamen hujus etiam testimonii aurem adhuc præbere dignemini, qui non tantum ab Ecclesiâ, sed & ab ipso DEO profus impia mente averſi esse comprobamini) audite Doctorem Gentium (g) de illis, qui veri numinis agnitione destituti sunt, *Adducitur* perorantem: *Gentes*, ait, *quæ legem* (scriptam) *non habent, testimonii-Naturaliter*, (ex instinctu naturæ) *ea, quæ legis sunt, faciunt S. scribunt; ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis red-dente conscientia ipsorum, Et inter se invicem cogitationibus accusantibus Et defendentibus Et c.*

15. A Sacris litteris veniamus ad SS. Patres, quorum doctrinam si adversarii vilipendant, non minùs insipientiam suam, quàm animum ex integro perversum, confessione propria luculenter ostendunt, dum viros pietate non minùs, quàm doctrinâ insignes, quibusdam pseudo-politicis, & principum adulatoribus postponere non verentur. Sic ergo S. *Augustinus* magnum illud Ecclesiæ lumen (b) *Lex tua*, inquit, *Domine scripta est in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas*. Plura si viri hujus Sanctissimi testimonia petas, libros ejus *de civitate DEI, de providentia divina, de doctrina Christiana* evolve. Huic adjungo S. *Hieronymum* Doctoris maximi S. *Hieronymi* nomine jam pridem insignitum, qui (i) ait: *Ista lex, quæ in corde scribitur, omnes continet notiones, Et nullus est, qui banc legem nesciat*. Et alibi: (k) *nulla extabat lex de vindicando parricidio, Et tamen ex ratione judicavit CAIN, se mortem meruisse, Et ex horrore conscientia dixit: Omnis qui invenerit me, occidet me*. Verùm ne prolixiores nos esse arguas,

B 2

ipsemet

(f) Vid. Clr. P. Thomas l. c. differt. 4. §. 2. à n. 3. & Clr. P. Ignar. Schwarz l. cit. in prolog. instruct. 7. §. 4. Fol. m. 240.

(g) Ad Rom. 2. v. 14.

(h) Lib. 2. Confess. cap. 4.

(i) In Epist. ad Galas. q. 8.

(k) ad cap. 4. generis,

S. Ambrosii.

ipsemet Patrum scripta, consule, præsertim S. Ambrosii librum tertium de officiis, ubi similia dicta magno numero reperies.

Allegatur auctoritas philosophorum.

Monitum Grotii de Philosoph. testimoniis

Effatum Ciceronis de existentia juris Naturæ.

Item Platonis & Aristotelis.

Suffragatur consensus gentium.

De temporibus ante Mosaicis.

16. Auctoritatem sacram testimonia profana excipiunt, antiquorum scilicet *Philosophorum*, qui licet (monente Grotio) *particulari cuidam secta, argumento, causa, servare soleant, tamen ubi multi diversis temporibus ac locis idem pro certo affirmant, id ad causam universalem referri debet, quæ in nostris questionibus alia esse non potest, quàm aut recta illatio Philosoph. ex natura principis procedens, aut universalis consensus.* Inter hos præcipuè *legis naturalis* existentiam propugnârunt stoici, à quorum dogmatis uti totus pendeat Cicero, non minus eloquentiâ, quàm philosophiâ insignis; ita ex eorum doctrina ad propositum nostrum sequentia effatur cujusque menti altissimè imprimenda: *Hanc video, inquit, sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingenii excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam, quod univ. versum mundum regeret imperandi prohibendique sapientiâ.* (1) & alibi: (m) de eadem lege addit: *quam non audicimus, legimus, accepimus, verùm à natura ipsa arripimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.* Similia tibi subministrabunt Aristotelis libri *Ethicorum*, Platonis *Dialogi de Republica*, & alii philosophi passim, quorum dictis dum brevitatis amicæ studio supersedemus, unius adhuc *Senecæ* verba adjungimus, qui (n) *Lucilium* suum in hæc verba docet: *primiti mortalium, & ex iis geniti naturam (dictamen rationis) incorruptè sequebantur, eamque habebant & ducem & legem.*

17. Præfatæ porro auctoritates, tum sacræ, tum profanæ, per *consensum gentium* mirificè confirmantur, ut à quarumdam & morum earum inductione liquidò constabit. Sic enim Imò Tertullianus (o) de temporibus ante-Mosaicis: *Unde Noë, inquit, inventus justus, si non illum naturalis legis justitia præcedebat? Unde Abraham amicus Dei deputatus, si non de aequitate & justitia legis naturalis?* & alibi de gente Judaica: *Ante legem Moysis scriptam in tabulis lapideis legem fuisse con-*

(1) 2. de leg.

(n) Epist. 90.

(m) In orat. pro Milone.

(o) Advers. Judæos. cap. 2.

contendo non scriptam, qua Naturaliter intelligebatur, Et à Testimoni-
 Patribus custodiebatur. 2. de primis Romanorum ita Sallu-
 um de Ro-
 stius: (p) Jus bonumque apud eos non legibus magis, quam na-
 turâ valebat. De his ipsis Lactant. firm. (q) Nec disciplina,
 inquit, eos ad rectum, sed natura perducit, quæ sapius etiam
 indoctos impellit ad laudem. 3. De scythis, populo alioquin Item de
 barbaro justinus (r) ait: justitia gentis ingeniiis culta, non le- scythis.
 gibus (positivis) nullum scelus apud eos furto gravius; quippe
 sine tecto munimentoque pecora Et armenta habentibus quid salvum
 esset, si furari liceret? prorsus ut admirabile videatur hoc illis
 naturam dare, quod græci longâ sapientum doctrinâ, præceptis-
 que philosophorum consequi nequeunt, cultosque mores inculta
 barbariæ collatione superari. 4. (ut alla passim apud Aucto-
 res obvia exempla omittamus) Tacitus (s) inquit; vetustissi-
 mi sine mala libidine, cõque sine pœna agebant, nec præmiis opus **Affertum**
 erat, Et cum nihil præter morem cuperent, nihil per metum **Taciti.**
 vetabatur. Sed ne prolixiores esse videamur, elegans tantu-
 modo senecæ dictum superaddimus, nempe: **Argumentum ve-**
 ritatis est, aliquid omnibus videri. (t)

18. Verùm paulisper hîc subsistens quæris, qua ratione ex **Objectio de**
 moribus & consensu gentium juris naturalis existentia probari **putativo**
 possit, cum ab exemplis aliarum Nationum, etiam moratorum **consensu**
 contrarium potius elucescat? sic enim, Imò, **Plutarchus (u)** **gentium**
 testatur, **Lacedæmonios** in modo cautè furandi pueros instituisse, **contrario.**
 ac eorum ingeniosa furta, tanquam artis militaris non contem-
 nenda præludia suspexisse. * 2. **Parti Et magi honestissimam Spartani**
sepulturam avium aut canum laniatus putavere. (w) Quod ip- **fovebant**
 sum de Hyrcanis, aliisque gentibus traditur, quibus pro sepul- **furta.**
 chro canes fuere, eumque in finem **sepulchrales dicti, affluent**
 cibo

B 3

cibo

(p) In Catilin. c. 9.

(q) Divin. instit. lib. 3. c. 15.

(r) Apud Clr. P. Thomas.

(s) III. Annal. 26.

(t) Epist. 117.

(u) In Lycurgo.

(w) Alexander ab Alexand. genial. diæ. 1. 3. c. 2.

* *Furantur autem (ait Plutarchus loco cit.) tam accuratè, ut fama sit, puerum quemdam, cum catulum vulpis clepsisset, ac pallio operuisset, laniatum ab eo dentibus Et unguibus ventrem, adeo sustinuisse lacendi can- ed, ut mortem obierit.*

Alia gentes pro se-pulchris elegerunt corpora vivorum animalium. cibo nutriti, & à quolibet in vita, ad corpus suum aliquando exanime lacerandum, parati; quem sepeliendi modum eximium etiam, ac solennem habebant 3. *Derbices* (gens quædam persica) & *Hyberni* (populi ambo indomiti) *parentes, & affines, qui succubuere, commesse, pietatis, maximaque bonestatis munus putabant.* Similia de aliis passim referunt Historici, quæ tamen omnia juri naturali refragari neque nos abnuimus.

Respondetur ad objectionem.

Spartani credebant furta esse honesta.

Quod provenit ex eo, quia confundebant utile cum honesto.

In hoc errarunt plures teste Cicerone.

Gentes in eo consen-

19. Ast hæc non enervant asserta nostra; id enim solummodo probant exempla memorata (si tamen hæc & alia ejusmodi veritatis limites semper teneant) ex consensu gentium non semper deduci posse, quænam naturæ legibus præcepta sint, aut prohibita. Imò nationes illæ, quæ vel furta fovebant, vel viva animalium sepulchra sibi, aut parentibus, aliisque propinquis destinabant, hæc omnia tanquam honesta ac laudabilia suscipiebant, quod in specie de Spartanis dicendum, qui furtorum juveniliū calliditatem patriæ summè *utilem* & eo ipso naturæ legibus conformem judicabant; unde factum est, ut pueri minùs cautè vel astutè furantes, ob negligentiam & imperitiam suam vapularent multis. *Cui rei ne fides deogetur* (inquit Plutarchus ubi supra) *efficiunt pueri, quos nostra etiam tempestate vidimus aliquoties ad aram Dianæ orthia verberibus cæsos mori.* Quòd autem Lacedæmonii hæc omnia naturæ legibus congruere autumarint, exinde docemur, quòd hæc natio gentibus moratoribus certò annumeretur, & consequenter nemo prudenter suspicari possit, ab ea jus Naturæ inter *non entia moralia* computatum fuisse. In hoc tamen cum pluribus aliis errârunt, quod primam honesti partem in patriæ suæ utilitate posuerint; *jus enim aliud nec norunt, nec discunt, quàm unde spartam putent posse augeri* ait Plutarchus. (x) Error autem hic exinde traxit originem, quod in verbo (*Utilis*) *lapsa consuetudo flexit de via, sensimque eò deducta est, ut ab honesto utile secerneret, & constitueret honestum aliquid, quod utile non esset, & utile, quod non honestum.* Qua nulla perniciēs major hominum *vita potuit afferri.* (y) His tamen non obstantibus, omnes gentes, saltē moratiores, in eo consentiunt, omniumque mentibus

(x) In Agefila o.

(y) Cicero 2. de offic.

mentibus insita veritas est, aliqua demum esse, ad quæ Natura nos impellat, tanquam præcepta, & alia, à quibus tanquam vetitis avocet. *Quæ enim Natio non comitatem, non benignitatem, non gratum animum & beneficii memorem diligit? quæ superbos, quæ maleficos, quæ crudeles, quæ ingratos non aspernatur, & odit? (z)*

tiunt, quod saltem aliqua sint à natura præcepta aut vetita.

20. Ex his omnibus porro confectaneum est, quàm nefandum sit principium *Hobbesii*: *jus omnium in omnia, bellum omnium in omnes.* Per illud enim omne jus, omnis comitas, benignitas, & quidquid, testante S. scriptura, Patribus, antiquis philosophis, & consensu gentium, natura inculcat, exhumana conditione expellitur, imò homo ex homine exturbatur, ferociorque esse permittitur, quàm ferocissima quæque bruta; ut enim poëta canit: (a)

Pessima sequela ex principio Hobbesii est

*quo nemore unquam
Expiravit aper majores dentibus apri?
Indica Tigris agit rabida cum Tigride pacem
Perpetuam, savis inter se convenit urfis.*

En! bellæ cohibentur à natura, nec ruunt in sibi similes; *Quod Homo ferocior esset, quàm belua.* nam & lupi non nisi sæva hyeme in se mutuò adiguntur, ut proverbium habet: & solus homo ratione præditus, non tantum connivente, sed & instigante natura, pro libitu in hominem irruat? quid quæso magis rationi & persuasioni communi adversatur?

21. Verum non egerent *Hobbesiani*, *Spinosistæ*, & similes alienis testimoniis, quæ superius magno numero attulimus, si modò propriam confulerent mentem; nam & sceleratissimi vim quamdam in se experiuntur, ad hoc vel illud impellentem, ab aliis autem retrahentem; ut enim ait S. Chryostomus: (b) *at si millies quis improbus fuerit, non interit judicium conscientia.* Quis enim est, qui non aliquando ab odio DEI, à blasphemis, à perjuriis, à rapinis, & aliorum coedibus, aliisque criminibus, insitâ quadam aversione, ac horrore retentus fuerit, vel qui post similia nefanda, etiam occultissimè patrata, nullum

Etiam scelerati & jus naturæ negantes, remorsum conscientia sentiunt.

(z) Cicero 2. de Leg.

(a) Juvenalis satyr. 15.

(b) Homil. 17. in genes.

*Et metum
pena ob
sua scelera.*

*non datur
autem pa-
na metus
sine lege.*

*Hæc vero
lex non a-
lia, nisi na-
tura.*

*Conclusio
hujus § per
aureum di-
ctum Cice-
ronis.*

nullum unquam conscientia remorsum senserit? Quis est, qui opera quædam V. g. reverentiam erga parentes, beneficentiam in egenos, auxilium periclitanti proximo impensum in semet ipso, vel aliis, tanquam rationi summè congrua, non approbaverit, iisque contraria tanquam rationi adversantia, vituperiumque ac poenam promerentia, non damnaverit? Neminem certè reperiēs (etiam inter Monarchas, superiorem nullum in mundo reverentes) qui non ob atrocissima scelera commissa metum quemdam poenæ aliquando in se notaverit: qui metus aliunde provenire certè non potuit, nisi à transgressione legis, ubi enim lex non est, ibi nec poena locum habet. Quænam autem illa lex est, nisi ea, quæ à supremo Legislatore DEO scripta est in cordibus nostris, ac jus Naturæ vocari consuevit? frustraneus igitur labor est, existentiam legis Naturæ eliminare, aut labefactare velle; quibuscunque enim verborum phaleris aut involucris vel cum *Hobbefio*, vel cum *Spinosa* vel cum aliis, id attentaveris, nullo tempore tamen malitiæ tuæ quietam possessionem adipisceris; nam propriæ conscientia tuæ stimuli nunquam reclamare cessabunt, semperque manebit inconcussum illud Poëtæ: (c) *stat ratio contra & secretam gannit in aurem; ne liceat facere id, quod quis vitiat agit. & Lactantii (d) ex libris Tullii de Republica mutuatum, ubi sic effatur: Est quidem vera lex, recta ratio, natura congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quæ vocet ad officium jubendo, vetando à fraude deterreat: quæ tamen neque probos frustra jubet, aut vetat (hos enim obsequentes habet) nec improbos jubendo aut vetando movet (ad legis hujus observantiam) Huic legi nec abrogari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet. Nec verò aut per senatum aut per populum solvi hac lege possumus. Neque est quærendus explanator, aut interpret ejus alius. Nec erit alia lex Roma, alia Athenis, alia nunc, alia posthac: sed & omnes gentes, & uno tempore, una lex, & sempiterna, & immutabilis continebit, uniusque erit communis quasi Magister, & Imperator omnium DEUS; ille legis hujus inventor, disceptator, lator, cui qui non parebit, ipse se fugiet, ac naturam hominis aspernabitur, hoc ipso luet maximas pœnas, etiamsi cætera supplicia, quæ putantur, effugiet.*

§. III. De

(c) Pers. Satyra 5. v. 96.

(d) Lib. 6. Instit. c. 8.

§. III.

De Juris Naturalis essentia.

22. Sicut in precedentibus existentiam Juris Naturalis præstabilem necesse fuit: *cum frustra de Jure suscipiatur disputatio, si ipsum jus nullum: (e)* ita juris ejusdem essentiam (succinctè tamen) declarare prius oportet, quàm in illius principium, tanquam scopum nobis præfixum, inquiramus, monentem in hoc secuti Ciceronem, quod *omnis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debeat à definitione proficisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputatur (f)* Mirum est autem, quàm varias juris hujus definitiones, vel descriptiones, Auctores excogitaverint; quæ tamen varietas magna ex parte non aliunde originem traxisse videtur quàm ex diversitate opinionum circa juris ejusdem *cognoscendū principium*; quales enim in hoc puncto sententias singuli sunt amplexi, eisdem quoque definitiones suas adaptare studuerunt.

*Præclaræ
monitiō
Ciceronis.*

*Unde va-
rietas tan-
ta definit.
jur. Na-
tura?*

23. Illarum porrò celebriores hic referre juverit, quæ nostram dein subnectemus. Igitur (ut ab antiquis initium ducamus) *Domitius Ulpianus* jus Naturale dicit, quod *Natura omnia animalia docuit. (g)* Ciceroni est *recta ratio naturæ congruens. (h)* alibi vero, *recto, & a Numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, & prohibens contraria. (i)* *L. Annao Seneca* dicitur, *Divina Ratio toti mundo & partibus ejus inserta. (k)*

*Definitio
Ulpiani
Ciceronis, &
Seneca,*

24. Recentiorum agmen ducit *Hugo Grotius*, qui jus Naturæ definit, quod sit *dictamen rectæ rationis, indicans, actui alicui, ex ejus convenientia aut disconvenientia cum ipsa natura rationali, inesse moralem turpitudinem, aut necessitatem moralem, ac consequenter ab Authore Naturæ DEO talem actum aut vegari aut præcipi. (l) **

*Hugonis
Grotii.*

25. *Illustris Pufendorfius* legem naturalem ait esse illam, quæ *Pufendor- cum rationali ac sociali natura hominis ita congruit, ut humano fii. generi*

(e) Grot. de I. B. & P. in prolog. §. 5.

(f) de offic.

(g) L. I. §. 3. ff. de I. & I. (h) III. de Republ. (i) II. de LL.

(k) Lib. 4. de Benefic. c. 4. (l) de Iur. B. & P. Lib. I. c. i §. 10.

* D. Jean. Barbeyrac Grotii notator huic definitioni, post vocabula *natura rationali*, addit: *ac sociali*; juxta mentem scilicet ipsius Auctoris, loc. cit. §. 12. n. I. expressam.

generi honesta, & pacifica Societas, citra eandem, constare nequeat (m) Hanc ipsam definitionem Immanuel Webers Pufendorffii scholiasstes succinctius exhibet, dicens, jus Naturæ esse *dictamen Rationis rectæ, super socialitatem reflexum, officia homini incumbentia proponens.* (n)

Samuelis Rachelii,

25. Aliam, & fors justo prolixiorē legis Naturæ descriptionem exhibet *Samuel Rachelius, volens illam esse jus à Providentia Divina, juxta ideam legis æternæ profectum, hominis naturæ rationali & sociali accomodatum, quod in illius mente per rectam rationem promulgatum eum obligat, ut suos actus ad hujus juris normam componat, atque ita suam felicitatem consequatur.* (o)

Böbmeri,

Haud minùs succinctè Illustris *Böbmerus* jus Naturæ describit, dum ait, quod sit *norma à DEO cordibus hominum inscripta, secundum quam homines sibi invicem obligantur ad pacem & tranquillitatem, tanquam unicum illud vinculum societatis humanae inter se conservandum, eaque fugienda quæ eandem tollunt, ad totius humani generis felicitatem æternam.* (p)

Magnif. P. Schmier

Magnif. P. *Schmier* jus Naturæ definit, quòd sit *ordinatio divina sapientia per dictamen synterefsis Natura rationali manifestata, præcipiens ea, quæ rectæ rationi sunt consentanea, & prohibens contraria.* (q) cum hac definitione coincidit ea, quam habet clarissimus. *P. Ignatius Schwarz.* (r)

Nostra definitio.

26. Hæ porro sunt præcipuæ definitiones ac descriptiones juris Naturalis, circa quas id unum hic notamus, illarum quasdam nimium succinctas, aliàs vero nimis prolixas, aut improprias esse; excepta ultima, quam inter relatas prævalere censemus, optimam tamen judicantes eam, quam tradit clarissimus. *P. Corbinianus Thomas.* (s) cum quo proin sentimus, quòd jus Naturæ sit *ordinatio divina sapientiæ, per dictamen synterefsis naturæ rationali manifestata, præcipiens ea, quæ ad finem*

(m) de offic. Hom. & Civ. Lib. I. cap. 2. §. 16.

(n) Ad eundem Pufendorffii locum in edit. de anno 1734.

(o) in suis dissert. De I. N. & G. dissert. I. n. 33.

(p) Introd. in jus publ. univ. part. Gener. c. j §. 36.

(q) jurispr. Can. Civil. lib. I. f. m. 70.

(r) L. cit. f. m. 531.

(s) Loc. cit. dissert. 3. §. I. n. 4.

finem ejusdem necessaria sunt, prohibentque contraria. Hæc definitio, ut vides, proximè accedit ad illas, quas in fine num. præced. allegavimus, principioque cognoscendi juris Naturæ, à nobis infra statuendo, ut videbis, maximè concordat, solùmque aliqualem explicationem reposcit.

27. Dicitur itaque I. *ordinatio divina sapientia*, ad significandum, quòd lex naturæ ipsius legislatoris D E I, tanquam causæ efficientis, * non solùm quatenus Intellectus Divinus convenientiam objecti cum natura rationali cognoscit, sed etiam, & præcipue, quatenus Divina voluntas obligat ad ea, quæ à recta ratione distantur. Dicitur II. *per dictamen Synteresis*, nempe per judicium illud practicum, quod à *Synteresi*, seu ab habitu primorum principiorum moralium profectum est. ** Dicitur III. *natura rationali*, scilicet creatæ, ad indicandum juris Naturæ subjectum, quod aliud esse non potest, nisi rationis compos; quomodo enim Rationis regulâ dirigatur, qui ratione non pollet? Hinc bruta jaris hujus omninò sunt incapacia. Infantes autem & amentes, subjectum ejus tantùm in actu primo sunt. Dicitur IV. *manifestata*, id est, *promulgata*: sicut ad omnem legem promulgationem aliquam necessariam esse, juris interpretibus indubitatum est. *** Dicitur V. *qua ad finem ejusdem necessaria sunt*: quibus verbis potius uti placuit, quàm, ut alii habent, *qua recte rationi sunt consentanea*; omnes quippe cujuscunque virtutis actus rationi sunt consentanei; quin tamen ad finem naturæ rationalis omnes necessarii sint, unde nec lege naturali, nec lege positiva omnes sunt præcepti.

† sit actus

Ejusdem
declaratio

Juris Naturæ
subjectum.

C 2

Dicitur

* Juxta illud stoicorum effatum: non potest inveniri aliud justitiæ principium, alia origo, quam à Jove, & communi natura petitum: inde enim necesse est, omnia ista nos exordiri, si volumus aliquid de bonis & malis dicere.

** Lumen naturalis rationis subservit Synteresi, quæ est virtus, vel mentis nostræ habitus, quo inducimur ad consequenda imperata per jus naturale, & ad fugienda quæ ipsum prohibet. Uno verbo Synteresis est velut innocuum igniculi, qui in nobis est, rationis naturalis, adquisitum ex frequentatione actuum, quibus assuescimus operari secundùm rationem. GONSALEZ in Apparatu de Orig. & progressu jur. Can. n. 9.

*** Hinc risu dignum, quod Suetonius commemorat in vita C. Caligula Imperatoris, qui flagitante populo Romano proposuit legem, sed minutissimis literis, & angustissimo in loco, ut ne cui describere (quæ non legere) licerit.

*Indicatur
Juris Na-
tur. obje-
ctum.*

Dicitur demum VI. *prohibensque contraria*; scilicet ea, quæ ob intrinsecam suam turpitudinem, & cum sine prædicto repugnantiam prohiberi exigunt. Omnes igitur actus, qui, tanquam ad finem naturæ rationalis necessarii, vel eidem fini sunt contrarii, juris Naturalis obiectum constituunt, & priores quidem ob intrinsecam suam bonitatem necessario à præfato jure præcipi, posteriores verò ob intrinsecam suam malitiam necessario prohiberi exigunt;

*Explica-
tur, qua-
nam sit
fundamen-
talis quo-
rundam
actuum ma-
litia,*

28. Coeterum quæ modò de *intrinseca* bonitate vel malitia diximus, sic intelligas oportet, quod nonnullis actibus ante omnem legem vel præcipientem, vel prohibentem, insit *fundamentalis* quædam & *radicalis* bonitas aut malitia, v. cujus ab intrinseco præcipi vel prohiberi exigant, ita, ut quacunque DEI voluntate nunquam liciti reddi possint aut illiciti: Dari autem hujusmodi actus *fundamentaliter* bonos aut malos ex eo suadetur, quòd præprimis nullo modo dubitari posse videatur, dari quosdam actus ex *natura sua* Divinis perfectionibus repugnantes, V. g. Odium DEI, Ejus *Amori ac Bonitati*; *blasphemia* infinitæ Ejus *excellentiæ ac Dignitati*, *mendacium* summæ DEI *Veracitati*; *homicidium injustum*, supremo ejusdem in Creaturas *Dominio* &c. qui actus cum nec in minimo Divinas perfectiones participare valeant, intrinsece sunt inepti, ut homo per eos tanquam media ad finem suum ultimum tendere possit, consequenter ex eorum natura & intrinseca malitia repugnat, eos vel præcipi, vel tanquam licitos permitti posse; sed potius necessario prohiberi exigunt; cum enim DEUS ab intrinseca sua immensa bonitate determinatus sit ad seipsum suasque perfectiones amandas, eodem modo determinatus censi debet, ad aversionem omnium eorum, quæ illis essentialiter repugnant.

Et quorundam actuum aliorum fundamentalis bonitas.

29. Quoad actus *intrinsecè & fundamentaliter* bonos id ipsum constat ex eo, quòd, cum DEUS necessario amet suam propriam *intrinsecam bonitatem*, non possit odisse, vel non amare ea, quæ, & in quantum bonitatem illam participant, & apta sunt ex natura sua præcipi tanquam media ac dispositiones ad finem ultimum consequendum; ejusmodi autem sunt actus humani jure naturæ præcepti v. g. *Cultus DEI* &c. ergo habent intrinsecam & *fundamentalem*, seu *radicalem* aliquam *bonitatem*, quamvis *formaliter* demum boni fiant per legem. Quod si quæ-

si quæras, cur aliqui actus intrinsecè & *fundamentaliter* boni & *Car. qui-
honesti* lege naturali præcepti sint; alii autem itidem honesti *dum actus,
purè* sint permitti, facile discrimen damus, quòd, cum homo *intrinsecè
rationis* compos per proprios actus suos ad finem tendat, *bonesti le-
illi* actus boni sint à lege naturali necessariò præcepti, qui ab *ge nat. sine
intrinsecò* cum illo fine necessariò connectuntur, quos inter præci- *præcepti;
puus* est *amor D E I*; quoad illos verò, qui tantum inserviunt *alii verò
ad finem* illum expeditiùs assequendum, præceptum ejusmodi *tantum per
necessarium* haud fuit. *missi?*

§. IV.

*Status questionis & variae opiniones de vero ac
fundamentali principio cognoscendi juris naturalis ex-
ponuntur.*

30. **P**ostquam §. præcedenti insinuavimus objectam juris
naturæ esse actus illos, qui tanquam ad finem naturæ ratio-
nalis necessarii, vel eidem fini contrarii, necessariò præ-
cipiuntur, aut prohibentur; in ordine ad scopum nobis præfixum *Status qui
quæritur*, quodnam sit illud *principium, ac regula fundamenta-
lis*, sive *medium* deveniendi ad agnitionem obligationis ho- *stionis est,
mini* naturalis, & unde dignosci possit; quinam sint illi actus, *quamam sit
ad finem* naturæ rationalis ita necessarii, vel eidem ita contra- *regula illa
fundamen-
rii*, ut ex essentia sua ab Auctore naturæ præcipi aut prohiberi *talis dig-
debuerint*. Et hoc vocamus *principium cognoscendi*; aliud *oscendi,
enim* est principium juris Naturæ *constitutivum* (leu, ut aliis *an hic vel
placet*, principium *essendi* sive *causa* legum naturalium) & hoc ille actus sit
est ipse DEUS sive *voluntas*, & ordinatio DEI. quod discrimen *jure natu-
in* quæstione præsentis semper præ oculis habendum est: cum ij, *rati præ-
qui* ad illud non attenderunt, *incerta & desultoria* in præfenti *ceptus aut
materia* non rarò docuerint. Quærere igitur *principium juris prohibitum,
Natura*, prout hic sumitur, est idem ac indagere, quidnam
sit illud, ex quo velut radice, per necessariam consequentiam,
liquidò cognosci valeat *lex naturalis* in ordine ad singula obje-
cta sua.

Hoc principium necessarium esse omnes fatentur.

Disputant tamen

DD. an sit unum vel multiplex.

Rationes P. Desing pro multiplicitate.

Ratio prima, quia liberum DEO fuit, quoniam principia vellet constituere &c

Ratio 2. quia eodem modo perducimur ad cognitionem DEI & ejus imperii.

31. Hoc porro principium, seu regulam, oppidò necessariam esse omnes fatentur; licet enim, teste Apostolo (t) Lex naturalis scripta sit in cordibus nostris, operoso tamen sæpè discursu opus est, ad penetranda illa arcana Juris Naturæ in mentis nostræ recessibus intimis abscondita. Quamvis autem certissimum sit, & ex ipso *principiato* satis pateat, ejusmodi principium verum, ac *fundamentale* dignoscendi jus naturæ, existere; summo tamen studio Doctores inter se præprimis contendunt, an illud sit *unicum*, an verò *multiplex*? dein, si etiam *unicum* admittatur, qualenam sit illud? diversissimas enim quoad hoc punctum opiniones fovent, quarum præcipuas infra recensebimus.

32. Cæterum quod memoratum principium multiplex esse debeat, Clar. P. Desing acerrimè defendit, quem in finem varias rationes, easque sat ponderosas in præclarissimo suo opere *Juris Naturæ larva detracta* (u) inscripto, cumulavit, quarum nonnullas hic in compendio apponere placuit. Ait igitur I. non posse DEO præscribi numerus principiorum juris naturæ indicativorum; imò sapientiùs ab eo plura fuisse instituta: si enim *unicum* esset, & quidem *obscurum*, quis deprehenderet illud? si autem, ut vult opinio contraria, debeat esse *evidens*; cur toties in casibus innumeris, etiam à Doctissimis juxta ac piissimis, dubitatur, an hoc vel illud sit contra vel secundum jus naturæ? unde fit, ut plura signa inquireant, ut eò certius de voluntate divina concludant.

33. II. Eadem viâ devenimus in cognitionem DEI & ejusdem Dominii, ac imperii; cum igitur per vias diversas, id est, varios effectus ad cognitionem DEI perducantur, per eandem etiam perducere nos oportet ad agnitionem ejus Dominii & imperii: hæ autem viæ diversæ, sunt varia illa principia dignoscendi jus naturæ. Quodsi dicas, plura quidem esse principia hujusmodi *indicativa*, deveniri tamen posse ad unum ex iis, ad quod, tanquam *primum* ac *fundamentale* cætera reducantur: reponit Clarissimus Desing, jus naturæ practicum esse, cujus proià nihil intersit, in principium omnium primum inquirere omissis reliquis, sed hoc forte Metaphysico potius in-

(t) ad Rom. cap. 2. v. 14.

(u) in Jur. Nat. larva detract. cap. V. Them. 6. & seqq.

cumbere, qui in ejusmodi speculatione quiescat; Juris Naturæ studioſo autem nocivum eſſe; cum inani labore defatigetur, quærendo id, in quo detegendo tanto jam tempore viri doctiſſimi laborarunt incaſſum; controverſiam enim de unico juris naturalis principio, inter omnes, quæ in doctorum hominum diſputatione verſantur, vix non difficillimam eſſe. Et inſuper: vix rudibus (quos tamen incomparabiliter plures jus naturæ tantum eadem ſolventur) ſi neceſſum foret ad primum juris hujus principium devenire; hi enim omnes inſuperabilem in ſervandis naturæ legibus difficultatem ſentirent.

34. III. Putat etiam à ratione prohiberi, ut ejusmodi principium *unicum* inveniatur vel applicetur, ſi revelationem exſciamus; quamvis enim (arguit) ſcientiæ ſpeculativæ neceſſario conclusiones ſuas particulares ad principium aliquod univverſale (v. g. eſt, vel non eſt) reducant, id tamen ex eo procedit, quod ſcientiæ ſint univerſalium, & à particularibus abſtractorum; aliter autem de *jure* diſcurrendum eſt; hoc enim in actionibus ſitum eſt, quæ omnes ſunt contingentes, & particulares, & quæ, ſi reducerentur ad ejusmodi principium univverſale, non ageretur modo pratico, & jurisprudentiali; ſed ſpeculativo ac metaphyſico. *Jurisprudentis enim eſt, regulas, quas etiam habet generales, applicare ad agendum in particulari; non verò peculiare reducere ad univerſale. Hoc poſterius facile eſt, & poſſunt illud maximè otioſi: illud prius difficile, & non poſſunt niſi experti.* Ita Clar. P. Deſing.

35. His tamen & aliis non obſtantibus Auctores *unicum*, ac fundamentale juris naturalis dignoſcendi principium ſedulo inquirere non deſinunt, quin propterea negent plura à ſapentiſſimo DEO ſigna fuiſſe poſita, ex quibus objecta juris naturalis determinari valeant. Id ergo agunt, dum inquirunt *unum*, ut inveniatur *primum*, ad quod cætera reducantur. Quamvis autem fateantur omnes in ejusmodi indagazione ſe rem difficillimam aggredi * non tamen impoſſibile cenſent omnes, in hac parte difficultates demum vincere, & ad optatum ſcopum pertinere;

* *Ipa enim juris naturalis incubabula accedenda ſunt, ipſi fontes, ex quibus illud originem ſuam repetit, deregendi, quos tamen, pariter ac illos niſi quondam quaſi ſtudioſa obſcuritate, ipſa natura occultâſſe videtur, ut, ubi caput ſuum recondant, nec acutiſſimis ingeniis ſatis perſpicere hæcenus datum fuerit.* Clar. P. Thomas diſſert. 4. princ.

*princi-
pium uni-
cum &
primum
indagant.*

gere ; vel si etiam in hoc passu natura ipsa veritatem in profundo abdiderit, & arcana divinæ mentis consilia venerari nos debere profiteantur, quæ prorsus multa nobis occulta & obscura esse voluit * nequiquam tamen inquisitionem ejusmodi omittendam existimant ; cum sit *animorum ingeniorumque naturale quoddam quasi pabulum consideratio, contemplatioque Natura.*

(w) Et quis sit, an non aliquando ea, ,, quæ modo omnem ,, prorsus ingenii vim superant, perspicaciores etiam obtu- ,, tus nostros eludunt assiduâ, vel accuratâ rerum contem- ,, platione, clariùs aliquando effulgeant : & veritas ipsa, quæ ,, licet in profundo, ut inquit ille (x) plerumque delite- ,, scat, videri tamen, ac amari plurimum gaudet, puriori ,, nos luce perfundat, seque nobis contemplandam exhibeat. ,,

(y) Cæterum ob tot ac tantas in hac materia difficultates, in diversissimas quoque opiniones Doctores abeunt ; ita, ut si

*Eorum di-
versissima
sunt opi-
niones.*

unquam alias, certè hic verificetur illud : *quot capita, tot sententia. Nata est enim ingens in hoc diffusissimo mari, summorum remis velisque contendentium ingeniorum, quanta vix alibi, concertatio, tantusque sententiarum æstus, qui multa ingenia in transversum, aut omnino in scopulos abripuit, atque miseris erroribus, ad ipsum ferme sana rationis naufragium allisit. (z)*

*Requisita
hujus prin-
cipii primi*

35. Antequam porro de variis hisce opinionibus differamus, proprietates illas & requisita præmittere oportet, quæ unico & fundamentali principio attribuunt, ut ex eo, mediante sola ratione cognosci valeat, quænam actiones legi naturali vel convenient, vel repugnent. Volunt igitur.

*debet esse
primum,
Et uni-
cum, seu
generale.*

I. Ut principium illud, ceu fundamentum & radix cæterorum juris naturæ capitum, debeat esse *primum* ut per se patet.

II. Ut sit unicum, seu generale ; licet enim in eo facile convenient, quod plura dentur principia, sive signa, juris naturæ *indiativa*, seu *promulgativa*, & in his cognoscendis non adeo laboret intellectus, utpote habitu primorum principiorum, ad formanda sua dictamina, instructus, dissentiant tamen in eo,

* Ut omnium operum DEI nullam possit homo *invenire rationem*, & quanto plus fortasse laboraverit ad querendum, tanto minus inveniat. Eccles. 8. v. 17.

(w) Cic. Acad. qq. II. c. 41.

(x) Democritus apud Cicer. Acad.

I. c. 12.

(y) Corfin. in simili phys. general. tract. I. disp. IV.

cap. IV. num. IV.

(z) Clar. F. Thomas loc. cit.

eo, an, & quale ex iis fit illud, ad quod, tanquam fundamentum, cœtera reducuntur.

III. Volunt non nulli, ut fit *natura intrinsecum*, seu *in ipsa natura humana* fundatum: secus enim (ait Clr. P. Schwarz) *Item juxta quosdam intrinsecum.* *non foret radix immediata, ac propria, ex qua juris naturalis objecta ac scita formaliter eruantur.* (a)*

IV. Ut sit *verum*; si enim in ficta solùm hypothesi reponeretur, nihil solidi, & ad scopum præsentem faciens, exinde possit erui. *Debet esse verum,*

V. Ut sit *evidens*, & à quolibet, etiam plebejo, facile cognoscibile; eoquod omnes omnino homines naturæ legibus stringantur. *Evidens,*

VI. Ut sit *proprium*, hoc est, *soli* cognoscendo *juri naturæ accomodum*, ne alioquin jurisprudentia naturalis confundatur cum *Ethica, Theologia, jure civili* &c. vel jus naturæ cum jure positivo; ita ut eo principio cognito dubitari possit, an ex illo deducta, vel jure naturæ, vel positivo Divino, aut humano obligent. *Ac proprium soli cognoscendo juri naturæ.*

VII. Ut sit *adaquatum*, hoc est, ut totum jus naturæ ex eo cognosci ac deduci possit. *Et adquatatum.*

37. Et hæc sunt proprietates ac requisita *principii* juris naturæ, quæ statuuntur ab auctoribus illis, qui *unicum* tantum ejusmodi *principium* adstruunt *primarium*, ad quod alia reducuntur. Cœterum non omnia præfata requisita admittuntur ab omnibus. Ubi præsertim Clr. P. *Desing* (b) totus in eo est, ut ostendat, non esse necesse, ut *primum* illud *principium*, juris naturæ *indicativum*, sit ei *proprium*. Nam *Enumerata proprietates non admittuntur omnes ab omnibus*

I. Inquit, jus naturæ non debet habere signum ejusmodi *proprium* diversum à signo *Ethicæ*; idem enim signum, quod denotat actionem esse *honestam*, seu tendere in Deum ut *summum bonum* (hoc vulgò tribuitur *Ethicæ*) ducit etiam in cognitionem ordinationis Divinæ *præcipientis & obligantis* nos tendere in *summum bonum*.

II. Contendit *principium* illud *juris naturæ* non debere diversum esse à principio *Theologia*, quo nimirum Voluntatem *Rationes, P. Desing, quod prin-*

D

Divi

* Circa hoc requisitum subsistimus, usque dum ratione firmiore stabilietur. Videatur Clr. *Desing* in Larva detract. C IX. Them. 2.

(a) Part. I. fol. m. 594. (b) Loc. cit. Them. XVI.

cipium juris naturæ Divinam *revelatam* cognoscimus; eoquò significatio *ordinaria*, & *extraordinaria* ejusdem voluntatis Divinæ solum differant *quoad modum*; imò quod ipsæ quoque leges naturales, non tantum per naturam, sed per inspirationem etiam *extraordinariam* revelatæ fuerint.

Respondet ad instantiam de confusione juris.

Notabilis conclusio P. Desing.

Diversissimæ opinionæ circa unicum principium juris naturæ.

III. Afferit, principium *indicativum* juris naturæ nec omnino distinctum esse debere ab eo signo, quo nobis intimatur parendum esse legi *civili* (quod principium communiter ad jurisprudentiam civilem refertur) eoquò verum principium juris civilis sit ipsum principium juris naturalis. Ad instantiam autem illam, quòd, negato juri naturæ principio proprio; suboriretur scientiarum & juris naturæ cum positivo confusio, respondet per verba sequentia: „Magnum scilicet generi humano periculum imminet, si ludimagistrorum termini, non satis subtiliter definiti sint. Antequam Doctores ita inter se partirentur speculativorum fines, fuitne jus naturæ cum proprio principio? imò olim solum jus naturæ fuit, & totius *Ethica, Theologia, politica* &c. idem fuit principium. Ergo ut ludis litterariis serviat, conturbanda sunt jura Dei. „Ita Clr. P. *Desing*, qui demum ita concludit: „Ad extremum quaecunque principium juris naturæ *proprium* aliquis Doctor deprehendisse sibi videatur, si ei obstat significatio DEI per revelationem; esset omnino falsum, & abjiciendum. Ex quo patet, hæc jurisprudentum principia non esse *prima*, sed regulanda secundum regulam altiore, nempe revelationem. Qui ergo primam & propriam inquirat, debet inquirere revelationem, si qua potest haberi? „Et hæc de proprietatibus requisitis principii cognoscendi jus naturæ.

38. Antequam porro mentem nostram circa præsentem questionem manifestemus, præcipuas in statuendo memorato principio opinioniones recensēbimus, & per distinctos §§. ad trutinam revocabimus; quem in finem synopsis quamdam opinionum illarum diversissimarum interea præmittimus. Itaque

I. Aliqui apud D. *Ioan. Baltasar. Wernberum* (c) pro principio cognoscendi jur natur. assumunt *Cultum Divinum*. II. Perillust. D. *Samuel Coccejus* (d) cum illust. suo parente Vo-

(c) In Elem. jur. Natur. c. V. §. 5. (d) In tract. de princ. jur. Natur.

*luntatem DEI, ejusque fanctitatem, pro fundamento juris statuit. III. Alii cum Davide Mevio (e) illud juris naturalis esse contendunt, quod recta ratio dicitur. IV. Alii pro principio illo ponunt conservationem hominis propriam, aut ejusdem utilitatem, quam sententiam novissime illustravit Auctor supra citatae Disputationis Lipsiensis. (f) V. Alii magno numero cum Hugone Grotio & Pufendorfio principium illud esse socialitatem contendunt; quibus (VI.) prope satis accedere videtur Richardus Cumberlandus Anglus, qui amicitiam & benevolentiam pro principiis admittit. VII. Wernberus soepe dictum principium reponit in *conservatione natura rationalis*. VIII. Alii Decalogum tanquam epitomen legum omnium naturalium pro principio adstruunt. IX. Clr. D. Franciscus Alef (g) Amorem DEI & proximi, Clr. Heinicius (h) Amorem in genere, Clr. P. Schwarz Amorem DEI, sui, & proximi juris naturae principia statuunt. X. Perillust. D. Christianus Wolfius principium illud unicum dicit *essentiam humanam, independentem & ante DEI voluntatem spectatam*, (i) Alias adhuc opiniones non adeo celebres vide, si placet, apud Clr. P. Schwarz. (k) Accingimur proin ad singularum à nobis recensitarum discussionem, pro qua sit*

§. V.

An principium cognoscendi Juris Naturae consistat in Cultu, aut jussu seu voluntate DEI?

39. **R**espondemus I. *cultum DEI* pro juris naturae principio *Ratio I.* statui non posse. Ratio est I. quia opinio haec petitiō- *Cur DEI* nem principii involvit; Auctores enim illam propu- *cultus non* gnantes, omnes illos actus juri naturae congruere volunt, *sit princi-* per quos Deus *ritè colitur*, illos verò juri huic repugnare, *pium.* qui ad hujusmodi cultum sunt inepti. Priorum omnes jure na-

D. 2

turae

(e) Apud Clr. P. Thomas.

(f) à §. XVIII.

(g) In Hercul. jurid. &c. Linea recta &c.

(h) In pralect. Acad.

ad Pufend. de offic. Hom. & Civis l. I. c. 3 §. 7. num. II.

(i) In Phil. pract. p. I. §§. 122. 131. & aliis

(k) Par. I. f. m. 683. & seqq.

Quia hac opinio involvit petitionem principii,

Et repugnat bono communitatis,

Ac jugum Christi reddit difficile.

Voluntas DEI non est principium illud unicum: Cujus Ratio I. datur

Ratio II. quia etiam

turæ præceptos afferunt, posteriores verò prohibitos. Cùm autem id ipsum in quæstione fit, cur hic aut ille actus ad cultum divinum aptus, alii verò ad eundem inepti sint; hinc opinionis hujus patroni idem agere videntur, ac si dicerent, actus omnes jure naturæ præceptos aut prohibitos ideo tales esse, quia sunt apti vel inepti ad cultum divinum; ideo verò ad eundem aptos esse aut ineptos, quia jure naturæ præcepti sunt aut prohibiti; quod profecto nihil aliud est, quàm petere principium. Quibus adde, quòd ex hac opinione sequeretur, quosvis actus bonos aut honestos sub legibus præceptivis naturæ contineri; nam quilibet eorum aptus est ad cultum DEO exhibendum, sive quod idem est, ad affectum animi, existimationem de divina Dignitate & excellentia testificantis; hoc autem dici non posse, ipsimet opinionis hujus affectæ nobiscum fatentur necesse est; siquidem omnes omnium virtutum actus à jure naturæ præcipi, certè bono communitatis repugnaret, imponendo nimirum onus, majori illius parti intolerabile, contra effectum Christi, quo *jugum suum suave, & onus leve* simpliciter, & consequenter etiam quoad leges naturæ, pronuntiat: non enim venit *solvere legem, sed adimplere.*

40. Respondemus II. neque *jussum*, seu *voluntatem DEI* (ut vult illustr. *Samuel Coccejus* (1) * statui posse pro *unico*, vero, & *adequato* juris naturæ principio. Cujus ratio I. est, quòd præprimis hæc opinio principium effendi confundat cum principio cognoscendi: dein quòd ea admissa per solam Dei, vel præcipientis, vel prohibentis, voluntatem actiones quædam humanæ redderentur honestæ vel inhonestæ; quod tamen fieri non posse superius abundè probatum est; ubi quibusdam humanis actibus (scilicet iis qui jure naturæ prohibentur, aut præcipiuntur) malitiam quamdam aut bonitatem *fundamentalem intrinsecam* attribuimus, vi cujus ex sua essentia præcipi vel prohiberi exigunt.

II. Ex hac opinione deduci non potest, cur nonnulli actus honesti jure naturæ sint *præcepti*, alii verò (quamvis etiam honesti

(1) In tract. de princ. jur. Natur.

* Huic sententiæ favent etiam Henricus Ernestus Kestnerus Ictus Rintelensis, Ioan. Frid. Weidlerus Mathes. Professor Witenbergensis in tract. de Jur. Nat. & Gent.

honesti) eodem jure non præcepti, sed permissi sint; si enim *hac opinio* actiones omnes per solam Dei voluntatem suam *bonitatem ac* involvit
 cipiant, quærenti, cur hic aut ille actus jure naturæ præcep- *petitionem*
 tus sit, alius verò solùm *permissus*? Responderi aliter haud *principii.*
 posset, quàm ideò, *quia Deus sic voluit*: si verò rursum quæ-
 ratur, quare Deus hunc potius quàm illum actum *præceperit*,
 alios verò tantùm *permiserit*? eadem denuo responsio danda
 foret; *quia Deus sic voluit*; quibus tamen quæstionibus in no-
 stra sententia, qua *bonitatem intrinsecam & fundamentalem* in
 actionibus humanis admittimus, facillimè satisfieri potest, di-
 cendo, hominem per actus proprios obligatum esse ad finem
 suum ultimum tendere, & consequenter omnes actus ejus, ne-
 cessariam connexionem cum illo finè habentes (quos inter præ-
 cipiendus est *Amor Dei*) præcipi debuisse; alios verò, qui tan-
 tum conducunt ad finem illum *facilius* assequendum, jure na-
 turæ permissos fuisse.

III. Principium D. Cocceii non esset *primum*, sed in aliud *Ratio III.*
 eodem prius resolveretur. Cum enim, juxta dicta, actibus *quia volun-*
 jure naturali præceptis aut prohibitis, *bonitas* quædam, aut *tas DEI*
malitia intrinseca & fundamentalis insit, ob quam à DEI vo- *non esset*
 luntate præcipi vel prohiberi exigunt; hinc eadem voluntas *princi-*
 Divina subsequitur tum *bonitatem* illam & *malitiam*, tum Dei um *pr-*
 scientiam de moralitate hac *intrinseca & fundamentali* habitam; *num.*
 quæ proin *scientia* & moralitas intrinseca cum *voluntatem Di-*
 vinam præcedant, non est ratio, cur hanc pro primo juris
 naturæ principio habeamus.

§. VI.

An principium Juris Naturæ sit Recta Ratio ?

41. **A**uctores illi, qui rectam rationem pro unico juris na- *Propositio*
 turæ principio agnoscunt, decretoriam hanc proposi- *fundamen-*
 tionem ponunt: *quidquid Ratio dicitur* (ut faciendum) *talis pro*
 à Deo *præceptum*, *quidquid autem damnat, lege naturali pro-* *affirmati-*
biturum est. At verò non attendunt ad præclarum ac summè va-
 necessarium illud monitum superius jam insinuatam, quòd om-
 nis, *qua suscipitur de aliqua re, institutio, debeat à definitione*
 D 3 *profi-*

Non explicant quidnam intelligatur per rectam rationem.

Ista opinio valde celebris est.

Viri etiam sapientes quandoque juri naturali contraria senserunt.

proficisci, ut intelligatur, quid sit id de quo disputatur; (m) non enim determinant, quidnam *recta rationis* nomine intelligant, sed (ut non nemo ait) *rationem tantum rationem ipsam rationem ingeminant.* (n) Ex quo fit, ut quidquid usquam vel febricitantis sincipiti incidere, incauti homines id vocent *rationem*, cum sit fortè turpe rationis detrimentum. Scilicet ut videantur aut effugiis quarere locum, si quis fortè eos reprehendat: aut etiam decipere incautos velle. (o) Quàm verò paradoxum sit regulam agendorum omnium statuere, nec tamen eandem regulam definire, cuilibet sanæ mentis considerandum relinquimus. Et tamen (quod dolendum est) hanc opinionem palmam hucusque cæteris præripuisse videtur (p) ita, ut querenti, an hoc vel illud sit juris naturæ præceptivi, prohibitivi, aut permissivi? respondeant ejus patroni, ea omnia *sola ratione cognosci*, sepositâ, imò præscripta quavis auctoritate, ne fortè præjudicia ex hac provenientia *rationem rectam* inficiant. Quæ autem mala ex doctrina adeo lubrica pullulare possint, per decursum patebit.

42. Id ergo præ omnibus, ut dictum, in quæstionem hic deducendum est, quid his Auctoribus nomine *recta rationis* veniat; an scilicet *recta Ratio* sit ipse intellectus, quibuscunque, ad judicia de objectis moralibus formanda, necessariis instructus? an verò *ratio* tunc *recta* censi debeat, quando intellectus, *synterefeos* habitu concurrente, actualiter juri naturæ conformia dictamina producit? quocunque ex his electo, difficultatem haud modicam superare coguntur; fateni enim necesse est, intellectum, utut *synterefeos* habitu, cæterisque omnibus instructum, doctis pariter ac indoctis nonnunquam aliqua dictare tanquam juri naturæ conformia, quæ tamen illi reipsa sunt contraria; prout exemplis sat copiosis ostendi posset, è quibus pauca solum hic in medium proferre non inutile duximus.

Sic I. Viri planè sapientes *Molina*, *Banez* &c. docuerunt *licere interficere falsos testes, ac etiam judicem; à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum vitare.*

II. *Go-*

(m) Cicero Lib. I. de offic.

(n) Clar. P. Desing in regno rar. bodiernò

p. 1. num. 3.

(o) Ibidem n. 4.

(p) Wertherus loc. sup. cit. c.

V. s. 7.

II. *Gomez, Clarus & alii non peccare censuerunt maritum, Offenditur occidendo propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam; id variis quas tamen propositiones (q) ab Alexandro VII. Pontifice propositionibus dam-* Maximo damnatas esse novimus.

III. *Joannes Sanchez, Diana, & alii docuerunt, judicem natis ab posse judicare juxta opinionem minus probabilem.* Alexandro VII.

IV. Multi graves Auctores tenuerunt, *non teneri nos diligere proximum actu interno & formali, sed praecepto diligendi eundem satis fieri posse per solos actus externos; quas tamen doctrinas rursus inter propositiones (r) ab Innocentio XI. proscriptas reperimus.* Et Innocentio XI. Plura exempla subministrat Clar. P. *Dominicus Viva (s)* ex quibus omnibus apparet viros, doctrina & pietate insignes, rectaque, procul dubio, ratione praeditos, aliqua tamen sensisse juri naturae contraria: *Recta proin ratio non potest dici juris naturae principium, dictans omnia huic juri con-* vel difformia.

43. Ast ne putes ejusmodi dictamina juri naturali difformia in Doctoribus solum Catholicis redargui posse, *similia quaedam de viris magni nominis inter protestantes annectere libet.* Sic *Similia exempla DD. Protestant.*

I. Quamquam *Thomae Hobbesii* scripta: (de quibus supra) passim a Doctoribus etiam protestantium Religioni addictis, tanquam juri naturae contraria *merito* rejiciantur, * suos tamen Apologetas nacta sunt *Scargium, Velbuysum, Gundlingium.* (t) Nonne autem tam isti quam illi recta ratione instructi fuerunt? Et tamen soli priores etiam juxta Adversarios, naturae legibus conformiter hoc in passu senserunt.

II. An non *Hugo Grotius, Pufendorfus*, alique A Catholicis Doctores, *recta ratione* instructi suas *de jure natura* lucubrations ediderunt? Et tamen hi omnes (ut ut quam optime *illi, qui recta ratio-* juris ejusdem leges se calluisse autumant) contradictores suos, *ne usi esse* eidem Religioni addictos, itidemque recta ratione praeditos, habuerunt, qui libros eorum discendo juri naturae minus aptos *essentur, esse quandoque*

(q) Num. 18. & 19. (r) Num. 2. 10. & 11. (s) In trut. Thes. damnat.

* Teste Gisberto Cocquio in praefat. Ad Hobbesianismi anatomen, Hobbesius *sub praetextu stabilendi Regiminis polivici ejusmodi fundamenta jecit, in quibus omnem Religionem e medio tollit.*

(t) Apud Clar. P. Schwarz part. 1. fol. m. 241.

in errores lapsi sunt.

Notabilia dicta Heineccii.

esse censuerunt. Sic enim Heineccius: (u) de cunctis in jura naturæ scribendo antecessoribus suis, ait, *ipforum libris uti ad prælegendum in schola, admodum difficile esse: saepe enim talia sunt Auctoris cujusdam, quem interpretandum suscipiunt, principia, qualia ipsi probare non possunt.* Item: *quicumque adhuc in pulcherrima illa disciplina versati sunt, illi doctrinas suas vel nulli certo atque indubio principio superstruxerunt, veritates varias easque utilissimas velut una fasce collegisse contenti; vel principia parum idonea admiserunt &c.* Ita Heineccius. Ex quibus omnibus confirmatur Adversarios ipsos Indicare non posse, quidnam per *rectam rationem* intelligatur; aut quandonam eadem rectè quis uti dicendus sit. Quo fundamento igitur defendere possunt eam solam ad jus naturæ discendum sufficere. Sed

Signum *rectæ rationis, ab Heineccio indicatur.*

44. Audiamus denuò Heineccium, signum illud (ut ipse quidem putat) indicantem, ex quo *recta ratio* dignosci valeat; ait enim: *In promptu esse oportet præcepta vel leges, quas ipsa recta ratio, vel Deus potius rationis Auctor, inter omnes gentes, quantumcunque linguis ac regionibus distitas constituerit, quibusque se populi omnes, qui non plane obrutuerint, obligari fateantur.* (w)

Quod tamen difficulter fidem inveniet.

Tunc igitur juxta hunc Auctorem *recta ratio* adest, quando juris naturæ præcepta adeò clarè intellectui proponuntur, & argumentis adeò perspicuis fulciuntur, ut nullus populus dissentire possit. Talia autem fundamenta, cum simili claritate subministratum se spondet Heineccius. * Verum quis viro, alioquin celeberrimo, hoc asserenti fidem habebit, cum ejusdem Antecessores Grotius, Pufendorfus, Thomafus, alique eadem de se promiserint, & tamen eorum libri, ab Heineccio, ut inepti ad jus naturæ docendum proclamentur, & consequenter viri tanti juxta ipsam *rectæ rationis* usum non habuerint? **

Nec

(u) In præfat. sui jur. natur. (w) Ibidem.

* An non de se nimium præsumptis animi indicium est illud apud Homerum: *omnia novi*

Quæ bona, quæ mala sunt: fueram puer inscius ante.

** Credo, ait Clar. P. Desing, si quando Heineccii librum sineas quispiam legeret, risurum ipsum, de multis dubitaturum, præcipuè postquam antesignanos & Magistros Heineccii deceptos fuisse didiceris ex ipso Heineccio discipulo, in Larv. detract. L. 36.

Nec ipsemet igitur *Heineccius* genuinum *recta rationis* indicium præbet, nec probare potest; cum ex ejusdem verbis plus colligi non valeat, quàm *rationem* tunc demum *rectam* esse, quando suggerit ea, quæ juri naturæ revera sunt conformia: hoc autem nihil aliud est, quàm manifesta petitio principii; id ipsum siquidem per aliam regulam indicari oportet, *In hac sententia est* qua doceamur, quandonam *ratio* juri naturæ *verè conformia manifesta* dicitur. Cum enim experientia teste *ratio* quotidie fallat, & falsè *petitio* latur, * pro indubitato certè juris naturæ principio admitti *principii.* nullatenus potest. Utut proin *Heineccius* prædecessores & præceptores suos erroris arguat, nec ipse tamen ab omni errore liber est, dum declarare haud valuit, quidnam per *rectam rationem* propriè intelligatur, & sic denuo in incerto nos vagari *faciat.* **

45. Ast inquis, hac via impossibile esse, ut salvetur brocardicum illud, etiam à nobis admissum, quod *omnia illa sunt Celebris honesta, & jure naturali præcepta vel permissa, quæ cum natura objectio ex rationali hominis conveniunt, illa verò inbonesta & prohibita, quodam qua eidem disconveniunt, seu, quod idem est, objectis iis, & axiomaticè, actionibus hominum inesse bonestatem aut inbonestatem, qua à recta ratione distantur facienda, vel omittenda.*

Respondemus, memoratum brocardicum esse verissimum; nam *recta ratio* est quædam *participatio legis naturalis, sive æternæ in DEO ipso propriam sedem suam habentis; ex quo proin sponte fluit, ea quæ legi naturæ congrua sunt, vel repugnant, rectæ quoque rationi vel potius ejus dictamini, congrua esse vel repugnare debere; ita tamen, ut ideo rectæ ratio*

E

tionis

* Ipse Spiritus veritatis sap. 9. dicit: *cogitationes mortalium sunt timida, & incertæ providentiæ nostræ; corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem, & difficile æstimans, quæ in terra sunt; & quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore.*

** Oportune hæc occurrit; quod *Eusebius* de Philosophorum altercationibus pronuntiavit dicens: Platonem imprimis videbimus superiores philosophos irridentem; tum vicissim Platonis sectatores atque successores ab aliis vapulantes. Rursus quemadmodum & Platonis studiosi præclara illa Aristotelica mentis sensa redarguant; & qui Aristotele principe ac peripatetici nomine gloriantur, quæ à contrariæ factionis defensoribus afferuntur, nulla esse demonstrant, *Preparat. Evangel.* lib. XIV. cap. 2.

Dissolvitur, & sensus axiomatis explicatur.

tioni repugnent, quia legi naturæ repugnant; & consequenter repugnantia cum lege naturæ quodammodo præcedat repugnantiam cum recta ratione. Ex quibus, ut vides, haud sequitur, *rectam rationem* esse principium illud, de quo præsens quæstio procedit, & ex quo discrimen haurire oporteat inter actiones & objecta legi naturali con-vel disconvenientia. Certè *recta ratio* nullatenus actionibus & objectis honestatem aut inhonestatem tribuit, sed eis illam intrinsicam esse supponit, quæ dein honestas aut inhonestas Auctori naturæ fundamentum præbet actiones illas & objecta vel præcipiendi vel permittendi aut prohibendi; ut enim superius dictum est, aliqua sunt præcepta, quia in se honesta, aliqua verò prohibita, quia in se inhonestas &c.

Per rectam rationem Lex naturæ solum manifestatur.

Per *rectam* porro *rationem*, seu potius ejus dictamen Lex naturæ solum manifestatur sive promulgatur. Non igitur est *regula illa fundamentalis dignoscendi, an hic vel ille actus sit jure naturæ præceptus aut prohibitus*, quod unice hic in quæstionem venit. Verùm de hoc satis, qui plura volet, Clar. P. Desing (*) adeat, ubi abundanter inveniet. Nos interim ad alias opiniones supra indicatas transire oportet. Sit proin-

§. VII.

An Conservatio hominis propria, vel ejusdem utilitas sit principium cognoscendi juris naturæ ?

Referuntur Authores pro sententiis affirmativis.

46. **L** *Ambertus Veltbuisen* (Medicinæ Doctor, & Scabinus utrajecti, alias sub nomine *Authoris de principio justitiae & decori* veniens) pro principio & fundamento juris naturæ posuit *Conservationem sui*, (y) ea omnia scilicet, quæ ad hanc necessaria esse dignoscuntur, illo jure volens esse præcepta, quæ verò eidem adversantur, prohibita. Huic opinioni affinem sententiam amplexus est *Petrus Gassendus*, (z) * propugnans

(x) In Hypodigm. polit. jur. Natur. Item: in regno rat. (y) Apud Clar. P. Thomas dissert. IV. §. V. n. 1. (z) Ibidem n. 4.

* Cathedralis Ecclesiæ diuicnsis præpositus & Mathematicum regius Professor Parisiis: Vir alioquin quoad plurima sua scripta (sex tomos in folio majori conscientia) celeberrimus; quoad opinionem verò suam de juris naturæ principio, non eadem commendatione dignus; hoc enim
„ planè

pugnans, jus naturale mensurandum esse ex utilitate, ita ut omne illud naturæ legibus conforme sit, quod cuilibet utile, ejusque commodis promovendis aptum esse cognoscitur. Ambas has opiniones in unam quasi conflavit, magisque illustravit, ac modificavit Author disputationis cujusdam, Lipsiæ anno MDCCXLVI. sub præsidio Clarissimi Viri Caroli Ottonis Rechenberg. Facult. jurid. ibidem Ordinarii, defensæ, cui Titulus: Principium cognoscendi justî & æqui verum, evidens, adæquaturn ex utilitate.

47. Quod porro præfatus Author ambo memorata principia sub nomine utilitatis in unum contraxerit, ex propriis ejusdem verbis patescit; ait enim: „ Neque de nomine hujus principii cognoscendi multum tricabimur. Qui enim sui, rem suspectam, & utilitatis propriae nomen exosum habet, conservationem non adversabitur. Coincidunt autem inter se. Interim utilitatis sensus reliquis nominibus magis liquidus, & Interim utilitatis sensus reliquis nominibus magis liquidus, & vox ipsa magis latina & concinna est. „ (a) Cæterum ut objectionem præveniret, quam sibi fieri posse prævidebat ex eo, quod nomen utilitatis simpliciter prolatum, infinitam quoque speciem ejusdem in se complectatur; ex quo consuetudinem fore naturæ homini cum brutis commune, ambobusque animalia in utilitatis propriae studio adeo conjuncta esse, ut quasi à natura ipsa hæc sola imposita homini Lex esset; ut bonum suis commodis, non honestate, metiretur. Hanc, inquam, objectionem præveniret, ita discurrit: „ Accidit haud infrequenter obviis quibuscunque institutis, ut ad veritatem adparentia quædam accedat, quæ illa ipsa, quæ bona sunt, opinionem falsam & viciat, & suspecta reddit. Carneadi, Epicuro, & Cyrenicis imputabatur, quod furta & alia delicta utilitatis specie defendi possent. Quibus ut obviam eamus, utilitatem aliam veram, aliam adparentem habebimus: illam, quod Cicero

Ambas opiniones in unam conflavit
amborem stavit
Cujusdam Lipsiensis anno 1746.
Titulo
Princip.
justi & æqui
Explicatio hujus sententia.

„ plane in Hobbesii impia, omnique naturæ inimica dogmata, incidit (verba Clar. P. Thomas) nec id mirum, cum Gassendus & illius Coctaneus, & innumere familiaritatis consuetudine junctus perhibeatur, ut adeo communi quodam consilio & studio contendisse videantur, quæ ratione propudiosam Epicuri doctrinam pridem apud nos intermortuam resuscitarent, & hic quidem (Gassendus) in yarrulem ille vero in moralium Philosophiam, temerariis sane nefandisque ausibus revocarent. &c.

(a) §. XIX.

Distinguit inter utilitatem veram & adparentem. „ de *Natura Deorum* Lib. II. c. 2. de omnibus natura iudicis dixit, confirmat dies, banc delet, æque ut opinionum comitate veram, metta: illa in universum talis est, & permanet, hac aliquam & adparentem, saltem sui parte proficua, & in ipsis sui quandoque iudicis impendit.

Subministrat indicia utilitatis vera.

Et indicat quidam veniat, hac nomine utilis.

„ (b) Quod si ergo quæras, quænam sit vera utilitas, respondet esse illam, quæ cum honestate conjuncta sit, juxta dictum *Ciceronis*, dum conqueritur, lapsam consuetudinem de via deflexisse, eoque deductam, ut honestatem ab utilitate fecerneret, & constitueret, honestum esse aliquid, quod utile non esset, & utile, quod non honestum, quæ nulla pernicietas major hominum vitæ potuit adferri. (c) Quod si ulterius quæras, quibusnam indicibus vera utilitas dignosci valeat? duo subministrat, quæ certissima esse sit. Horum „ primum est, si quid ita nobis expediat, ut si in universum omnes, qui ejusdem originis & naturæ sunt, & æquale semet conservandi studium habent, eodem aliquando medio sint usuri, molestum id nulli videatur: Alterum, ne æquale aut gravius damnum inde oriatur, aut metuendum sit. Si rursus testes, ac scire cupias, quænam res sub nomine utilis hic veniant? in promptu denovo responsio est „ (d) utile hoc sensu non tantum pecuniarium aut rei familiaris commodum innuere, sed & sapientiam, libertatis, existimationis, gratiæ, recreationis, & omne id, quod juvat, aut in re quacunque expedit, sub se comprehendere. Et post pauca sic pergit: „ quacunque in re bonum, sui ipsius conservationi inserviens, residet, hoc utile est, cum non magis victu necessario, quam rerum copia, securitate, libertate, benevolentia, admiratione denique aliorum ac honesta voluptate naturam instrui & conservari quisque confidat. Lex itaque ipsa natura est, quæ utilitatem hominis conservat & continet: & nihil tam secundum naturam, quam utilitas „ (e) Ita ille, cujus mente sincerè explanata, videamus necesse est, quibusnam rationum momentis opinionem suam fulciat.

Tria ipsi probanda sunt.

48. Tria igitur probanda suscipit, principium nempe à se adstructum esse *Verum, evidens, & adæquatum*. Hoc ut præstet, in ordine ad *veritatem & evidentiam*, pro indubitato asserit,

(b) §. XX.

(c) II. de offic. c. 3.

(d) §. XIX.

(e) Cicero de offic. III. c. 6. & g.

serit, cuiuslibet hominis, rationis usum habentis, cogitationem primam, nisi fors mente distractus sit, esse *de se ipso & sui conservatione*; „ finge enim, inquit, hominem ratione „ prædicam subito & ex nihilo creati, non statim de Deo, „ quem nondum novit, & quem à posteriori seu ex operibus „ deum esse intelligit, non de socialitate & officiis erga pro- „ ximum, quem extra se alienum habet, sed *de se ipso & sui „ conservatione* primum cogitare necessum est. „ Hanc porro cogitationem primam nec à Deo improbari, sed potius ipso facto approbati contendit, dum „ omnibus unam eandemque „ mentem hæc in re & conspirationem quasi omnium in idem „ desiderium dedit; „ ex quo deum colligit, „ eam specula- „ tionem, quæ in omnibus hominibus prima est, & quam „ primam, *ordine saltem*, esse voluit Auctor omnis rationis, „ reliquas omnes peperisse &c. „ quæ omnia adeo vera esse ait, ut eadem à SS. paganiis, tam veteris quam Novi testamen- ti confirmantur, ubi homines illa, quæ ad *veram utilitatem* spectant, cogitare iubentur, & ipsemet Christus amorem erga proximum ad mensuram amoris proprii exerceri præcepit. His præmissis firmiter tenet „ *studium conservationis propriae, amo- rem sui, seu utilitatis appetentiam, conatam*, ex hoc, quod „ omnibus hominibus in se, primumque cum homine nascatur, „ & ultimum exdatur, publicationem illam, quæ omnem legem præcedere debet, legis naturalis continere. „ (F)

49. Probata sic, imò demonstrata (ut Author putat) principii sui *evidentia & veritate*, sufficiens pariter & *adæquatum* illud esse, sequenti discursu persuadere conatur. „ Qued si, in- „ quit, meditationes cuique primas de se ipso illæ sequuntur, „ quæ extra ipsam sunt, & alios concernunt, ex amore sui, „ propria miseria, & aptitudine inserviendi quivis colligit, „ alios propitios nobis & amicos esse maxime nobis conducere; „ iratos vero esse ex viribus, quæ cuique insunt, nocendi, con- „ servationi adversari. Hinc spe boni, metuque mali aliorum „ confortium adpetendum, & quæ, ab aliis fieri vel non fieri „ optamus, nobis eundem agendi modum imperare. Dein „ sicuti cogitationem de se ipso, illa quæ ad alios perducit, „ excipit, ita ex utraque naturali ordine alia oritur, quæ nos

Probare conatur veritatem & evidentiam sui principii.

Ostendere nititur illud esse adæquatum.

Qualiter ex eo erant officia erga proximum.

E 3

„ met

Qua ratio ne velit esse fundamentum officiorum erga Deum.

met ipsos & alios ob infiniti fugam originem sublimiori enti debere docet: Illi igitur, cui nos, nostraque omnia in origine accepta serimus, etiam in duratione eadem debent esse porro huic Auctori jus idem, quod figulo in massam competit, facillimumque huic principio futuram, nos, pariter ac alios ad eum statum iterum revocare, in quo ante cogitationem & amorem proprium quondam fuimus. Hinc ne accidat, quod extimescendum, & omnis cogitatio de sui conservatione frustranea sit, ens illud purissima mente colendum, & ut propitium sit, omni studio allaborandum. Ille (g) quantum autem ejus demonstrationes robur in se contineant, infra patebit. Interim firmissime tenemus, prefatas opiniones utcumque modificatas, genuinum tamen, quod inquirimus, cognoscendi juris naturae principium nobis haud suppeditare, & ambas sive seorsim consideratas, sive in unam conflatas, isdem argumentis impugnari posse censemus. Et quidem

Ratio I. in contrarium, quod principium illud non sit adequatum;

non sufficit. Ambe opiniones non suggerunt principium juris naturae adequatum; quamvis enim conservatio sui, & utilitas propria pertineant ad officium hominis erga seipsum, non tamen in hoc solo suo natura consistit; cum enim praeter his hoc ens solus Deo deo occupis referat omne illud, quod est, aut quod habet, merito primum ejus officium ad eundem tendat necesse est. Cum praeterea Deus legem naturalem constituendo, illum finem habuisse intelligi nequeat, quam semetipsum, ac infinitam bonitatem suam (nam universa propter semetipsum operatur est Dominus) (h) etiam sequitur, non illos actus, qui corruptionis ac utilitati ejusdem hominis interserviant, ad eundem contrahantur, per legem naturae solum & unice, vel primum fuisse preceptos aut prohibitos, sed principaliter eos, qui officia ad DEUM complectuntur. Quorum praeceptus est Amor Dei super omnia saecula Verbum Salvatoris: *Disseis Deum tuum, Deum tuum ex vobis corde tuo, Et in tota virtute tua, Et in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum.* (i) Vel qui isdem officiis sunt contrarii, sub praecipuum aut respectiva prohibitionem ejusdem juris naturae cadere, quod exinde confirmatur, quia, cum homo ubi in se ipso videtur

Non videtur ratio, quod non sit adequatum DEUM;

qui officia ad DEUM complectuntur. Quorum praeceptus est Amor Dei super omnia saecula Verbum Salvatoris: *Disseis Deum tuum, Deum tuum ex vobis corde tuo, Et in tota virtute tua, Et in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum.* (i) Vel qui isdem officiis sunt contrarii, sub praecipuum aut respectiva prohibitionem ejusdem juris naturae cadere, quod exinde confirmatur, quia, cum homo ubi in se ipso videtur

(g) S. XXV. (h) Proverb. 6. (i) Math. 22. 37 & 38.

ad DEUM ut principium naturæ, & tanquam finem ultimum; per actus hominis proprios adipiscendum, hinc omnes actus intrinsecè cum illo fine connexi, & quatenus ad illum assequendum necessarii sunt, præcepti esse censei debent. Rursus: cum homo in forisate cum proximo vivat, specialium pariter officiorum nexus eidem ex lege naturæ conjunctus est, attestante deo salvatore, qui mandato primo & maximo amoris DEI præmissa, sic pergit: *secundum autem simile est huic: Neque offi- Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* (k) quæ tamen officia erga proximum, non magis ad illa in Deum, ex *conservatione sui* aut *utilitate propria* tanquam principio ac fundamento desumi haud possunt. Inconcussum proin manet, nec unam nec alteram earum, nec simul sumptas, *adequatam* cognoscendi juris naturæ principium dici posse.

§ 1. II. Quotidianâ clamat experientia, quod lex naturæ *Ratio II.* solam *sui conservationem*, & *utilitatem propriam* non dicit, quod *Lex* alioquin enim omnes illi, qui pro patria sua laborant, imò *naturæ non* mortem, fortiter pugando, subeunt, contra naturæ leges *dicit so-* peccare censendi forent, tanquam propriæ salutis prodigi, & *lam sui* alienæ conservationis & utilitatis studiosi; cum tamen e *conserva-* contrariis accidat, ut ejusmodi à quolibet sanæ mentis fortissimis *tionem &* viris annumerentur, & mors eorum gloriosissima reputetur. *utilitatem* Unde sapienter Plato scripsisse fertur, *non sibi soli se natum, propriam.* *sed patriæ, sed suis, ut perexigua pars ipsi relinquatur.* (l)

§ 2. III. Anne putandum est, solum hominem ad tantam *Ratio III.* patriæ, ac suorum incuriam à lege naturali dirigi, ut uni- *quod neque* versa ad solam *sui conservationem* & *utilitatem* referat? cum *bruta pro-* tamen animantia ratione destituta subinde non tanto sui ipsi- *priæ solùm* us, quanto suorum conservandorum pruritu agitentur, ut *utilitatis* galli gallinacæ gallinas, & gallinæ pullos ante exsaturantes, *pruritum* quàm ipsi granum sumant: ut bæ & pleræque animantes, & fera, *sentiant.* *etiam pro catulis & fetibus sese in periculum conicientes: ut canes venatici præda abstinentes, & eam Domino reservantes.* (m)

§ 3. IV. Anne solus homo pietatem omnem & gratitudi- *Ratio IV.* nem proprio suo commodo postponere à natura doceatur? cum *quod inba-* tamen

(k) Ibid. v. 39. (l) Ad Architam.

(m) Gronov. ad prolog. Grocii f. 7.

*rendo illi
principio
bomo pie-
tatem om-
nem &
gratitudi-
nem suo co-
modo post-
poneret;*

*De pietate
ciconia-
rum erga
parentes
suos.*

*De grati-
tudine cu-
jusdam
Leonis.*

*Cujusdam
elephantis
pietas in
Dominum
suum.*

*Studium
quorum-
dam ani-*

tamen in brutis contrarium experiamur? iprout exempla plura
ma de pietate & gratitudine non solum mansuetiorum, sed fe-
rocissimorum etiam animalium luculenter demonstrant, quo-
rum nonnulla hic proferre non Inconsultum fore duximus. Sic
h. recolligi merentur ea, quæ de ciconiarum erga parentes suos
pietate & gratitudine superius (n) ex *Philo* attulimus, quibus
idem Auctor loco ibidem citato addit sequentia: „ Hæc
„ porro (ciconiarum soboles) itineris molestias solantur pieta-
„ tis conscientia & expectatione parvis olim, ubi senuerint, à
„ sua prole, atque ita legitimo tempore debitum persolvunt
„ necessarium, quod accepere reddentes. Neque enim ab aliis
„ alimenta habere possunt, aut initio vitæ, parvæ cum sunt,
„ aut natu grandes in vitæ exitu. Quapropter non alio quàm
„ Naturâ Magistro, didicerunt educare vetulas, educatæ &
„ ipsæ, cum teneræ essent. Nonne verò hæc ubi audiunt,
„ habent, cur se præ pudore abscondant, qui parentum curam
„ non habent, atque eos negligunt, quos aut solos, aut præ
„ cæteris sublevare debuerant, præsertim cum id facientes non
„ tam daturi sint quippiam, quàm id, quod debeat, redditu-
„ ri? „ II. Celebre est illud de gratitudine cujusdam Leonis,
qui in servum quemdam, *Androdum* nomine, crudeli suo mor-
su enecandum, immissus, repente in arena substitit, dum il-
lum ipsum esse agnovit, qui sibi spinam profundius pedi infi-
xam olim extraxisset; cujus beneficii memor servatori suo, lo-
co dentium linguam admovit, ejusque manus Lambens, Urbi
& Orbi mirabile præsertim spectaculum exhibuit. (o) III. In-
signis fuit pietas cujusdam elephantis erga *Porum* persarum Re-
gem ac Dominum suum, cui in conflictu cum *Alexandro Ma-*
gno graviter sauciato non tantum plura spicula proboscide sua
(licet ipsemet vulneribus penè confectus) extraxit; sed etiam
ante Regem penitus exsanguem neutiquam procubuit; ac ne
tunc quidem repente corruit, sed, paulatim se demittendo,
vectorem suum leniter, ac satis commode in arenam deposuit.
IV. Mirabile etiam est non nullorum animalium studium quoad
suorum sepulturam (ad quam & homines à naturæ legibus ad-
stringi, *Philo* & *Josephus* judæi (p) cum aliis optime notant),
sic

(n) *J. II. num. 10.* (o) *Aulus Gellius noct. Attic. Lib. V. c. 14.*

(p) *Apud Grot. de J. B. & P. lib. II. c. 19.*

ſic enim de Delphinis *Plinius*; *conſpectique jam deſunctum portantes, ne laceraretur à belluis, (q)* Et is ipſe de fornicis: *ſepeliuntur, inquit, inter ſe viventium ſola, præter hominum. (r)* de apibus quoque *Virgilius* ait: *malium ex- ga. ſuos poſt mor- tem.*

Tum Corpora luce carentum

*Exportant tectis, & triſtia funera ducunt (s) ** Hæc autem omnia, quid aliud innuunt, niſi bruta quoque non ad ſolam propriam utilitatem quærendam à natura impelli.

ſ4. Audi quæſo, de gratitudine & beneficentia homini *Praclara ſumme congruente perorantem Senecam; ut ſcias, inquit, per ſe expetendam eſſe grati animi affectionem, per ſe fugienda res eſt, ea de gratum eſſe, quoniam nihil æque concordiam humani generis titudine & diſſociat, ac diſtrahit, quàm hoc vitium. Nam quo alio tuti beneficentia. vita, contrâ quæ incurſiones ſubitas munitior eſt beneficiorum commercio. (t) Hinc optimè M. Antoninus ait: Homo in id Sententia natus eſt, bene ut aliis faciat. (u) Quæ tamen procul dubio M. Anto- niſi. In opinione ſervationem ſui & propriam cujuſlibet utilitatem reſpicerent; Imo hac ratione nihil omnino à jure naturæ prohibitum dici contraria poſſet; ** cùm etiam graviffima ſcelera ad ſui conſervationem nihil à lege naturæ *** & propriam utilitatem conducere poſſint, ut cuilibet natura*

F

accu-

(q) Lib. 9. Cap. 8. (r) Lib. 11. Cap. 30. (s) Georg. 4. v. 265.

(t) IV. de Benef. Cap. 18.

(u) Lib. IX.

* Formicæ, apes, Ciconiæ aliorum etiam *cauſa quædam faciunt.* Cicero III. de fin. C. 19.

** Hoc principio utus dicitur *Lysander* (apud *Plutarch.* in *Lacon.* Apoph- tegm.) *homo verſutus, & pleraque fraudibus miſcens, juſque in ſola ponens utilitate, qui veritatem mendacio nibilo majorem dicebat, ſed irruſque preſum & dignitatem uſu deſinebat &c.* *Ageſilauſ* etiam (qui tamen aliàs *fortitudinũ militari juſtitiam antepoſuit*) vid. *Grot* in prolog. cit. ſ. 24.) *Cadmiã à Phæbida injuſtiſſimè occupatã, turpiſſimum illud factum ſpartaniſ ſuis improbantibus excuſare volens, aiebat: rem ipſam, utiliſſimã ſit, expendendam eſſe; quæ enim Lacedæmoniorum civitati conducant, ea rectè etiam injuſſu agi.* *Plutarch.* in *Ageſilao.*

*** „ Si ad ſolam conſervationem reſpicimus, nulla eſt ratio, cur juſ natu- „ ræ violare non poſſimus, ſi aliter conſervari non poſſemus. c. 8. „ Tyrannus mihi minatur ſupplicium, niſi Deum abnegem. „ *Heiuec.* in prælect. Acad. in *Pufend.* de offic. hom. & Civ. Lib. I. c. 3. ſ. 8.

prohibi- tnm foret. accuratius consideranti patebit, & insuper innotescet, quantæ rerum perturbatio sequeretur, si quilibet natura sic dictante, proprium solum commodum in omnibus quæreret; tunc enim non tantum omnia beneficia & gratias exulare, sed eorum etiam loco discordias, seditiones, & similia subintrare necesse foret.

Pracla- rum in hanc rem dictum Ci- ceronis. 55. Sapiëntius proin Cicero discurret, inquit: *Honestum (id) intelligimus, ut detracta omni utilitate sine ullis premiis fructibusque per seipsum possit laudari; permulti enim eam ob cau- sam unam multa faciunt, quia decet, quia rectum, quia bone- sum est, etsi nullum consecuturum emolumentum videant. (w)*

a sententia contraria abhorret natura. Et sane quis credat id à naturæ legibus præscribi, quod cuilibet honestatis amanti prima statim fronte horrorem incutit? Tale autem foret, in cunctis ad utilitatem solum propriam, excluso quovis alio, respicere velle. Viri proin sapientis, & juri naturæ conformiter vivere volentis, est, ita suis invigilare commodis, ne quis alius conqueri possit, ab eo cuncta rapi sibi que nihil relinqui; quod maxime verum est, quoad utilitatem omnibus communem; quippe cui leges utilitatem pri- vatam merito postponunt: *non magis enim vituperandus est pro- ditor patriæ, quàm communis utilitatis desertor propter suam utilitatem & salutem. (x)*

Ratio V. 56. V. Si memoratæ opiniones, principium juris naturæ quoddam principium ad- versum felicitatem adæqua- tam in bo- nis hujus vitæ con- situat. in *conservatione sui & utilitate* reponentes, essent veræ, tunc finis humanæ naturæ, omniumque legum naturalium finiretur cum hac vita; quia felicitatem adæquatam constituunt in bonis hujus vitæ, prout non tantum recensitæ nuper ex cit. dispu- tatione Lipsiensi *utilitatis* species, sed & Auctoris prædictæ lu- cubrationis propria confessio testatur, dum verba *Ciceronis* (queis *utilitatem* ubique *finem deliberationis* (y) esse ait) per- peram intelligens, finem unicum in *utilitate* transeunte, sci- licet in hujus vitæ commodis, consistere autumat; qua via ta- men jus naturale potius ignorare se manifestat, quàm quod genulum ejusdem cognoscendi principium insinuet, dumque in asserto suo rationem naturalem sequi se putat, à vera ratio- ne aberrat, illudque psalmistæ sibi appropriare videtur, *defece- runt scrutantes scrutinio. (z)* Q od

(w) V. de Fin. (x) Ita Cato apud Ciceronem IV. de Fin.
(y) Ad Herenn. Lib. 3. c. 2. & 4. (z) Psal. 63. v. 7.

57. Quòd porro finis humanæ naturæ legúmque naturali-
 um non terminetur bonis hujus vitæ, sola ratio sufficienter in-
 culcaret, si etiam testimonia sive sacra sive profana deessent; *Omnis bo-
 num ali-
 quod bo-
 num natu-
 raliter ap-
 petit.*
 omnis enim homo *summum aliquod bonum* tanquam finem suum
 naturaliter appetit, & hoc non aliud esse nisi bonum divinum
 solo naturali lumine agnovere antiqui etiam Philosophi; ut
Aristoteles (a) & Cicero, præclare de hac re sic scribens: "fa-
 cit prudenter, qui audire de summo bono potissimum velit;
 hoc enim constituto in philosophia, constituta sunt omnia;
 Nam cæteris in rebus sive prætermissum sive ignoratum est
 quidpiam, non plus incommodi est, quàm quanti quæque
 earum rerum est, in quibus neglectum est aliquid: *Summum
 autem bonum si ignoretur, vivendi rationem ignorari neces-
 se est:* ex quo tantus error consequitur, ut, quem in por-
 tum recipiant, scire non possint. Cognitis autem rerum fi-
 nibus, cum intelligitur, quid sit & bonorum extremum &
 malorum, inventa vitæ via est, *Conformatioque omnium
 officiorum*, id est obligationum juris naturæ. (b) ita Cice-
 ro, cujus doctrina, quin rectæ rationi conformior sit, quàm il-
 la partis adversæ, quis dubitabit? ex quo proin sequitur, om-
 nes illos, qui in assignando juris naturæ principio solum ad ea
 respiciunt, quæ cum vita præsentis finem accipiunt, ipso facto
 profiteri, quòd Summum Bonum penitus ignorent, vel stu-
 diosè ab eo abstrahant, & consequenter genuinam vitæ ratio-
 nem ac jus naturale verum ac solidum minimè doceant. *Cujus præ-
 clara dicta
 referuntur
 Et Cicero,
 Cujus præ-
 clara dicta
 referuntur
 Aliter sen-
 tientes vel
 summum
 bonum
 ignorant,
 vel &c.*

58. Quodsi præfata gentilium Philosophorum testimonia
 nondum sufficiant, en! alium adhuc sistimus, divinum nempe
 (prout ob doctrinæ sublimitatem nominari consuevit) *Plato-
 nem*, qui erectæ primùm civitatis incolas alloquens inter alia
 sic ait: *DEUS, ó Viri, sicut antiquus quoque sermo testatur,
 principium, finem, & media rerum omnium continens, recta
 peragit secundum naturam procedens.* Rursus: *DEUS profecto
 nobis rerum omnium maximè sit mensura.* (c) Item: *Animum
 suum nemo honorat, quando banc vitam summum bonum censet.*
Imo tunc etiam vituperat. (d) Denuo: duplicia, inquit, bona
 sunt, alia humana, divina alia: dependentque à divinis hu-
 mana. *Quid de
 hac re sen-
 serit Plato:
 Varia bu-
 jus Philo-
 sphi dicta.*

(a) l. Ethic. apud Clr. P. Desing in Larva derrac. e. XI. Them. II.

(b) Lib. V. de Fin. cap. 6. (c) Lib. IV. de legibus. (d) Ibid. Lib. V.

„ mana. Si qua verò Civitas majora suscepit (id est divina)
 „ minora quoque possidet : sin autem illis caret , utrisque priva-
 „ tur. Minorum autem primum est sanitas , forma secundum,
 „ tertium vires , quartum divitiarum &c. „ (e) Præterea : „
 „ Humanarum quidem , ait , res magno studio dignæ non sunt ;
 „ seriò tamen quædam agere necesse est , quod infortunatum
 „ dixerim - - - oportet igitur , aio , quod studio dignum est ,
 „ studiose tractare , non digna verò nequaquam. *Ac Deum*
 „ quidem natura omni beato studio dignum : Hominem vero ,
 „ sicut etiam supra diximus , esse fictum , ut esset DEI ludus ,
 „ atque id vere ipsius optimum esse. „ (f) Denique , ut plura
 „ alia ejusdem Platonis in hanc rem præclare dicta præteream ,
 „ auscultata , quæ in *Epinomide* seu *Philosopho* suo * ad scopum
 „ nostrum peroret. „ Multi , ait , fluctibus hujus vitæ jactati
 „ illud prædicant : Humanum genus felix atque beatum esse
 „ non posse. Attende igitur & considera , utrum & ipse recte
 „ hac de re dicere videar. *Impossibile arbitror , homines in hac*
 „ *vita* , præter admodum paucos , *felicitem & beatitudinem*
 „ *assequi : bona tamen spes est , ut post mortem quis ea omnino*
 „ *consequatur , quorum desiderio accensus optime pro viribus*
 „ *egit vitam atque exegit.* Nec inauditum aliquid novumque
 „ adduco , sed quod barbari omnes & græci modo quodam co-
 „ gnoscimus. „ Ita Plato ; cujus & aliorum Philosophorum
 hac in parte sententias non ex revelatione supernaturali , sed
 ex solo dictamine rationis ortas esse , quis inficiabitur ? quam-
 vis autem gentiles isti circa determinationem summi boni & finis
 ultimi in varios errores prolapsi sint , plurima tamen per ipsam
 rationem de illo agnovisse manifestum est ; ex quo proin perspicuum
 etiam fit , adversarios oppidò falli ; si asserant , de
 summo bono & fine ultimo in disciplina juris naturæ tractan-
 dum non esse , sed per solam revelationem de eo constare , aut
 ex alia disciplina omnia ad illum pertinentia supponi debere ;
 Ejus-

Haec omnia
 ex sola ra-
 tione co-
 gnovit.

Falluntur
 ii qui in
 docendo jus
 naturæ ab-
 strahunt à
 summo
 bono.

(e) Lib. I. de legibus.

(f) Lib. VII. de legibus.

* Hunc librum subjecit legibus , in quibus cum pluries inculcasset , finem lucubrationis ejusdem fuisse manuductionem hominum ad genuinam felicitatem ; in *Epinomide* demum indicat , quidnam felicitatis illius nominè veniat ? prout ex initio ejusdem libri patet.

Ejusdem enim summi boni & finis ultimi cognitionem per solam rationem haberi posse, tum ex prædictorum Philosophorum sententia, tum ex eo quoque constat, quod cunctis hominibus ignatum desiderium inest ad summam aliquam felicitatem; quam tamen in hujus vitæ bonis aut commodis haud reperiri, sola ratione ducti, etiam inviti, fateri coguntur, saltem in articulo mortis, in quo plurima possidentes minimè contentos esse, frequens experientia docet. Quibus adde, quod ratio naturalis etiam non alium esse finem cujuscunque legis divinæ, quam ipsius Legislatoris; cum autem, juxta superius jam dicta finis Legislatoris DEI non possit esse alius, quam DEUS ipse ac infinita bonitas ejus; cum insuper solius rationis ductu constet, legem naturæ esse ipsam legem divinam (prout adversarios Atheismi evitandi necessitas denuo confiteri compellit) clarissimè sequitur per solam rationem summum bonum & finem ultimum cognosci posse.

§. VIII.

Respondetur ad argumenta contraria.

59. PRæterquam ad ea, quæ sententiæ nostræ, §. precedente præsertim, sat validis argumentis roboratæ, opponi posse videntur, respondeamus, prænotandum esse duximus, minimè à nobis negari, alterum juris naturalis caput sui conservationem & utilitatem conficere; cum enim jus illud ad triplicia nos officia constringat, erga Deum nempe, se ipsum, & proximum, sive in præsentiarum negamus, principium ab adversa parte cedamus, vel in conservatione sui, vel in utilitate cuique propria, vel in utriusque ambabus his in unum conflatis, repositum, totam legis naturalis latitudinem in se complecti posse, & consequenter illud mancum seu inadæquatum esse, ac non nisi exiguam juris ejusdem particulam attingere, constanter affirmamus.

60. Hinc facilè præprimis respondemus ad quosdam textus ex Cicerone petitos, quorum præcipui sunt duo sequentes: sci licet Imò dum extra dubium ponit, nosmetipsos esse commendatos nobis, primamque ex natura hanc habere appetitionem, ut conservemus nos ipsos. (g) Nec minus (a. d.) dum ait, principia alle-

Solvuntur
per distin-
tionem.

ripio omni generi animantium esse à natura tributum, ut se, vitamque corpusque tueatur, declinetque ea, qua nocitura videantur, omniaque, qua ad vivendum (æ proin sui conservationem) sint necessaria, inquirat, & paret, ut latibula, ut alia ejusdem generis. (b) Ad hos inquam textus facile respondemus secundum prænotandum supra datum, dicendo, primam appetitionem nostram ad conservationem propriam tendere, si respiciamus ad officia sola nobismetipsis debita; neutiquam verò, si respiciamus ad omnia officia à jure naturæ præscripta collectivè sumpta; hac enim ratione comprehendunt etiam officia in DEUM, cujus solius cum sit beneficium, quidquid hominis est, eidem quoque soli primò & principaliter deberi sua officia & obsequia necesse est. Nec aliam fuisse mentem Ciceronis, ejusdem propria verba supra (i) allegata declarant, * & ex eo confirmatur, quòd alioquin, si in sensu partis adversæ intelligendus esset, idem naturæ principium & finem hominibus & brutis communem constituisset, prout patet ex textu ejus posteriori paulò ante recitato, quod de Cicerone vel suspicari nefas esset.

Epitome
argumentorum.
Aulicis cit.
disp. Lipsi.

61. Quod porro concernit argumenta illa, quæ sæpe memoratæ disputationis Lipsiensis Auctor pro sententia contraria concessit, tribus ea capitibus (ut prolixius supra (k) vidimus) omnino continentur. Horum primum est, cujuslibet hominis usu rationis perfectò instructi, cogitationem primam, sic volente DEO, esse de *semetipso*, & studio *se conservandi*. Hanc propositionem adeo certam asserit, ut de ea dubitari non possit. Secundum caput est, illud ipsum *studium conservationis propriæ*, vel (quæ vocabula ipsi sunt synonyma) *amorem sui*, sive *utilitatis veræ appetentiam*, eoquòd omnibus hominibus insit, publicationem illam, seu promulgationem (quæ omnem legem præcedere debet) totius legis naturalis in se continere. His duo-

(h) I. de offic. (i) Num. 56.

* His consonant illa, quæ lib. IV. de Fin. cap. 17. præmit, inquit: *quid minus consentaneum est, quàm cognito summo bono, reverti ad naturam, ut ab ea pesans agendi principium, id est, officii? non actionis aut officii ratio impellit ad eam, quæ secundum naturam sunt, appetenda: sed ab his (appetendis nimirum sive à summo bono) & appetitio & actio com-*

(k) Num. 47. & 48.

duobus capitibus *veritatem & evidentiam* principii sui demonstrasse se ratus, illius quoque *sufficiens* in ordine ad omnia officia, jure naturæ præcepta, probare conatur, & quidem officia erga proximum ex *utilitate cuique propria* deduci arbitratur, quia cum quilibet se amet, & ab aliis, in iis, quæ sibi sunt utilia, adjuvari possit, eos sibi propitios & amicos habere, conducibile est. Officia verò in DEUM propterea ex eadem utilitate profluere asserit, quia timendum est, ne, si quis eum *purissima mente* non colat, in pristinum statum, in quo ante cogitationem illam primam & amorem proprium fuit, ab illo revocetur.

62. Circa tria hæc diluenda ut ordinatius procedamus, præviè binas quæstiones, occasione hic data, in ordine ad priora duo argumenta contraria, evolvere non inutile duximus. Harum prima est: *quomodo & quando in nobis oriatur lumen rectæ rationis?* Altera verò: *quando fiat promulgatio legis naturalis?* Nec ingratum Lectori futurum speramus, si non nihil operosius his immoremur, & rem velut ab ovo, ut ajunt, repetamus. Igitur à priori incipiendo, sciendum est, animam corpori primitus junctam, habere se instar *tabula rasa* (ut *Aristoteles* ait) sicut enim hæc nullas adhuc rerum imagines in se expressas continet, ita & anima in tenebris uteri materni adhuc delitescens ad nullam operationem homini propriam eliciendam capax est. Quam primum verò partus in lucem editus est, tum præprimis sensus officio suo fungi incipiunt, dum v. g. cute tenera frigus in assuetum sentiente, infantulus dolorem inde conceptum ploratu indicare consuevit; qui tamen dolor non modicum lenitur, dum oculi splendore lucis blandius eos perfundente exhilarantur.

Post hæc variæ species objectorum corporeorum internis quoque sensibus, præsertim phantasiæ se insinuant, ita ut jam parentes, aliósque familiariter secum agentes, inter se distinguere, blandientibus reblandiri, esculenta sibi grata appetere, amara verò respuere noscat, ita tamen, ut animales hujusmodi actiones officinam sensuum haud egrediantur. Postquam dein organa magis firmata fuerint, tum enim verò Spirituales quoque potentiaæ se prodere incipiunt, præsertim intellectus, dum primò res externas simpliciter cognoscere, seu *apprehendere* incipit, ad eum ferè modum, qui brutorum cognitionibus materiali-

Dua quæstiones ante solutiones præviè
Harum prima est: quomodo & quando in nobis oriatur lumen rectæ rationis?
Altera verò: quando fiat promulgatio legis naturalis?
Nec ingratum Lectori futurum speramus, si non nihil operosius his immoremur, & rem velut ab ovo, ut ajunt, repetamus.
Igitur à priori incipiendo, sciendum est, animam corpori primitus junctam, habere se instar tabula rasa (ut Aristoteles ait) sicut enim hæc nullas adhuc rerum imagines in se expressas continet, ita & anima in tenebris uteri materni adhuc delitescens ad nullam operationem homini propriam eliciendam capax est. Quam primum verò partus in lucem editus est, tum præprimis sensus officio suo fungi incipiunt, dum v. g. cute tenera frigus in assuetum sentiente, infantulus dolorem inde conceptum ploratu indicare consuevit; qui tamen dolor non modicum lenitur, dum oculi splendore lucis blandius eos perfundente exhilarantur.
Post hæc variæ species objectorum corporeorum internis quoque sensibus, præsertim phantasiæ se insinuant, ita ut jam parentes, aliósque familiariter secum agentes, inter se distinguere, blandientibus reblandiri, esculenta sibi grata appetere, amara verò respuere noscat, ita tamen, ut animales hujusmodi actiones officinam sensuum haud egrediantur. Postquam dein organa magis firmata fuerint, tum enim verò Spirituales quoque potentiaæ se prodere incipiunt, præsertim intellectus, dum primò res externas simpliciter cognoscere, seu apprehendere incipit, ad eum ferè modum, qui brutorum cognitionibus materiali-

potentia
spirituales
se prodant?

rialibus inesse solet. Objectorum postmodum combinationes seu conjunctiones tentat, ac demum ad formanda iudicia accingitur, unumque de altero affirmat, aut negat, insinuatque se præ omnibus *prima principia practica* e. g. *malum fugiendum, bonum vero amandum esse* &c. ex quibus cognitio habitus Syntereseos, de quo supra (1) dictum est, contrahitur, quæ ratio demum instructa, iudicia inter se connectere, atque unum ex alio inferre, sicque discursus formari incipit.

Quodnam
sit obje-
ctum pri-
ma cogi-
tationis
humana?

64. Cognitio porro hominis prima *de se ipso* & DEO est; mox enim se revera aliquid esse cogitat; suam tamen essentiam non à se, sed ab alia longè altiore causa habere: Tum à mirabili creaturarum aliarum aspectu magis in hoc suo iudicio firmatus, primam hanc de *Primo vero veritatem* sibi profundius adhuc imprimi, cognoscitque DEum non tantum ut *bonum aliquod, sed ut summum bonum*, quod, cum Synteresis cultu & amore dignum esse dicet, Ratio dein, Synteresi adjuncta, concludit: *Ergo DEUS summè colendus ac amandus est.* Cum dein Ratio practica sibi DEUM ut ultimum finem, mediæque congrua ad illum assequendum proponi sentit, eadem efficaciter voluntati imperat, ut ea media (quæ in propriis hominis actibus consistunt) arripiat; ac tum demum voluntas in illos actus, præsertim amoris DEI, tanquam ultimi finis, erumpit. * Quod si vero discursum illum practicum & amorem DEI advertenter tunc omittat, graviter eum peccare schola Thomistica in Theologia pluribus ostendit.

Qua ratio-
ne homo
deveniat
in cogni-
tionem
summi boni
& finis
ultimi?

64. Quoad

(1) Num. 26. sub. *

Ortum & progressum humanæ rationis pulcherrima similitudine, à luce dici mutuata, venustissimo sibi que familiari stylo illustrat sæpe laudatus Clar. P. Thomas dissert. III. §. VI. n. I. ita scribens: „ Neque enim uno velut impetu subitaneoque fulgore lumen rationis erumpit, sed successivis lentissimisque progressibus appropinquat, ferme ut lux diei solet; sol enim non repente supra Horizontem emicat, sed d. u. jam ante signa sui prænantia in caelo præmittit. Initio ergo densæ tenebræ orbi incumbunt; tum vero in tenuissimo quodam albore velut prima lucis rudimenta, quæ vix internoscas, efformari incipiunt: occultis dein, & quæ non illico sentias, incrementis tenuissima huic lucis vestigia profundius imprimuntur, donec jam manifestior aurora non dubio jam amplius lumine orientivæ cœli faciem depingat. Tum vero & tenues jam radii evibrari incipiunt, pleniorque dies advchi, tandemque sol ipse lucidissimo suo exortu se totus terræ infundero, conspicitur. „

65. Quoad alteram quæstionem, quando nimirum fiat promulgatio legis naturalis? præprimis indubitatum esse juris interpretibus constat, ad quamcunque legem promulgationem aliquam * requiri; ** *decretum enim in mente superioris retentum, inferiorem nequaquam obligaturum esset, qui non nisi votio legis suntatis prius factæ significationi sub lege vivere intelligitur; nat.?* prout bene notat Auctor sæpe dictæ disputationis Lipsienfis (m) audiendus proin non est Io. Jac. Müllerus Professor Genensis, Sicut ad (n) promulgationem juris naturæ omnino negans. De cætero alias leges, duplex est sententia de tempore promulgationis hujus; prima ita etiam vult legem naturæ jam tunc debite manifestari, quando anima ad legem corpori infunditur; altera verò tunc id fieri asserit, quando rationem, jam omnino recta, per synteresin in actualia dictamina promulgationis incipit, v. g. *Deum esse colendum, parentes honorandos &c.* At verò ambæ opiniones conciliari posse videntur, mediante distinctione inter obligationem in actu primo & secundo; dicendo nimirum, pueros ante usum rationis obligari ad legem naturæ in actu primo; eo autem usu adveniente & noticia legis ejusdem per actuale dictamen synteresicos acquisita, stringi etiam in actu secundo: cum enim ex una parte videatur arduum infantibus mox natos, imò adhuc in utero existentes eidem legi subjicere; ex altera vero parte Philosophi passim teneant, quod principiorum naturalium semina cum ipsa anima rationali nobis indita sint & congenita; hinc sub data distinctione utriusque sententiæ veritas salva consistere posse videtur: si enim concedatur cum ipsa infusione animæ legem naturalem insimul promulgari, hoc ita intelligendum est, quod tunc jam omnia adfint, quæ ad obligationem inducendam requiruntur ex parte ipsius legis, & sic habeatur obligatio in actu primo. Quando autem lex subjecto jam habili actualiter applicata est, stringat etiam in actu secundo; & hac viæ salvatur quoque definitio juris naturæ

(m) §. IV.

(n) Commendat. in Guilielmi Grotii Enchyrid. c. 1. §. 2.

* Impp. Valentinianus & Marcianus in l. 9. c. de leg. sequentia constituant: *leges sacratissima, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent, ut universi præscripto earum manifestius cognito, vel imbibita declinent; vel permissa sectentur.*

** *Levius Ferrenius ad Suetonium in vita Caligula memorat, apud veteres in legibus scripto proponendis usitatas fuisse notas sequentes: U. D. P. R. L. P. id est, Ut De Plano Recte Legi Possint.*

Clarius hac explicatur.

naturæ à nobis tradita, (o) quæ vult legem naturæ per dictamen syntereleos creaturæ rationali manifestari; sic enim definiendo intelligimus legem illam ut in actu secundo obligantem. Hæc ut clariora fiant, duplicem à nobis promulgationem statui scias; unam scilicet, quæ statim per impressionem rationis fit, ubi nondum satis percipi potest; alteram verò, quæ tunc contingit, quando ratio mediante dictamine syntereleos legem naturæ adeo clare proponit, ut jam sufficienter innotescat. Priorrem dicimus adhuc imperfectam, & mere inchoatam, posteriorrem verò perfectam seu completam, & cum actuali obligatione conjunctam; atque hæc est, de qua nobis in definitione juris naturæ sermo fuit.

Lex naturalis successive promulgatur.

66. His porro sufficienter intellectis, facile quoque intelliges, jus naturæ non simul & semel cum usu rationis promulgari, sed successive: cum enim ratio sit involucrium juris ejusdem, in tantum hujus partes de novo apparent, in quantum prima illa principia practica in alia sibi propinquiora per plura & plura dictamina syntereleos evolvuntur. Sic (ut ad exempla veniamus) circa ea quæ à jure naturæ præcepta sunt, primum dictamen est, *bonum esse amplectendum*; hoc subsequuntur dein alia, primo illi proxima, nempe *Deum ut Auctorem omnis boni, & proximum esse diligendum*. Sic rursus quoad ea, quæ jure naturæ sunt prohibita, rationi primo proponitur in genere, *malum esse vitandum*; cui dein principio practico generali succedunt magis particularia, quibus v. g. *blasphemia, homicidium &c.* declinanda rationi proponuntur.

Declaratur modus, quo id contingit.

Omnibus ratione præditis fit promulgatio legis naturalis; In quibusdam tamen lumen concessum est

67. Cæterum quamquam omnibus, in quibus lumen rationis oritur, juris quoque naturalis promulgatio fiat; in quibusdam tamen illud quasi omnino extinctum vel oblitteratum esse videtur; quod nequiquam luminis illius insufficientiæ adscribendum, sed totus defectus ex parte recipientis est; utut enim lumen illud in se fulgentissimum esse noscatur; non raro tamen major aut minor intellectus humani angustia pleniorrem ejusdem illapsus impedit, ita, ut subin per modum tenuissimorum solum radiorum, vel scintillarum se insinuare valeat, quæ si nutrimentum non inveniunt, omnino demum extinguuntur.

untur. Provenit etiam defectus hic exinde, quod appetitus *valde debi-*
 feu inclinatio illa nostra, quam *concupiscentiam* dicimus, quæ *le &c.*
 que solum fertur in delectabile, sensibusque gratum, per pec- *Unde defe-*
 catum subijci desierit appetitui *rationali*, in id solum, quod ho- *ctus hic pro-*
 nestum est, tendenti; ex horum enim inter se repugnantia con- *veniat?*
 tinuum quoddam inter eos bellum est, in quo demum appeti-
 tum rationalem, nisi vires semper novæ eidem accrescant, non
 debilitari modo, sed concupiscentiæ omnino succumbere ne-
 cesse est; quippe quæ à sensuum illecebris continua adjuncta
 accipit. Atque hoc est illud bellum, quod una cum ipso ra-
 tionis diluculo initium capit, & de qua Apostolus (p) ait:
Condelector legi DEI secundum interiorem hominem: video autem *Notabilis*
aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & in hanc rem
captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. *textus S.*
 des proin, cur sæpe lumen illud rationis in quibusdam adeo ob- *scriptura.*
 scuratum, imo vix non extinctum sit.

68. Aliam ejusdem miseriæ rationem Cicero suggerit, ita *Alia ejus-*
 scribens: *Natura parvulos nobis dedit igniculos, quos celeriter dem dese-*
moribus, opinionibusque depravatis sic restringimus, ut nusquam ctus causa
rationis lumen apparent; sunt enim ingeniis nostris semina inna- *ex Cicerone*
ta virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vi-
tam perducerent: nunc autem simul editi atque suscepti in lucem
sumus, in omni continuo pravitate, & in summa opinionum per-
versitate versamur, ut pene cum lacte nutricis errorem suxisse
videamur; cum vero parentibus redditi, id est, magistris tra-
diti sumus, tum ita variis imbuimur erroribus, ut vomitati ve-
ritas & opinioni confirmata natura ipsa cedat. (q) Ex hac do-
 ctrina Ciceronis colligitur, præter concupiscentiam appetitui
 rationali continuo resistens, & malos exinde contractos mo-
 res, pueritiæ quoque pravam institutionem tum à Magistris,
 tum verò maximè à parentibus propriis, horumque pessimis
 exemplis accedentibus haustam, magnam sæpe vim habere,
 pulchra naturæ initia, & parva illa maximarum rerum semina
 nobis innata penitus destruendi.

69. Hæc postquam (occasione data atque doctrinæ comple-
 mento abrepti) paulò latius, quàm fors Lector voluerit (imo

G 2

quoad

(p) Rom e. 7. v. 22. & seq.

(q) qq. Tuscul. III.

quoad non-nulla, quasi extra lineam, utiliter tamen, ut patebit) prosecuti fuimus, ad ipsa tandem superius intimata argumenta Lipsiensia revertimur, eorum inefficaciam efficaciter ostensuri. Itaque

*Primum
argumen-
tum Auth.
Lipsiens.*

Primum, ut supra vidimus, in eo consistit, quod prima cujuslibet hominis, ratione præditi & non distracti, cogitatio sit de *se ipso* solum & *sui conservatione*, amore seu utilitate propria (hæc enim pro Synonimis ab Auctore Laudato haberi jam præmonuimus) ex quo dein evidenter sequi asserit, solam *utilitatem* cuique propriam esse fundamentum, seu principium illud cognoscendi juris naturæ, quod hic indagamus. Antecedens probat, fingendo hominem quemdam subito ex nihilo creari; hic, cum neque DEI, neque proximi adhuc notitiam haberet, necessariò de *se ipso propriaque utilitate* primò cogitaret; ergo idem de omnibus hominibus dicendum esse firmiter tenet. consequentiam priorem ex eo indubitata credit, quòd Deus omnibus eam cogitationem primam inesse voluerit; imò ex Sacris litteris assertum suum confirmari (nullo tamen allegato textu) gloriatur, prout supra latius dictum.

*Ejusdem
probatio.*

*Ostenditur
argumenti
hujus inef-
ficacia.*

70. Hoc argumentum quàm exiguum in se robur contineat, quilibet, nostro quidem judicio, prima statim fronte advertit. Nam quod prima cujuslibet hominis ratione præditi cogitatio sit de *se ipso tantum suique conservatione & utilitate*, præprimis falsum est; prima siquidem illa cogitatio de *se ipso & DEO* est; mox enim ut homo se aliquid esse cogitat, essentiam quoque suam ab altiore causa se habere insimul cognoscit. * Recole quæ superius (r) hac de re, dictamen rationis & virorum doctissimorum Auctoritatem secuti, disseruimus, Neque contrarium evincit probatio à D. Authore Lipsiensi adjecta de homine illo ficto; ex hac ipsa enim sequitur, principium ejus nec *verum* nec *evidens* esse, eoquòd hypothesi solum ficta nitatur, prout de requisitis ad *principium cognoscendi juris*

(r) Num. 63.

* Perill. D. *Wolfius* (jur. nat. p. I. c. IV. §. 1135. f. m. 751.) solide demonstrat, hominem jure naturæ obligari ad Deum agnoscendum ex se ipso, & quidem principalius, quàm ex aliis creaturis se inferioribus; eoquod cognitio Dei ex ipso homine derivata lucentior sit, quàm derivata ex aliis; quia homo aptior est ad Deum repræsentandum, quàm quævis alia inferiora.

vis naturæ differentes advertimus. (s) Dein: quæ necessitas *Quam non*
 D. Adversarium compulit, ut hominem fingeret *subito ex nibi- tollit homo*
lo creatum? cum tot Myriades hominum verè productorum *ille à D.*
 utique suffecissent ad demonstrandum *fundamentum omnibus Adversa-*
commune, nec quoad existentiam à quoquam negandum, quale *rio fictus.*
 D. Author cogitationem illam primam cujuslibet hominis de
se ipso &c. vocat. Majori igitur facilitate (quia meliori cum
 fundamento) hanc ejus Thesin negamus, quam quâ asserta est.

71. Ast ponamus in sensu ab Authore intento veram esse *Ostenditur*
 hanc propositionem: *prima cujuslibet hominis cogitatio de se ip- sequelam*
so, & propria utilitate est; possétne exinde cum veritate dedu- *exinde de-*
 ci hæc sequela: *ergo unicum principium cognoscendi, ad quos- ductam esse*
nam actus, vel omissiones à jure natura homo adstringatur, est illegiti-
propria ejus utilitas, & consequenter eodem jure solum ad ea te- mam.
netur, quæ utilitatem illam concernunt? Hoc si affirmet, ma-
 nifeste concedit, quod neque ad sincera officia in DEUM, ne-
 que in proximum per jus naturæ homo obligetur, sed solum in
 quantum ea sibi sunt utilia. Quod procul dubio non tantum
 principiis christianis sed etiam sanæ rationi adversatur; & tamen
 Laudatus Author id admittere cogitur, imo, ut tertium ipsi-
 us argumentum (de quo pluribus infra) comprobat, lubens
 admittere videtur; nam DEUM propterea solum esse colendum
 ibi ait, quia secus timendum foret, ne ab ipso destruamur;
 proximum autem fovendum, in quantum nocere vel prodes-
 se valet.

72. Ex his porro adhuc aliam & quidem pessimam seque- *Imo aliam*
 lam pullulare necesse est; propriam scilicet hominis utilitatem *adhuc pejo-*
 unicum quoque & ultimum ejus finem ac felicitatem esse, & *rem exinde*
 consequenter illum ipsum finem ac felicitatem in hujus tantum *deduci.*
 vitæ bonis consistere, ejusdemque vitæ terminis concludi,
 prout denuo D. Adversarius manifeste videtur fateri, dum,
 quid sibi nomine *Utilis* hic veniat, declarans, non alia nisi
 caduca hujuscemodi commoda allegat, dum pro exemplis Sa-
 nitatem, libertatem, existimationem, recreationem, rerum co-
 piam & alia superiùs (t) à nobis commemorata bona terrena
 ponit. Quid autem hoc aliud est, quam finem & felicitatem
 homini assignare in eo cum brutis communem, quod in utris-

(s) Num. 35. requis. 4.

(t) Num. 46.

que una cum hac vita finiatur? Quamvis autem sequelas hujusmodi absurdissimas à D. Adversario minimè intestas autumemus, ex ejus tamen doctrina satis clare deduci posse nullatenus ambigimus; eoquòd ipsamet ejus loquela manifestum id faciat; nulla siquidem alia Utilia homini assignat nisi cum hac mortali vita terminanda, abstrahit ab immortalitate animæ, & ab omni beatitudine post hanc vitam duratura &c.

*Instantia
quædam
dissolvitur.*

73. Nec juvat, si D. Adversarius omnem responsionis nostræ vim eludere conetur dicendo: Se tantum loqui de Utilitate vera, non de adparente (quam distinctionem, ut supra (u) vidimus; pro scuto contra argumenta sibi adversa elegit) hanc autem, non illam esse, quæ responsione nostra premitur. Ast quid nuda hæc assertio prodest, si nihilominus Veram Utilitatem &, ut ostensum est, veram felicitatem in solis hujus vitæ bonis (ut facit) constituat? cum præsertim designari non possint ab eo illa bona hujus vitæ, in quibus vera illa utilitas & felicitas, unice à naturâ intenta reperiatur. Illa certe bona, quæ D. Adversarius loc. cit. enumerat, veram illam utilitatem non continent, prout solo naturali lumine agnovit *Plato*, qui neque in honestissimis vitæ labentis commodis veram utilitatem ac felicitatem illam reperiri sincere fatetur; Audiamus quæso Philosophum ipsum (w) præprimis de hominibus in civitate *Sana & integra* ac bonis commodisque paucissimis iisdemque solùm necessariis instructâ viventibus, & à *Socrate* ob id pro verè felicibus habitis, differentem. Ejus formalia sunt sequentia: „ Veste (inquit ex *Socrate*) hi utentur simplici, nutritur ex hordeo, & frumento farinam conficientes, & partim quidem pinsendo, partim addito fermento subigendas „ placentas egregias, panésque super calamis aut puris foliis „ imponentes, in lectisque ex herbis smilace atque myrto factis discumbentes comessabuntur ipsi & eorum filii, bibentes vinum coronati & Deos laudantes jucunde simul vivent, „ nec ultra censum filios generabunt, caventes paupertatem „ aut bellum. Oblitus & hoc eram, quod habituri essent obsonium, salem videlicet & oleas, & caseum & „ balbos, præterea olera quasi agrorum pulmenta coquent, „ & bellaria ipsis apponemus ficuum, Cicerum, ac fabarum, „ &

*Plato in bonis
hujus
vita non
reperit Veram
utilitatem &
felicitatem.
Ejus formalia,*

(u) Num. 46.

(w) Lib. II. de Republ.

„ & baccas myrti, & fagineas glandes prunis torrebunt, mo-
 „ deste bibentes, sicque quiete & salubriter viventes, ut par
 „ est, senio confecti aliam ejusmodi vitam posteris suam relin-
 „ quent. „ Ita *Plato ex Socrate*, uti dictum, referens bona,
 „ utique honestissima queis fruuntur homines in civitate *Sana &*
integra, & ob quæ Socrates ejusmodi cives reputabat esse fel-
 „ lices; imo quibus procul dubio etiam juxta D. Adversarium ve-
 „ ra utilitas inest; & tamen ejusmodi homines nequaquam fel-
 „ ces reputabat *Plato*; utique non ex alia causa, quam quod
 „ enumerata illa bona *veram & genuinam* utilitatem in se non
 „ continere autumabat. Audi, quid in persona *Glauconis* idem *Et Respon-*
Plato Socrati quoad hunc passum responderit: *Si tuis*, inquit, *pro Socrati*
ô Socrates civitatem instituisses, quamnam alia ipsis cibaria præ-
parasses? *data.*

74. Verum instabis, dicendo, justam fuisse sententiam *Pla-*
tonis propterea, quod bona illa, quorum intuitu *Socrates* ejus-
 „ modi cives felices pronuntiabat, vilissimæ conditionis fuerint,
 „ & consequenter *Veram & integram* illam Utilitatem à natura *Refertur*
 „ intentam in se minimè continerent; cum econtra bona ab Au- *alia instau-*
 „ thore Lipsiensi recensita, eminentioris ordinis esse dignoscantur; *tia;*
 „ ait enim: (x) Verum Utile non sola commoda *pecuniaria*
 „ aut rei familiaris innuere, sed & *sanitatis, libertatis, existi-*
 „ mationis, gratia, recreationis, & omne id, quod juvat, aut
 „ in re quacunque expedit, sub se comprehendere. Verbo: qua-
 „ cunque in re (ita enim concludit) bonum sui ipsius conservatio-
 „ ni inserviens, refidet, hoc utile est, cum non magis victu neces-
 „ sario, quam rerum copia, securitate, libertate, benevolentia,
 „ admiratione denique aliorum ac honesta voluptate, naturam in-
 „ strui & conservari, quisque confidat.

75. Ast nec ista nec his similia aut etiam excellentiora bo- *Qua tamen*
 „ na hujus vitæ *Veram* Utilitatem in se continere, & per con- *ex eodem*
 „ sequens homines felices reddere, idem *Plato* solo lumine ratio- *Philosopho*
 „ nis denuo agnovit; imo quò pluribus ejusmodi bonis civitas *ut inefficax*
 „ abundat, eò magis *infelicem, morbidam, & vitiosam* pronun- *rejicitur.*
 „ tiat, discursum supra cæptum sic proseguendo: „ quid ergo *Hujus ver-*
 „ „ agendum ô *Glauco*? quod multi solent, inquit, super tho- *ba forma-*
 „ „ ris discumbendum *nisi misere velimus vivere*, epulisque ex *lia.*
 „ „ mensa

(x) §. XIX.

„ mensa vescendum, obsoniisque & bellariis, quibus his tem-
 „ poribus utuntur. Esto Glaucō, inquam ego, intelligo: non
 „ enim urbem, ut videtur, consideramus solum, quomodo fiat,
 „ sed *delicatam*. urbem - - - *Vera utique mihi civitas esse*
 „ *videtur quam diximus, tanquam sana.* Verum si vultis,
 „ *Civitatem quoque turgidam seu tumescentem* consideremus.
 „ - - - Thori addentur, & mensæ, & alii apparatus, &
 „ vasa & obsonia, unguentæque & suffitus, aromata, condi-
 „ menta, oblectamenta; singulæque horum omnis generis - Ad-
 „ denda rursus pictura & varietatis artificia, aurum &c. non-
 „ ne igitur majorem civitatem oportet constitui? *illa enim sa-*
 „ *na non amplius sufficiens est &c.* „ Hæc & plura alia bona
 „ *Plato* commemorat, similia illis, quæ disputatio Lipsiensis pro
 „ *Vera utilitatis* speciebus vendidat, *Plato* contra solo naturæ
 „ lumine edoctus tanquam inutilia, civitatemque non *sanam*, sed
 „ *tumentem*, & eo ipso *vitiosam* efficientia contemnit. Ergo, ve-
 „ lit nolit Author concedat, necesse est, in bonis hujus vitæ qui-
 „ buscunque veram utilitatem non reperiri, necquidquam ob-
 „ stantibus binis indiciis veræ utilitatis ab eo supra (y) indica-
 „ tis. Ergo, à primo ad ultimum, licet in sensu Authoris Lipsi-
 „ ensis supponeretur vera esse illa propositio, quod hominis cu-
 „ juscunque ratione præditi prima cogitatio sit de se ipso tantum
 „ & sui conservatione aliisque utilitatibus propriis; ex ea tamen
 „ inferri non posset, *conservationem sui, amorem aut utilitatem*
 „ *propriam* esse principium illud *unum verum & evidens* cognos-
 „ cendi juris naturæ, quod in præsentiarum investigamus.

*Diversum
 Platonis
 judicium
 à judicio
 Authoris
 Lipsiensis.*

*S. scriptu-
 ra non fa-
 vet senten-
 tiæ contra-
 riæ:*

*Imo mani-
 feste con-
 traria est.*

76. Quod porro sententiam suam etiam à S. S. Paginis confirmari asserat, meritò dubitamus, an serio id fecerit, an verò commendandi solum *principii sui* gratiâ? prius certe vix credibile videtur, eoquod nullum omnino textum (sine quo tamen loqui erubescimus (z)) allegaverit, imo nec allegare potuerit: posterius ergo eum intendisse probabilius est. Sive tamen serio egerit, sive tantum ut principio suo sacra scriptura patrocinari videretur; ad amovendos quoscunque scrupulos, non nulla S. scripturæ tam veteris quam novi testamenti loca proferemus, sententiæ adversæ manifestè contraria. Sic I. Sa-
 lomon,

(y) Num. 46.

(z) Arg. nov. 18. c. 5.

Somon, cui Deus sapientiam dedit & scientiam, tantâsque divi-
 tias, substantiam, & gloriam, ut nullus in regibus nec ante il-
 lum, nec post illum fuerit similis ejus, (a) omnibus iis afflue-
 bat, quæ sibi utilia in hac vita, & amori proprio ac sui conser-
 vationi quocunque meliori modo proficua esse poterant; & ta-
 men in his non tantum veram & genuinam utilitatem non re-
 ditur 1. ex-
 perit, sed insuper universa meram vanitatem esse pronuntiavit. *Quod ostem-*
Ego inquit, Ecclesiastes fui Rex Israël in Jerusalem, & propo-
sui in animo meo quærere & investigare sapienter de omnibus, stamento.
quæ fiunt sub sole - - - - - & ecce universa vanitas & afflictio
spiritus (b) &: (c) Dixi ego in corde meo: vadam & affluam
deliciis, & fruvar bonis. Et vidi, quod hoc quoque esset vani-
tas. - - - - - Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, &
plantavi vineas, feci hortos & pomaria & conseri ea cuncti ge-
neris arboribus, & extraxi mihi piscinas aquarum, ut irriga-
rem sylvam lignorum germinantium, possedi, servos & ancillas, tim per ef-
multamque familiam habui, armenta quoque, & magnos ovium fata Salo-
greges, ultra omnes, qui fuerunt ante me in Jerusalem. Coacer-
vavi mihi argentum & aurum, & substantias Regum ac provin-
ciarum. Feci mihi cantores & cantatrices, & delicias filiorum
hominum, scyphos, & urceos in ministerio ad vina fundenda, &
supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jerusa-
lem: Sapientia quoque perseveravit mecum. Et omnia quæ desi-
deraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum,
quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præ-
paraveram: Et hanc ratus sum partem meam, si uterer labore
meo. Cùmque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant
manus meæ, & ad labores in quibus frustra sudaveram, vidi in
omnibus vanitatem & afflictionem animi &c. En! judicium Sa-
lomonis de bonis hujus vitæ: & quis est, qui sapientissimi Re-
gis hujus sententiæ suam præponat, & in iis eorùmque utilita-
te, quæ non nisi vanitas & afflictio spiritus ab eo nuncupantur,
juris naturæ principium seu fundamentum reponat?

77. Ut porro pro certo agnoscas Salomonem novi Testa- *Idem patet*
 menti, *cujus tamen regnum non fuit de hoc mundo*, (d) & qui *ex testa-*
 est sapientia incarnata, antiquo illi in his consentire, audi præ- *mento novo*
 mento novo

H

(a) 2. Paralip. c. I. v. 12.

(b) Ecclesiasticis c. I. à v. 12.

(c) Ibid. cap. 2. à v. 1.

(d) Ioan. 18. v. 36.

primis, quàm villi in pretio caducos hujus vitæ Thefauros habuerit; ait enim: *Nolite Thefaurizare vobis Thefauros in terra: Ubi arugò & tinea demolitur: Ubi fures effodiunt & furantur. Thefaurizzate autem vobis Thefauros in calo.* (e) Volens nimirum;

ut corda humana ad altiora nata, bonis hujus vitæ non adhæreant, ne à veris divitiis abstrahantur; hinc statim Christus addit: *Ubi enim est Thefaurus tuus, ibi est & cor tuum* (f) quale autem de gratia & benevolentia aliorum, item de existimatione, gloria &c. hujus mundi (in quibus Author noster Lipsienfis similiter Veram utilitatem consistere autumat) judicium Salvator tulerit, pluries in S. Evangelio declarat; sicut enim

Adduntur in hunc textum.

Imò; attendite, inquit, *ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. - - - Cum facis elemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocrita faciunt, - - - ut honorificentur ab hominibus.* (g) 2. Turbas dehortans ab imitatione operum scribarum & Phariseorum, inter alias rationes etiam hanc addit, quia omnia, inquit, *opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* (b) Omittimus alios scripturæ textus passim obvios, in quibus ea, quæ dictus Author tanquam verè utilia deprædicat, ut merè apparentia, imo ut animæ penitus nociva aut periculosa rejiciuntur; vel, si etiam aliquando nullam culpam involvant, non tamen continuò juræ naturæ præcipi censenda sunt. Quo fundamento igitur asseri potest, *Principium cognoscendi juris naturæ* in ejusmodi *Utilitate* consistere?

Quodnam jubeamur propriam utilitatem quarere?

Coeterùm prout jam supra ad initium hujus § advertimus, per hucusque dicta minimè negare intendimus, conservationem sui, & omnia honesta ad eam necessaria, etiam esse de jure naturæ; & in hoc sensu concedimus, quod utilitatem propriam quærere jubeamur; quod autem ex illa sola tanquam principio seu fundamento omnes juris naturæ leges deduci possint ac debeant, hoc ex fundamentis per decursum positis abnuimus; qualis enim sequela est: *Deus per præcepta naturalia jubet conservare nos ipsos; ergo qui se ipsum conservat &c. totam legem naturæ implevit?*

§. IX.

(c) Matth. 6. v. 19.
(g) Matth. 6. à v. 1.

(f) Ibid. v. 32.
(h) Ibidem c. 23. à v. 5.

§. IX.

Responsionum nostrarum continuatio.

78. **A**lterum argumentum Authoris Lipsiensis, superius intimatum, est, quod *studium conservationis propriae, amor sui, seu utilitatis illa appetentia connata* (prima nimirum dicta cogitatio de se ipso &c.) ex hoc, quod *omnibus hominibus inest, primumque cum homine nascatur, & ultimum exuatur, publicationem legis naturalis contineat.* (i) Ubi vides, quod Author totam legem naturæ per primam illam cogitationem de se ipso &c. manifestari asserat; ait enim: (k) *Tuto inde colligitur, eam speculationem, qua in omnibus hominibus prima est, & quam primam, ordine saltem esse, voluit Author omnis rationis, reliquas omnes peperisse Deumque hanc viam mortalibus monstrasse, qua ad ea, quaecunque vellet, & ex ejus voluntate demum justa & injusta esse ceperunt, perduceret.* Ita Laudatus Author. Ut porro & hic ordinate procedamus, recolenda sunt præpimis ea, quæ supra (l) de modo, quo lex naturæ promulgatur, differuimus. Dein: iterato suppositum negamus, quod prima hominis ratione prædicti cogitatio sit de se ipso, in eo sensu, quem argumentum intendit; quodsi vero poneretur etiam, id esse verum; nulla tamen ratione niterentur sequelæ exinde deductæ; alioquin enim sic ratiocinari liceret: *prima hominis cogitatio est de se ipso &c. ergo tota lex natura per illam promulgatur.* Rursus: *Auctor omnis rationis voluit, ut in omnibus hominibus prima cogitatio esset de se ipsis & sui conservatione: ergo etiam voluit, ut prima cogitatio reliquas omnes subsequentes, & jus natura concernentes pareret, quas tamen ratiocinationes non procedere, exinde constat, quod ejusmodi Consequentia ex antecedentibus illis inferri non possint, quia respectu illorum sunt omnino disparatæ; nam si etiam supponeretur antecedentia illa esse vera, & consequentias illas esse falsas, illorum tamen veritas per harum falsitatem non tolleretur, & vicissim; eoquod illorum veritas & harum falsitas, nullo habito respectu inter se,*

Secundum
tunc Au-
Lipsiensis.
Negatur
suppositum
argumenti.
Sequela ex
eo deducta
sunt illegi-
tima,
Prout
ostenditur.
aliunde

H 2

(i) §. XIX.

(k) §. XVIII.

(l) Num. 65.

aliunde ostendi debeant, prout etiam obiter tantum consideranti liquet.

79. Quod porro duo illa antecedentia in sensu D. Adversarii falsa sint, jam superius (m) ostensum est. Quod autem falsæ sint etiam consequentiæ ex iis deductæ, ex propria ejus doctrina sequentem in modum ostenditur. Docet hic Author (n) ideo primam cogitationem hominis esse de se ipso, quia dum incipit uti perfecta ratione, *non statim de DEO*, quippe quem *nondum novit*, neque de alio homine cogitat, sed *de se ipso & sui conservatione &c. primum cogitare necesse est*. Ex hac doctrina infert, *primam illam cogitationem totius legis naturalis promulgationem in se continere*; quæ tamen illatio contradictionem involvit, cum enim promulgatio legis non nisi à superiore, voluntatem suam obligandi declarante fiat; homo autem, ut vult Laudatus Author, in illa prima cogitatione nullum adhuc Superiorem, multò minùs ejusdem obligandi voluntatem percipiat; (quia ipse solus & propria sua conservatio &c. illius cogitationis objectum est) qua ratione, quæso, dici potest, quòd illa prima cogitatio promulgationem legis naturalis in se contineat?

Probatur falsitas Consequentiarum num. priorum à D. Adversario adductarum, Et ostenditur in ejus argumento involvi contradictionem.

Alia probatio falsitatis earundem consequentiarum;

Quia prima cogitatio non exprimeret

80. Rursus: si prima illa cogitatio totam promulgationem legis naturæ contineret, tunc omnia & sola illa ut præcepta, permessa, ac prohibita complecteretur, quæ *utilitatem* hominis *propriam* respiciunt; nam juxta D. Adversarium principium cognoscendi juris naturæ sola utilitas est. Jam sic: vel illa cogitatio exprimeret utilitatem tantum in genere, & ut abstrahentem à vera & adparente, vel exprimeret præcisè utilitatem veram? hoc posterius dici non potest; quia non exprimeret duo illa indicia à D. Adversario suggesta, (o) sine quibus veram utilitatem cognosci posse negat, quod sic ostendimus. Primum indicium veræ utilitatis esse ait, *si in univèrsum omnes, qui ejusdem originis & naturæ sunt, & æquale semet conservandi studium habent, eodem aliquando medio sint usuri, molestum id nulli videatur*. Hoc indicium prima illa cogitatio exprimere non potest; cum nihil aliud juxta hunc Authorem exprimat, nisi hominem cui inest, ejusque conservationem &c. & consequenter nullum alium, qui sit ejusdem *originis & naturæ*;

qua

(m) Num. 69.

(n) §. XVIII.

(o) §. XX.

qua ratione igitur primum illud indicium exprimat? Alterum *utilitatem* indicium veræ utilitatis assignat, *si aliquid ita expediat, ut nec veram, æquale, nec gravius damnum inde oriatur, aut metuendum sit.* Verum nec istud prima illa cogitatio exprimeret; eadem enim ratio obstat, quod nempe nullum objectum repræsentaret, à quo damnum aliquod sibi inferendum homo metuat.

81. Restat proin, ut D. Adversarius concedat, quod prima illa cogitatio exprimeret utilitatem solum in genere, prout abstrahentem à vera & adparente; quo concessio integram sui *Sed utili-* principii structuram corrumpere necesse est; si enim tota promul- *tatem tan-* gatio legis naturæ in prima illa cogitatione continetur: hæc *tum in ge-* autem utilitatem solum in genere exprimat, aliud certe homini *nere.* manifestare non potest, quam quod omnia, *quacunque* conser- *Ex quo se-* vationi & commodis ejus *quomodocunque* inserviunt (abstra- *quitur* hendo, an vere, an adparenter tantum sint utilia) tanquam *principium* legi naturali conformia, cætera verò ut eidem difformia repu- *cognoscen-* tanda sint. Ergo dici amplius haud posset principium cogno- *di non esse* scendi juris naturæ esse utilitatem solum veram; in quo tamen *solum uti-* D. Adversarius potissimum suum fundamentum posuerat.

82. Inanis est igitur I. ejusdem Authoris sibi promissa se- *litatem* curitas, quod *boc munimine asserta utilitatis (veræ) nec jacu-* *veram;* *lis nec arcu egent, (p)* ad argumenta sibi contraria dissolvenda; utut enim præfiteatur se de vera solum utilitate intelligi velle: *In qua ta-* doctrina tamen verbis ejus minime correspondet; cujuslibet *men potis-* proin sapientis judicio relinquimus, an ejus opinio à sententia *simam as-* Carneadis, Epicuri, & Gyrenaicorum differat; quibus, ut *serti sui* ipsemet Author noster advertit, *imputabatur, quod stante eo-* rum assertione *furta, & alia delicta utilitatis specie defendi* *vim D.* *possent, & an non cadat in eum dictum illud Baconis, (q) cen-* *Advers.* *trum plane ignobile esse actionum hominis cujusdam, commodum* *posuerat.* *proprium.* Inanis est II. ejusdem assertio, (r) qua primam il- lam hominis cogitationem, cui promulgationem juris naturæ inesse dicit, *reliquas omnes (idem jus respicientes) peperisse* contendit; cum enim ostenderimus, etiam, casu quo, prima illa cogitatio hominis, in sensu D. Adversarii solum cogitan- tem ejusque conservationem &c. pro objecto haberet, ab ea

(p) §. XXI.

(q) Sermonum fidelium c. 23.

(r) §. XVIII.

Oſtenditur primam hominis cogitationem non peperiffe reliquas in ſenſu adverſo;

tamen utilitatem tantum in genere exprimendam fore ; quatenus ſcilicet tam veram quam adparentem includit. Quomodo ergo reliquarum cogitationum jus naturæ reſpicientium , ſalva opinione adverſa , mater eſſe poſſet ? alia certè ratione id fieri haud poſſet , quàm ſi prima illa cogitatio eſſet involucrum totius juris naturæ , quod ſucceſſive in alias & alias cogitationes magis particulares , circa idem jus verſantes , evolverentur.

Quod pluribus declaratur.

83. Cùm porro cogitatio illa , juxta D. Adverſarium , promulgationem juris naturæ contineret , hæc autem ſolum in genere dictaret , *propria conſervationis & utilitatis ſtudium amplectendum eſſe* ; non aliter illa cogitatio prima alias magis particulares progignere poſſet , quam *utilitatem* itidem ſolum in genere talem in iis exprimendo , ita , ut ſi prima cogitatio v. g. dictaret : *propria conſervationi & utilitati ſtudentum eſt* , reliquæ ex illa prima dependentes , & de caſibus particularibus conceptæ , ſimiliter procedere deberent ac dicere v. g. *prima cogitatio continet promulgationem juris naturæ ; hæc autem in genere dictat , conſervationi & utilitati propria ſtudentum ; ergo quidquid ad hunc finem vel neceſſarium vel aliis conducibile eſt , jure naturæ præceptum , aut reſpectivè permiſſum , vel prohibitum eſt ; ergo ſi propria conſervatio vel utilitas aliter haberi non poſſit , quàm v. g. mentiendo , blaſphemando , imo abnegando DEum ; etiam hæc juri naturæ ſunt conformia* , prout bene obſervat Clar. Heineccius. (s)

An dentur actus intrinſece boni vel mali remiſſive.

84. His ita diſputatis oporteret adhuc reſpondere ad id ; quod D. Adverſarius (t) ait. DEum hanc viam mortalibus monſtrâſſe , quæ ad ea , quæcunque vellet , & ex ejus voluntate demum juſta & injuſta eſſe cæperunt , perduceret : ex quibus verbis colligere licet , nullos ab illo actus , nec *fundamentaliter* , intrinſece bonos aut malos admitti adeoque nullos eſſe præceptos aut prohibitos , *quia boni aut mali ſunt* , ſed per *præceptionem* ſolum aut *prohibitionem* tales fieri : quia verò jam alibi (u) contrarium oſtendimus ; hinc Lectorem noſtrum eo remittimus , & dum per huc uſque ventilata ſatis efficaciter argumentis , pro *veritate ac evidentia* principii adverſi conquiſitis , nos obviaſſe confiſimus , ea quoque nunc ad trutinam vocare

(s) Supra Num. 33. ſub-^o * citatus.

(t) §. XVIII.

(u) Num. 27.

vocare libet, quæ pro ejusdem principii *sufficientia* à sæpe dicto D. Authore Lipsiensi afferuntur.

85. Hunc in finem recolenda sunt præprimis ejusdem hanc in rem *formalia* superius (w) à nobis recitata, quibus ex adstructo à se principio, non tantum officia hominis erga *se ipsum*, sed etiam erga *DEum* & *proximum* deduci posse contendit. Cæterum rationes ad hoc probandum ab eo congestæ, & in epitomen redactæ, duplici enthymemate concluduntur. Horum primum est istud: *proximus nobis prodesse potest, vel obesse; ergo amor proprius & miseria nostra exigunt, ut spe boni, metuque mali, congruis eum officiis demereamur.* Alterum est: *DEUS potest nos ad eum statum revocare, in quo ante amorem proprium, studium conservationis, & utilitatis nostræ quondam fuimus; esse primum ergo ne id faciat, quod extimescendum, purissima mente colendus est, & ut propitius sit, omni studio allaborandum.*

Argumenta, quibus utilitas probatur principium adaquatum, duplici enthymemate concluduntur.

86. His argumentis quanta vis insit, per decursum patebit, & quidem, ut à priori ducamus initium, plures exinde sequelas inferri necesse est, quas nec ipsemet D. Adversarius admittet; sic enim I. si jure naturæ non teneremur ad officia erga proximum, nisi *spe boni metuque mali*, tunc in iis casibus, in quibus nihil ab eo damni aut emolumenti metuendum vel sperandum esset, omnis eundem amandi, & quæ ab illo fieri vel non fieri nobis optamus, similiter faciendi vel omittendi naturalis obligatio cessaret; quæ certe non tantum dictamini rationis, sed & *regulæ salvatoris*, per quam *amor aliis debitus ad præscriptum proprii* dirigendus est, & quam ipse D. Adversarius in sententiæ suæ confirmationem allegat (x) indubitato repugnant. Unde sapienter monet illustris *Pufendorfius* (y) ita scribens: *Monitum id quoque cavendum vehementer est, ne quis inde (de studio propriæ utilitatis loquitur) concludat; ubi quis salutem suam in tuto collocasse sibi visus fuerit, non esse quod aliorum rationem habeat, aut illi pro lubitu posse insultari, qui ad salutem meam nihil confert, vel eidem lædenda non satis habet virium.*

Ex argumento I. sequela prima non admittenda.

87. Respondet quidem D. Adversarius (z) hoc telo se non peti; cum ex *principio* suo nullatenus ejusmodi periculum rei humane *Effugium* *D. Adversarii.*

(w) Num. 48. III. §. XVI.

(x) §. XVIII. (z) §. XXIII.

(y) De I. N. & G. Lib. II. cap.

Quod tamen non relevat.

hamanæ metuendum sit, si *sobria* propriæ utilitatis expositio à se facta attendatur. At, quam infirmum sit hoc effugium, ex huc usque disputatis abunde patet, ubi ostendimus, D. Adversarium intelligi quidem cupere de sola utilitate *Vera*, doctrinam tamen ab eo traditam procedere de utilitate quacunque, & prout infimam quoque speciem ejus comprehendit. Restat igitur, ut, dum confitetur studium propriæ utilitatis ita temperandum esse, ne dictum periculum *rei humanae* suboriatur, insimul fateatur, temperamentum illud aliunde deducendum esse: sed à quo, aut ex quo principio id colligendum sit; de hoc altum ei silentium, nisi quod illa duo superius memorata *vera* utilitatis indicia insinuet; de quibus tamen eadem quæstio redit, à quonam principio profluant; nam primæ illi hominis cogitationi (in qua tamen legis naturæ promulgationem contineri asserit) ea non inesse, jam alibi ostensum est. Imo si etiam *modificatæ* illius utilitatis aliud principium indicasset, per hoc tamen sententiam suam minime roborasset, sed potius evertisset; eo ipso enim fateri eum necesse fuisset, principium suum non esse *primum* illud & *unicum*, quod hic inquirimus.

Altera sequela primi illius argumenti.

88. Altera sequela primi illius argumenti est, quod si per legem naturæ solum ob spem boni metumque mali, ad officia erga proximum teneremur, non obligaremur eum amare amore interno, sincero, & formali, * sed eidem solummodo benefacere, vel eundem non offendere, per positionem aut omissionem actuum externorum; & quidem tunc solum, quando exinde boni cujusdam consequendi, vel mali à nobis avertendi spes esset; quod utique dictamini rationis, ** inclinationi naturali

Quæ contraria est rationi & scripturæ.

* Innocentius XI. die 2 Martii 1679. sequentes propositiones damnavit. 1. non tenemur proximum diligere actu interno, & formali: 2. præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

** Agnovit hoc Cicero solo lumine naturali, dum ita scribit: „ Qui non „ ipso honesto movemur ut boni viri sumus, sed utilitate aliqua atque „ fructu, callidi sumus, non boni. Nam quid faciet is homo in tenebris, qui nihil timet, nisi Deum & judicium? quid in deserto loco nactus, quem multo auro spoliare possit imbecillum atque solum? „ Noster quidem hic naturâ (id est DEO) justus vir ac bonus etiam „ colloquetur, juvabit, in viam deducet. Is vero qui nihil alterius „ causa facit, & me itur suis commodis omnia, videtis credo quid sit „ acturus. Quod si negabit se illi vitam erepturum, & aurum ablatu- „ rum

Præclare in banc rem dicta Cicerois.

rali cujuslibet hominis, saltem moratoris, ac doctrinæ Evangelii, qua proximum ut nosmetipsos amare jubemur, aperte contrariatur. Quod autem sequela hujuscemodi ex dicto argumento fluere, facile probatur: cum enim secundum dogma adversum sola utilitas, cuique propria finis unicus esset totius juris naturæ; hic autem in ordine ad officia erga proximum per solos actus externos beneficentiæ in eum & omissionem læsionis ejusdem obtineri posset; cur necesse foret actus internos dilectionis adjungere? O præclarum igitur dogma, quod veram Charitatem erga proximum non docet, sed evertit, quodque non tantum ineptum est, ad refrænuandum ab injustitia, sed aptum potius ad eam hominibus persuadendam! quid enim faciet ille, qui non habet, quod metuat incommoda, aut expectet commoda ab alio? *servabitne justitiam, cum non habeat finem servandi?* (a)

Dicta sequela probatio.

89. Audi quæso quam præclare hac de re fenserit Clar. Nicol. Hyeron. *Gundling.* (b) „Fingamus, inquit, me esse „solum, absque arbitro: quod fieri facile potest. Mevius „reposuit pecuniam: eam esse Mevii haud me fugit. Discessit „Mevius. Ego vero mecum: insanus sim, si hanc illi restituam. „Me id tulisse is resciscere haudquaquam potest. Quid me „hic moveat, ne pecuniam retineam? Habeo præsens com- „modum; nihil est incommodi; Virgis non cædar, cum la- „team omnes. Ostendat mihi quispiam ex illa Philosophia „Wolffiana (addimus nos ex illa disputatione Lipsiensi) ar- „gumentum aliquod, cur non retineam pecuniam? Dices for- „tasse: recte ab hoc retineri pecuniam. O præclaram Philo- „sophiam! - - - Quæ hæc doctrina moralis, ubi nihil est, „quod quemquam deterreat, quo minus injuste faciat? Multa „utique ab hominibus clam patrantur, & cum nonnunquam „facta in apertum producantur, sæpius manent occulta, „Plura horum exempla dari possunt. Finge esse aliquem

Gundlingii in banc rem præclare dicta;

I

„Pri-

„rum, nunquam ob eam causam negabit, quod id naturæ turpe judi-
 „cet, sed quod metuat, ne emanet, id est, ne malum habeat. O
 „rem dignam, in qua non modo docti, verum etiam agrestes erube-
 „scant. *Lib. I. de Leg. cap. 14.*

(a) Clar. P. *Defsig* in larva detract. C. XII. Them. XVIII. num. 1.

(b) Discours über das Vermunft-Recht c. r. §. 27. - 39. Apud eundem P. *Defsig* loc. cit.

*Ponit ali-
quod exem-
plum.*

„ Principem. Huic deerunt motiva, ne hoc, neve illud faciat.
 „ Cum primum agnoverit utile sibi fore omnibus te spoliabit.
 „ Monebis illam, abstinendum esse? Respondebit: Ecce absti-
 „ neam? Res mihi conducit, commoda est: Repones ei: à po-
 „ pulo eum traduci. Dicit ipse: quid mihi cum istis homini-
 „ bus? - - - Atheus *veritates* legum naturalium potest agno-
 „ scere, sed eas non discit, nisi sub specie utilitatis. *Illi vero*
 „ *qui leges naturales sub hac tantum ratione discunt, carent for-*
 „ *ti vinculo, sed cogitant: cessante commodo posse fieri trans-*
 „ *gressionem.* In aliquibus quidem apparet sacis gravis metus,
 „ ad servandum adigens; ne destruas corpus, At sunt pecca-
 „ ta, quæ corpori non officiant. Ut furtum non vitiat sto-
 „ machum, nec viscera inde deteriora fiunt. - - - *Bona do-*
 „ *ctrina moralis, bonum jus naturæ omni momento debet esse*
 „ *aptum, ut ab omnibus peccatis retineat.* „ Ita Gundlingius,
 „ qui, ut vides, malum pronuntiat jus naturæ, quod omnia tan-
 „ tum commodis & incommodis metitur.

*Officia
erga pro-
ximum ex
adverso
principio
deducta es-
sent tan-
tum spu-
ria.*

*Describun-
tur mala
quæ exinde
orirentur.*

93. Qua ratione igitur ex principio Lipsiensi genuina officia
 erga proximum deduci possunt? cum in sola utilitate cuique
 propria consistat, & eo ipso sinceris & formales dilectionis &
 benevolentia actus non requirat, sed quibuscunque obsequiis
 externis, dummodo exhibenti sint utilia, contentum sit:
 Quantum autem hoc à dictamine rectæ rationis deflectat, quan-
 taque Reipublicæ, & cuicunque Societati, mala & incommo-
 da exinde oriri possint, cuilibet sanæ mentis, rem vel obiter
 consideranti, facile innotescet; ut enim optime ratiocinatur
 Clar. P. Desing. (c) „ Si singuli sciunt, suum socium;
 „ filium, servum, fœderatum &c. tantum externe promittere
 „ fidem, & ex hoc sine, ut bona ac commoda temporalia con-
 „ sequatur; tollitur omnis fiducia, omnis amicitia unicum con-
 „ stantis Societatis vinculum; quæ amicitia semper credita est
 „ in animorum potius quam corporum Societate consistere,
 „ nullaque si sit fortior causa, quæ Societatis incommoda su-
 „ peret, facile dissolveretur. Hinc est, ut figulus figulum ode-
 „ rit, & inter familiares arctiorique Societate junctos jurgia
 „ sint promptiora, quam inter externos. Nihil autem ad sol-
 „ vendas amicitias impellit fortius, quam - - - acquisitio
 „ com-

commodorum hujus vitæ. „ Ita Clar. ille vir. Caterum
 iis omnibus, quæ contra argumentum aduersum huc usque di-
 sputauimus, accedit, quod si aliqualem etiam aptitudinem il-
 lud habere videretur, ad ostendendum, officia erga proximum
 ex utilitate, cuique propria tanquam ex principio cognoscendi
 juris natura, deduci posse, insufficiens tamen ad hoc pro-
 pterea foret, quod ea deductio solum esset indirecta, nam
 fundamentum, quod uniuersa morum disciplina substernendum
 est, ita perspicuum esse debet, ut quis sanæ mentis directe
 omnia officia ex eo liquido cognoscere possit. (d)

*Deductio
 officiarum
 erga proxi-
 mum ex ad-
 verso prin-
 cipio esset
 tantum in-
 directa.*

91. Alterum argumentum, quo D. Author sepe dispat, Alterum
 Lipsiensis principium à se adstruendum adagiatum esse probare argumen-
 nitur, versatur circa officia in Deum, atque hoc enthymema- tum aduer-
 te (ut supra dictum (e) & latius alibi (f) expositam est) sum quoad
 continetur: Deus potest nos ad eum statum revocare, in qua ante sufficien-
 cogitationem & amorem proprium &c. quondam fuimus; erga tiam in
 ne id faciat, quod extimescendum, purissima mente colendus est, ordine ad
 & ut propitius sit, omni studio allaborandum. Hoc argumen- officia in
 tum, ut vides, in eo denuo peccat, quod, ad instar prioris, Deum.
 officia in Deum solum indirecte ex utilitate homini cuique pro- Ineptum
 pria tanquam principio deducat, & consequenter eo ipso ineptum est, quia de-
 sit ad ostendendam ejusdem principii sufficientiam, etiam ductio simi-
 quoad hunc passum. Deia plura sane in eo occurrunt, quæ si- liter est
 bi minime cohærent; quis enim præprimis concordabit ista, tantum in-
 Deum pure ob metum, ne in statum pristinum nos revocet, directa.
 purissima mente coli posse? sane si vel obiter inspiciamus, quid-
 nam sit vere ac sincere Deum colere & quid colere solum ob
 metum mali, prima statim fronte apparebit, quam paradoxâ
 hæc, sibi que contrariantia sint. Rectus in Deum cultus nihil
 aliud est, quam cogniti Numinis veneratio, certis naturæ legi-
 bus definita. Dividitur in internum & externum. Prior est venera- Definitur
 tio mentis Deo devota in actibus internis, seu facultatum anima ac dividi-
 consistens. Alter, est veneratio mentis Deo devota, qua externis tur cultus
 signis perficitur. Cultus interni officia consistunt in iis actibus, Dei.
 qui notitia de perfectionibus divinis correspondent. Hæc noti-
 tia partim est præsupposita ad jus naturæ, partim inter officia

I 2

ab

(d) Wernherus in elem. jur. Nat. cap. 6. §. 14.

(e) Num. 84.

(f) Num. 48.

Notitia Dei duplex prasuppofita fcilicet, ab eo præfcripta comprehenditur. Per priorem intelligitur illa, quæ homini ex primis principiis lumine naturæ notis inſita eſt, ac docet I. mundum non *à caſu*, ſed ab aliquo Numine ſub ratione *entis primi, ſupremi, juſti, providi*, ac *omniſcii* productum eſſe, & ab eodem conſervari, gubernari, leges ſapientiſſimas ferri, ac bona, & mala, etiam internâ, reſpective præmiari ac puniri. Docet II. hujus vitæ felicitatem non eſſe *finem* hominis *ſufficientem & adæquantum*, adeoque animam non cum corpore mori, ſed poſt ſeparationem ab eo, ſaltem ad præmium aut pœnam, remanere ſuperſtitem. (g) Altera notitia, & priori amplior, de Deo & perfectionibus ejusdem eſt, quæ vocatur *acquiſita vulgaris*, quia ſcilicet obvio & facili rationis adminiculo acquiritur; & hæc jam, ut obviis medijs paranda & obtinenda, inter præcepta juris naturæ venit. *

Præcipuum officium in Deum eſt amor ejus. 9a. Inter actus porro, qui deſcriptæ mox notitiæ Dei cor-
reſpondent, & ad officia *cultus* ejus interni ſpectant, præcipui ſunt actus amoris Dei, & quidem *ſuper omnia*. Eſt autem hic amor duplex, *concupiſcentiæ* nimirum & *benevolentia*. Prior eſt, quo Deum diligimus ut noſtrum bonum: poſterior autem quo eundem diligimus ut optimus eſt & maximus in ſe. Utriuſque exemplum ſubminiſtrat Clar. *Deſing.* (b) „ Eſt aliquis Auſt-

Amor benevolentia & concupiſcentia in exemplo. „ cus, inquit, magni ac præclariffimi Regis, v. g. *Alexandri Auguſti*. Is nunc effertur in Regem ſuum amore: quando „ conſiderat magna beneficia & honores ab eodem acceptos. „ Alia vice idem Aulicus conſiderat Regis affabilitatem, animi „ magnitudinem, prudentiam, aliasque Virtutes tam humanas „ quam regias, mire iterum effertur in ejus amorem, nihil „ cogitans jam de ſuis beneficiis: juratque fortè etiam, ſe paratum huic Regi etiam gratis ſervire tantùm ob ejus præſtantiam. „ Quod verò teneamur juræ naturæ utroque hoc amore

(g) Videat. Clar. P. *Schwarz.* in elem. 2. p. I. f. m. 7.

(h) Jur. Nat. repurgati C. X. Them. I.

* „ Primum omnino officium eſt (ait Perilluſt. Wolfius p. 1. *jur. Nat.* „ c. 4. ſ. 1129.) quod homo Deo debet, agnitio Dei. Neque „ enim ullum Deo præſtabit officium, niſi eundem agnoſcat, & ubi „ eum circa Dei agnitionem à vero aberrare contingit, cœtera quoque „ officia aut nulla erunt, aut vitium contrahent, aut Deo ſe debere „ arbitrabitur, quod is ab eo minime exigit, imo quod Deum parum decet.

re Deum *super omnia* amare, probatur exinde, quod cum officia jure naturæ Deo debita consistant in actibus, qui notitiæ de eo habitæ correspondent; per notitiam autem illam cognoscamus Deum non tantum ut summe Bonum *in se*, sed etiam ut summe Bonum *nobis*, obligemur etiam ad eum amandum utroque amore *super omnia*; alioquin enim notitia illa non in debitum finem ordinata esset, quod infinitæ procul dubio sapientiæ repugnaret. Quibus adde, quod juxta verbum Christi, amare Deum *ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus*, sit *primum & maximum mandatum*, & quod amor Dei ut *summi boni*, & consequenter *super omnia* sit medium necessarium ad finem, qui est felicitas *substantialis*, seu conjunctio cum Creatore, quæ pro statu etiam naturali perfecta esse non potest, nisi per amorem conformiter illi statui, id est *naturaliter, perfectum*.

Probatur obligatio amandi Deum super omnia.

93. Nec dicere fas est, amorem Dei *super omnia*, spectato solo statu naturæ, impossibilem esse; Respondemus enim falsum id esse; cum enim spectato solo eo statu, mediante auxilio Dei naturali, possimus habere ejusdem notitiam, illumque sub ratione *summi Boni*, adeoque summe amabilis, attingere, cur non possimus eundem cum simili auxilio *super omnia* diligere, nam *intellectus nil potest dicere, in quod non queat voluntas tendere* (i) Unde bene notat Clar. P. Schwarz (k) quod attendendo ad solas etiam rationes naturales falsa sit propositio prima ab Alexandro VII. damnata: *homo nullo unquam tempore vita tenetur elicere actum charitatis*. Item hæc altera (num. 5.) ab Innocentio XI. proscripta: *Au peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus*. Quis enim solo rationis ductu non cognoscat, hominem obligari sapius ad Creatorem suum, à quo habet, quidquid habet, & qui summum bonum & finis ejus ultimus est, per amorem se convertere?

Amor Dei super omnia spectato solo statu naturæ est possibilis.

Dua propositiones damnatae.

94. Alia officia, ad Cultum Dei internum spectantia, & sub lege naturæ comprehensa, sunt actus *honoris ac reverentia* actus *spei, gratitudinis, timoris filialis, obedientia*, nos totos, resque nostras supremo dominio & providentiæ divinæ committendo &c. Cultus Dei *externus*, qui *complementum interni*

Alia officia ad cultum Dei internum & externum spectantia.

I 3

(i) Scotus in 3. dist. 27. q. unica. (k) Elem. II. pag. 1. f. m. 27.

est, quantum ad jus naturæ spectat, consistit in signis arbitrariis officia interna repræsentantibus; ut enim ait perillust. *Wolfius* (1) *Homo verbis & factis testari debet, se agnoscere perfectionem Dei absolute summam, seu attributa ipsius, & pro certo habere, quod illa perfectio, seu hæc attributa eidem con-*

Recensentur aliquot officia cultus externi.

veniant. Ejusmodi cultus externus consistit generaliter in iis, quæ Creator mediante lumine rationis agenda insinuat; specialiter vero in obsequiis, amorem nostrum in eum testantibus: in officio *laudis*, honorem & reverentiam erga Deum indicante: in invocatione, seu supplicatione pro beneficiis obtinendis: * in *grati animi* signis, pro gratiis & favoribus jam obtentis: in officiis debiti *timoris* declinando & impediendo illa, quæ Deo displicere ratio dicitur, & sic de aliis.

Thomafius negat cultum Dei externum de jure nat. præceptum esse,

Sed ex ratione admodum debili.

95. Quod porro cultus Dei externus jure naturæ sit præceptus, negat quidem *Thomafius*, (m) sed ex motivo admodum debili; quod nempe *Deo opus haud fit cultu exteriori*; Si enim (ut recte arguit *Heineccius* (n) ob hanc rationem per leges naturæ non adstringeremur ad officia cultus externi, neque per easdem obligaremur ad cultum *internum*; cum nec isto nec illo Deus indigeat. Prout igitur *Thomafius* haud negabit cultum *internum* jure naturæ præceptum esse, sic de *externo* idem concedat necesse est, si doctrinæ consequentiam tenere velit. Pro indubitato igitur tenendum est, cultum Dei non minus *externum*, quam *internum* lege naturæ præceptum esse. Ratio est, quia Deo debetur cultus non qualiscunque sed respectu *totius hominis*, quæ compositi ex corpore & anima, cuius Creator est & Conservator; consequenter non solus *internus*, sed etiam *externus* eidem exhibendus est; sive, ut explicat *Wolfius* (o) tenemur omnes facultates nostras, ad cultum Dei impendere; ergo & locomotivam, a qua pendent omnes actus *externi*.

96. His

(1) Loc. cit. §. 1147. f. m. 759.

(m) In Jurisp. divin. lib. 2. c. 1.

(n) In elem. J. N. & G. lib. 1. c. 5. num. 135. in notis.

(o) Loc. cit. §. 1181.

* *Weberus* in *Pufendorfium* notat hic insignem errorem Platonis, putantis, impium illum esse, qui Deum precibus flecti posse autumat; eoquod hic Philosophus (sinistro formato conceptu tam de Deo quam de *constantia*) sibi persuaderet, ab ejusmodi supplicæ Dei *constantiam* in dubium vocari.

96. His circa cultum Dei verum ac sincerum explicatis, declarare quoque oportet, an similis ei cultus exhiberi possit ob metum mali? definitur porro metus ab *Ulpiano* (p) quod sit *instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio*. Ejusmodi metus in exhibitione officiorum erga Deum duplex esse potest, *Definitur metus filialis nimirum & servilis*. Prior intervenit, quando officia prædicta exhibemus, non ideo, quia omittendo illa reatum pœnæ à Deo infligendæ incurreremus, sed quia illum ut Patrem nostrum reveremur & amamus. Alter metus (*servilis nempe*) tunc influit, quando propterea officia Deo debita præstamus, quia omittendo illa pœnam timemus. Hic metus rursus *Recensetur varia divisiones* dividitur in *serviliter servilem*, sive cum *servilitate*, & *servilem sine servilitate* (q) prior tunc adest, cum officia Deo exhibemus, taliter animo comparati, ut si pœna timenda non foret, officia illa omitteremus; posterior vero tunc intervenit, quando exhibitio officiorum erga Deum cum tali comparatione animi non est conjuncta. Inter hos metus magna est differentia, ut patet; metus enim *serviliter servilis* omnino non reputatur *Metus serviliter servilem eadem non præcipi, consequenter non esse officium erga Deum, sed medium cobibendi voluntatem malam, ne in actus externos De hoc in-erumpat, quemadmodum metus suspendii non est officium boni intelligendus civis, sed medium cobibendi appetitum furandi, ne qui furari est Wolfius, velit, actu furtum committat.* His ita declaratis.

97. Regrediamur ad argumentum Authoris nostri Lipsiens. *Fit regres-* quo principium suum in ordine ad officia etiam erga Deum, *sus ad ar-* sufficiens & adæquatum esse contendit. Vult igitur; ut supra *gumentum* (s) vidimus, eatenus ex utilitate cuique propria, officia me- *adversum*, morata deduci posse, quatenus ex *solo metu*, ne à Deo in eum statum, in quo ante cognitionem & amorem nostri fuimus, revocemur, Eundem *purissima mente* colere lex naturæ jubet. Verum an non præprimis hæc duo sibi contradicunt, Deum nempe

(p) L. i. ff. quod metus causa.

(q) La croix in Theol. morali lib. 6. p. 2. n. 721.

(r) Loc. cit. §. 1180.

(s) Num. 48.

Quod pluribus impugnatur.

nempe colere ex *solo metu* mali, & tamen colere *purissima mente*? Quid enim est Deum *purissima mente* colere, nisi actus quibus cultum ei exhibemus, *determinare per motiva ab attributis divinis desumpta*? (t) & econtra, quid est Deum colere ex *solo metu* mali, quam actus, in ordine ad ejus cultum eliciendos, *determinare per motiva ex sola utilitate & amore proprio* derivata? An non ejusmodi cultus exhibetur ex metu *serviliter servili*, & cum animo eundem omittendi, si malum non esset, quod metum incuteret? ex quo præcepto enim, aut ex quo fine (insistendo doctrinæ D. Adversarii) cultum Deo tunc exhiberemus? An lex naturæ in illis tantum circumstantiis Deum colere præcipit, ubi proprium cujusque commodum id exigit? quod si D. Adversarius id neget, prout negare debet, asseratque, cultum Deo jure naturæ debitum, etiam in aliis circumstantiis exhibendum esse, necessario quoque aliud adhuc principium ab eo assignari oportet, ex quo similis obligatio deducatur; qua via dein manifestum fit, principium ejus nec *unicum* nec *adequatum* esse; cum exinde non omnia officia jure naturæ Deo debita, & in quibusvis circumstantiis, tanquam ex *fundamento* deduci valeant.

In sententia adversaria non posset Deus amari super omnia.

98 II. Præcipuus actus, quo jure naturæ Deum colere jubemur, per supra probata, est amor ejusdem *super omnia*. An autem cum veritate dici valet, ab eo Deum amari posse *super omnia*, qui solum ex metu, ne quid ab eo mali patiatur, eundem colit? talis certe, si doctrina adversa subsisteret, Deum nec amaret *super omnia* amore benevolentia; quia per cultum ei exhibitum non Deo, sed sibimetipsi bene vellet: nec amaret amore concupiscentia; quia per eundem cultum non intendet adipisci Deum ut summum bonum & finem suum ultimum, sed meram sui conservationem, & quidem tantum pro statu præsentis vitæ; nam vi juris naturæ solum obligaretur Deum colere, *ne ab illo ad eum statum revocaretur, in quo ante cogitationem & amorem proprium quondam fuit, & ne omnis cogitatio de sui conservatione* (ut Adversarius dicit. (u) *frustranea fit*. Quid autem hoc aliud esset, nisi Deo posthabito finem suum ultimum & felicitatem perfectam in semetipso & bonis hujus vitæ constituere? Qualiter vero ejusmodi paradoxa rectæ rationi,

(t) Wolf. loc. cit. §. 1125.

(u) §. XXV.

rationali, sapientiae divinae ac S. scripturae repugnent, in superioribus (w) abunde ostensum est. Patet igitur, principium ad-
 versum non esse adequatum; eoquod praecipuum erga Deum
 officium, quod est amor ejusdem *super omnia* ex eo deduci non
 possit. Quid autem hoc aliud est, nisi Deo posthabito finem
 suum ultimum, & felicitatem perfectam, in semetipso & bonis
 hujus vitae constituere?

*Ergo
 princi-
 pium ad-
 versum
 non est
 adequa-
 tum.*

99. Quodsi Lectori placuerit reliquis etiam in Deum of-
 ficiis adversum principium applicare, quoad omnia procul du-
 bio similiter sentiet, nullumque reperiet, quod, illo itante, pu-
 rissima mente Deo exhiberi posset, sed potius nobiscum affir-
 mabit, quod, si *conservatio sui, amor proprius* aut *utilitas*
 (quae D. Adversario Synonyma sunt) pro genuino juris naturae
 cognoscendi principio statuerentur, integrum jus illud non in
 alio consisteret, nisi in his enuntiatis: *Ama te ipsum; etsi cete-
 ra omnia destruas.* Aut: *commodis tantum hujus vitae inhaerere,
 abstrahendo a futura.* Si vero quis paradoxo adeo principii as-
 sertorem ac defensorem fors excusaret, dicendo, illum non ita
 nude, sed in sensu sano intelligi debere: reponimus: oportuisse
 hoc non tantum *clare*, sed & *sapius* per decursum disputa-
 tionis suae ab eo moneri, ne in re tanti momenti, ex qua sa-
 lus animarum dependet, plurimi forsitan, praesertim ex juveni-
 bus, decepti, ac lubrico adeo principio semel imbuti, difficil-
 lime postmodum illud, abjicerent, & non tantum ipsimet pe-
 riculoso ejusmodi tramite incederent, sed & alios in perditionem
 traherent.

*Eodem mo-
 do discur-
 rendum
 quoad alia
 officia Deo
 debita.*

*Vana ex-
 cusatio
 Adversar.*

§. X.

An principium cognoscendi Juris Naturae sit
 Conservatio Naturae rationalis, vel Deca-
 logus?

100. **V**ir clarissimus Joannes Balthasar *Wernberus* in suis *ele-
 mentis juris naturae*, principium cognoscendi, de quo
 huc usque sat prolixè jam disputatum est, se demum
 invenisse

K

(w) §. XXV.

Duo dogmata Wernberi. invenisse ratus, in *conservatione naturæ rationalis* illud reponit, suamque sententiam duplici dogmate complectitur, quorum primum est: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus omitteretur, generi humano pereundum esset, illud per legem naturæ a Deo præceptum est*: Alterum vero: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus fieret, generi humano pereundum esset, illud naturaliter a Deo prohibitum est*. Hoc

Principium suum certissimum & clarissimum putat.

suum principium non minus certissimum, quam clarissimum esse putat, (x) „ Et ex humanæ naturæ vel levi consideratione resultare, ejusque cognitionem in omnes sanæ mentis, „ etiam de vulgo, cadere, neque ad deducenda inde hominis „ officia magno acumine opus esse; quippe eadem facilitate „ particularia quævis, & specialia, præcepta ex eo fluere, qua „ generalia. Neque (sic enim pergit) hæc deductio per longas ambages, & consecutionum seriem procedit: nuda subsumptione in quocunque obveniente casu, & actu mentis, „ breviter in se, genusque humanum reflexo opus est. „ Et alibi (y) subjungit, posse à quovis maturæ ætatis, sanæque mentis, facillimo negotio, in quocunque, etiam rarissime obveniente, casu, cognosci, quænam circa eundem dispositio juris naturalis sit. Ex eodem porto principio duo etiam præcepta juris naturæ in specie deducit, quæ singularem pariter

Duo præcepta particularia exinde deducit,

discussionem hic merentur, & sunt ista: *Annitere, ne corpori idonea alimenta desint*; &: *ne vires corporis attere*. Quod si fors existimes, hæc deducta, ab eo mere conficta esse, ratione quoque assertum suum fulcit, dum ita discurret: „ Cum laborat afflictum corpus, animus functiones suas minus obire „ potest. Quod si fingas ab omnibus hominibus fieri, eorum „ societatem destrui necessum foret. Deinde neque quis infirmo „ effætoque corpore multum generi humano prodest, cum & „ plerumque res corpore gerantur, & animi alacritas fulcris ejus „ sustineatur. „ Ita *Wernberus*.

Quæ probare nititur.

Responsio generalis ad opinionem Wernberi.

101. Quid vero nos ad ista? tentemus sane oportet, an veritatis aliquid in se contineant: præmittimus autem responsionem generalem, observando, in hac sententia propterea genuinum principium juris naturæ non reperiri, quia illud, quod pro tali adstruit, est insufficientis & mancum, eoquod in confer-

(x) Cap. V. §. 17.

(y) Ibid. §. 19.

conservatione humani generis, & salute mere externa, cum hac vita terminanda, sistat; qui finis naturæ, ut supra pluribus ostensum est, solum inadæquatus & minus principalis est. Hac responsione præmissa ad duplex *Wernberi* dogmâ in particulari examinandum accingimur, initium ducentes à primo, quo dicitur: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus ommitteretur, generi humano pereundem esset, illud per legem naturæ à Deo præceptum est.* In ordine ad hanc propositionem, obvium quoddam ponamus exemplum, quærendo, an omnes homines per legem naturæ ad matrimonium obligentur? affirmative certe responderi non potest, sed præcise dicendum est, statum quidem matrimonialem ut medium unicum propagationis humanæ ab Authore naturæ statutum esse, ita tamen, ut nemo determinatè ad illum adstringatur. Jam sic: Si nullus homo determinatè per legem naturæ ad matrimonium ineundum compellatur, tunc neque tota hominum collectio; cum toties valeat argumentum à sensu distributivo ad collectivum, quoties in tota collectione *quo tali* non reperitur specialis ratio aliter discurrendi; quæ tamen in sententia *Wernberi* falsa essent; siquidem, ea stante, quilibet homo jure naturali ad matrimonium obligaretur; cum enim ex una parte matrimonium ita necessarium sit, ut si ab omnibus ommitteretur, humano generi pereundem esset; ex altera vero parte, si non omnes ad illud adstringerentur, de nullo dici posset, eum obligari, ita ut cuilibet illud ommittere liceret: Quid ergo si quilibet uteretur hoc jure suo, nonne sic brevi tempore genus humanum extingueretur? Igitur in sententia *Wernberi* omnes homines lege naturali ad matrimonium ineundum obligarentur; quia, secundùm doctrinam ejus, omne illud lege naturali præceptum est, quod, si ab omnibus ommitteretur, generi humano pereundem esset. Ex quo deinde aliud adhuc paradoxum fluere; quemlibet nempe, cœlibatum præ matrimonio eligentem, contra jus naturæ delinquere, minusque conformiter eidem juri scripsisse *Paulum*; (2) docendo, matrimonium solum permissum, non autem præceptum esse; imo cœlibatum, tanquam ad salutem magis proficuum, secundùm proprium exemplum, commendando. En! ipsemet ejus verba: *hoc autem, inquit, dico peccarent.*

Responsio ad primum dogma, ejusdem dogma, Per exemplum à matrimonio nio desumptum.

In sententia Wernberi omnes homines ad matrimonium obligarentur, Omnesque cœlibatum eligentes contra jus naturæ

(2) I. ad Corinth. 7. a v. 6.

secundum indulgentiam (illud nempe, quod de Ineundo matrimonio præmiserat) non secundum Imperium. Volo enim omnes vos esse, sicut me ipsum - - - dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis, si sic permaneant, sicut & Ego. Et circa finem ejusdem capituli: qui matrimonio jungit Virginem suam, bene facit: & qui non jungit, melius facit.

Qualis à DEO facta sit ordinatio quoad matrimonium in eundem?

102. Quamvis ergo cessante matrimonio generi humano pereundum foret, non tamen exinde probatur, illud de jure naturæ præceptum esse, sed id solum concedimus, ab Authore naturæ simplicem ordinationem factam esse, ut aliqui, vel etiam major fors hominum pars nuberet, ne generis humani propagatio cessaret; quin tamen ullus ad hoc obligaretur. Quod si vero præceptum hic subesse velis, constanter id abnuimus: qua ratione enim vim præcepti habere possit, quod neminem determinate stringit, & consequenter cujus transgressor nullus esse valet? primum igitur dogma *Wernberi*, quod nimirum omne illud jure naturæ præceptum sit, quo ab omnibus omissio generi humano pereundum esset, veritati haud conforme est, & consequenter nomen principii juris naturæ neutiquam meretur, quippe quod omnino *verum & certum* esse debere, extra dubium est.

Impugnatur secundum dogma Wernberi denuo per exempla. Horum primum ab occisione Tyanni desumptum.

103. Videamus nunc, an fors hic Author in altero suo dogmate sit felicior, quo contendit, omne illud jure naturæ prohibitum esse, quod si ab omnibus fieret, generi humano similiter pereundum esset? Ut autem methodo, priori numero assumptæ, insistamus, per exempla denuo procedere libet. Itaque I. naturæ legibus prohibitum esse novimus, Tyrannos, aut iniquos judices, etiam publico Testimonio tales, pro lubitu armis invadere, & occidere; sed ponamus, id à natura cuilibet permitti, imò quavis occasione data ab omnibus practicari: an tunc humano generi pereundum esset? minime gentium; nam per hujusmodi facta potius ab hominibus ipsi noxiis repurgaretur, & quieti pristinæ restitueretur. II. Olim lege civili, quamvis contra jus naturæ, permissum erat Patri occidere adulterum in flagranti crimine cum filia deprehensum, dumodo & filiam occidisset: idémque licebat marito respectu certarum personarum, in adulterio cum uxore sua deprehensarum

farum (a) ut justo dolori leniendo aliquid concederetur. Quid si hoc juri quodque naturæ non refragaretur, sed cuicumque patri aut marito liceret; an propterea generi humano pereundum esset?

104. III. Infra (b) commemorabimus, nonnullis gentibus per speciales etiam leges, *incestus, communionem mulierum, furta* &c. permessa fuisse; prout autem particularibus Rebus publicis illis hæc omnia, utut jure naturæ indubitanter prohibita, nullum detrimentum, sed potius emolumentum asserere credebantur; sic totius quoque naturæ rationalis exitium non post se traherent, si universalis eorum licentia lege naturæ fieret.

Alia exempla remissa ve.

105. Ast, inquis, hac licentia facta, turbæ, seditiones, ac bella naturam rationalem obruerent, cum periculo ejusdem omnino aliquando evertendæ. Verum hæc divinando solum dici comprobant præprimis bella, ac seditiones innumeræ, ab ipso Rerumpublicarum exordio sine periculo everfionis earum subortæ. Dein: alibi ostendemus quædam juri naturæ adversantia, subin à legibus civilibus alicubi permessa, bono publico non tantum non fuisse nociva, sed & proficua; quid enim barbarum aut alterius mali (ut exempla exemplis addamus) *Abyssinis* exinde contigit, quod ipsis in more fuerit, ut fures partem rei furtivæ Regi offerre cogentur, reliquum vero sine infamia & impune retinere possent? (c) quænam præterea seditiones, quæ mala *Triballis* * vexarunt, qui (utique contra jus naturæ) non tantum finitimos, sed & quoscunque, imo patriam suam, latrocinii infestabant? *Isocrates* (d) certe illos adinstar aliarum gentium] inter se concordés fuisse testatur; cujus concordie ratio, quoad memoratos populos, alia non subfuisse videtur, quam quod furta & latrocinia in se invicem perpetrata, non tantum mutua compensatione tolli, sed & Bonum communitatis exinde promoveri censuerint; dum nempe

Solvitur aliqua insantia.

Per exempla Abyssinorum,

& Triballorum.

Unde provenit populorum istorum concordia

K 3

ob

(a) Vid. l. *Patri* 20. L. *nec in ea* 22. §. 4. L. seq. *princ.* l. *nihil interest* 32. l. *marito* 24 ff. ad legem jul. de adult.

(b) Num. (c) Franc. Alvarez apud Pufendorf. lib. II. de J. N. & G. Cap. III. §. VIII.

(d) In Panatheniaco.

* Populus erat inferioris Mætiæ inter Hæmum montem, & Danubium situs.

*inter furta
& latroci-
nia apud
illos per-
missa?*

ob furta cives diligentius sua custodierunt, & per latrocinia armis affucti pro defensione patriæ, occasione data, eadem alacritate pugnarunt. Ex quibus omnibus demum patet, altiorem adhuc fuisse rationem, ob quam DEus per legem naturæ hujusmodi scelera prohibita voluerit, quam conseruationem naturæ rationalis.

*Impugnan-
tur dua
maxima
Wernberi
supra in-
sinuata,*

106. Utramque porro Maximam illam à *Wernbero* ex principio suo deductam, & à nobis supra (e) insinuatam, quod attinet, ambæ tam infirmæ sunt, quam ipsum principium, ex quo desumptæ, magisque prudentiam *carnis*, quam Spiritus sapiunt, ac insuper Apostoli, si non præcepto, consilio tamen, refragantur, ita scribentis: (f) *mortificate membra vestra, quæ sunt super terram.* Hanc *Pauli* doctrinam innumeri sexus utriusque secuti, non in eremo solum & claustris, sed in ædibus etiam propriis, corpori bellum indixere, parum curantes, an idonea ei alimenta deessent, aut vires illius attererentur. Quis autem hos contra jus naturæ deliquisse arguet? vel si deliquerunt isti, deliquit etiam S. *Joannes Baptista*, qui *vinum & siceram non bibit.* (g) Qui *locustas & mel sylvestre edebat.* (h) Deliquit etiam S. *Paulus*, qui de se ipso fatetur: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* (i) Lubricum ergo denovo principium juris naturæ est, quod *Wernberns* statuit, ex quo periculosa adeo, verbisque & exemplis scripturæ contravenientes Maximæ deducuntur.

*Ex verbis
ac Exem-
plis scri-
pturæ.*

*Mortifica-
tiones cor-
poris per-
peram di-
cuntur ei
nocere,*

107. Quodsi putes, per jejunia, vigiliis, aliásque afflictationes, corpus nimium attenuari, & ad functiones suas pro commodo naturæ rationalis obeundas, ineptum fieri, imo propter illas præmatura morte obruendum fore; dic sodes! an *Joannes Baptista*, an *Paulus*, ejusmodi castigationibus attriti, ad fungendum officio suo redditi sunt inhabiles? de *Joanne* certe contrarium monstrat Evangelium, dicens: (k) *fuit Joannes in deserto baptizans & prædicans baptismum penitentia &c.* De *Paulo* autem Apostolorum acta & propria ejus confessio testantur, quanta pro nomine Christi egerit, passusque fuerit. Inani proin sollicitudine se conficiunt, qui per moderatas, & à Spiritu discretionis directas corporis mortificationes in

(c) Num. 99.

(f) I. ad Coloss. 3.

(g) Luc. I. v. 15.

(h) Marci I. v. 6.

(i) I. ad Cor. 9. v. 27.

(k) Marci I. v. 4.

in jus naturæ impligi autumant ; eoquod corpus per eas attritum humano generi reddatur inutile , imo mors ejus acceleretur ; nam contra est , quod experientia præprimis constet , afflicta carne liberiolem Spiritum exultare , quem alioquin delicatiori & abundantiori pabulo subministrato , hebetiorem obtusiolemque reddi , nemo est , qui nesciat. Dein ipsa caro , subtractis nonnunquam alimentis idoneis , nonnihil attrita , vires aliquantulum attenuatas aliunde cum sænore recuperat ; nam corpora gracilia raro morborum vim experiantur , quam tamen superflue nutrita frequentissime sentiunt , & præcocem mortem Intemperantiæ præmium ferunt ; dum austerum econtra vitæ genus sectantes seram & vegetam senectam læpissime consequuntur. Verissimum igitur est , quod ait Apostolus (1) *prudencia carnis Mors est , prudentia autem Spiritus , vita & pax ; quoniam sapientia carnis inimica est Deo.*

Imo magis illi prodesse ratione & experientia constat.

108. Altera quæstio , in Rubrica §. præsentis posita , est , an principium cognoscendi juris naturæ sit *Decalogus* ? priusquam & hic mentem nostram declaremus , præmittendum est , legem , quam in *tabulis lapideis digito Dei scriptam* (m) Moyses accepit , illam ipsam esse , quam cordibus hominum , ceu *tabulis carnalibus* dudum inscriptam fuisse docet Apostolus. (n) De hac porro lege certum est , quod omnia præcepta moralia , quæ in se comprehendit (excepta circumstantia *sanctificandi Sabbathi*) ex lege naturæ proveniant ; imo quòd *Decalogus* totius juris naturæ præcepta vix non omnia , paucis licet verbis , completatur ; præcipua nimirum capita in se continens , ad quæ cætera revocari debeant. Unde non pauci magnæ notæ Viri censuerunt , principium cognoscendi juris naturæ , sollicitè adeo quæsitum , in solo *decalogo* reperiri , atque ex eo , tanquam limpido fonte , singulas juris ejusdem veritates pleno velut alveo profluere.

An decalogus sit principium juris naturæ ?

Certum est , quod meorum jus natura contineat.

109. Nos quod attinet , fatemur equidem , in *Decalogo* merum jus naturale reperiri , si , ut dictum , circumstantiam *Sabbathi* excipias ; cum autem inter omnes conveniat , principium cognoscendi juris naturæ adeo *primum* esse debere , - ut in illud omnia juris ejusdem præcepta tanquam *rationem à priori* resolvantur , nec istud in aliud ulterius resolvi queat ; hinc

Decalo-

(1) ad Rom. 8. (m) Exod. 31. v. ult. (n) 1. ad Cor. 3.

*Nostra de
illo opinio.*

Decalogum pro genuino illo principio, quod hic inquirimus, statuere haud possumus. Siquidem in multa capita dispersus, eo ipso principium *primum* esse nequeat; eoquod illa ipsa capita in communem quamdam originem refundi necesse sit. Dein: nonne Decalogus est ipsum pene totum jus naturæ, de cujus principio in præsentiarum litigatur? qua ratione igitur principium & fundamentum ejusdem juris dici possit? an non hac ratione fateri cogemur, jus naturæ esse principium, fundamentum, & *rationem à priori* sui ipsius? hoc autem nimium quantum paradoxum esse, quis inficiabitur? Aliud igitur principium jus naturæ habere non potest, quam habuit, cum adhuc solis hominum cordibus inscriptum erat, & antequam in *tabulis lapideis* scriptum, per Moysen Israëlitis promulgatum fuit; ad quod proin principium recurrendum est, ipseque *Decalogus* revocandus.

§. XI.

Introductio in quæstionem, an *socialitas* sit principium cognoscendi juris naturæ?

*Recensentur
Authores,
qui
vel pro-*

*vel contra
socialita-
tem scri-
pserunt.*

110. **I**nter Authores, maximè Protestantes, celebratissima sententia est illa, quæ principium & fundamentum juris naturæ, de quo hic litigatur, reponit in famosa illa *socialitate*, quam *Hugo Grotius* (ut ait Clarissimus *P. Schwarz*) velut concepit; cuius est *Pufendorfius*, de fonte levarunt *Christiani Thomasi*, *Boëcleri*, *Nicolai Hertii*, *Ryffelii*; à contradictionibus vindicare conati sunt *Immanuel Weberus*, *Joannes Gailfusius*, quibus alii plures (quos inter *Vitriarius* & *Böebmerus*) adstipulantur; dum econtra non minus celebres Doctores, etiam Protestantes, sententiam illam reprobant, ut, præter alios, *Leibnitius*, *Heineccius*, *Coccejus*, &c. quibus adjungimus notissimos illos, qui fatum *Pufendorfianum* statim ab initio suffocare conati sunt. Præquam autem ad ipsam opinionis hujus discussionem veniamus, præmittendum est, quidnam *socialitatis* nomine proprie intelligatur, & an homo ex natura sua sit *animal sociale*, qualémque societatem appetat?

111. Quoad

111. Quoad primum porro censemus, illustrius *socialitatem* declarari haud posse, quam ipsius illustris Pufendorffii verbis, qui mentem suam hac in parte explicans (o) ait: „ Neque enim per socialitatem hic intelligimus præcise proclivitatem ad jungendas societates particulares, quæ etiam malo sine, & modo iniri possunt, uti est conjunctio latronum, quasi sufficeret qualicumque intentione sese cum altero conjunxisse. Sed per socialitatem innuimus ejusmodi dispositionem hominis erga quemvis hominem, per quam ipsi benevolentia pace & charitate, mutuaque adeo obligatione conjunctus intelligitur. Ut adeo falsissimum sit, eam quam nos insinuamus, socialitatem indifferenter se ad bonam & malam societatem habere. „ Ita ille.

Describitur socialitas ex Pufendorffio.

112. Cæterum hæc *Socialitas* non solum animorum, sed etiam talem actionum externarum inter homines conjunctionem involvit, quæ finem communem, in tranquillitate & salute plurium hominum, in corpus quoddam morale coalescentium, consistentem, intendat. Hujus aliquale exemplum subministrant *apes, & formica*, quæ bonum commune sui generis, mediante opere communi, promovent, & sic per actiones, inter se mutuo cohærentes, societatem quamdam, natura sic impellente, efficiunt. Unde S. *Cbrysostomus* (p) *babemus*, inquit, *natura homines cum hominibus societatem: quid ni, cum tale quid inter se & fera habeant.*

Involvit etiam conjunctionem actionum externarum inter homines.

Dictum S. Chrysostomi.

113. Hominem porro ex natura sua esse animal sociale sive societatis appetens, communis politicorum sententia cum Aristotele tenet, prout quam plurima testimonia comprobant, è quorum principalioribus aliqua subnectere placuit; sic enim *Cbrysoippus* apud *Ciceronem* (q) præclare disserit, inquit, *cætera nata esse hominum causa & Deorum, eos communitatis & societatis suæ, ut bestiis homines uti ad utilitatem suam possint sine injuria, quoniam quæ ex natura esset hominis, ut cum genere humano quasi civile jus intercederet, qui id conservaret, eum justum, qui vi ageret, injustum fore.* Et ipse *Cicero* (r) *ait, quasi muneribus Deorum instructi atque ornati sumus,*

Probaturnominem esse animal sociale,

ex variis antiquorum effatis omnes

L

(o) De jure Nat. & Gent. lib. II. Cap. III. §. XV. fol. m. 203.
(p) Hom. 31. apud Grotium in proleg. de jure B. & P. §. 6, in notis
(q) III. de Fin. (r) Lib. I. de legibus.

omnes inter se naturali quadam indulgentia & benevolentia, tum etiam societate juris continemur. Hinc etiam Seneca (s) Homo, inquit, in adiutorium mutuum generatus est. Et Marcus Antoninus (t) ad mutuas, ait, operas nati sumus, quomodo pedes, manus, palpebrae, dentium superiorum inferiorumque ordines.

Societas alia perfecta, alia imperfecta.

Definitur perfecta.

Quid sit Societas particularis & universalis?

Societatis ortus & progressus ex Pifone.

Item ex Cicerone.

114. Stabilito in hunc modum hominis ad societatem appetitu, difficilior exurgit quaestio, an appetitus ille, sive inclinatio, tendat ad societatem qualemcunque aequaliter, an vero ad perfectam praeter imperfectam? pro quo praesciendum est, aliam esse societatem humanam simplicem & imperfectam, aliam vero compositam & perfectam. Prior est, quae non nisi paucos homines complectitur, & Patrifamilias tanquam capiti subest, qui dein triplici potestate instructus esse noscitur; maritali scilicet, patria, & hereditaria; quarum prima competit in uxorem, altera in liberos, tertia vero in servos. Posterior seu perfecta societas ex multis imperfectis componitur, definiturque, quod sit cætus plurimorum hominum in ordine ad communem felicitatem sub communi quodam regimine congregatus. Hæc Societas ruralis duplex est, particularis nimirum & universalis: Prioris nomine venit certa quaedam plurimorum hominum congregatio sub regimine particulari, in ordine ad finem illis tantummodo communem; quæ Societas alias Respublica vocatur. Altera, seu universalis, est tota hominum universitas ad communem naturæ finem ordinata.

115. Societatis porro sic descriptæ initia non minus quam progressum innuit Pifone (u) sic differens: „ ipsa Charitas generis humani, quæ nata à primo statu, quo à procreatoribus nati diliguntur, & tota domus conjugio & stirpe conjungitur, serpit sensim foras, cogitationibus primum, tum affinitatibus, deinde amicitias, post vicinitatibus, cum civibus & aliis, qui publice socii atque amici sunt, deinde complexu totius gentis humanæ. „ Et Cicero (w) „ cum sit hoc, inquit, naturæ commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima Societas in conjugio est, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Id autem

(s) Lib. I. de ira Cap. 5.

(u) Apud Ciceronem V. de Fin.

(t) Lib. II. Cap. 1.

(w) Lib. I. de off.

„ autem principium urbis, & quasi seminarium. Sequuntur
 „ fratrum conjunctiones, post consobrinorum, consobrina-
 „ rumque, qui, cum una domo jam capi non possint, in alias
 „ domos, tanquam in colonias exeunt. Sequuntur connu-
 „ bia & affinitates, ex quibus & plures propinqui, quæ pro-
 „ pagatio & soboles origo est rerumpublicarum. „ His præ-
 „ missis.

116. Concludimus, naturalem hominis inclinationem ma- *Naturalis*
 gis ad societatem perfectam ferri. Ita Cicero (x) sic discor- *appetitus*
 rens: *Ratio a natura menti data, facit hominem hominum ap- appetitus*
 petentem, cumque iis natura & sermone & usu congruentem, magis fer- *hominis*
 ut profectus à charitate domesticorum ac suorum curvat longius, tur in so- *hominis*
 & se implicet plurium Civium, deinde omnium mortalium so- *cietatem*
 cietate: Atque, ut ad Archytam scripsit Plato, non sibi solum perfectam.
 natum meminerit, sed Patria, sed suis, ut per exigua pars ipsi
 relinquantur. Eandem sententiam ante Ciceronem jam ample-
 xus est Aristoteles (y) docens, hominem esse animal sociale, Idem docet
 magisque quam omnis apis & omne gregarium; habere propterea Aristote-
 à natura sermonem, ut indicet utilitatem & damnum, atque les.
 ita justum & injustum, ejusque societatem facere domum &
 civitatem. Ita Philosophus.

117. Hunc sequitur fidelissimus ejus interpretes S. Thomas Huic Phi-
 (z) ita scribens: „ Cum homini datus est sermo à natura, & Iosopbo
 „ sermo ordinetur ad hoc, quod homines sibi invicem commu- *consentit*
 „ nicent in utili & nocivo, justo & injusto, & aliis hujusmo- S. Thomas
 „ di: sequitur, ex quo natura nihil facit frustra, quod natu- *Doctor*
 „ raliter homines in his sibi communicent. Sed communica- *Angeli-*
 „ tio in istis facit Civitatem. Igitur homo naturaliter est ani- *cus.*
 „ mal domesticum & civile. „ Et post pauca: „ singuli homi-
 „ nes comparantur ad totam Civitatem, sicut partes hominis
 „ ad hominem: quia, sicut manus aut pes non potest esse sine
 „ homine; ita nec unus homo est per se sibi sufficiens ad vi-
 „ vendum separatus à Civitate: Si autem contingat, quod ali-
 „ quis non possit communicare Societate Civitatis propter suam
 „ pravitatem, est pejor quam homo, & quasi bestia. Si vero
 „ nullo indigeat, & quasi habens per se sufficientiam, & prop-

L 2

„ ter

(x) Lib. II, de Fin.

(y) I. Politic. & alibi.

(z) In loc. cit. Aristot. Lect. I.

„ ter hoc non sit pars Civitatis, est melior quam homo: est enim quasi quidam Deus. „

Probatur conclusio.

118. Ne vero sola nos auctoritate niti putes, ratione quoque sententiam nostram stabilimus, sic discurrendo: Creator omnium Deus produxit hominem nobilissimis animæ facultatibus, intellectu scilicet, ac voluntate, nec minus corpore perfectissimo instructum, quibus non solum vocem, sed & sermonem addidit. Verum postquam Protoparens noster de *ligno scientiæ Boni & mali* vetitum decerpit fructum, malorum omnium semine repletum, & dum *similis diis, sciens Bonum & malum*, esse voluit; nec ratio in omnibus hominibus æque perspicax, nec voluntas æqualiter in singulis rationi subjecta esse dignoscitur: Corpus etiam postmemoratum Adæ peccatum adeo miserum effectum est, ut majori ferme cum calamitate nascatur, quam corpora brutorum; hæc enim vix non cum prima

Per peccatum Adæ quanta miseria homini advenxint.

Lucis usura de necessariis providere sibi possunt; cum homo econtra, præterquam quod nudus & infirmus è sinu materno prodeat, post multorum demum annorum spatia, de vitæ necessariis providere sibi valeat. Ut igitur non tantum corpus

Homo appetit societatem perfectam ut magis proficiam.

humanum incrementa caperet, sed & Ratio perficeretur, ac voluntas ad honestatis ac virtutis normam dirigeretur, & sic quoad corpus & animam homo beate viveret, Author naturæ appetitum ad eam societatem illi instillavit, in qua subsidia optima vitæ magis beatæ reperire posset; hoc autem procul dubio est societas perfecta.

Obiectio prima Pufendorfi.

119. Ast, inquit illustris *Pufendorfius*, (a) posito appetitu societatis in homine, non inde statim sequitur, hominem natura ferri ad societatem civilem & perfectam: non magis, quam hoc sequitur: Homo per naturam desiderat aliquam occupationem: ergo natura fertur ad studia litterarum: nam appetitus ille per societates etiam imperfectas, & initâ solum cum æqualibus amicitia impleri potest, juxta illud Aristotelis:

Obiectio secunda.

(b) *Homo conjugale magis, quam civile animal est, quanto prior magisque necessaria est familia, quam Civitas.* II. Ait: (c) indigentiam hominis nec primam, nec præcipuam causam fuisse con-

(a) De J. N. & G. Lib. VII. Cap. I. §. III.

(b) Ad Nicom. Lib. 8. Cap. 14.

(c) Loc. cit. §. VI.

constituendæ societatis perfectæ; nam etiam antea, quando adhuc in familias segreges dispersi agebant homines, satis consultum erat necessitatibus vitæ, inventa agricultura & pecuaria, vinicultura, vestiaria, aliisque artibus, juxta scripturam (d) & sane ponamus Patrefamilias, cui affatim agri, pecorisque ac servorum; quid huic deesse possit ad tolerandam hanc vitam? Aut si quid desit, per commercia id supplere poterit; sicut multæ hodie Civitates dantur, quæ merces, necessitati aut voluptati inservientes, ab exteris petunt, nec tamen ideo cum illis in unam Civitatem seu societatem perfectam coalescere necessum habent. Vice versa dantur populi, per multa jam sæcula vitam civilem degentes, haud quidquam splendidiorum aut copiosiorum, quam prisca quondam Patresfamilias victabant. * III. Arguit. (e) ad hoc naturaliter fertur homo, ut nemini subjectus esse, ut omnia suo agere arbitrio velit, quod si vero societatem perfectam subeat, naturalis libertatis jacturam facit, ac imperio se subicit, quod, præter alia, jus vitæ & necis in ipsum complectitur, & cujus jussu plurima facienda a quibus quis alias abhorrebat, & omittenda, quæ vehementer appetebat &c. Ex quo consequens est, hominem ex natura sua non appetere societatem perfectam.

Objectione tertia,

120. Verum hi discursus sententiam nostram haud infringunt; Ad I. enim reponimus, tum ex autoritate, tum ex ratione, a nobis ostensum esse, societatem illam ab homine appeti, in qua pleniorum felicitatem consequi valeat, eam autem esse societatem perfectam. Ad II. priusquam respondeamus, adducere juverit Angelicum Doctorem (f) sic differentem: „ Cum homini competat in multitudine vivere, quod sibi non „ sufficit ad necessaria vitæ, si solitarius maneat: oportet, „ quod tanto perfectior sit multitudinis societas, quanto magis per se sufficiens erit ad necessaria vitæ. Habet siquidem „ aliqua

Respondetur ad primam objectionem.

L 3

(d) Gen. 13. v. 2. & Cap. 24. v. 35. (e) Loc. cit. §. IV.

(f) De Regimine Princ. Lib. 1. Cap. 1. circa finem.

* Notat hic Nicolaus Hertius illud ex Grotio *Historiæ Belgicæ* lib. 4. ad annum MDXCV. de Samointis: *Latos parvo atque agiles non deliriæ enervant, non cura macerat: qua pedibus incessat, quod manibus capit, id cuique suum est; nec alius possidendi fruis, quam animus paratis contentus & obviis. Ita omnia habent, quia nihil concupiscunt.*

*Responso
ad II. ex
doctrina
S. Thomæ
desumpta.*

, aliqua vitæ sufficientia in una familia domus illius, quantum
, scilicet ad naturales actus nutritionis & prolis generandæ &
, aliorum hujusmodi; in uno autem vico, quantum ad ea, quæ
, ad unum artificium pertinent, in Civitate vero, quæ est
, perfecta communitas, quatenus ad omnia necessaria vitæ.,
Ita S. Doctor. Ex cujus verbis ad memoratum *Pufendorfii* ar-
gumentum II. reponimus: quamquam in societate imperfecta
quoad vitæ necessaria utcunque homini prospectum sit; cum ta-
men hæc omnem illam felicitatem, quam homo in societate
quærit, subministrare haud possit, hinc societatem perfectam
naturaliter appetit, ut in ea id, ad quod inclinatur, vitam
scilicet beatiorum, inveniat.

*Responde-
tur ad ter-
tium.*

121. Ad III. quamvis homo naturaliter ad libertatem pro-
pendeat, non tamen illam appetere censendus est, in qua me-
re ex arbitrio suo vivere, ac ea omnia, quæ genio suo placent,
agere possit, sed illam, in qua secundum rationem & legem
in cunctis operetur. Verus igitur Libertatis æstimator impe-
rium illud nequitiam aspernatur, quo incrementum & orna-
mentum non minus boni publici, quam privati, promovetur;
cum enim hominem liberum recta, & præclara, & decora se-
qui oporteat, ratio vero cuius dicitur, frustra timeri jacturam
libertatis ab imperio, quod eam potius excolere, & ad finem
à natura præstitutum manuducere aptum est; hinc potius ejus-
modi imperium appetere, quam respuere, à natura doceri cre-
dendum est. Quodsi vero regimen despotismo subinde turpari
contingat, per accidens id evenire censendum est, ac præter
intentionem illorum, qui primitus perfectam societatem inie-
runt; hi enim procul dubio limites præscripserint, intra quos
imperantium potestas ita contineretur, ne parentium libertas
opprimeretur; Ut enim *Tacitus* ait, (g) subditi sunt, ut pa-
reant, non ut serviant. Ut ut proin libertas naturalis homini
blandiatur, necesse tamen est, ne illud eblandiatur, ut bona
longe nobiliora & excellentiora, quæ ex societate perfecta con-
sequi ostendimus, effrænis genii placito postponat. Verissi-
mum quippe *Ciceronis* (h) effatum est: *Cum omnia ratione
animoque lustraveris, omnium societate nulla est gratior, nulla
charior, quam ea, quæ cum Republica est unicuique nostrum.*
His præmissis sit.

*Et ostendi-
tur, qua-
lem liber-
tatem ho-
mo natura-
liter appe-
tat.*

§. XII.

(g) Agric. 13. I.

(h) Lib. I. de Off.

§. XII.

Proponuntur argumenta eorum, qui socialitatem pro principio cognoscendi juris Naturæ statuunt.

122. **S**At efficaciter, ut quidem opinamur; §. præcedente *Transitio ad §. præsentem.* ostensum est, hominem naturaliter societatem, & quidem perfectam appetere: an autem socialitas sive appetitus ille societatis à nobis supra descriptus sit unicum ac genuinum principium juris naturæ, disquirere nunc oportet; quem in finem ad *Socialistarum* seu affirmativam tenentium argumenta sincere referenda nunc accingimur; quod securius haud præstabimus, quàm præcipuorum ex iis lucubrationes accuratius perscrutando, & eorum hac in parte sensa proprii non raro ipsorum verbis exprimendo.

123. Primus igitur occurrit *Hugo Grotius* (i) * pro socialitate sic scribens: *Inter hæc, quæ homini sunt propria, est appetitus societatis, id est communitatis, non qualiscunque sed tranquillæ, & pro sui intellectus modo ordinatæ, cum his qui sui sunt generis.* ** Et (postquam hunc in finem homini sermonem *** tanquam instrumentum colendæ societatis attributum esse dixerat,) (k) subjungit: (l) *Hæc verò - - - societatis custodia humano intellectui conveniens, fons est ejus juris, quod proprie tali nomine appellatur: quo pertinent alieni abstinentia, **** & si quid alieni babeamus, - - - restitutio &c.* *Primus pro socialitate pugnans est Hugo Grotius. Ejus doctrina,*

124.

(i) In prolog. de J. B. & P. §. 6.

* Admittit hic Auctor pro principio juris Naturæ etiam consensum gentium, prout inferius dicitur.

** Confirmat hoc M. Antoninus Imperator lib. V. §. 16. ita docens: *Pridem parui, ad societatem nos genitos. Nonne in aperto est, desertiora esse meliorum causa, meliora vero alterum alterius causa.*

(k) Loc. cit. §. 7. (l) Ibid. §. 8.

*** Addit Gronovius (ad citatum §. 7. proleg. Grotii) *moderationem vocis, orationis vim, quæ conciliatrix est humanæ maxime Societatis.* ex Cicrone Lib. I. de Leg.**** *Justitia in eo sita est, ut abstineatur alienis, neque noceatur non nocentibus.* Porphyrius *de non esu animant.* 3. allegatus à Grosio in notis ad cit. §. 8.

Quam pro-
bat ex Se-
neca.

124. Ut porro laudatus Auctor hoc suum assertum probet, *Senecam* (m) pro se perorantem adducit. (n) Qui more suo satis emphatice sic discurret: „ Fac nos singulos, quid sumus? „ præda animalium, & victimæ, ac vilissimus, ac facillimus „ sanguis: quoniam cæteris animalibus in tutelam sui satis vi- „ rium est. Quæcunque vage nascuntur, & actura vitam se- „ gregem, armata sunt: hominem imbecillitas cingit: non „ unquam vis, non dentium, terribilem cæteris facit. Duas „ res dedit, quæ illum obnoxium cæteris facerent validissi- „ mum, *Rationem*, & *Societatem*. Itaque qui par esse nulli „ posset, si diduceretur, rerum potitur. Societas illi domi- „ nium omnium animalium dedit: Societas terris genitum in „ alienæ naturæ transmisit imperium, & dominari etiam in „ mari iussit. Hæc morborum impetus arcuit, senectuti ad- „ miniculum prospexit, solatia contra dolores dedit: hæc for- „ tes nos facit, quod licet contra fortunam advocare. Hanc „ tolle, & unitatem generis humani, qua vita sustinetur, scin- „ des. „ Ita *Grotius* ex *Seneca*.

Pufendorfi
prælimina-
ria pro suo
principio
juris natu-
ra.

125. His non contentus Illustris *Pufendorfus*, alias adhuc rationes conquisivit, quibus ostendere nititur, *Socialitatem* unicum esse principium, & fundamentum, cui totam juris naturæ fabricam superædificare oporteat. Ut proia hoc suum intantum assequatur, præmittit I. (o) necessariam hoc in passu esse accuratam considerationem status naturalis humani. II. Respicendum esse ait ad illa, quæ homini commodum aliquod aut incommodum afferunt; notat enim (III.) hominem id habere commune cum cæteris animalibus, quod seipsum summe diligat, * & consequenter sui conservandi studiosissimus, omnia quæ sibi mala & nociva esse videntur, sedulo devitet, quæ

(m) IV. de Benef. cap. 18.

(n) In propriis notis ad cit. §. 3.

(o) De J. N. & G. L. II. c. 3. §. XIV.

* Monet hic Pufend. (loc. cit. circa finem) se in eruenda hominis conditione amoris proprio priorem locum assignasse, non quod quilibet se ipsum solum reliquis omnibus ubique præferre debeat, aut omnia propria utilitate metiri, eânque quatenus ab aliorum commodo separata est, summum sibi scopum proponere. Sed quia amorem proprium naturaliter homo prius sentit, quam aliorum curam, eo ipso, quod naturaliter prius est sentire sui, quam aliorum existentiam &c.

quæ vero bona & proficua, diligentiffime conquirat. *^fObfer-^fIV.
 vat; illum ipfum fui amorem, & confervandi ftudium in homine
 cum ingenti imbecillitate & indigentia conjunctum effe,
 cui post DEUM ab aliis maxime hominibus succurri poffit;
 quamvis enim finguli ipfimet fint egentes, & ad femet conser-
 vandos adeo tentes reperiantur, ut multarum rerum & ho-
 minum opera ad bene & commode vivendum indigeant,
 cum ad pleraque hominibus utiliffima & fumme neceffaria
 efficienda, fingulos & vires & tempus defecturum fit, ni-
 plures hominum operas conjunxerint; tamen viciffim finguli
 in aliorum ufus multa poffunt præftare, quibus ipfi non
 egent, & quæ adeo ipsis nulli erant futura ufui, nifi in alios
 dispensarentur homines. Hinc optime Seneca (p) ait:
*Homo in adiutorium mutuum generatus eft: & Marcus Antoni-
 nus Phil. (q) ad mutuas, inquit, operas nati fumus, quomodo
 pedes, manus, palpebra, dentium superiorum, inferiorumque
 ordines.*

*Imbecilli-
 tas hominis
 aliorum
 fubleva-
 men exigit.*

126. V. Advertit Pufendorf, ftatum naturalem conjunctum
 effe cum infigni hominum pravitate, vi cujus non minus nocu-
 menti & moleftiæ (quam commodi) inferre poffunt, & fæpe
 volunt: *** in qua pravitate cætera animalia ab homine superari
 late probat, (r) & concludit, *nullum effe avimans, quod ha-*

*Quanta fit
 pravitas
 humana
 ftatui na-
 turali con-
 juncta.*

M

* Huc pertinet illud Ciceronis (Lib. III. de Fin.) *Simul atque natum eft animal, ipfum fibi conciliatur, & commendatur ad fe confervandum, & ad fuum ftatum, & ad ea, quæ confervantia funt ejus ftatus, diligenda: alienatur autem ab invicem, iisque rebus, quæ invicem videntur offerre.*

** Imbecillitatem hanc optime depinxit Seneca de confolat. ad Martiam C. XI. inquit: *Quid eft homo? imbecillum corpus, & fragile, nudum, fupra natura inverme, alienæ opis indigens, ad omnem fortuna confumeliam projectum: quum bene lacertos exercuit, cujuslibet fera pabulum cujuslibet victima, ex infirmis fluidisque contextum, & lineamentis exterioribus nridum: Frigoris, æftus, laboris impatiens: ipfo rursus fixo & otio iturum in sabem, alimenta metuens fua, quorum modo inopia, modo copia rumpitur: anxia follicitæque tutela, precarii fpiritus & male harentis, quem pavor repentinus adjectusve ex improvifo fonus auribus gravis excutit. Soli femper nutrimentum fibi vitiofum & inutile.*

(p) Lib. I. de Ira. c. 5. (q) Lib. II. c. 1.

(r) De J. N. & G. Lib. II. c. 1. §. 6.

*** Meretur hic legi Cicero Lib. II. de Offic. cap. 3. & duobus feqq. Ubi oftendit, nihil effe, unde plus boni malive hominibus imminet, quam

*In hominibus ingens diversitas ingeniorum & inclinatio-
num. Est causa litium.*

mini plus quam homo nocere possit, & velit. * VI. Denique in eodem statu naturali deprehendit insignem humanorum ingeniorum & inclinationum varietatem, ** *qua longe major sit in homine, quam in illo genere brutorum.* Unde *Philemon* (s) *si triginta, inquit, millia vulpium quis congreget, unam naturam in omnibus cernet inesse, modumque vitæ & tenorem parem. Nostrum autem quot corpora nomino, totidem est & vita rationes cernere.* Hæc ingeniorum humanorum varietas lites innumeras progignere valet; vel enim duo v. g. volunt rem unam, vel diversas? Si primum, litigabunt: eoquod amborum desiderium feratur in idem: Si secundum: denuo litigabunt; ob eorum discrepantiam, tum quoad finem, tum quoad media.

127. Ex his porro qualitibus in homine observatis *Pufendorfius* præprimis infert (t) eundem ex natura sua esse animal *Sociabile*. Ejus argumenta in succinctas quatuor ratiocinationes ab *Heineccio* (u) facillime redacta sunt sequentia:

I. Quodcumque animal se ipsum summe amat, sui que conservandi studiosissimum est, vivere debet socialiter; homo est tale animal; ergo debet vivere socialiter.

II. Ho-

quam ab aliis hominibus, & concludit, inquiens: *Cum igitur hic locus nihil habeat dubitationis, quin homines plurimum hominibus & profuis, & obfus: primum hoc status esse virtutis, conciliare animos hominum, & ad usus suos adjungere.*

(s) Apud *Stobæum* Serm. 2.

* Apposite *Libanius* Declamat. IX. ait: *Noune mixte quidem animal verborum sensus homo est: sed rebus ipsis agreste, & effrane? Nam quenam Leonum adversus Leones expeditio? Quod bellum inter ejusdem generis belluas? quod apud illas est perjurium? qua pastorum violatio? qua perfidia tanta & avaritia? quod apud illas aurum & pecuniarum amor? quas commensationes aut trapulas? que norum adulteria?*

** Scilicet inter homines quot capita tot sensus, & suum cuique pulchrum, juxta illud *Horatii* II. Sat. 1. v. 27. & seqq.

- - Quot capitum vivunt, totidem studiorum *Millia*.

De causis hujusce diversitatis late disserit *Heineccius* in prælect. Acad. in *Pufendorf.* de Off. Hom. & civ. Lib. I. cap. I. §. XI. f. m. 17.

(t) De J. N. & G. Lib. II. cap. 3. §. 15. Item: de Off. Hom. & civ. Lib. I. cap. 3. §. 7.

(u) In cit. prælect. Acad. ad mox dictum §. 7.

II. Homo de se est animal miserrimum, cui succurrere præter DEUM aptissimi sunt alii homines; ergo est animal sociabile.

Quatuor argumenta, quibus Pufendorf. hominem ex natura sua sociabilem esse probat.

III. Homo est animal pessimum, & nocentissimum: ergo ex intentione DEI tenetur vivere socialiter.

IV. Homines diversissima habent ingenia, adeoque extra societatem se invicem destruerent; ergo necessarium est, ut vivant socialiter.

128. Hæc argumenta Pufendorffii, ut minus efficacia, ad probandum hominem esse animal sociabile, rejicit Clar. Deocharus Gerhardus Titius (w) rationibus mox apponendis suffultus; Arguit enim I. Non esse sequelam legitimam: Homo se ipsum amat; ergo inclinatur ad amandos homines alios, nam amor proprius aliorum amorem sæpe excludit. Quod si quis reponat, ab amore proprio nos impelli ad socialitatem, ut ab aliis bona consequamur, nihil evincit; cum hac via non socialitas, sed propria cujuslibet utilitas pro juris naturæ principio & fundamento statuenda foret, quod tamen Pufendorffius non admittit. Arguit II. Eum veritati in circulo vitioso, dum juxta superius dicta socialitatem probat ex philantia, alibi (x) vero hanc ex illa sequi asserit. Arguit III. Ex miseria hominis istidem socialitatem non inferri; eoquod similiter totum argumentum inde petatum in utilitatem propriam resolvatur. Arguit IV. Illegitimam esse illationem: Homo aptissimus est ad succurrendum homini in sua imbecillitate & miseria; ergo ad hoc à DEO & natura destinatus est. Arguit V. Aequè parum ex hominum malitia & ingeniorum varietate socialitatem inferri posse; cum isthæc ab illis affectionibus potius destrui intelligatur; & quamvis ex iis bene probetur necessitas legis, minime tamen socialitas. Ita Clar. Titius, qui demum ita concludit: demonstrationis (Pufendorffianæ), vel hic est sensus: memoratas affectiones efficere hominis naturam socialem, vel, eas impellere,

Quæ in Titio, ut minus efficacia, multum impugnantur.

M 2

quo

(w) Observa 7B. in d. lib. I. c. 3. de off. H. & C. fol. M. 123.

* Utique non admittit, sed magis inculcat, amorem proprium & socialitatem haud quidquam sibi opponi debere; sed potius ita temperandas eas inclinationes, ut ne per illum hæc perturbetur, aut evertatur &c. Ita lib. II. de J. N. & G. c. 3. §. 16.

(x) De off. H. & C. loc. mox citato.

quo homo erga alios socialitatem exercent? juxta priorem, doctrina videtur falsa, juxta posteriorem, ultimum fundamentum juris naturalis constituit (Pufendorfius) utilitatem privatam.

Observationes Titii quid roboris habeant.

129. Hæ porro Clarissimi Titii, in prædicta quatuor argumenta, observationes, quantum roboris habeant, Lectoris judicio relinquimus, id unum annexentes, eundem Auctorem à non nemine (y) ut nimis hac in parte acutum reprehendi; eoquod satis notum sit, à Pufendorffio socialitatem hominis non ex singulis illis affectionibus separatim, sed ex omnibus simul sumptis derivari. Ubi tamen regeri fors à Titio potuisset, non malam esse illationem à sensu distributivo ad collectivum, quoties in tota collectione qua tali singulare quid non reperitur, quod singulis non insit, prout in substrata materia laudato Titio visum est. Verum his omissis, & superius jam à nobis probato, quod homo sit *animal sociale*,

Pufendorffius quoad principium J. N. Conclusio.

130. Illustris Pufendorffius (z) fundamentalem naturæ legem ait esse istam: *cuiuslibet homini, quantum in se, colenda, & conservanda est pacifica adversus alios socialitas, indoli & scopo generis humani in universum congruens.* Quod vero socialitatem totius naturæ legis fundamentum seu principium esse velit, clarius adhuc insinuat dicens: *omnia que ad istam socialitatem necessario, & in universum faciunt, jure naturali præcepta, qua eandem turbant, aut abrumpunt, vetita intelligi.*

Ejusdem pro suo asserto discursus.

131. Hoc solum assertum ut probet, omnes affectiones illas humanas, ex quibus supra probare nitebatur, hominem esse *animal sociabile*, in unum quasi fasciculum colligit, & ex his modo dictas propositiones suas inferens, sequentem discursum (a) format: „ Manifesto apparet, hominem esse animal „ sui conservandi studiosissimum, per se egenum, sine sui simili „ lium auxilio servari ineptum, ad mutua commoda promo „ vanda maxime idoneum, idem tamen sæpe maliciosum, „ petulans, & facit irritabile, ac ad noxam inferendam „ promptum, ac validum. Ejusmodi animali, ut salvum sit, „ bonisque fruatur, quæ in ipsius conditionem hic cadunt, „ necessarium est, ut sit sociabile, id est, ut conjungi cum „ suis

(y) In notis ad Pufend. l. c. de J. N. & G. l. II. c. 3. §. XV.

(z) In §. mox citato. (a) §. Eodem.

„ ſuis ſimilibus velit, & adverſus illos ita ſe gerat, ut ne ipſi
 „ anſam accipiant eum lædendi, ſed potius rationem habeant
 „ ejusdem commoda ſervandi aut promovendi. „ Ita *Pufendor-*
fius, qui ex his præmiſſis ſupradictas illationes eruit, queis
 fundamentalem naturæ legem, ſeu principium unicum *ſociati-*
tatem ſtatuit; ait enim ibidem: *Iſtānc viam eruendo juri na-* Putat hac
turali non planiſſimam ſolum eſſe patet; ſed & eandem maxime via planiſ-
genuinam, & propriam plerique ſapientum magno conſenſu agno- ſime jus
ſcunt. natura co-

132. Ut porro ſapientiam illorum hac in parte conſen-
 ſum oftendat, aliquorum dicta profert in medium, & præ-
 miſis adducit *Senecam*, cujus dicta ſuperius (b) pro ar-
 gumento *Grotii* allegavimus. * Adducit præterea *Plinium*
 (c) dicentem: *Vir virum, & urbs ſervat urbem. Manus*
manum lavat, & digitus digitum, ſalus omnis in ſociis. Rur- Probat af-
 ſus ei favere videtur sæpe laudatus Imperator *Marcus An-* ſertum
toninus Philoſophus, (d) *ſocietatem* vocans bonum anima- ſuum va-
 lis rationalis, qui & alibi paſſim hominem animal ad ſocietatem riis vario-
 ratum pronuntiat. *Cicero* quoque affirmat, triſte admodum rum ſa-
 homini futurum perpetuo ſolitarie vivere; ait enim: (e) *Nemo pientum*
in ſolitudine vitam agere velit, ne cum infinita quidem volupta-
tum abundantia. Unde facile intelligitur nos ad conjunctionem præſertim
 congregationemque hominum, & ad naturalem communitatem *Ciceronis.*
 eſſe natos. Et alibi: (f) *Quoſi omnia nobis, quæ ad victum*
cultumque pertinent, quaſi virgula divina, ut ajunt, ſuppedita-
retur, tunc optimo quiſque ingenio negotiis omnibus omiſſis
totum ſe in cognitione & ſcientia collocaret. Non eſt ita. Nam
& ſolitudinem fugeret, & ſocium ſtudii quæreret, tum docere,
tum diſcere vellet, tum audire, tum dicere.

133. Quoſi *Pufendorſio* objicias, per allegata teſtimonia
 indicari quidem naturalem hominis inclinationem ad ſocietatem,

M 3

minime

(b) Num. 123.

* Notari hic etiam ea merentur, quæ idem *Seneca* ſcribit in *Epiff.* 103.
 ſcilicet: *ab homine homini quotidianum periculum. Et mox: Homini*
perdere hominem liber. Tu tamen ita cogita, quod ex homine periculum
ſit: ut cogites, quod hominis ſis officium. Alterum inſuere, ne ledaris,
alterum ne ledas.

(c) Lib. IX. c. 46.

(d) Lib. V. ſ. 16.

(e) III. de Fin. c. 20.

(f) I. de off. c. 44.

*Obiectio
contra al-
legata te-
stimonia.*

*Qualiter a
socialistis
si possit oc-
curri.*

minime tamen, aut ex illis, aut ex inclinatione mox dicta, probari totum juris naturalis principium & fundamentum in socialitate situm esse. Quod si, inquam, hæc objicias, in arena suppetet ei responsio, dicetque, naturam ipsam, quæ socialitatem instituit, eidem quoque leges constituisse; alioquin enim reprehendi posset, tanquam in necessariis deficiens; ut enim rursus ait Cicero (g) *non opinione, sed natura constitutum esse jus, patebit, si hominum inter ipsos societatem conjunctionemque perspexeris.* Et Jamblicus (h) ut homines simul, & tamen sine lege vivant, fieri non potest. Eo enim pacto majus ipsis damnum inferitur, quam si quisque singillatim vitam institueret.

§. XIII.

Reliqua fundamenta Pufendorffii, Thomasi & aliorum.

*Alia Pu-
fendorffii
argumenta
referun-
tur.*

134. **R**ecensitis §. præcedente rationibus Pufendorffius adhuc alias quasi secundarias superaddit, & quidem. (i)
I. quod (extra societatem) *inutilis foret lingua mobilissimum instrumentum, per quam solus homo præ cæteris animalibus animi sensa articulado sono potest exprimere.* II. Quod *optimus quisque præclare agendo inter alios sese ostentare quam maximè gaudeat.* III. (k) *Eo magis, inquit, cujusvis hominis præstantia & perfectio exsplendescit, quo plura ab eodem in cætorum commodum proficiuntur, eaque opera nobilissima habentur, summamque sapientiam postulantia; ergo lex fundamentalis naturæ est socialitas.* IV. Denique (ut alia leviora omit-
tamus) pro stabiliendo suo principio sic discurret; (l) *si vel maxime ab aliquo neque boni quid neque mali in me proficisci possit, nihilque in se is habeat, quod vel metuum, vel desiderem, tamen & hunc tanquam cognatum & æqualem haberi natura vult. Quæ etiam sola ratio, si cætera deficerent, ad amicam societatem colendam humano generi sufficit.* Ita denique Pufendorffius, qui.

135. Ut

(g) Lib. I. de Leg. c. 5. (h) Protept. c. 20. (i) Loc. sæpe cit. in §. 15. (k) Ibidem §. 16. (l) Ibidem.

*Thomasius
alio modo
socialita-
tem ut
principium
J. N. pro-
pugnat.*

*Ejus argu-
menta.*

*Minus sunt
efficacia.*

*Observa-
tiones Clar.
P. Schwarz*

*actionum, quas homines in isto statu viventes debent edere. Dein vero sic discurret: Ratio hominis in cogitatione consistit; cogitare est ratiocinari; ratiocinari vero non possumus nisi per verba, eaque vel in mente retenta, vel ore prolata. Ut multa paucis contraham: ratio absque sermone non est, sermonis extra societatem nullus usus, nec ratio citra societatem se exerit. Igitur cum hominem rationalem dicimus, idem est, ac si dicamus *socialem*: *socialitas* vero est inclinatio communis, toti humano generi à DEO indita, vi cuius desiderat vitam cum aliis hominibus *beatam* & tranquillam. Cur vero tranquillam? quia in statu turbulento qua tali non ratiocinamur. A posteriori sententiam nostram probamus, *quoniam homo citra societatem non potest esse beatus &c.* Manet igitur inconcussum, naturam hominis *rationalem* eandem esse ac *socialem*, & consequenter per convenientiam cum natura rationali, intelligi convenientiam cum socialitate hominis. Ita *Thomasius*: qui tamen (ut ex existimet se per hanc demonstrandi formulam veritatis apicem tetigisse (paucos, ut equidem opinamur, in suam sententiam pertrahet, ni validiora argumenta accesserint. Quis enim homini sanæ mentis, ut veritates apodicticas, obtrudere audeat has aut similes propositiones: *Ratiocinari non possumus, nisi per verba: Ratio absque sermone non est: Ratio citra societatem se non exerit?* Hinc non immerito Clar. P. Schwarz (r) subjungit: *Hæcne connexio conclusionum tam evidens, ut fere palpari possit?* (prout putat *Thomasius* (s) *An non de periphrasi hac quaerendum, quod veritas lateat in pateo?* (t) *An non obscurum exponitur per æque obscurum?* (u) Verum his diutius immorari non vacat, dum ad reliquas socialistarum rationes properamus. Igitur*

137. „ Arguunt I. Videmus *Misanthropos* * illos, ac à „ naturæ consuetudine, in obscura quasi ferarum latibula se „ sub-

Pufendorfius. Itaque cum Deus populum judaicum vellet ad regnum Christi præparare, omnes leges huic fini attemperavit, non genio populi judaici, ut visum est Spenzero, & Malthamo.

(r) Jun. publ. univers. p. 1. f. m. 652. (s) Instit. juris. div. cit. c. 4. n. 6. (t) Vid. cit. cap. 4. n. 8. (u) & n. 15.

* Per hos intelligimus hic cum Cicerone *osores hominum* sive societatis humanæ. Illust. *Thomasius* *Misanthropos* vocat illos, qui actiones omnes

„ subducentes , ferinis potius quam humanis moribus esse , ut
 „ adeo aliorum , qui humanitate in betum pectus circumferunt, *Aliud ar-*
 „ naturæ imo ipsius sententia , damnari consueverint ; quia *gumentum*
 „ neque illi ipsi penitus aliorum commercio (ita natura nun- *pro sociali-*
 „ quam sui penitus obliuiscitur) carere posse videntur : enim- *tate propo-*
 „ vero prorepunt aliquando , & naturæ communis necessita- *nitur.*
 „ tem confessi , se etiam nolentibus insinuant , illorumque so-
 „ cietatem , quam antea à se damnatam jam sponte ambiunt ,
 „ tetrica vultus sui obscuritate turbant , ac alienis suis , à com-
 „ muni humanæ naturæ instituto , moribus , aliorum aspectum
 „ horrore percellunt. Sic ergo neque in hominum numero ,
 „ qui non in eorum societate censentur. „ Ita consueto sibi
 venusto stylo argumentum hoc proponit Clar. P. Thomas. (w)

137. Arguunt II. Socialitatem habere requisita sufficientia ad principium juris naturæ ; constat enim *Imò* , quod per eam habeamus non solum principium *verum* , sed etiam (2.dò) principium *evidens* ; cum in sensus incurrat : quoties enim de quacunque actione quæstio movetur , an sit juxta - vel contra jus naturale , toties ea facillime resolvi potest , si , attentis non- *Rursus* nullis exemplis , appareat , hujusmodi actionem ad conservandam *aliud pe-* socialitatem aptam aut ineptam esse ; si prius : censi debet *titum à re-* naturali lege præcepta : si posterius : eodem jure prohibitam *quisitis ad* esse judicandum est. Sic si quæras , cur *homicidia , furta , principium rapina &c.* sint contra jus naturæ ? evidens respondendi ratio *J. N. in* est , *quia socialitati repugnant* ; eoquod nempe tranquillitatem *socialitate* communem perturbent. Similiter si quæras , cur *paſtorum repertis.* custodia naturæ legibus sit præcepta ? in promptu & evidenter responderi potest , *quia paſtorum custodia socialitatem conservat,* dum econtra illorum non observatio , communem pariter tranquillitatem perturbat. Est præterea (3.tiò) socialitas princi- *Officia* pium *sufficiens & adequatum* ; quamvis enim *directe* sola officia *erga Deum* hominis in hominem complecti videatur , officia tamen *erga & se ipsum* DEum & se ipsum *indirecte* saltem & à posteriori exinde *indirecte* sunt inferri. *ex sociali-*

138. Qua ratione porro *indirecta* hæc illatio fieri debeat , *tate dicunt* explicare nititur *Pufendorfus* (x) & quidem officia erga Deum *inferri* ;

N

eatenus

omnes humani generis taxant , de quibus similiter ait : *ipsi Misambro- pi , si extra societatem constituti forent , essent miseri nihil quispe depr-*
benderent , in quo odium suum excolere possent.

(w) Dissert. IV. §. VI. n. LX. (x) De offic. H. & Civis loc. cit. §. 13.

Quod explicare conatur Pufendorffius.

atenus ex socialitate deducenda esse ait, *quatenus ultimum firmamentum officii erga alios homines à Religione & metu Numinis accedit, sic, ut socialis quoque non esset homo, nisi Religione foret imbutus. Et quia sola ratio in Religione ulterius progredi nequit, quam quousque illa inservit promovendæ tranquillitati & socialitati hujus vitæ &c. Officia autem hominis erga se ipsum (ita pergit ille) ex Religione & socialitate conjunctim promauant. Ideo enim quadam non pro absoluto suo lubitu homo circa se ipsum disponere potest, partim ut cultor idoneus divini Numinis, partim ut commodum & utile membrum societatis humanae esse queat. Ita Pufendorffius.*

Cujus tamen doctrina variis argumentis impugnatur.

Et ostenditur etiam officia erga Deum & nos ipsos ex recta ratione perspicere posse.

139. Ubi continere nos haud possumus, quin hanc ejus explicationem in continenti paucis perstringamus. Et quidem I. Si Religio & metus Numinis est ultimum firmamentum officiorum erga alios homines, bene infert supra laudatus *Titius*: (y) ergo à *Pufendorffio* Religio socialitati subordinatur, & illius usus saltem secundarius admittitur; quorum primum ab homine Christiano necessario rejicitur; alterum verò contrariatur *Pufendorffii* principiis, quibus intendit, in docendo jure naturæ à Religione prorsus abstrahere, ait enim (z) se viam in tradendo illo jure elegisse pro omnibus hominibus, *quamcumque demum circa divina persuasionem haberent*, consequenter etiam pro Atheis, qui utique nullam Religionem profitentur. II. Falsum est, quod sola ratio in Religione progredi ulterius non possit, quam quousque illa inservit tranquillitati & socialitati hujus vitæ; constat enim, finem à natura intentum esse felicitatem adæquatam, quæ primario & substantialiter consistit in cognitione & amore Creatoris, naturæ proportionato, tam hujus, quam alterius vitæ; etsi secundario & integraliter quoque in felicitate hujus vitæ tam interna quam externa consistat. Unde necessitas officiorum erga Deum & nos ipsos non minus ex recta ratione perspicere possunt, quam erga alios. Imo dantur officia erga nosmetipsos sine respectu ad societatem, ac in ipsa societate; quando nimirum officia erga alios & nos ipsos colliduntur; tunc enim ordinata Charitas recte incipit à nobis ipsis juxta mentem Apostoli (a) dicentis: *Non enim ut aliis sit remissio,*

(y) Observ. 89. in cit. §. 13.

(a) 2. ad Corinth. 8. v. 13.

(z) In præfat. ad libb. de J. N. & G.

missio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate. Sic panis frustulum nemo alteri dare obstringitur, si ipsi fame alias perendum esset; unde etiam *Seneca (b)* ait: *succurram perituro, sed ut ipse non peream.* III. Si permetteretur etiam rationem in cognoscenda Religione, extra sphaeram hujus vitae non progredi, falsum tamen esset, quod eandem Religionem non aliter cognosceret, quam praecise ut vinculum vitae socialis; nam (ut optime discurrit saepe laudatus *Titius (c)*) *Ratio sibi relicta certissime intelligit, quod Religio primario fit propter Deum, secundario vero vita socialis coagulum.* Cum igitur ex socialitate Religio quoad primarium usum demonstrari nequeat, vitiosa censeri debet (*Pufendorffii*) demonstratio. IV. Idem Author (*d*) *Pufendorffium* sibi minus constantem esse ostendit, dum (*e*) ait, *officia hominis erga seipsum ex religione & socialitate conjunctim promanare*; dum enim hoc asserit, ipsemet fatetur, socialitatem se sola insufficientem esse pro unico fundamento, seu principio juris naturae, cujus tamen contrarium, ut supra vidimus, tanto nisu propugnat. Verum de his plura dicendi occasione sequens §. dabit, ubi mens nostra circa totam quaestionem praesentem penitus elucescet.

§. XIV.

Quid de Socialitate in ordine ad Principium Juris Naturae sentiendum?

140. **R**ationes eorum, qui socialitatem pro unico principio & fundamento juris naturae ponunt, in praecedentibus non solum fideliter, sed adeo subin illustratas retulimus, ut nihil forsitan ab iis pro sua sententia dictum sit, aut etiam dici potuerit efficacius, quod a nobis ingenue non sit expressum aut explicatum. Unde non mirum, quod opinio illa primo intuitu augusta specie conspiciendam se praebet, illosque captivet, qui eminus eam conspicientes, nimium colori credunt; cum aliorum econtra, qui propius eam contemplati fuerunt, animos haud rapuerit; hi enim fucum in ea se detexisse

N 2

(b) II. de Benef. c. 15.

(d) Observat. 91.

(c) Observ. 90. in Pufend. de off. H. & C.

(e) De off. Hom. & Civ. Lib. I. c. 3. §. 13.

xisse affirmant, quo absterfo, nil amplius prope alliciens remanere autumant, præter ingentem multitudinem ex, nescio quibus præjudiciis, pro illa pugnantium. Nos quod attinet, qui utramque sententiam ad lydium lapidem non tantum Catholice Religionis, sed etiam rectæ rationis, possibili quavis attentione examinavimus, affirmantium partes tueri nullatenus posse, sed negantibus adherere compelli, non minus gravissimæ rationes mox producendæ, quam contrariorum dein subsequeturæ solutiones edocebunt. Sit igitur

Ratio prima, quia sententia affirmativa a mera potest utitur,

141. Ratio I. quod sententia affirmans *socialitatem* esse principium & unicum fundamentum legis naturæ, mera hypothese falciatur, qua supponit humanum genus, aut libera electione, vel saltem Dei sic ordinantis voluntate (non enim absoluta necessitas id exigebat) in socialitatem coaluisse, ac tunc demum naturæ legibus obstrictum fuisse, & consequenter ea societate non inita nullam naturæ legem exituram. Ponamus enim, aut unicum tantum hominem existere, aut plures quidem, sed non minus loco, quam vivendi ratione, imo prorsus omni noticia à se invicem disjunctos: hi sane ad nullam legem naturæ tenerentur, quia extra societatem constituti. Quis ergo, si *Adamus* v. g. in statu solitudinis à Deo conservatus esset, ane penitus exlex fuisset? ane licite Conditorem suum blasphemasset, se ipsum occidisset, aut alia crimina, extra societatem committi solita, vel cogitatu, vel opere perpetrasset? Id sane asserere paradoxum & impium foret (prout ipsemet illustris *Pufendorfius* (f) agnoscit, ac late probat, *hominis natura non congruere, ut vivat exlex*) & tamen videtur omnino sequi, si fundamentum juris naturalis unicum in *socialitate* reponatur; *Adamus* enim in eo statu contra Bonum societatis peccare non potuisset; ergo non potuisset peccare contra legem naturæ, consequenter in illa hypothese, memorata crimina fuissent omnino licita.

In qua bono extra societatem positus penitus exlex foret.

142. Ad hoc respondent socialiste, hoc argumento se non premi; quamvis enim, inquirunt, vel sponte, vel necessario quis extra societatem omnem viveret, non tamen propterea societatis legibus solutus esset, sed iis continuo teneretur, non qui-

(f) De J. N. & G. Lib. II. Cap. I.

quidem in- & pro eo statu, sive, ut scholastici loquuntur, *in Socialista- actu secundo*, sed pro illo tempore, quo coetui hominum jun- *rum ad* gendus esset, sive *in actu primo*. Deinde: nunquid ejusmodi *primum* solitarius actiones quasdam ponere valeret, quæ, licet non *hic argumen-* & nunc, per se tamen humanæ societatis bono refragarentur; *tum no-* vel si quid simile per actum externum machinari non posset, *strum ve-* mentem tamen ejusmodi pernitiosis consiliis occupare valeret, *sponso.* quod ipsum jam malum est, & societati adversum.

143. Verum his nondum satisfit argumento nostro; *Qua ta-* rarius sic instamus: Si hujusmodi solitarius non tenetur *men effica-* gibus naturæ *in actu secundo*, pro statu solitudinis suæ, sed *citer im-* lum *in actu primo*, pro statu futuræ conjunctionis cum aliis, *pugnatur;* tunc saltem verum manet, quod pro ipso statu solitudinis non possit actum externum ullam exercere contra jus naturæ; quia nullus est assignabilis, quem pro eo statu, quo solus agit, contra Bonum societatis committere posset, quod autem actus merè internos attinet, in quibus ejusmodi solitarius conquesceret sine omni intentione ad opus externum transeundi, nec illi societatis bono officerent; cum nulla ratione tranquillitatem hominum læderent, & consequenter juri naturæ non refragarentur. Imo hoc ipsum difficultatem adversæ sententiæ magis adauget, quod admittere cogatur aliquid tum christianæ fidei, tum rationis dictamini repugnans; per actus scilicet *Quia aliis* internos, dum sine omni respectu ad externos exercentur, *actus mere* tra jus naturæ peccari haud posse; quia, dum nulla ratione *interni non* societatis bono contrariantur, legi naturæ juxta principium *essent obje-* tis adversæ, penitus non subjacent; imò licet etiam in actus *ctum juris* externos prorumperent, non nisi per accidens, & ex hypothe- *natura.* si, supposita nempe libera hominum aut saltem Dei genus humanum in societatem ordinantis voluntate, præcepti aut prohibiti esse censendi forent, & sic vel ad solitarie viventes omnino non pertinerent, vel saltem illos haud efficaciter obligarent. Quod si putes interna, tanquam Ethicæ propria, ad jus *Solvitur* naturæ trahi non debere, sponte fateris, socialitatis *alia instan-* principium quoad præcipuam juris naturæ partem, nimirum quoad *tia.* interna, mancum, inutile, ac defectuosum esse.

144. At, inquires ulterius, argumentum desumptum ab hypothesi solitarii non est ad rem; vel enim sermo est de uno, aut pluri-

*Rursus
alia obje-
ctio contra
nostrum
argumen-
tum.*

pluribus hominibus per ipsum Creatorem suum pro omni tempore à se invicem disjunctis? vel sermo est de illis, qui sponte vitam solitariam eligunt? si primum: tunc respectu hominis aut hominum illorum utique *Socialitas* non esset principium juris naturæ, cum nullam omnino ad societatem inclinationem haberent; hoc autem nihil officit asserto socialistarum, quod solum de providentia moderna intelligendum est. Si vero secundum: tunc ejusmodi homines ipso facto contra jus naturæ peccant, quia bono societatis adversantur, dum, contra dictamen rationis solitarios illos recessus quærentes, societatem illam magnam & universalem, ex tot membris, quot hominibus, in unum quoddam corpus morale conjunctam, mutilant; haud secus ac illi naturæ leges infringunt, qui proprium vel alienum corpus membro aliquo privant.

*Ad quam
denuo re-
spondetur.*

145. Ad hanc instantiam respondemus, argumentum nostrum procedere de utroque casu, sive enim (in primo casu) ejusmodi solitarii appetitum ad societatem haberent, sive non; semper tamen verum manet I. quod solum per accidens, & neutiquam exigente necessitate homines in societate vivant; ergo etiam in sententia adversa per accidens esset, eos naturæ legibus constringi, & consequenter verum manet, (II.) quod, si principium unicum & fundamentale juris naturæ *Socialitas* esset, omnes extra societatem positi actu exleges forent. Secundum casum quod attinet, quo nimirum spontanea solitudo eligitur, tam facile negatur, quam perperam asseritur, per ejusmodi sejunctionem ab humano consortio contra jus naturæ peccari; alioquin enim non sine insigni impietate reprehenderentur innumeri piissimi Anachoretæ, qui altioris & perfectioris vitæ studio, ipsius Dei-Hominis & Præcursoris ejus exempla secuti, in sylvis ac spelæis abditiis, soli Creatori suo vivere in deliciis habuerunt, ipso facto comprobantes, solitarios ejusmodi recessus neutiquam hominibus miserrimam vivendi conditionem inducere, prout nonnemo (g) cui spirituales ejusmodi deliciae procul dubio fuerant incognitæ, sine ratione scribere non erubuit, nec attendit I. vitam solitariam ipsum SALVATOREM, imo, jam in antiquo testamento *Eliam* Institutorem ac Sectatorem habuisse, & (II.) ab ipsa S. scriptura commendari, juxta

*Institutör
vita soli-
taria ipse
Christus
& sanctus
Joannes
Baptista.*

*Et in anti-
quo testa-
mento
Elias.*

(g) Gailfufius conclus. polk. Decad. I. Thes. 2.

juxta illud (b) *ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor ejus. eam com-*
 Quodsi vero nimis religiose hæc à nobis dici putes, Philoso-
 phum etiam Ethnicum, *Senecam* nempe, producimus, (i) *scriptura.*
 qui pro more suo de hac re pulcherrime differens, *Lucilium* sic *Imo & phi-*
 alloquitur: „ Quid tibi vitandum præcipue existimes, quæris? *losophi eth-*
 „ turbam. Nondum enim te tutò comittis. Ego vero con-
 „ fiteor imbecillitatem meam. Nunquam mores quos extuli
 „ refero. Aliquid ex eo, quod composui, turbatur: aliquid
 „ ex his, quæ fugavi, redit. Quod agris evenit, quos longa
 „ imbecillitas usque eo affecit, ut nunquam sine offensa profe-
 „ rantur, hoc accidit nobis, quorum animi ex longo malo re-
 „ ficiuntur. Inimica est multorum conversatio. Nemo non
 „ aliquid vobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut
 „ nescientibus allinit. - - subducendus est populo tener ani-
 „ mus, & parum tenax recti: facile transitur ad plures. „
 Ita *Seneca*, cujus doctrinam philosophorum eo antiquiorum
 praxis jam dudum præcessit, prout testatur *Cicero* (k) sic
 præclare scribens: *Multi autem & sunt, & fuerunt, qui tran-*
quillitatem expetentes, à negotiis publicis se removerint, ad
otiumque perfugerint. In his & nobilissimi philosophi longeque
Principes, & quidam homines severi, & graves nec populi
nec Principum mores ferre potuerunt, vixeruntque nonnulli in
agris, delectati re sua familiari.

146. Quod porro concernit paritatem, quam adversarii *Responde-*
 inter solitarios sponte tales, & inter mutilantes corpus huma-
 tur ad pa-
 num, instituunt, ea non est ad rem; licet enim jure naturæ ritatem in-
 singulis prohibita sit mutilatio tam proprii quam alieni corporis; *ter* sponte
 non tamen singulis præcepta est vita socialis, sed sufficit, si *solitarios*
 major pars hominum eam eligat; prout etiam nemini in indi- & *muti-*
 viduo cælibatus interdictus est, quamvis naturæ lege propaga-
 lantes cor-
 tio generis humani per Maris & foeminæ conjunctionem fiat. *pus.*
 Deinde falsum est, quod occisio vel mutilatio præcise propterea
 sit illicita, quia per ejusmodi factum *Respublica* membro priva-
 tur, sed ex ea potissimum ratione, quia hæc perpetrantes jus
 Authoris naturæ, qui solus vitæ necisque Dominus est, injuste
 usurpant.

(h) Offic. 2. v. 14.

(i) In Epist. 5.

(k) Lib. I. de off. c. 21.

*Notabile
dictum
Aristotelis.*

usurpant. * Prout etiam blasphemia non ideo solum juri naturæ refragatur, quod Deo societatis Conditori injuriam inferat, sed vel maxime, quia divinæ sanctitati summe repugnat. Quapropter non immerito socialistis ruborem ingerit Aristoteles (1) solo lumine rationis edoctus ita scribens: *est quoddam quod profitentur omnes natura communi justum, & injustum, etiam si nulla societas invicem sit, nullave pactio.*

*Quid si
omnes vi-
tam solita-
riam elige-
rent?*

147. Quid autem (sic enim ulterius instant) si omnes homines vitam solitariam sociali præferrent, & in eremum convolarent, an non hac via naturæ intentum, quoad socialitatem omnino frustraretur? Ad hoc respondemus I. vicissim quærendo, an non, si omnes cælibatum præ statu conjugali eligerent, naturæ intentum quoad propagationem generis humani frustraretur? Certe non minus societatem conjugalem in ordine ad effectum prædictum, quam societates quascunque alias natura intendit, & tamen fatentibus etiam adversariis, non singulos homines ad conjugium obligat; cur ergo singulos obliget ad vivendum socialiter in ordine ad alios effectus? Respondemus II. quamvis cuilibet liberum sit aut vitam socialem aut solitariam amplecti; ita ut ad neutrum vivendi genus natura nos obliget, ad prius tamen appetitum & impulsum nobis indidit, qui solum eo spectat, ut si quis vitæ sociali tanquam sibi magis congruenti sponte se addixerit, socialitatis quoque legibus se conformare teneatur. De cætero non timendum est, ab omnibus hujuscemodi solitarios recessus vitæ sociali præferendos fore; uni siquidem hæc, alii altera vitæ ratio magis congruit, ut bene observat Clar. P. Thomas. (m) ita scribens: „ Si omnes in

*Responde-
tur imo
per quæst.
aliam.*

*Responde-
tur secundo
directe.*

„ eremum commigrarent, civitatem, tumultumque populi non „ tam desererent, quam secum transferrent, vel certe alium „ similem invenirent: Nec etiam universi orbis spatium tot „ cellulis sufficeret, si singuli solitariam, atque ab aliorum con- „ sortio sat aptis locorum spatiis remotam vitam cogitarent. „

148. Altera

* Præclare Cicero in persona scipionis in somnio ait: *Tibi & piis omnibus retinendus est animus in custodia corporis, nec injussu ejus, à quo ille nobis est datus, ex hominum vita migrandum est, ne minus à Deo assignatum defugisse videamur.* Apud Clar. P. Thomas Dissert. IV. §. VI. n. 15.

(1) Rhetor. c. 13.

(m) Loc. cit. num. XV.

148. Altera ratio contra socialitatem est, quod non sit principium *adaquatum*; non enim apta est ad eruenda exinde officia hominis erga *DEUM*, & *seipsum*, quæ tamen, ut supra (n) ex parte jam ostendimus, non minus ex recta ratione perspicui possunt, quam officia erga alios; priusquam enim homo socialitatis legibus teneri intelligatur, obligatione quadam erga *DEUM*, tanquam naturæ Principium & Finem ultimum obstringitur; nam juxta effatum Salvatoris (o) dilectio *DEI* est *maximum & primum mandatum*: secundum autem simile huic: *diliges proximum tuum sicut teipsum*; ex quibus verbis elucescit, *dilectionem DEI*, ad quam naturæ lex impellit, præcedere *dilectionem proximi*, qui propter *DEUM* diligendus est; ita ut *DEUS* sit objectum *primarium*, *proximus* vero sive socius objectum *secundarium* constituat; immo nec immediate dilectionem *DEI* subsequitur dilectio proximi, sed & hanc præcedit dilectio sui ipsius; dum enim Christus alterum præceptum simile primo indicat, ait: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, id est, *in dilectione proximi respicies ad dilectionem tui, sicut ad exemplar & mensuram*, quæ utique priora esse intelliguntur. Ordo proin officiorum ex jure naturæ primo respicit *DEUM*, secundo se ipsum, ac tertio demum proximum, sive socium. Quemadmodum ergo prius est esse bonum *Civem*, quam bonum *Consulem*; ita prius est esse bonum *hominem*, quam bonum *civem*, sive socium. Patet proin socialitatem non esse principium *adaquatum* totius juris naturæ, sed in ea non nisi particulam ejusdem juris reperiri, solum ea respicientem, quæ bonum vel malum dictæ socialitatis concernunt: immo nec omnia officia hominis in socios complectitur, eoquod, juxta ipsum *Pufendorfium*, pro fine habeat felicitatem tantum *externam*, & consequenter merè integram, partialem, minus principalem, atque hujus vitæ terminis conclusam. Unde miramur, quid impulerit *Clar. D. D. Stepf (p)* ut ita scriberet: *Socialitatis principium sufficere videtur ad colligenda ea officia, quæ hominibus erga alios incumbunt &c.*

Altera ratio, quod socialitas non sit principium adaequatum.

Dilectionem proximi præcedit dilectio sui ipsius.

Ex socialitate non omnia officia erga proximum erui possunt.

149. At interpellantem audio *Pufendorfium (q)* dum ita scribit: „ Quamquam primario & directe ea præcepta legis
○ „ naturalis

(n) Num. 138.

(o) Matth. cap. 22. v. 38. & 39.

(p) In Jure N. & G. p. 1. c. 1. n. 4.

(q) De Off. H. & civit. Lib. 1. c. 3. §. 13.

„ naturalis, quæ ad alios homines spectant, ex socialitate,
 „ quam fundamenti loco substravimus, deriventur; tamen
 „ etiam *indirecte* officia hominis erga DEUM, tanquam Crea-
 „ torem inde deduci possunt. „ *Et post alia:* „ Officia au-
 „ tem hominis erga seipsum ex religione & socialitate conjun-
 „ ctim promanant. „ Ita *Pufendorfius*. Alio modo vim argu-
 „ menti nostri retundere conatur *Thomasius* (r) ita discurrens:
 „ plures putant ex principio nostro (socialitatis) deduci posse
 „ officia hominis erga alios homines, non autem officia *hominis*
 „ *erga DEUM*, & erga *seipsum*. De officiis erga DEUM fa-
 „ cile concedemus, quatenus per ea intelligitur cultus DEI
 „ externus. Hic enim - - - ad Theologiam pertinet, non
 „ ad jus naturale: officia vero *hominis erga se*, proprie lo-
 „ quendo non dantur. Nam nemo sibi obligatus esse potest,
 „ ergo nec sibi metipsum debere officium. „ Ita *Thomasius*.

*Dua in-
stantia Pu-
fendorffii
& Thoma-
sii.*

*Responsio
ad l. ex
Wernbero.*

150. Verum utriusque instantia argumenti superius positi
 vim haud infringit; & quidem *Pufendorffium*, quod attinet,
 recte *Wernberus* (s) respondet inquiens: „ Altera difficultas
 „ principii *Pufendorffiani* est, quod omnium, qui pro hac hy-
 „ pothesi pugnant, confessione, officiorum erga DEUM necessitas,
 „ non nisi indirectè, ex eo fluat: Atqui fundamentum, quod uni-
 „ versæ morum disciplinæ substernendum est, ita perspicuum
 „ esse debet, ut quivis sanæ mentis directè omnia officia ex eo
 „ liquido cognoscere possit. „ Hucusque *Wernberus*. Quod
 „ autem *Pufendorffius* velit officia hominis erga se ipsum solum ex
 „ religione & socialitate conjunctim (utique indirectè) promana-
 „ re, ad hoc jam supra (t) responsum est, & ostensum; non
 „ minus officia erga nos ipsos, quam erga DEUM & alios homines
 „ ex recta ratione perspicui posse, in quantum ad hæc jure naturali
 „ adstringimur; ubi etiam advertimus dari officia erga nosmetip-
 „ sos, sine ullo respectu ad societatem, immo in ipsa societate,
 „ quando nimirum officia erga nos & alios colliduntur.

*Alta re-
sponso re-
missiva.*

151. *Thomasii* effugium, quod concernit, eadem est re-
 sponsio quoad officia hominis erga DEUM, quam numero priori
 dedimus; scilicet ea non minus ex recta ratione perspicui posse,
 quam

(r) In instit. jurispr. Divin. lib. 1. c. 4. n. 73. 74. & 76.
 (s) In Elem. J. N. c. 5. §. 14. (t) Num. 138.

quàm officia erga socios. Ad id vero quod addit: nimirum *officia hominis erga se proprie loquendo non dari; eo quod nemo sibi obligatus esse possit*, ad id, inquam, respondemus, advertendo, obligationem justitiæ in sensu rigorofo sumptæ, tantum inter personas physice & moraliter distinctas intercedere; cum enim justitia rigorosa dicatur virtus ad alterum, oportet adesse duas personas, tam realiter, quam quoad censuram juris, inter se distinctas, quarum una sustineat vicem creditoris, altera vicem debitoris. Si proin obligatio *ad officia erga se ipsum* in hoc sensu, id est, *justitia rigorosa*, sumatur, ultro fatemur, eam erga seipsum proprie non dari: quod si vero jus naturale (prout hic contingit) sumatur pro *jure legali*, id est, tam pro *facultate*, & jure activo, ex permissu legislatoris, quam pro *obligatione* & jure passivo, quod ex lege exortum est, *agendi aliquid vel omittendi*, vel pro ipsa *lege*, qua similis obligatio imponitur: tunc facile intelligi potest, qualiter officia hominis *erga se* sint *proprie talia*; descendunt enim ex jure quodam *legali*, non *ab ipso homine* (ut superiore) *in se ipsum* (tanti- quam subditum) sed ab alio (legislatore) lato, vi cujus homo ad certos actus (v. g. conservationem sui &c.) circa se ipsum ponendos, ad alios autem (v. g. sui occisionem aut mutilationem) omittendos adstringitur. Verissimum igitur manet, hominem à lege naturali obligari *proprie* tum ad officia in DEUM, tum in se ipsum, tum in proximum. Cùm ergo Socialistarum principium solum officia in proximum (& hæc quidem non omnia) complectatur, omiſſis duobus prioribus, & principalioribus, ut ostensum est, manifestè sequitur, illud non adæquatum esse, sed mancum. Ut adeo immeritò glorietur *Pufendorfius* (u) se tradidisse *genuinum, sufficiens, & adæquatum principium cognoscendi legem natura*, & quidem tam liquido demonstratum, *ut nemini cordato amplius super ea re dubium superesse queat*.

Repetitur ad instantiam Thomasti.

Respondetur ad alteram partem instantia Thomastiana.

Et declaratur officia hominis erga se ipsum esse propria talia.

Ac socialitatem esse principium mancum.

152. Tertia ratio, qua Socialistæ impugnantur possunt, ex eo petitur, quod nonnulla, licet juri naturæ contraria, bono tamen socialitatis non officiant; alia vero, eodem jure prohibita, potius illud promovere videantur. Sic enim I. communis

(u) In Apolog. §. 23. f. m. 40.

**Tertium argumen-
tum bipar-
titum con-
tra sociali-
tatem.**

**Cujus pri-
ma pars
variis ex-
emplis illu-
stratur.**

ipsisque adversariis indubitata sententia est, *incestum*, saltem in primo gradu lineæ ascendentiæ, jure naturæ vetitum esse, & tamen exempla monstrant, eum bono socialitatis neutiquam obfuisse; refert quippe *Eusebius* (w) apud Persas legem viguisse, non tantum filias & sorores, sed ipsas quoque *matres sibi matrimonio jungendi*; quod ipsum non solum de Persis, sed etiam de Chaldæis à Diogene Laërtio (x) docemur; quin & *Solonis* quoque lege incestum fuisse permissum, Author est *Platarchus* (y) & tamen ex his legibus regna nihil detrimenti in societate sua passa leguntur. II. Mulierum communio, adulteria, homicidia, parricidia, furta, sunt itidem jure naturæ interdicta; & tamen apud similes gentes ethnicas olim in usu erant, quin socialitatis bono ullatenus officerent. Sic idem *Laërtius* (z) testatur, uxorum communionem *Massagetis* in usu fuisse; quod idem de *Othiopibus*, *Trogloditis*, *Britannis* &c. ex *Herodoto*, *Strabone*, *Plinio*, *Cæsare* &c. constat: imò *Platoni* quoque consilium hoc turpissimum placuisse, ex *Laëtantio*. (a) discimus, eoquod humanæ societati proficuum id esse censeret; aiebat enim: *sic civitas concors erit, & mutui amoris conscripta vinculis, si omnes omnium fuerint & mariti, & patres, & uxores, & liberi*. Sic III. in *Parthia*, & *Armenia*, testante *Eusebio* (b) qui uxorem, aut filium, aut filiam, aut calibem fratrem aut innuptam sororem interfecerit, ne accusatur quidem; lege namque ita sancitum est. Sic etiam Romanis jus vitæ & necis, non tantum in servos, sed & in liberos permissum erat; nam in servitute redacti non pro personis * sed pro rebus habebantur; unde in jure rebus *mancipi* ** accensebantur. Quod idem de filiisfamilias constitutum erat, quorum conditio, ut præter alios fatetur *Laëtantius*

(w) De præpar. Evang. Lib. VI. c. 8.

(x) In *pyrrhone*, & in proem. ex *soione*.

(y) In ejus vita. (z) In *pyrrhone*.

(a) Instit. Divin. Lib. III. Cap. 21.

(b) Loc. cit.

* Hinc *juvenalis* Sat. VI. v. 22. ad mores Romanorum alludens scribit: O demens, ita servus Homo est? & *Florus* Histor. Lib. III. C. 20. servos nominare non dubitat *secundum genus Mancipium*.

** Res, quæ in privatorum dominio apud Romanos erant, vel *Mancipi*, vel nec *Mancipi* dicebantur & prioris generis erant, quæ certo ritu inter

tius (c) non multo tolerabilior erat, quam ipsorummet servorum, nam & ipsi *in dominio juris Quiritium* computabantur, ita ut vindicari potuerint, (d) & iis surreptis actio furti competierit. (e) Dein patri jus vitæ & necis, ut supra dictum, in eos, haud secus ac in servos, concessum erat, ita ut liceret ei filium, tanquam rem suam non solum exponere in carcerem detrudere, flagris cedere, vinctum ablegare ad operas rusticas, sed & quovis supplicio, si meruisset, necare (f) **

153. Alterum (quod scilicet nonnulla societati humanæ videantur esse utilia, quamquam naturæ legibus adversentur) variis itidem exemplis probari potest; sic cuim I. *Spartani*, qui (ut refert *justinus* (g) ***) cum jurejurando se obstrinxissent,

O 3

xissent,

inter solos cives Romanos ita vendi poterant, ut emptor manu eas caperet, unde & ipse *Manceps*, & res ita emptæ *Mancipi* vel *Mancipi* appellabantur, & venditor earum evictionem præstabat. Res nec *Mancipi* vocabantur, quæ non poterant eo ritu alienari: Unde & periculum rei penes emptorem erat. Fundamentum hujus distinctionis fuisse videtur rerum pretium; res enim pretiosissimæ apud antiquos censebantur fundi, servi, pecudes, & propterea sine speciali sollicitudine, & solemnitate alienandæ. Confer. *Heineccius* in Syntag. Antiq. Rom. Lib. II. Tit. 1. à n. 14. Van Bynkersh. de rebus mancipi & nec mancipi p. 109 item: de jure occid. Lib. I. p. 145.

* Ejusmodi expositiones liberorum sub Imperatoribus adhuc valde frequentes erant, &, teste *Gerardo Noodio* (in eruditissimo commentario, quem *julium Paullum* inscripsit (ea truculentia usque ad tempora Valentini, Valentis, & Gratiani duravit, à quibus demum inhibita fuit. Vid. L. 2. Cod. de infant. expos.

** Non desunt exempla; hunc enim in modum à patribus necati sunt *Cassius*, & *Scaneus* (apud Valer. Maxim. Lib. V. C. 8.) item: *Fabii Eburni* filius (apud Quintil. declam. III.) *Fulvius* (apud Salust. de Bello catil. XXXIX.) *Titius* vero Arius eodem jure filium exilii damnavit. Seneca de clement. I. 15 plura de his videantur in Syntag. Antiq. Rom. *Heineccii* ad Tit. 8. & seq. Lib. I. Instit.

(c) Loc. cit. Lib. IV. c. 3. (d) L. 1. §. 2. ff. de Rei vind.

(e) L. 14. §. 13. ff. de furtis.

(f) *Dyonisius Halicarnass.* Lib. II, p. m. 96. & seqq.

(g) Hist. Lib. III.

*** Historiographus ethnicus, qui probabilius tempore Antonini Pii seculo 2. floruit, & historiam *Trogi Pompeii* in epitomen redegit, quam

*Probat
secunda
pars argu-
menti /u-
perius po-
siti.*

xissent, non revertendi ad propria, nisi *Messeniorum* civitate expugnata, obsidio vero jam integro decennio duraret, *veriti, ne hac perseverantia belli, gravius sibi, quam Messeniis, nocerent, quippe illis, quantum juventutis in bello interciderat, mulierum fecunditate suppleri: sibi & bella assidua, & fecunditatem uxorum absentibus viris nullam esse, juvenes, sub iurejurando non comprehensos, domum remiserunt, ut promiscuo concubitu uterentur, maturiorem fore conceptionem rati, si eam singula per plures viros experirentur.* Hoc nimirum turpissimo consilio Civitati suæ propriæ novum robur addendum credebant; & tamen certissimè contra legem naturæ peccarunt, licet cum ingenti societatis emolumento.

*Per varia
istidem ex-
empla.*

que societati foret, occidere tyrannum, aut judicem injustum, *notorie* tales, ac nullius hominis imperium agnoscentes; cum hac via Respublica perniciosissima peste liberaretur, & tamen in vitam neutrius quidquam moliri natura permittit, quippe quæ solius DEi supremi Monarchæ ac judicis potestati subest. III. Nonne mendacium omne per jus naturale tam rigorosè interdictum est, ut nullus sit casus excogitabilis, in quo licitum reputari possit? * & tamen quis inficiabitur, quod in multis occasionibus bono societatis, non modo proficuum, sed & oppidò necessarium esse videatur? Ex quo proin consecutaneum est, à natura non unicum socialitatis bonum in suis legibus respici, alioquin enim tunc saltem eas non obligare necessum foret, si manifesta illius necessitas id exigeret, prout in legibus civilibus contingere experimur, quæ, cum utilitatem Civitatis pro scopo habeant, ea cessante, vel sua sponte resolvuntur, vel à Principe necessario abrogantur; cum econtra jus naturale, in omni casu, utcunque socialitatis bonum subin id exigeret, firimum & immutabile permaneat; manifesto sane indicio, quod supremus Legislator altius principium habeat, unde leges naturales repetit, & cui socialitas *tamquam medium suo fini* subserviat. IV. Licet nonnunquam ad avertenda bella, & subsequendas exinde plurimorum hominum strages omnino

*Qua hic,
numero
quatuor,
allegantur.*

quam demò *Abrahamus Gronovius* Anno 1719. edidit, eaque editio cæteris accuratior, & nitidior esse censetur.

* Videantur propositiones vigesima sexta, & vigesima septima, ab Innocentio XI. damnatæ.

nino necessarium videatur, ad conservandam stirpem regiam, sterilem repudiare Reginam, & in ejus locum fecundam subrogare; cum tamen id sine violatione juris naturæ fieri haud possit, Sacrosanctis ejusdem legibus, etiam posthabito ingenti ac tam necessario alioquin Reipublicæ bono, obtemperandum est. Socialitas igitur pro unico principio & fundamento juris hujus statui non potest. Quamvis enim haud abnegemus, omnia ea, quæ socialitatis bono plane repugnant, juri etiam naturæ (sed non præcise ideo, ut inferius ostendemus) repugnare: minime tamen asserimus, omne id, quod *hic & nunc* ad conservandum bonum societatis particularis necessarium videtur, continuo quoque lege naturæ præceptum aut permissum esse; sed in iis tantum casibus, in quibus *bono natura rationalis*, ut suo loco dicetur, non refragarur.

154. Verum hic subsistere paulisper nos compellunt adversarii, quærendo, quomodo cum sententia nostra concordet definitio *legis* in genere, * in qua dicitur legem præcise respicere debere *bonum communitatis*? cum enim *communitas* sit ipsa *societas* & in hujus bonum (juxta dicta num. præc.) non sit præcise lata lex naturæ; videtur imperceptibile, qualiter, strictè loquendo, participet illa rationem *legis*. Ad hoc reponimus, *communitatem* non adeo facile confundendam esse cum *societate*, si paulo accuratius rem consideremus. *Communitas* strictè sumpta denotat plures, qui in aliquo *communi* conveniunt; & sic omnes homines *qua tales*, cum ad unum finem, Deum nempe, ut *Autbovem naturæ*, ordinentur, Eum etiam *finem* ut *bonum communitatis*, id est, totius naturæ rationalis quatenus in hoc *sine* coadunatæ, respiciunt. *Societas* econtra initur, cum unus homo per actiones suas ad alterum, & hic vicissim ad illum ordinatur, ita, ut communi studio, communi suo bono invigilent. Hoc ut clarius appareat, bene advertendum est, duplicem esse modum, quo homo ad finem suum ordinari potest; *immediatum* scilicet, ac *mediatum*; priori modo id contingit, si per suos actus directè feratur in Deum; posteriori modo fit, si actus illius in aliud objectum, tanquam finem

Celebris instantia socialistarum solvitur.

Et ostenditur, quæ ratione in suum sententia

* Definitur *Lex*, in genere à S. Thoma 1. 2. q. 90 a. 4. in ☉ quod sit ordinatio rectæ rationis ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet; promulgata. Hæc definitio communiter à Theologis & plerisque Juristis est recepta.

*nostra lex
natura
proprie
participet
rationem
legis.*

*Ex dictis
enervatur
sententia
Cumber-
landi,*

suum *immediatum* prius incidant, & ab hoc demum in DEUM tanquam *finem ultimum* reflectantur; qui ambo modi per solis radios, nunc *directè*, nunc *reflexè* objectum suum attingentes, sat perceptibiliter explicari videntur. Ex quo perspicuum fit, quod *finis communitatis*, qui Deus est, attingi possit *immediate*, seu absque eo, quod actiones prius ad alterum, nempe proximum, dirigantur; si vero supponamus actiones sociorum *qua talium*, quod illæ sint *ad invicem*, iisque bonum *sociale* intendatur, & procuretur, ita tamen, ut *hoc ipsum* bonum ad finem demum totius *communitatis*, id est, omnibus hominibus communem & ultimum, nempe Deum T. O. M. ordinetur. Et hæc sunt præcipuæ rationes, à gravissimis Auctoribus principio socialitatis hucusque oppositæ, quæ similiter *Richardi Cumberlandi* sententiam enervant, qua juris naturæ fundamentum *in mutua amicitia & benevolentia* constituit; quam ob rem in ea pluribus impugnanda non immoramur.

§. XV.

Respondetur ad argumenta contraria

§. XII. Insinuata.

*Responde-
tur ad ar-
gumenta
contraria,
ut eorum
pericula
magis de-
tegantur.*

155. **Q**Uamquam rationes §. præced. contra sententiam eorum, qui socialitatem pro fundamentali principio juris naturæ statuunt, adductæ, sufficere posse videantur, ad infringenda quæcunque in contrarium allata, & à nobis fidelissime relata; ut tamen asserti nostri veritas eò magis elucescat, & scopuli in opinione adversa latentes, eorumque pericula, melius adhuc detegantur, non incongrue nos acturos judicavimus, si ad omnia illa socialistarum argumenta singulatim respondentes, eorum insufficientiam, nostro quidem iudicio, cuius sanæ mentis, adeo clare ob oculos poneremus, ut de eadem (si præiudiciis quibuscunque sepositis æquum iudicium ferre velit) prudenter amplius dubitare haud posse videatur. Itaque

156. Ut ab iis initium ducamus, quæ ex Auctoritate, nominatim *Seneca, Plinii, Ciceronis & Marci Antonini Imperatoris Philosophi* petita sunt, horum dicta nil aliud evincunt, quam

quàm homines naturaliter ad societatem quidem inclinari, non autem obligari, prout etiam ex eo, quod homo ab adolescententia sua pronus sit ad malum, non sequitur, ad illud perpetrandum naturæ legibus adstringi. Quod autem perpetua solitudo tristis admodum futura esset, miserimamque conditionem adferret, eorum solùm opinio est, qui solitariæ vitæ delicias ignorant, eam ut tædiosam respuunt, cum econtra tot Anachoretæ, ipsiusmet Salvatoris, & Præcursoris ejus vestigia sequentes, uno ore affirmarint, & exemplo proprio comprobant, miserias hujus vitæ securius evitari haud posse, quam ab aliorum consortio declinando, hancque (solitariam) vitam solam in terris esse sinceris voluptatibus, quia Spiritualibus, & non corporis, sed ipsius animæ intimas partes afficientibus, undique affluentem: cæterum autem corporis, quas hæc vitæ ratio subiret, molestias ab illis penitus, velut guttulam fellis in lacteo quodam mari, absorberi, seque non alibi terram illam fluentem lacte & melle (b) quàm in ipsius terræ cavernis & specubus invenisse: quia, dum has subirent, eo ipso animo se ab hominum societate avulsi, quod hæc internam illam & supernaturalem, cui omnis externa & naturalis subordinatur, animæ perfectionem, potius impedire, quam promovere ipsis visa fuerit. (i) Juxta illud: quoties inter homines fui, minor homo redii. (k) Nec obstat responsio supra (l) data, naturam scilicet ipsam, quæ socialitatem instituit, eidem quoque leges constituisse; plus enim ex eo non sequitur, quam naturam, sicut quibusvis aliis, ita & in societate viventibus, leges congruas dictasse, minime vero quoscunque ad vitam sociale obligasse.

157. Alterum argumentum pro socialistis, & in discursu Pufendorfii superius (m) allegato contentum, quatuor in se complectitur, ex quibus illustris ille vir conclusionem suam planissime deduci autumat, & quidem I. ex eo, quod homo se ipsum summè amet, sui que conservandi studiosissimus sit. II. Quod de se sit summe egenus. III. Quod ad mutua commoda promovenda sit maxime idoneus, sæpe tamen (IV.) malitiosus, petulans, & ad noxam inferendam promptus, ac validus.

P

Verum,

Auctoritates solum probant inclinationem ad socialitatem.

Describitur solitaria vita dulcedo ac utilitas.

Solvitur aliqua instantia.

Principale argumentum Pufendorf. quadripartitum.

(h) Exod. 13. v. 5.

(i) Clar. P. Thomas loc. cit. n. 14.

(k) De Imit. Christi lib. 1. c. 20.

(l) Num. 132.

(m) Num. 130.

*Ejusdem
Solutio ex
propriis
Auctoris
hujus di-
ctis,*

Verum, quàm exiguum robur his omnibus insit, per decursum patebit, ubi præprimis notandum est, quod hic Author jam antea scripsit, (n) nimirum: *in eo plerique conveniunt; jus naturale ex ipsa hominis ratione eruendum, idemque adeo ex istius recte se habentis dictamine profuere.* Rursus: *nobis nulla via propior videtur & magis apposita, ad investigandum jus naturale, quam ipsam hominis naturam, conditionemque, & inclinationes accuratius contemplari &c.* Jam sic: *Illust. Pufendorf.* ex ipsa hominis ratione ac natura (quoad interna utique & externa) accuratius considerata fundamentum juris naturæ eruendum esse, atque à se feliciter inventum esse gloriatur: vel ergo inter inclinationes & aptitudines humanæ naturæ nullam invenit, quæ ad Deum esset, vel invenit quidem, sed studiose tacuit? si prius: tunc certe non accuratius contemplatus est; quia præcipuum, quod ratio dicitur, scilicet relationem ad Deum, non vidit, & sic promissis haud stetisse convincitur; cuilibet enim recta ratio dicitur, naturæ humanæ inesse aptitudinem & Inclinationem ad officia in Deum. Si posterius: tunc dolose omisit id, ex quo præcipua juris naturalis obligatio profluit, scilicet erga DEUM. Qua ratione igitur verificatur, *genuinum, sufficiens, & adæquatum principium cognoscendi legem naturæ*, ab ipso detectum esse? qua ratione verum est, quod hoc ab ipso tam liquido demonstratum sit, *ut nemini cordato amplius super ea re dubium superesse queat?*

*Pufendor-
fii excu-
satio.*

*Non rele-
vat.*

158. Ast, inquires, *Pufendorsum* (o) in adstruendo suo fundamento naturæ eò præcipue respexisse, ut officia hominum mutua explicaret. Ab officiis autem in Deum abstraxisse, ne falcem mittere videretur in messem alienam, Theologiam videlicet naturalem, quo illorum tractatio pertinet. Cæterum hic tantum ab eo pertractari principia propria, & veluti huic disciplinæ domestica (p) verum hæc responsio non relevat ex pluribus capitibus; nam I. ex ea deuo sequitur, contemplationem ejus, non fuisse *accuratiorem*; quia præcipuum humanæ naturæ, scilicet relationem ad Deum, omisit, à qua tamen nec abstrahi quidem potest. II. *Pufendorfius* hac ratione sibi-
metipsum

(n) De J. N. & G. Loc. cit. §. 13. & seq.
(p) De J. N. & G. Lib. II. c. III. §. 13.

(o) Vid sup. num. 134.

metipſi contrarius eſt, dum alicubi (q) *genuinum & adequatum principium cognoscendi legem natura* promittit, alibi (r) ibi eo adſtruendo ſolum ad officia erga alios homines ſe reſpexiſſe confitetur, quæ utique inter ſe pugnancia eſſe nemo diſſitebitur. III. Juxta regulas ab ipſo traditas, principia illa propria ac veluti domeſtica & intranea juris naturæ, ſunt inclinationes & natura & conditio hominis; cùm igitur inter illas inclinationes (prout ratio dicat) ſit etiam quædam, & præcipua quidem, ad Deum: neceſſario etiam ex iſta, tanquam ex indubitato principio domeſtico jus naturæ à D. *Pufendorfio* declarari debuiffet. Hinc (IV.) ut bene notat *Clar. P. Schwarz* (s) in adſtruendo ſuo fundamento juris naturæ, dupliciter erravit, & quidem primò, quod abſtraxerit à Religione etiam naturali, licet hæc, *tanquam præcipuum juris naturalis fundamentum*, omnes obliget, adeoque à diſciplina juris ejusdem ſeparari haud poſſit. Quod ipſum *Pufendorfius* agnoſcens, errorem iſtum ſupplere ſtudit in *libb. de offic. Hom. & Civ.* ubi etiam fatetur (t) hominem neque ſociale futurum, *niſi religione fendorfii in foret imbutus*. Secundò erravit, quod ex ſolis quatuor memoratis affectionibus in homine repertis ita deducendum eſſe jus naturale voluerit, ut neque divini, neque humani juris principia adjungenda eſſe cenſuerit, quibus tamen (præſertim jure divino) mirum in modum illud illuſtratur, ac elevatur, prout inferius oſtendetur. * Non ergo D. *Pufendorfius* miſiſſet falcem in meſſem alienam, ſcilicet Theologiam naturalem, ſi quatuor illis inclinationibus hominis addidiſſet etiam quintam & præcipuam, nempe in Deum, ad eruendum exinde principium juris naturæ.

Prout variis rationibus oſtenditur.

Duo errores Pufendorfii in adſtruendo juris naturalis principio detecti.

159. Dein: Quid ſi etiam ex Theologia naturali, aut verbo Dei revelato aliquid mutuaffet? anne per hoc genus humanum in periculum errandi conjeciſſet? *An, ut ludis litterariis ſerviatur, conturbanda ſunt jura Dei, & periculofis abſtractionibus*

P 2

nibus

(q) In apolog. §. 23. f. m. 40. (r) In ſpecim. controv. c. 5. §. 25.

(s) P 1. in Anat. puf. f. m. 255. (t) Lib. 1. c. 3. §. 13.

* Præclare ad rem noſtram D. Leibnitius in *epiſt. cenſoria libb. Pufendorfii de off. Hom. & Civ.* ita ſcribit: plurimum referret parallela addi juris civilis, inter homines recepti, præſertim Romani, ipſiusque etiam juris ſacri: ita uſus juris naturæ apud Theologos, & jurisconſultos prior futurus eſſet, quod nunc magis ſermonibus celebratur, quam ad negotia adhibetur.

nibus - - - genus humanum, maximeque Christianus populus auxilio suo unico & spe firmissima, revelatione inquam divina, privandus? Clar. P. Defing (u) qui multis hoc argumentum fat erudite prosequitur, è quibus id solum annotamus, quod subtiliter adeo discernere inter limites scientiarum, *Ethices nempe, Theologiae &c. & disciplinas justae, piæ, honestæ, ac decori*, tam accurate distinguere, necessarium esse non probetur, ita, ut si alterum ab altero separatim juvenis non doceretur, sufficiens juris naturæ notitia acquiri non posset; *quis enim baret in conscientia de aliquo opere faciendo, aut quis, quis alteri ad hoc consilium dare debet, nil aliud quærit, aut respondet, quam quid liceat facere, vel quid fieri debeat; sive an sit, vel non sit obligatio: ubicunque autem est obligatio, est aliquod jus, hoc tantum discrimine, quod strictum, æquum, aut benevolum sit; nec ante Pufendorfium (qui se primum inventorem dicit rei, ut putat, adeo necessariæ) subtilis ejusmodi separatio ad genuinum jus naturæ tradendum necessaria judicabatur; scilicet, ut ait Seneca (w) Antiqua sapientia nihil aliud quam agenda & vitanda præcepit: & tunc longe meliores erant viri. Postquam docti prodierunt, boni defuerunt. Simplex enim illa & aperta virtus in obscuram & solertem scientiam versa est, docemurque disputare, non vivere.*

160. Nec dictis obstat Clar. P. Schwarz (x) dicens, sibi non ex toto displicere scopum Pufendorffii, tractandi nimirum jus naturæ peculiariter, & suo modo universaliter & sequestrando illud tam à jure positivo divino, quam humano, & utriusque controversiis, maxime Theologicis &c. Non inquam, per hoc dictis obstat; nam statim adjungit duplicem illum errorem hujus Authoris paulo superius à nobis insinuatum; imo quoad hoc mentem suam prævie jam declaravit, (y) ita scribens: „ Neque recte quis diceret, principia „ honestæ, decori & justæ ex ipsa divisione, esse præcisive sal- „ tem opposita, adeoque ad disciplinas diversas spectantia, „ sola ratione justæ, jurisprudentiæ naturali proprie competen- „ te, Nam contra est: Cum hæc principia solummodo sint di- „ stin-

(u) In larv. detract. cap. 5. Them. 16. n. 5. & cap. 8. à Them. 9.

(w) Epist. 95. (x) Loc. cit. (y) In prolog. instruct. 1. §. 4. f. m. 19. vid. etiam cit. §. f. 13. & 16.

„ *fiucta ex modo tendendi*, seu ex motivo, quo applicantur, *Clariss. P. Schwarz*
 „ & plerumque, quod *honestum* sub hoc respectu, sub illo *Schwarz*
 „ quoque sit *justum*, * & vicissim, hæc eadem principia *methodum*
 „ jurisprudentiæ naturali sunt propria atque intrinseca. „ *Pufendor-*
 „ Ita Clar. P. Schwarz, ex cujus verbis apparet, præfatum *fianam tra-*
 „ *Pufendorffii* scopum in iis tantum sibi non displicere, in quibus *dendi jus*
 „ judicabat, speciali aliqua utilitate, aut egregio quodam *natura non*
 „ decore eum cohonestari, quod in hoc Clarissimo Auctore neu- *approbat*
 „ tiquam improbamus, sed potius ipsimet asserimus, quod causa *quoad*
 „ diversas disciplinas in scholas introducendi non sit præcise di- *omnia.*
 „ versa ratio abstractiva fecundi intellectus, sed vel necessitas,
 „ vel specialis utilitas, aut saltem aliquis egregius decor.

161. Cæterum quoad errorem alterum à P. Schwarz in *Pufendorffio* detectum, est forsan, qui virum illustrem excuset, asserendo, quod tale principium juris naturæ posuerit, *ad quod admittendum adigi possent omnes homines, quancunque demum circa divina persuasionem haberent*, (z) & consequenter ipsi abstrahendum fuisse à jure divino in sacris litteris contento, uti & à Romano & quovis alio humano. Sed hæc excusatio non juvat; nam præter ea, quibus illam suo loco quoad jus divinum enervabimus, adducere quoque juvat illud, quod per illustrem D. *Vitus Ludovicus à Seckendorff* (a) in hanc rem præclare scriptum reliquit; & quo damnum ingens, ex methodo *Pufendorffiana* tradendi jus naturæ, emergens ostendit per hæc verba: „ Enimvero è recentibus hypothésibus (contra mentem quidem & scopum Authorum) proterva nostra, & verbum DEI quotidie magis fastidians, juvenus ansam arripit, ut veteres regulas, quæ apud ipsos tanquam Christianos merito valere debebant, non amplius magni æstimet, recentibus autem haud constanter fidem adhibeat, & non ulterius, quam quatenus expedit. Unde & hodie plures quam unquam alias dantur homines, qui Principum ac Rerum publicarum destinatis, qualibuscunque è laxis illis, & per probabiliter corruptis principiis, facile assentiri, colorémque
Excusatio Pufend. quod à jure divino abstraxerit, nulla est.
Praclare scripta illustrissimi D. à Seckendorff.

P 3

* Agnovit hoc ipsum Cicero I. de off. cap. 19. iniquens. *nihil enim honestum esse potest, quod justitia vacat.*

(z) Pufend. in præfat. ad Lib. de J. N. & G.

(a) In Libro, cui Titulus: *Christen. Staat* apud Julium Rondinum in postscripto præfat. ad lib. Pufendorffii in scriptum *Eris Scandica.*

„ allinire possunt. „ Ita *Seckendorffius*, qui propterea etiam merito improbat, *tali modo in Christiano orbe scribere, & fundamentum juris divini revelati postponere aut negligere*; „
 „ Quia, inquit, Turcæ atque Ethnici libros nostros latinos, aut alia lingua conscriptos, non legunt; cum illis efficacius, disceptatur machinis & gladijs; aut, si quid cum iisdem, super commerciis aut similibus negotiis tractatur, principia jam nota sunt, & horum præcipuum, nempe utilitas mutua, subtili disceptatione haud constat. Hæc ubi claudicat ac cessat, frustra ratiocinari instituas. „

Improbatur in Pufendorffio, quod abstraxerit a jure humano.

162. Jus civile (Romanum præsertim) quod attinet, item suo loco ostendemus, quod utilissime ad jus naturæ tradendum adhibeatur, & consequenter etiam quoad hoc *Pufendorffius* erravit, illud in doctrina de principiis juris ejusdem exclusum volens. Cur enim leges illæ non sint aptæ ad indicandum sæpius jus naturæ, quæ à tot gentibus, ut sanæ rationi congruentes agnitæ, ab Imperatoribus Christianis editæ, ab Ecclesia in paucis correctæ, imo ab hodierna tota (Christiana saltem) Europa receptæ? quod certo factum non esset, nisi à tot auctissimis iudicibus non tantum naturæ non refragari, sed & summe conformes habitæ fuissent. At veritati adeo manifestæ diutius immorari non vacat, sed potius ad quatuor illas affectiones, ex quibus *Pufendorffius* suum legis naturæ principium deducit, regredi, & earundem ad hoc aptitudinem paulo accuratius examinare oportet. Igitur

163. Prima ex illis est, quod homo *se ipsum summe amet, sui que conservationi studiosissimus sit*. Ex ea *Pufendorffius* hanc sequelam format: ergo fundamentalis obligatio legis naturæ est, *cuiuslibet homini quantum in se, colendam & conservandam esse pacificam adversus alios socialitatem, indolis & scopo generis humani in universum congruentem*. (b) Verum hæc sequela ex ipsiusmet Auctoris sui doctrina, impugnatur, qua *Hobbesium*, ex sola propriæ salutis cura leges naturales deducentem fallaciæ incusans, ita scribit: (c) *initio est notandum; id quidem liquido ex illa constare, salutem hominum expedire, ut ab hominibus*
 juxta

(b) Dé J. N. & G. Lib. II. Cap. 3. §. 15.

(c) Ibidem §. 16.

*juxta ista rationis dictamina vita agatur. Non tamen statim Argumen-
ita concludi posse; jus est homini ista media ad sui conservatio- tum Pufen-
nem adhibere; ergo & ad eandem observanda velut ex lege aliqua dorffii ex
tenetur. Ita Pufend. contra Hobbesium & bene; Verum ita & amore sui
nos contra Pufendorffium, ex summo hominis amore erga se, &c. de-
& sui conservandi studio, fundamentalem obligationem legis sumptum
naturæ evincere volentem, ipsissima ejus verba retinentes ar- refutatatur.
guimus, ex præfato sui ipsius amore & conservandi studio non
statim ita concludi posse; jus est homini ista media (socialita-
tem) ad sui amorem & conservationem adhibere; ergo ad eandem
observanda velut ex lege aliqua tenetur. Sicut proin Pufen-
dorffius contra Hobbesium ex sola utilitate, quæ ex propriæ sa-
lutaris cura habetur, necessitatem legalem inferri negat, ita & nos
eodem jure, ex amore & sui conservandi studio, legis naturalis
obligationem ad socialitatem legitime deduci posse negamus. Si
proin Hobbesius in suo argumento commisit fallaciam, quis ne-
gabit Pufendorffium commisisse simillimam?*

164. Altera ex affectionibus illis in homine repertis est summa ejus egestas, ob quam juxta Pufend. naturæ legibus ad socialitatem constringitur. Verum & hæc sequela fati infirma est; vel enim homo propter egestatem suam ideo per legem naturæ ad societatem obligatur, ut alios juvet, vel ut ab aliis juvetur? si primum: tunc ratiocinatio Pufendorffii videtur omnino esse ridicula: qualis enim sequela est: homo ex natura sua premitur egestate summa: ergo lege natura adstrictus est aliis, eadem egestate laborantibus auxilium ferre? Si vero secundum: id est, si homo propterea, quod ex natura sua egenus sit, per legem naturæ obligetur ad socialitatem, ut ab aliis juvetur, tunc asseritur id, quod est in questione; hominem scilicet, ob hanc ipsam causam, quod habeat inclinationem ad societatem, habere jus ad petendum aliorum hominum auxilium, & hos jure naturæ propterea obligatos esse Summa bo-
ad succurrendum illi; quamvis enim homo sit inops, & hæc minis ege-
ejus inopia sit physica, sicut alterius cujusvis animalis, non ta- stas denuo
men ex hoc inferri potest: ab uno homine moralem necessita- nil proficit
tem alteri homini imponi posse, ad sese juvandum; alioquin ad Pufend.
etiam sequeretur (ut observat Clar. Desing) etiam canem vi princi-
sua egestatis physica posse imponere moralem necessitatem alteri pium.
cani

cani ad se juvandum; vel saltem homini. Disparitas certe ex *Pufendorffii* principiis dari non potest; quia ex illis *jus* aliquod, seu *moralis necessitas* erui nequit, quod tamen præstandum fuisset; quamvis enim postea, & quidem optime, dicat, obligationem illam à Deo provenire; hoc tamen aliunde demonstratur, non ex ipsius rationibus; atque ex hoc ipso magis contra eundem Authorem clarescit, quod in adstruendo juris naturalis fundamentali principio non possit abstrahi à Deo.

165. Tertia affectio est, quòd ad mutua commoda promovenda homines sint maxime idonei, & ideo jure naturæ, juxta *Pufendorffium*, obligantur ad socialitatem. Hanc affectionem ita proponit. (d) *Manifestum quoque est, post divinum Numen homini non plus subsidii atque solatii posse accedere, quam ab aliis hominibus.* Ubi præprimis mirandum est, quod illustris Author mentionem Dei hic ingerat, qui tamen alibi in tradendo jure naturæ, ut omnibus (consequenter & Atheis) ejus doctrina prodesset, à Deo sibi abstrahendum fuisse asseruit; Dein, si divinum Numen plus subsidii ac solatii conferre potest, & actu confert homini, quàm alii homines, falsum est I. quod homo sit animal, *sive sui similium auxilio servari ineptum*; (prout alibi *Pufendorffius* ait, (e) potest enim servari à Deo. Falsum est II. quod ex solis illis quatuor affectionibus juris naturalis fundamentale principium demonstrari possit; cum etiam Deus pertineat ad commoda hominis, & quidem præcipue, ac præ aliis hominibus, & consequenter homo essentialem ad ipsum relationem habeat; ergo ex hoc quoque principium juris naturæ à *Pufendorffio* demonstrari debuisset: quibus adde, quod sequela hæc non sit legitima: *Homo post Deum plus subsidii &c. accipit ab homine, quam ab aliis naturis; ergo homo per jus naturæ obligatur ad socialitatem, vel ut aliis proficit, vel ut ab aliis accipiat*; non, inquam, sequela hæc est legitima; alioquin enim (ut optime denuo arguit Clar. P. Desing (f) legitimum erit & istud: *commoda quæ equus accipit à stabulario post herum, majora sunt commodis, quæ accipit à canibus, capris &c. ergo equi lex fundamentalis est, colere societatem stabulariorum.*

166. Quar-

(d) Loc. cit. §. 14. (e) De J. N. & G. Lib. II. C. 3. §. 15.
 (f) In Larv. detrac. c. 13. Them. 18. n. 6.

166. Quarta denique sæpeditarum affectionum hominis est, quod sæpe malitiosus, petulans, & ad noxam inferendam promptus ac validus sit; ex qua potentia & voluntate nocendi *Pufendorfius*, ratiocinio sanè mirabili, similiter infert fundamentum legis naturæ, *socialitatem* nempe cuilibet homini colendam & conservandam. Sed quare? quia, inquit, *idem homines* (quos antea maxima post Deum subsidia ac solatia afferre dixerat) *non minus invicem nocenti & molestia inferre possunt, & sæpe volunt, vel instigante prava libidine, vel Jubigente necessitate se ipsos contra aliorum noxas defendendi* (g) Ita *Pufendorfius*, sed absque ullo fundamento, jus aliquod naturæ, sive moralem obligationem ad societatem inferente; cum enim primam hominis inclinationem esse dicat amorem summum & sui conservandi studium; hic sanè amor ac studium potius ad alterius hominis, tanquam potentis, & nocumentum inferre facile volentis, societatem declinandam impellet, & ab aliorum consortio separatum vivere jubebit; eoquod nullam unquam securitatem ab iis promittere sibi valeat. Quod si dicas, ideo hominem ad societatem à natura obligari, ut malitiam, & nocendi promptitudinem aliorum hominum eò feliciter devitet, rursus nihil efficies; neque sic enim ejusmodi obligatio probatur; siquidem non statim præprimis obligatio legis naturæ adstruenda est, ubi instinctus naturalis reperitur, qualis est ad fugiendum malum ab aliis fors inferendum. Dein; si omnibus hominibus hujuscemodi malitia & nocendi promptitudo inest, ad quorum societatem natura obligat?

Malitia hominum itidem non infert naturalem obligationem ad societatem.

§. XVI.

Solvuntur argumenta §. XIII. Indicata.

167. **R**eliqua socialistarum fundamenta superius insinuata, partim *Lingua & Pufendorffii*, partim aliorum esse diximus. Licet autem *sermo* eorum quatuor priora ab ipso suo illustri Authore pro secundariis & minus principalibus tantum habeantur, iis tamen vel *tatem non ideo* occurrendum est, ut sophismata in illis latentia detegantur. Ad I. igitur, quo *Pufendorfius* contendit, juris naturæ *les.* principium esse *socialitatem*, propterea, quod alioquin homini *lingua & sermo* forent inutiles, facillime respondetur, absolute imprimis negando, extra societatem nullum sermonis usum fore,

(g) Loc. cit. §. 14.

fore, prout patet in aviculis & aliis animantibus, quæ licet jure naturæ sociali proprio non ligentur, eorum tamen diversæ cantillationes ac voces minime sunt inutiles, cum per illas suo modo Creatoris omnium laudes decantent (juxta illud (b) *Benedicite omnes volucres cali Domino, benedicite omnes bestia & pecora Domino*) ac semetipsa secundum naturam suam exhilarent &c. Sic etiam homines, licet extra societatem viverent, utilissime tamen vocem ac sermonem, divinas laudes, non minus loquendo, quam cantando, impendere possent; ad quod eodem loco scriptura hortatur dicendo; *Benedicite filii hominum Domino*. Quibus adde, quod vox & sermo commorantibus in solitudine ad relaxationem quoque animi subservire possent; non minus enim propriæ vocis suavitate, quam instrumenti musici sono, uti auris delectatur, ita animus exhilaratur. Dein sophisma in *Pufendorffii* argumento latet, & est illud, quod ex re in plures partes versatili determinatum jus naturæ inferat: sic enim discurrit: sine societate *inutilis est homini lingua, per quam solus homo præ ceteris animantibus animæ sensa articulado sono potest exprimere*. Ergo unicum principium juris naturæ est socialitas. Ubi vides *Pufendorffium* etiam ex eo, quod societas sit necessaria ad voluptatem confabulandi &c. inferre legem naturæ ad eam obligantem.

*Detagitur
sophisma.*

*Infirmum
est argu-
mentum pe-
titum à
desiderio
ostentatio-
nis;*

168. Ad II. hoc argumentum, in quo ex eo, quod *optimus quisque præclare agendo inter alios sese ostentare gaudet*, infertur obligatio naturalis ad societatem, hoc, inquam, argumentum adeo infirmum est, & omni christiano indignum, ut miremur in tam illustre ingenium illud cadere potuisse. Nunquid enim Christus ipsemet in Evangelio reprobavit illud? * Deinde: quis prudens *ostentationis* desiderium agnoscat pro medio agnoscendi jus naturæ? si enim loquamur de veris ac sinceris virtutum sectatoribus, hi nunquam ob præclare gesta laudes humanas appetunt, sed potius ad eas evitandas, publicum ac societatem fugiunt, ** nec propterea vituperantur à sociis, quos

(b) Daniel. 3. in cant. 3. puerorum.

* Loquens nempe de scribis & Pharisæis Matth. 23. v. 5. reprehendendo illos, ait: *omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus; dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias &c.*

** Juxta doctrinam Christi Matth. 6. *attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini, ab eis &c.*

quos relinquunt, sed potius ut sapientiores ac generosius, tant sui, quam mundi contemptores ab iis suspiciuntur. Si vero loquamur de iis, qui ob virtutes suas fucatas humana tantum encomia ambiunt, nec isti *ostentatorum* nomine gaudent, sed, licet tales reipsa sint, pro talibus tamen haberi nolunt, bene scientes, ipsum illud nomen cuivis sanæ mentis exosum esse.

169. Ad III. Respondetur ex alia conclusione ejusdem *Pufendorffii* in hunc modum: scripsit alicubi illustris Author (i) *amplissimi inter mortales fastigii instar haberi, totius Civitatis viribus subnixum in hisce terris neminem superiorem agnoscere*: Quod si, juxta ejus principia, ex hoc inferemus: ergo quilibet jure naturæ obligatur ad illud honoris & potentia culmen ascendendum vires omnes impendere; ergo ille qui fastigium hujusmodi omni modo ac labore quæsit, illudque consecutus, potentissimus evasit, optime legem naturæ implevit; quia ex hoc magis illius *præstantia & perfectio exsplendescat?* quis autem hanc illationem non improbat? ergo similiter improbanda est illatio à *Pufendorffio* in præsentis suo argumento facta, dum *socialitatem* fundamentale juris naturæ principium esse infert ex eo, quod *cujusvis hominis præstantia & perfectio magis exsplendescat, quo plura ab eodem in cæterorum commodum proficiuntur, summamque sapientiam postulanti*. Sophisma nempe in hoc argumento denuo latet, quod *Pufendorffius* non distinguit inter perfectiones necessarias & non necessarias, item inter perfectiones unice necessarias & summas, & inter perfectiones non unice necessarias & non summas, sed vocabulum *perfectio* in ambigua significatione relinquens, certum tamen aliquid exinde deducat, non ab similibus illi, qui sic v. g. concluderet: *perfectior est qui musicam callet; ergo de jure natura est callere musicam*.

Prout etiam alterum ex majori præstantia &c. desumptum.

170. Ad IV. denique respondemus I. à *Pufendorffio* committi circulum vitiosum, si ex *socialitate* tanquam fundamentali principio juris naturæ deducere velit, quod homo æqualis diligendum alterum æqualem obligetur; nam argumentum ejus in hunc modum resolvitur: ideo teneor amare socium (quamvis nec boni nec mali quid ab eo in me proficisci possit, sed mihi per omnia sit æqualis) quia obligor ad *amicam societatem*, sive, quod idem est, quia obligor *amare socium*; quod utique est

In quarto argumento committitur circulus.

Q 2

(i) De J. N. & G. Lib. II. C. 2. §. 4.

est reverti in circulum. II. Si argumentum *Pufendorffii* paululum constringatur, nihil aliud dicit, quam hoc: quicumque sunt cognati & æquales, per legem naturæ obligantur ad colendam societatem, commoda sibi invicem cedendo: jam sic; *Pufendorffius*, ut supra vidimus, primam affectionem seu inclinationem, ex qua, in homine reperta, deducit fundamentum legis naturæ, ait esse summum amorem sui ipsius; si ergo duo æquales tenentur jure naturæ ad colendam societatem, cedendo mutua commoda, prima affectio seu inclinatio non esset amor sui, sed alterius, cui nempe tenetur cedere commoda, ut patet: ergo per hoc argumentum illustris hic Author sibi contradicere videtur. III. Æqualitas modernis societatibus potius obstitit, quam quod ob eam solam, deficientibus aliis rationibus, natura ad illas obliget: ponamus enim alium, mihi æqualem, à me petere, ut cedam illi vestem meam, quia mihi æqualis & cognatus est: ponamus rursus, me illi respondere: desine hoc petere, quia vestem retinere volo; nam & ego tibi æqualis & cognatus sum. Quæ (amabo) ex ejusmodi æqualitate societatis cultura speranda est? Si ergo æqualis erga æqualem jure naturæ socialitatem exercere tenetur, aliunde profecto hanc obligationem oriri oportet, quam ex sola æqualitate. Et hæc de argumentis *Pufendorffii*. Restat nunc ut & reliqua socialistarum argumenta dissolvamus, ubi tamen argutias *Thomasi* omitemus, quæ ut supra (k) vidimus, nil roboris habent.

Æqualitas societati potius obstat.

Respondetur ad argumentum, num. propositum.

171. Ad I. itaque cæterorum: Vel illi Misanthropi singuli in singulis cavernis delitescere supponuntur, vel sibi similibus associati? Si posterius: tunc argumentum non est ad rem, quia vivunt in societate; si vero primum, tunc denuo quaerimus, an hi solitarii quæ tales naturæ legibus obligentur, vel non? posterius certe dici non potest, ut superius ostensum est. Dicendum est ergo prius; hoc autem intentioni adversæ refragatur; sic enim manifestum fit, etiam independentem à societate contra jus naturæ peccari posse, & consequenter principium unicum dignoscendi jus naturæ, non esse socialitatem. Quod vero additur, eos quandoque è speluncis suis prorepere, & majorum hominum societati se ingerere, plus non probat, quam hominem quemlibet ad societatem aliorum inclinari, ex quo tamen

tamen neququam jus aliquod, vel obligatio ad illam evincit potest; multo minus principium fundamentale juris naturæ in socialitate consistere.

172. Ad II. Facilius negamus, quam Adversarii asserunt, *Offenditur socialitatem* habere requisita sufficientia ad principium fundamentale juris naturæ; sic enim *primo*, non est principium *verum*; quia pluribus innitur suppositis falsis: supponit enim I. hominem in societate jam constitutum, extra quam jus ullum naturale nec unquam actu fuerit, nec esse valeat, quod tamen falsum esse in ratione nostra prima ostensum est. Supponit II. statum vitæ solitariæ esse miserrimum, ita ut homo extra societatem vivens, sibi met ipsi sufficere haud possit, quod rursus universaliter loquendo falsum esse patet ex supradictis. Supponit III. quod jus naturæ non sit trahendum ad *interna*, & quod finis ejus adæquatus sit felicitas mere *externa*, quæ omnia similiter falsa esse, superius abunde probavimus. *Recensentur falsa supposita partis adversæ.* *Secundo* non est principium *evidens*; quia hucusque nullatenus ejus evidentiæ demonstrata est. *Tertio*, non est principium *primum*; quia amorem hominis erga seipsum, pro fundamento & *se priori* habet; homo enim juxta Adversarios, inclinatur & obligatur ad socialitatem, quia I. summe se amat, ac sui conservandi studiosissimus est. II. Quia miser est, & sibi met ipsi non sufficiens. III. Quia socius est aptus ad eum juvandum; Et IV. quia homo ex natura sua pravus & ad nocendum præusus; ergo principium & fundamentum, ex quo socialitatis leges mensurantur, est amor hominis in se ipsum; ergo socialitas *Socialitas supponit aliquod prius, ergo non est principium primum.* non est *primum* juris naturæ principium; quia, juxta ipsos Adversarios, supponit aliud *prius*, amorem scilicet proprium, & sui conservandi studium. *Quarto*, non est principium *adæquantum*, sed *mancum*; quia non comprehendit officia principaliora hominis, in DEUM nempe, & *seipsum*, ut ostensum est in ratione nostra secunda. Cætera porro ab Authoribus ad genuinum juris naturæ principium requisita, & à nobis (1) recensita benevolus Lector primo intuitu agnoscat in *socialitate* non reperiri.

173. Nil proin quoad celeberrimam hanc quæstionem, in ordine ad scopum enucleandam, superesse censemus, quam

Q 3

ut

(1) Num. 35.

ut sapientissimam conclusionem Clar. P. *Corbiniani Thomas* pro coronide apponamus, qui, more suo (m) præclarissime de hac re ita differit: „ Ut denique, si pateris, meam mentem candidè edisseram, hætenus dictum *socialitatis* principium mihi „ quidem haud modice, & non uno ex capite, suspectum est, „ sed & aliis ita videtur; nam ejusdem fautores hinc inde am- „ biguis circuitibus utuntur, &, si rem demum omnem colligas, ad *externam* Reipublicæ tranquillitatem universum „ jus naturæ referre videntur, ipsùmque jus divinum huc per- „ trahere, atque istud societati (quamquam sane oppositum „ fieri deberet) accomodare: quos utinam non ex nostris multi, „ qui tamen orthodoxos se dici volunt, infelici imitatione se- „ querentur, qui jus Ecclesiasticum, politicæ Reipublicæ plane „ subordinare, atque ad istius leges examinare contendunt, ex „ quo pleraque illorum dogmata parum sana, statuique Ec- „ clesiastico, Immunitati præsertim ejusdem, haud adeo libe- „ raliter faventia profluxisse, vix jam amplius dubito, ut adeo „ totum hoc jus ad Rationem statûs, qua bonum societatis hu- „ manæ, à natura ipsa nobis constitutum, contineri volunt, „ referre, jam non obscuris conatibus laborent, ac sicubi sacra „ jura rationibus civitatis officere videntur, reprobanda cla- „ mitent: quo sane nil aliud agunt, quam quod illi, qui *gemma* „ pretium ex annuli materia æstimant, aut solem in lunæ fa- „ mulitium adsciscunt. „ Ita clarissimus ille vir, & nos cum ipso.

Conclusio
Clariff. P.
Thomas.

§. XVII.

An Lex naturæ ex Amore tanquam principio cognoscendi desumenda sit?

174 **I**Nter celebriores opiniones circa fundamentum seu princi-
pium cognoscendi juris naturæ, est etiam illa, quam pau-
cis abhinc annis ingeniosissimi quidam, non sine meritissi-
mo applausu, sunt amplexi, principium illud reponentes vel
Tres sen in amore in genere (ut Clar. *Heineccius*) (n) vel in amore
tentia in. DEI & proximi (ut Clar. D. Franc. *Alef* (o) vel in amore DEI,
sui,

(m) Dissert. IV. §. VI. Num. fin.

(n) In prælect. Acad. ad Pufend. de Off. H. & C. Lib. I. cap. III. §. VII Num. XI.

(o) In Hercul. jurid. &c. linea recta &c. edit. anno 1735.

su, & *proximi* (ut Clar. P. Ignat. Schwarz) (p) ut porro præfatorum Authorum mentem feliciter & facilius Lector penetret, in ea detegenda verbis illorum propriis ut plurimum uti placuit. Igitur

175. Heineccius loco superius allegato, post refutatas aliorum de principio juris naturæ opiniones, mentem propriam hoc in passu sequenti discursu declarans ait: Facilius principium investigabimus ita, si ad finem DEI in condendis hominibus respiciamus; scilicet supponimus, nos existentiam nostram causam non esse; antequam eramus, eramus nihil; nihil aliquid producere non potest; si nos existentiam nostram causa non sumus, oportet sane nos conditos ab ente alio, & perfectissimo quidem; quia omnipotentiam est, ex nihilo substantiam vivam, sui que conscientiam producere; sapientiam, eam ita condere, ut nihil in nobis sine summa ratione factum sit, id est, à DEO. Qui à DEO conditus est, ab eo pendat in esse suo, ergo ei obligatus est, id est, ejus voluntati vel fini, quem in creatione nostra habuit, satisfacere debet; itaque propositio primaria.

Fac ea omnia, quæ fini DEI in creatione hominis conveniunt, & contraria omitte.

Jam si finem DEI investigare velimus, respiciendum erit ad media, quæ nobis dedit, vel facultates; cum ergo dederit nobis corpus mobile; vult, ut illo varias actiones agamus; voluntatem, quæ bonum appetit, & malum averfatur, vult, ut bonum tantum sectemur, mala fugiamus; intellectum, vult, ut bona vera, non apparentia sectemur, ergo vult, ut actiones edamus, quæ ex veri boni appetentia proficiunt. Veri boni appetentia est amor; vult ergo ut amemus, omnesque actiones nostræ ex vero amore proficiantur. Amor tendit vel in DEUM, vel in nos, vel in proximum, vel in alias creaturas; quæ objecta cum non sint ejusdem dignitatis, perfectionisque, amorem quoque non ejusdem generis esse oportet. Amor si tendit in objectum perfectius, vocatur *reverentia*. Si in tale, à quo pendemus, *obsequium*, quod est amor, quo objectum aliquod ob perfectionem maximi facimus, eique libentissime obsequimur; ergo prima propositio specialis:

DEUS tanquam ens perfectissimum submissa veneratione colendus, eique per omnia pavendum est.

dicantur de amore, ut principio.

Incipit discursus Heineccii.

Ejus propositio primaria.

Quadruplicis generis amores enumerat.

Ejus prima propositio specialis.

Si

(p) Instit. jur. publ. parte I. f. m. 603. & seqq.

Si tendit in nos ipsos, *philautia*, eaque est amor, quo quis veram sui perfectionem conservationemque intendit. Ne tamen illa *philautia* sit prava, ordo servandus, ne nostram conservationem DEI voluntati præferamus; hinc altera propositio specialis:

Ejusdem altera propositio specialis.

Homo ad sui perfectionem & conservationem promovendam tenetur, quatenus illa sine violatione Majestatis divina obtineri potest.

Si tendat in objectum extra nos, illud nobis vel æquale est, ut *proximus*, vel inferius ac imperfectius, ut *reliqua creatura*; Si prius, amorem quoque oportet esse æqualem amori, quo nos ipsos prosequimur; ergo regula specialis tertia:

Tertia regula specialis.

Homo hominem tenetur eodem prosequi amore, quo se ipsum prosequitur.

Si posterius, amor est *benevolentia*, eaque est amor, quo substantia nobis imperfectiore non abutimur; ergo regula quarta:

Regula quarta.

Non abutendum est creaturis nobis imperfectioribus.

Putat hoc principium suum fundari in S. Scriptura, & habere legitima requisita.

Exponitur sententia D. Alefii, per inductionem variorum præceptorum.

Ex his totum jus naturæ pronò alveo fluit; consentit etiam scriptura pulcherrime, Matth. 22. v. 37. *Dominum DEUM tuum toto corde, toto animo, tota mente amato: hoc est primum & maximum præceptum. Alterum autem huic simile: alterum ut te ipsum amato.* Luc. 10. v. 27. Epist. ad Rom. XIII. 9. 1. Timoth. 1. 5. Matth. 7. 12. *Quidquid vultis, ut vobis faciant alii, idem vos etiam eis facite.* Est hoc principium 1. *Verum*; fluit enim ex veris definitionibus, 2. *adaquatum*; quia omnia officia erga DEUM, nos, & proximum, quin & erga creaturas inde fluunt; 3. *evidens*; omnia enim prius definivimus; 4. *cognoscendi*; hoc enim & Ethnicus quilibet cognoscit. Ita Heineccius, de verbo ad verbum.

185. Clariss. Alefii opinionem quod concernit, in memoriam præpimis revocare oportet, quod in §. præcedente circa Decalogum insinuavimus, dum omnium aut ferè omnium legum naturalium absolutissimum undequaque compendium eum esse diximus. Hoc supposito, prælaudatus Author ait, omnia illa decem præcepta, in Decalogo comprehensa, ex amore DEI & proximi nullo labore deduci. „ Nam pone, inquit, ama DEUM; & infer: „ Ergo non babebis alios (Deos alienos) ergo non assumes nomen „ *Ejus*

1) Ejus in vanum; ergo coles illum aliquando; & sic habebis primam tabulam. Pone jam ulterius sic: ama proximum; ergo honora parentes; ergo non occides; ergo non mactaberis; ergo non furaberis; ergo non mentieris; ergo non facies concupiscere; ergo non concupisces; & habebis secundam tabulam.

11. Haec ut majus robur accipiant, quoad ejusdem secundae tabulae praecipua testimonium insuper praebent, illa quae Paulus (q) jubet, dum ait: Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum, cui vestigal, vestigal; cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis; qui enim diligit proximum, legem implevit. Nam non adulterabis: non occides: non furaberis: non falsum testimonium dices: non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo autem legis est dilectio.

Et confirmatur verbis S. Scripturae.

12. Ecce! quam clara sit haec doctrina (ait Alesius) & quam sit menti divinae tum per Moysen, tum etiam per Apostolum nobis declaratae, consona; ut mirer, hanc viam ab aliis, qui de jure naturae veros itos edidere libros, tritam non esse. Ita Clar. Ales.

177. Clar. P. Schwarz, ut supra dictum, principium juris naturae fundamentale statuens in amore DEI, sui, & proximi, ejusdem conceptum ita format: (r) Fac, vel omitte ea, quae ex amore, DEO, tibi, & proximo naturaliter debito, hoc est, ad felicitatem naturae rationali (scilicet humanae) propriam, necessario vel faciendae, vel omittendae sunt. Ex hoc deducit, 1. omne ac solum illud jure naturae praecipuum esse, quod exigitur ab amore, DEO, sibi, & proximo naturaliter debito, hoc est ad felicitatem naturae rationali propriam necessario. 2. Omne ac solum illud e converso jure naturae prohibitum esse, quod praefato amori repugnat; ac 3. denum: omne ac solum illud jure naturae permissum esse, quod eidem amori nec absolute repugnat, nec ab eodem absolute exigitur.

Exponitur conceptus Clar. P. Schwarz.

178. Ejusdem conceptus explicationem à suo Authore per partes datam, sequentem in modum per epitomen reddimus.

R. Dicit

(q) Ad Rom. 13. (r) Loc. cit.

Dicit ergo 1. *fac vel omitte ea &c. ex amore*; non utique *sensitivo*, sed *rationali*, qui est „ affectio animi, qua quis sibi „ vel alteri bona cupit, ea procurando, & mala opposita amovendo, sic, ut in boni presentia, malique absentia velut „ felicitate desiderata quiescat & delectetur. „ Dicit 2. *ex amore erga DEUM, seipsum & proximum*; quia tot sunt entia, quibus officia quaedam naturæ legibus exhiberi tenemur. Dicit 3. *ex amore naturaliter debito*; id est in ipsa natura rationali & ejus exigentia fundato, qualis est *amor justitiæ*, prout notat æquitatem in naturæ debito fundatam, utpote cujus objectum formale est honestas illa, quæ apparet in tribuendo cuivis eo, quod naturaliter ipse debetur. Dicit 4. *ex amore necessario &c.* tanquam medio ad finem naturæ rationali præfixum, qui est felicitas eidem *propria*; ita ut amore illo servato hæc salva maneat, eo vero neglecto deficiat. Dicit 5. *ad felicitatem naturæ rationali propriam*; quæ, ut experientia comprobat, in ea *frustione boni* sita est, *ut cuius homini undequaque bene est, seu in pace, & tranquillitate vitæ, totaliter quietante*; totalis autem quies erit, si quis fruatur pace cum DEO, secum ipso, & proximo, id est, si amore *justitiæ*, seu *naturalis æquitatis*, cuique debitum reddat; rationem nempe DEO, corpus vero rationi subordinet, proximoque debita officia impendat.

179. De hac porro felicitate *adaquata* notat ulterius, eam quidem naturæ rationali *propriam* esse *simpliciter*, sed diverso modo; nam secundum unam partem *formalis* seu *substantialis* est, & *primario* intenta, consistitque in conjunctione cum DEO per cognitionem congruam & amorem; & hæc sola est *necessario*, *satiativa*, & *inaufferibilis*, atque in hac vita tantum inchoatur, in futura vero completur, & consummatur. Secundum alteram partem eadem felicitas hominis *integralis* tantum est, & *secundario* intenta, eaque bifaria esse noscitur, *intrinseca* nimirum & *extrinseca*. Prior consistit in pace hominis secum ipso, notante bona animæ interna, habitus nimirum virtutum naturalium; posterior vero sita est partim in pace secum ipso, quoad bona externa, v. g. fortunæ, sanitatis corporis &c.; partim vero in pace cum proximo, quoad conditiona tranquillæ vitæ eidem externa. Hæc omnia ut dictum est, sunt finis à natura *secundario* tantum intentus, neque sufficientia sunt, nec *pura* nec *satiativa*, nec ad felicitatem absolute

Ejusdem
conceptus
multiplicatio

Felicitas
adaquata
hominis
duplex est,
substantialis
nimirum
& integralis.

solute necessariam, sed tantum integram, ac saltem per mortem assequibilem, conficiunt. Ita quoque ad rem ipsam Clar. P. Schwarz; qui sententiam suam propterea veram esse contendit, quod omnia requisita superius (s) à nobis enumerata, principio à se statuto conveniant. En! ejusdem rationes

180. Ait igitur I. Amorem à se descriptum esse principium primum, eoquod non ex alio, sed potius ex ipso omne aliud præceptum cognoscatur; amor enim, inquit, est medium, quod immediate fundat felicitatem humanæ naturæ propriam, estque suo modo indistinctum à fine; cæteræ leges sunt media, quæ immediate fundant amorem, mediante amore felicitatem. Nec obest, quod ipsemet amor sit lex, & consequenter supponat principium se ipso prius; quamvis enim amor ut est affectio, sit lex, & medium ad finem, seu felicitatem, est tamen insimul indistinctus ab eodem fine, quatenus est ipsa fructio pacis cum DEO, secum ipso, & proximo, in qua consistit formalis illa felicitas. Quemadmodum igitur hæc à Creatore intenta seu præcepta est propter se, quia *fais*, ita & amor; imo si consideretur etiam idem amor ut medium tantum ad finem seu dictam felicitatem, * nihilominus meretur nomen principii primi; eoquod propter convenientiam immediatam sit medium fundamentale & universale; ideoque præceptus ut principium, ex quo cæteræ leges, in eodem amore fundatæ, deducendæ sint, tanquam ex fundamento primo cognoscenda legis naturalis; quod confirmat ex paritate cum amore DEI & proximi supernaturali, qui licet etiam sit præceptum, & quidem maximum, est tamen insimal principium, ex quo lex pendet universa.

P. Schwarz
probat
amorem
esse princi-
pium pri-
mum.

181. Ait II. Amorem illum esse principium Unum; eoquod in amore simplex sit; licet objectum triplex respiciat; hoc enim per subordinationem naturaliter debitam ita conne-

Probat se-
cundo esse

R 2

(s) Num. 35.

* Dum felicitatem naturæ rationali propriam legum naturalium finem vocat, intelligit finem immediatum, quem DEUS easdem concedendo ex infinita sua sapientia & bonitate præcipit, non excludendo finem mediatum & ultimum, qui est gloria conditoris; quæ ex hac ipsa etiam hominis felicitate (inquit loc. cit. fol. 617.) exciuitur, utpote consistente primario in cogitatione & amore, hoc est, in gloria Creatoris.

dem, sed *suo modo*, scilicet ad incrementum debitæ felicitatis.

183. Ait denique VII. Esse principium *adequatum*; eoquod quævis objecta seu præcepta juris naturæ sub illo tanquam axioma communi sint comprehensa. Ita Clar. hic Author, qui etiam pro se adducit effatum *S. Ambrosii* (u) qui ait: *Lex naturalis tres habet partes, cujus prima hæc est, ut agnitus bonoretur Creator, nec ejus Majestas alicui creaturarum deputetur. Secunda pars est moralis, ut bene vivatur modestia gubernante. Tertia pars docibilis, ut notitia Creatoris DEI, & exempla morum cæteris tradantur.* Ita S. Doctor, ex cujus verbis P. Schwarz principii à se adstructi *sufficienciam* probari putat, eoquod tres illæ partes juris naturalis, à S. Ambrosio insinuatæ, ex illo erui possint. Cæterum hic Author pluribus adhuc argumentis opinionem suam confirmat, quæ tamen brevitatis studio hic recensere omittimus, & ad observationes circa sententias de amore, ut juris naturalis principio, hucusque explicatas convertimur. Itaque

*Probat se-
ptimo esse
principium
adequa-
tum.*

*Effatum S.
Ambrosii.*

184. In opinione *Heineccii* præprimis displicet, quod contra communem in jure naturæ quatuor amoris & officiorum exinde descendendum genera distinguat, cum tamen „ non nisi „ triplicis generis entia hominem circumstant, quibus hujus- „ modi officia *jure natura debita* præstare fas est, nempe „ DEUS ut Author naturæ; nos ipsi, qui nobis utique pro- „ ximi, * & alii homines *natura æquales*; adeoque ab hoc „ triplici termino hæc officia *triplicis* quoque sunt generis, „ hoc est, officia DEO, nobis, & proximis *debita*, seu ex „ obligatione naturæ legibus conformanda. „ Clar. P. Schwarz (w) quod autem regulam illam attinet, qua jubemur, non ab- „ uti *Creaturis nobis imperfectioribus*, neququam ex ea licet in- „ ferre obligationem quamdam naturalem ad illarum amorem, „ aut officia, sed hoc ipsum præceptum, ne Creatorem per „ creaturarum inferiorum abusum offendamus, sub officiis DEO „ debitis comprehenditur. Displicet II. Quod *Heineccius* amo- „ rem erga creaturas inferiores minus proprie vocet amorem

*Animad-
versiones
ad senten-
tiam Hein-
eccii.*

R 3

bene-

(u) In Epist. ad Rom. cap. 5.

* Juxta illud apud Terentium: *proximus sum ego nec mihi.*

(w) Loc. cit. fol. 599.

benevolentia; nam juxta communem Ethicorum *amor benevolentia* est, quo alteri bonum volumus *illius gratia*; qui amor si sit *mutuus*, dicitur *amor amicitia*. Hæc de opinione Heinæccii.

185. Quoad reliquas duas sententias *Alesii* scilicet & *P. Schwarzii* si prior sub amore proximi amorem etiam sui ipsius comprehensum velit, ut supponimus (nemo enim proximior quam quilibet sibi metipso) tunc advertimus, in iis quidem ipsissimam veritatem dici quoad hoc, quod omnia alia præcepta naturalia ad amorem DEI, sui, & proximi revocari valeant; quia tamen amor ipsemet est Lex naturæ, hinc pro principio cognoscendi omnes leges juris naturæ adstrui non potest; non enim esset principium *unicum*; eoquod pro ipsa lege *Alesii* & *P. Schwarzii* amoris cognoscenda aliud adhuc principium, seu indicium inquirere oporteret; nec videtur sufficere responsio *Clar. P. Schwarzii* supra data, quod scilicet amor sit indistinctus à fine, seu felicitate formali, in ipsa fruitione pacis cum DEO, secum ipso, & proximo, consistente, & consequenter sicut ipsemet finis sit intentus propter se, ita & amor. Nam contra est: Cum hæc ipsa felicitas, per voluntatem DEI nobis præfixa, sit etiam jure naturæ præcepta, ut concedit ipsemet *P. Schwarzii*, (x) recurrit eadem quæstio, quodnam sit principium hujus ipsius felicitatis tanquam præcepti juris naturæ? nec relevat alterum, quod idem Author addit; amorem nempe, consideratum etiam ut medium tantum ad prædictam felicitatem, nomen tamen *principii primi* mereri, eoquod *propter convenientiam immediatam* sit medium *fundamentale* & *universale*, adeoque præceptum *ut principium*, ex quo cæteræ leges, in eodem amore fundatæ, deducendæ sint, *tanquam ex fundamento primo cognoscenda legis naturalis*. Nam contra est, quod nullatenus abnuamus; omnia quidem reliqua præcepta naturalia, ad amorem DEI, sui, & proximi revocari posse; cum autem ipsemet hic amor, quomodocunque demum consideratus; similiter sit præceptum juris naturæ, ut dictum est, aliud sane principium ejusdem cognoscendi, & ab eo distinctum, assignare oportet; cum pro principio cognoscendi legem ipsa Lex poni non valeat.

186. Ad-

(x) Loc. cit. fol. 619.

186. Advertimus ulterius, quod, licet certum sit dari legem *amoris*, in quaestione tamen maneat, *ex quo indicio cognoscamus*, hanc legem naturæ nobis impositam esse, aut eam hic & nunc obligare. Advertimus demum cum Clar. P. Defing. (y) in multis casibus dubitationes oriri, an, & ad quid obstringat *charitas*, quibus tamen pluries satisfieri non potest, nisi aliud principium amore prius, adstruatur; ergo amor nec est principium *primum*, nec *unicum*, nec *evidens*; alioquin enim sufficeret ad ambiguitates hujusmodi tollendas. Ut autem postremæ hujus animadversionis veritas eo clarius pateat, exemplis eam roborare oportet tam ex amore Dei, quam *sui* & *proximi* petitis; & quidem *imo* quoad amorem Dei, sola verba Christi sufficiant, ex quibus constat, esse homines, qui etiam, cum *interfecerint* alios, *arbitrantur obsequium se præstare Deo*; (z) quod tamen obsequium, cum ex mera charitate profluxisse autument, ab ipso charitatis Authore reprobatur. De amore *sui ipsius*, non est, quod commemoremus; pleni enim sunt Ascetarum libri, tum rationibus, tum exemplis, quibus docemur, & admonemur, ne incauti nos ipsos decipiamus, & loco amoris *veri*, juriq; naturali conformis, *spurium* quemdam, eidemque juri refragentem, velut serpentem in sinu foveamus. Quoad amorem *proximi* vero, hic, ut notum est, non unius, sed duplicis, & quidem invicem contrarii generis est; unus enim *verus* est, ac *sincerus*; alter vero *spurius*, quorum inter se discrimen invenire subinde nescimus, sine alio principio, & consequenter tunc in periculo versamur, *spurium* illum præ *vero* ac genuino amore eligendi, & sic juri naturæ prorsus adversa committendi. Sic (ut magis ad particularia descendamus) casum ponimus, quo quis proximum in gravi necessitate constitutum sciens, ad eidem succurrendum lege charitatis se quidem urgeri sentit, pressustamen inopia legem illam adimplere nequit, quid proin sibi faciendum sit, deliberans, variâsque indigentiam illam relevandi vias tentans, ita secum ipso ratiocinatur: „ Per legem naturæ proximum amare jubeor: ergo in gravi hac necessitate constitutum adjuvare teneor: aliter autem huic mandato pro hic & „ nunc

*Animad-
versio
Secunda.*

*Animad-
versio
Tertia.*

*Quaratio-
nibus &
exemplis
roboratur.*

*Proponi-
tur casus
notabilis.*

(y) In Larv. detract. cap. 5. Them. XX. Num. 2.
(z) Joan. 16. v. 2.

„ nunc morem gerere nequeo, nisi alteri, quem opulentum
 „ esse novi, quidquam de superfluis auferam, atque hoc sal-
 „ tem modo, gravem illam proximi necessitatem tollam, aut
 „ minuam: vel si etiam in hoc casu strictam obligationem na-
 „ tura mihi non imponat; saltem non erit illicitum, diviti-
 „ cuidam aliquid surripere, & vel hac ratione proximo succur-
 „ rere. „ Jam quærimus, an discursus ejusmodi secundum
 „ jus naturæ concludat, respondebis certe, quod non: cum ne-
 „ mini *gravi* solum necessitate presso, etiam, ut sibi metipsum suc-
 „ currat, *furari* liceat; eoquod opinio contraria * jam dudum
 „ ab Innocentio XI. sit proscripta. Atqui reponimus nos, amor
 „ proximi juxta te est principium cognoscendi juris naturæ; ergo
 „ deberet etiam esse tale in casu substrato. Cum igitur, ut
 „ vides, ex illo in memorato casu & ei similibus, præceptum
 „ juris naturæ cognosci non valeat, pro juris ejusdem principio
 „ statui non posse videtur.

*Propo-
 nitur alius
 casus ex
 collisione
 amoris
 erga Pa-
 triam &
 erga pri-
 vatum.*

187. Aliud exemplum subministrat collisio amoris erga
 Patriam, seu Rempubicam, & erga privatum, pro quo tin-
 gamus casum sequentem. Non nemo contra Patriam medita-
 tur facinus quoddam perniciosissimum; hoc illum moliri, præ-
 ter unicum, nulli cognitum est. Hic secum ita discurret. „
 „ Ordo Charitatis amorem Patriæ præponit amoris cujuslibet
 „ privati, quem tamen Auctoritate privata perimere alioquin
 „ jure naturæ prohibitum est; & tamen alia via imminentem
 „ Patriæ ruinam prævertere non possum, nisi eum occidendo.
 „ Cum igitur ordinem illum Charitatis, à jure naturæ consti-
 „ tutum invertere non liceat nisi aliunde, & per aliud præce-
 „ ptum naturale in casu aliquo particulari id intinetur; in præ-
 „ senti etiam discrimine amor Patriæ prævaleat necesse est amo-
 „ ri hujus hominis privati, illumque è medio tollere jure na-
 „ turæ mihi fas erit, ut patriæ necessitatibus consulam, & im-
 „ pendentia gravissima mala ab illa avertam. „ En! Con-
 „ siliium juri naturæ indubitanter adversum, & ex eo præcise
 „ oriundum, quod ejusmodi homo ad principium aliud non res-
 „ pexerit, ex quo differentiam inter ambrem *verum* & *spurium*
 „ cogno-

* Est inter propositiones ab hoc Pontifice damnatas ordine 36. quæ sic
 sonat: *permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam
 in gravi,*

cognoscere potuerit; amor igitur non est principium illud, quod hic investigamus.

188. Ne vero putes casibus solum fictis & raris postremam animadversionem nostram concludi, pro ejusdem stabilitamento quotidianam etiam experientiam adducimus, qua videmus parentes persæpe *spurio* liberorum amore obæcatos, plurima his indulgere, quæ rectæ rationi consentanea credunt, res ipsa tamen vero ac sincero, amori & consequenter juri naturæ refragantur; eadem experientia docemur, non paucos libertorem suam cum altero sexu conversationem ex naturalis cujusdam nec inhonesti amoris specie proficisci putare; cum tamen revera *spurius* & sensualis amor lateat, à quo decipiuntur, juxta illud aurei libelli de Imitat. Christi: *sæpe videtur esse caritas, & est magis carnalitas.* Unde autem hæc mala proveniunt, nisi quod ad discernendum amorem *genuinum* à *spurio*, sincerum ab adulterato, & legitimum ab illegitimo alio fundamento ac principio, quod memoratum triplicem amorem præcedat, opus sit, ad quod velut ad lydium lapidem in ejusmodi perplexitatibus recurratur? Cæterum quamquam ob rationes hucusque allatas *amorem* non ut *principium primum & unicum* cognoscendi juris naturæ admittendum esse censeamus, inferius tamen ostendemus, quantum in addiscendo jure naturæ sententia Clar. P. Schwarzii utilitatem præstet, dum post mentem nostram, circa principale in hoc opere quæsitum, declaratam, quædam comprincipia & alia adminicula statuemus, ex quibus objecta juris naturalis determinari queant.

Suffragatur etiam quotidiana experientia.

Conclusio hujus materia.

§. XVIII.

An principium cognoscendi juris naturæ sit essentia humana, independenter, & ante DEI voluntatem spectata?

189. **A**ffirmativam hic tenere videtur perillustri D. *Christiano Wolfio*; (a) ponit enim regulam actionum humanarum solam essentiam & naturam humanam ac

Affirmare videtur D. Wolfius.

S

deter-

(a) In sua philos. pract. & jure nat. pluribus s. §.

determinationes tam harum, quam omnium rerum ad actionem humanam concurrentium. Ne vero auctore Auctori videamur hanc sententiam affingere velle, ejusdem propria verba è libris citatis excerpta hic dabimus.

Adducuntur ejusdemformalia ex variis ejus scriptis decerpta.

190. Dicit igitur (b) „ lex naturæ ponitur posita hominis rerumque natura atque essentia (c) & ejus obligatio rationem sufficientem in ipsa hominis rerumque essentia atque natura habet. (d) quamobrem etiam si Atheus neget dari Deum, non tamen ideo negare potest, hanc esse hominis essentiam, quam *independenter à cognitione Dei* cognoscimus. Admittere igitur tenetur legem naturæ, stante hypothese impia, consequenter lex naturæ *subsistit* etiam in hypothese impossibili Athei. „ *Rursus ait* (e) „ lex naturalis est, quæ *rationem* sufficientem in ipsa hominis rerumque essentia ac natura habet. *Item* (f) posita hominis rerumque natura atque essentia, ponitur lex naturæ, consequenter ipsa essentia & natura hominis rerumque lex naturæ constituta. *Denuo* (g) quoniam lex naturæ rationem sufficientem in ipsa hominis rerumque essentia atque natura agnoscit: per rationem autem sufficientem intelligitur, cur quid sit potius quam non sit: & lex in genere præscribit modum determinandi actiones liberas: *per ea*, quæ ad essentiam atque naturam hominis rerumque pertinent, seu quæ homini rebusque per essentiam atque naturam insunt, *intelligitur*, cur actiones liberæ hoc modo sint determinandæ, *quemadmodum vult lex natura*. „ *Subjungit*: „ Ecce tibi fontem, unde derivatur lex naturæ: ad quem recurrendum, si certam ejus cognitionem haurire velis. *Demum* (h) ait: „ constat ex parte prima philosophiæ practicæ universalis, obligationem naturalem, quæ ex ipsa essentia atque natura hominis resultat, distinguendam esse ab ea, quæ venit à voluntate divina. Et si enim Deus Author sit legis naturæ, ac hominem ad legem naturæ servandam obliget; non tamen hoc obstat, quo minus lex naturæ & obligatio

(b) Cit. prima parte phil. pract. §. 245.

(c) Ibidem §. 136. (d) §. 143.

(e) §. 135. (f) §. 136. (g) §. 137.

(h) Jur. nat. p. 1. §. 1122. in notis f. m. 747.

„ gatio naturalis, sine qua illa concipi nequit, rationem suffi-
„ cientem in ipsa natura & essentia hominis agnoscat, ita ut
„ homo se obligatum agnoscere debeat, ad legem naturæ ser-
„ vandam, etiamsi per impossibile ponatur Deum parum cu-
„ rare, utrum eam servemus nec ne. „ Ita D. *Wolfius*, ex
cujus verbis utique colligitur, quod juxta ipsum, ut supra di-
ctum, *essentia & natura humana earumque omnium verum ad
actionem humanam concurrentium determinaciones, independen-
ter & ante Dei voluntatem spectata, sint regula actionum hu-
manarum moralium, seu principium juris natura.*

191. Diximus porro superius, *videri* nobis hanc esse men-
tem perillustri Authoris hujus; ut enim per decursum pate-
bit, difficillimum est, genuinè, & secundum intentionem ejus-
dem, principium ab eo positum interpretari. Interim tamen
procedemus secundum ejus verba, & præprimis hypothësis
quibusdam positis, ostendemus, quo sensu sententia *Wolfii* ad *Explican-*
mitti possit, vel reprobari debeat. Ut autem ordinatius hoc *tur termi-*
fiat, initium ducemus ab explicatione terminorum ab illo ad *ni à D.*
hibitorum, ut sciatur, quidnam intelligat, per *essentiam, na-* *Wolfio in*
naturam, ac *determinaciones*; pro quo clarius præstando, exem- *bac mate-*
plum ponimus in homine, cujus *essentia* est illa ratio aut vis, *ria usitati.*
qua est, quam scholæ nostræ vocant etiam *principium quod*
essendi; sive est ipsum ejus esse ac existere corpore & anima.
Natura est principium operandi, seu illa vis ac ratio, qua ho-
mo præter existendum potens est ad operandum. *Determina-*
tiones sunt limitationes certæ ac necessariæ, quas *essentia* ac
natura nunquam possunt egredi; ita ut propter eas homo sic
& non aliter sit, sic & non aliter operetur; ac præcipue ad cer-
tos *fines & objecta* constrictus sit; prout patet in intellectu v.
g. cujus objectum formale aliud esse nequit, quam *Verum*; &
item in voluntate, cujus objectum necessario est *Bonum*; &
sic de aliis omnibus cum debita proportione discurrendum est,
ita ut neque sint excludendæ omnes illæ res, quæ ad actionem
humanam concurrunt; cum & istæ varias determinaciones qua- *Prænotan-*
litas, quantitatis, modi, finis &c. habeant. His explicatis, *dum ali-*
id adhuc prænotandum occurrit, quod D. *Wolfius* ponendo quod ex *D.*
essentiam & naturam pro regula actionum humanarum, inter *Wolfio.*
ambas nec distinctionem realem, nec rationis admittat; ait
S 2 enim

enim (2) nec essentia à natura distinguitur, ita, ut per naturam nec essentia solo; nec essentia una cum natura intelligatur; verum illud huic minime spectat; siue enim supponamus essentiam & naturam esse duas res actu distinctas, siue dicamus eas nostro concipiendi modo separari posse, neutrum impedit; quo minus essentia & natura maneat. Hoc proin omisso

*Doctrina
D. Wolfii
bipartita
est.*

*Pro utra-
que parte
ponuntur
hypothes.*

192. Aggredimur ipsam perillustris hujus Authoris doctrinam num. præced. insinuatam, quæ in duas partes commode dispesci potest; quarum prima dicit, quod *regula humanarum actionum sit ipsa essentia & natura humana, earumque ac omnium rerum ad easdem actiones humanas concurrentium determinationes*: altera vero addit, quod dicta essentia & natura &c. sint talis regula, *independentem & ante Dei voluntatem spectata*, pro utraque parte, ut supra præmissimus, quasdam ponemus hypotheses, discussuri postmodum, in quam earum præfata regula tanquam vera possit admitti. Incipiendo igitur à prima parte, tres ejusmodi hypotheses poni valent; quarum *prima* est, si essentia & natura humana nude, & absque suis determinationibus, considerentur, & sic acceptæ, pro regula seu principio cognoscendi juris naturæ statuatur, in ordine ad actiones humanas. *Secunda* est, si dicatur; *ipsas determinationes* essentia & naturæ humanæ primam illam regulam esse; sed regulantem tantum, non vero regulatam: ita nimirum, ut illæ *determinationes* essentiam & naturam determinent, ab his vero sic regulatis ac determinatis, actiones humanæ non reguleantur. *Tertia* est, si essentia & natura humana sumantur ut conjunctæ cum suis *determinationibus*, imo ut illis subjunctæ, & ab iisdem regulatæ, ac ita quidem, ut supponatur, per determinationes illas nihil aliud indicari, quam leges ac necessitates ab ente aliquo priorè constitutas; quidquid demum per ens illud prius intelligatur.

*D. Wolfii
Regula se-
cundum by-
potbesin*

193. Quod si porro regula *D. Wolfii* secundum primam hypothesin concepta sit, certo certius ejus doctrina rejicienda est; nam essentia humana absque determinationibus suis considerata, nulla ratione talis regula esse potest; vel enim esset

regulans

regulans seu determinans, & non *regulata*; vel esset *regulans primam* quidem, sed jam ab alio *regulata*, seu *determinata*? primum *concepta* dici non potest; alioquin enim essentia humana esset regula *prima*, quod idem foret, ac de illa dicere, esse ens *illimitatum, fit.* & consequenter vel *Deum* vel *quid indeterminatum*, quorum neutrum concipi posse in propatulo est. Alterum pariter, quod nempe essentia humana esset *regula secunda*, seu *regulans* quidem, ita tamen ut aliunde jam esset *regulata*, seu *determinata*, aequè dici non potest; eum præprimis in terminis implicet, essentiam humanam esse *regulatam*, seu *determinatam*, & tamen supponit absque determinationibus suis esse. Deit: quâ ratione in hac hypothese essentia humana dici posset *regulans* seu *determinans*; cum ipsamet supponatur *indeterminata* & *regulæ* indiga? quodsi D. *Wolfius* in statuenda sua regula hypothese alteram fors amplexus esset, aequè parum doctrinæ suæ confutaret; cum enim in ea ponatur *determinationes* illas esse *primum regulam* actiones humanas *regulantes* quidem, sed non ab alio *regulatam*, necessario sequi videtur, eas esse à *se*; quò eò cesso admittere cogeretur aliquid esse primum omnium *determinans*, sed non *determinatum* & tamen non esse Deum, sive non esse primum omnium.

*Quod idem
dicendum
est de altera
hypothese.*

194. Tertiam hypothese quod concernit, si D. *Wolfius* ad illam respexit, sine periculo potest regula ab ipso posita teneri; sic enim *essentia ac natura humana* earumque *determinationes* sunt tantum *regula secunda*, utpote *regulata* per ens illud prius, à quo, seu *regula prima*, *determinationes* illæ ad certos fines & objecta &c. *proveniunt*. Quodsi porro quæras, quidnam sit eas illud prius *determinans*, vel quo nomine veniat? respondemus, pro hic & nunc sufficere, si sciamus illud esse *regulam* necessariam, cui per *determinationes* illas *essentia ac natura humana* cum suis actionibus subijciuntur; ex quo deinceps fluit, illud ipsum esse superius, ac dominium habere non tantum *essentiæ humanæ*, sed *quarumlibet etiam rerum aliarum*.

*Eadem regula
Wolfiana secundum
tertiam hypothese sine
periculo
teneri potest.*

195. Altera pars *regulæ Wolfianæ* dicit, *essentiam & naturam humanam*, esse tale principium seu *regulam independentem & ante Dei voluntatem spectatam*. Circa hanc partem rite enucleandam plures denuo ponendæ sunt hypothese. Vel

Quoad al-
teram par-
tem regula
Wolfiana
plures de-
nuo statu-
untur by-
potbeses,

In quarum
prima do-
ctrina Wol-
fi est aper-
te falsa

In altera
hypotbesi
duas in Deo
voluntates
distinguere
oportet,

Qua dua
voluntates
hic expli-
cantur.

enim (1) *essentia, natura* &c. hic ita sumuntur, ut supponantur esse determinatae à seipsis, ac nullius entis superioris mandato subjectae; vel (2) ita, ut quidem aliquo modo à voluntate Dei dependeant, sed non omni modo? vel (3) demum ita, ut *essentia & natura humana* &c. sola dicenda sit *lex naturalis*; voluntas autem Dei sola vocari debeat. *lex divina*, ita ut *essentia humana* sit regula prima in ordine naturali, voluntas autem Dei sit prima in ordine supernaturali tantum? In prima hypothesi D. Wolfius absque dubio locutus non fuit; sic enim ejusdem sententia aperte falsa esset; quia statueret *essentiam humanam* à se ipsa determinatam, & consequenter *ens summum* esse, & tamen supponeret esse determinatam ab alio ente superiore, quia est ens creatum; quae utique admitti non possunt. Quodsi praefatus Author intelligi velit in altera hypothesi, tunc ut ipsius doctrina tolerari possit, duas necessario voluntates distinctas in Deo statuere oportet; *primam* scilicet & *secundam*; ita ut per *illam* intelligatur *praecipio Dei*, quae *essentiam humanam* sic esse voluit, ut intellectus, voluntas, ceteraque facultates ejus certos & immutabiles limites haberent; per *hanc* vero seu voluntatem *secundam*, & quoad nos posteriorem intelligatur *praecipio Dei*, quae fertur in *essentiam humanam*, per *primam* suam voluntatem jam determinatam seu *regulatam*; quae praecipio dicitur *lex divina positiva*, à qua *lex natura* potest abstrahere; quia talis voluntas *secunda* supponit *essentiam humanam* jam *determinatam*; à *prima* vero voluntate eadem *lex natura* abstrahere non potest; quia ab hac tanquam à regula superiori, cui subordinatur, essentialiter dependet; subordinatum enim sine subordinante, utpote conceptum ejus ingrediente, concipi non potest. Quamvis autem dixerimus legem naturae à memorata *secunda* Dei voluntate posse abstrahere, non tamen exinde sequitur, per legem eandem nos non obligari ad servandam legem divinam positivam; cum enim voluntas Dei *prima* dicatur *lex divina naturalis*, tanquam prima formatrix ac reatrix naturae, & qua Deus *essentiam nostram* servam constituit imperii sui *primi*, non potuit nos à voluntate sua *secunda*, seu lege positiva servanda, eximere; alioquin enim cessaremus esse servi voluntatis suae *primae*, per quam *naturaliter* obligamur, ad obediendam mandatis ejus quibuscunque, consequenter & legi ejus *positivae* du- modo

modo cognita: Ideo proin solum lex naturæ à secunda Dei voluntate, seu lege positiva divina, potest abstrahere, quia in natura humana simpliciter considerata & per actum voluntatis Dei *prima* regulata, reperitur quidem sufficiens ratio, cur actus secundæ voluntatis possit existere; non autem quod actu extet, vel extare debeat.

196. Cæterum quoad memoratam hypothesein alteram pro *Si D. Wol-* be notandum est, quod si *D. Wolfius*, statuens jus naturale *in-suis in se-* *dependens esse à voluntate divina*, secundum eandem intelligi *cunda hy-* velit, non solum potuisset, sed etiam debuisset, & quidem non *potest in-* semel tantum, sed sæpius inculcare, se per sententiam suam *telligi ve-* non voluisse, quod essentia humana sit regula seu principium *lit, ejus* juris naturæ, ut *simpliciter independens à voluntate Dei*, sed *sententia* cum restrictione: *ut independens à voluntate Dei secunda, seu periculosa* à lege *positivè divina*; aliter enim ejus doctrina periculosa est *est, nisi* intellectibus inferioribus; qui ita nude illam accipientes, facile in *certa re-* errorem induci possunt, opinando, plus in hoc passu tribuen- *strictio ac-* dum esse humanæ essentiæ à Deo abstractæ, quam voluntati *cedat.* Dei. Similiter oportuisset, ut idem *D. Author* clarius mentem suam explicasset, dum *bonitatem* actionis humanæ in ipsa *es-* sentia ac naturæ hominis independenter à voluntate Dei *sim-* *pliciter* reponit, * afferitque, hominem ex ipsa essentia sua, *Debuisset* independenter etiam à voluntate Dei obligari ad officia erga *etiam cla-* Deum; quamvis enim hæc cum veritate dici possint indepen- *rius loqui* denter à voluntate Dei *secunda*; neutiquam tamen vera sunt *de bonitate* independenter à voluntate Dei *prima*. Rursus: quamquam *actionum* Bonitas actionis humanæ, & obligatio ad officia in Deum, *fun-* *intrinseca* *damentalis* seu *radicalis*, recte dici possit independens à volun- *ne simile* tate Dei; secus tamen discurrendum est de *bonitate & obliga-* *periculum* *tione* hujusmodi *formali*. Recole quæ de hoc alibi *(k)* dixi- *subesset.* *mus,*

(k) Num. 28.

* Nemo non videt, ait, nos hic philosophari de actionibus, quatenus spectantur tanquam actiones liberae hominis citra respectum ad superiorem, cujus potestati subiectus est homo - - - probe autem hæc notanda veniunt, ne circa bonitatem intrinsecam actionum hæreat, qui præjudiciis occupatum tenet animum, & ut intrinsecæ bonitatis demonstranda principia suppetans. Philof. pract. p. I. §. 103. in notis

mus, ubi explicavimus, in quo sensu verum sit, aliquos actus esse *intrinsece* bonos vel malos. *

Offenditur ex alio quoque capite doctrinam D. Wolfii esse periculosam,

197. Quod porro lubrica sit & periculo errandi obnoxia illa doctrina D. Wolfii, de obligatione ad officia in DEUM, *independenter à voluntate DEI*, ulterius ostendimus in hunc modum: ait Vir illustris (†) „ etsi DEUS Author sit legis naturæ, ac hominem ad legem naturalem servandam obliget; „ non tamen hoc obstat, quo minus lex naturæ & obligatio „ naturalis, sine qua illa concipi nequit, rationem sufficientem „ in ipsa natura, & essentia hominis agnoscat, ita, ut homo „ se obligatum agnoscere debeat, ad legem naturæ ser- „ vandam, etiamsi per impossibile ponatur, DEUM pa- „ rum curare, utrum eam servemus, nec ne. „ Confor- „ miter his verbis ita discurremus: si verum esset, quod lex nat- „ uræ obligaret, & si DEUS per hypothesein impossibilem parum curaret, an eam servemus nec ne, tunc daretur aliquod impos- „ sibile; cum enim impossibile sit dari aliquam obligationem naturalem sine obligante, DEUS autem solus obligationem illam naturalem imponere possit, & actu imponat, quia ipse solus esse potest, & est Author legis naturæ, prout ipse D. Wolfius fatetur, manifeste sequitur, dari tunc aliquod impossibile, scilicet obligationem naturalem sine obligante (supponitur enim in hypothese Wolfii, DEUM tunc obligare nolle) nisi rationem illam sufficientem obligandi in ipsa natura & essentia hominis, juxta D. Wolfium, repertam, dicamus vere *fundamentalem*, seu *radicalem*, fundantem scilicet obligationem itidem solum *radicalem*; quatenus nempe ipsa essentia homi-

*Et ex ea se-
qui aliquod
impossibile.*

* De Bonitate ac malitia *fundamentali* locutus est etiam Hugo Grotius de J. B. & P. lib. I. cap. I. §. X dum ait: *Actus, de quibus tale extraxit dictarum (rationis) debiti sunt, aut illiciti per se, atque ideo à DEO necessario præcepti, aut vetiti intelliguntur, qua nota distat hoc jus (naturale) non ab humano tantum jure, sed à Divino voluntario (positivo) quod non ea præcipit aut vetat, qua per se ac suapte natura (fundamentaliter) aut debita sunt aut illicita, sed vetando illicita (formaliter) præcipiendo debita (formaliter) facit.* Ita Grotius, qui proin immérito reprehenditur à Pufendorfio de J. N. & G. Lib. II. cap. III. §. IV. quæsi docuisset, bonitatem aut malitiam *formalem* actibus *intrinsecam* esse.

(1) Jur. Nat. part. I. cap. 4. §. 1122. in. notis.

hominis exigit, ut aliqua per *primam* DEI voluntatem ei præcipiantur, alia vero prohibeantur, & sic inducatur obligatio ad legem naturæ *formalis*; alioquin enim hypothesis Wolfiana destrueret seipsam; quia juxta dicta necessario in ea supponi deberet, DEUM simul velle, & non velle tunc obligare.

198. Rursus: obligatio ad servandam legem naturæ *independenter à DEI voluntate*, si nude sumatur & sine restrictione *Ex doctrina D. Wolfii nude sumpta sequeretur, peccatum contra legem naturæ non esse peccatum contra DEUM*, quid enim prohibet, quin secum ratiocinetur in hunc modum? Lex naturæ me obligat independenter à voluntate DEI; ergo DEUS non vult me obligare; quamvis igitur contra legem naturæ peccem, contraveniendo obligationi per eam mihi impositæ, non tamen eo ipso pecco contra DEUM, quia nihil ago contra obligationem, ab eo mihi *injunctam*. Quod si huic objicias, legem naturæ à voluntate quidem DEI esse independentem, eidem tamen voluntati congruam esse atque convenientem; incunctanter respondere poterit, *nudam convenientiam legis cum voluntate DEI non inducere necessitatem parendi DEO*; ubi autem non est necessitas parendi, ibi etiam non esse rationem judicandi DEUM fuisse offensum; cum offensa sine inobedientia non detur. Unde merito Alexander VIII. 24. Augusti anno 1690. proscripsit hanc propositionem: *Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali & rationi. Theologicum vero, & mortale, est transgressio libera divinae legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo, qui DEUM vel ignorat, vel de DEO actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa DEI, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam DEI, neque aeterna pena dignum.*

199. Tertiam hypothesin, quam supra circa secundam partem Regulæ Wolfianæ statuimus, quod attinet; si perillustri Author in eo sensu *essentiam & naturam humanam, independenter à voluntate DEI*, principium & regulam juris naturæ constituat, id unum sufficit, ut explicemus terminos hic *Si in tertiam hypothesin intelligi velit, sola terminorum expli-* occurringes, eorumque significationem ad modum loquendi antiquitus usitatum reducamus, prout bene advertit

T

Clar.

catio necessaria est;

Quam subministrat Clariss. P. Defing.

Clar. P. Defing, qui etiam explicationem illam subministrat ita scribens: „*Naturale* haecenus diximus omne illud, quod „*fuit* secundum ordinem creaturarum, *prima* Creatrice DEI „*voluntate* constitutum: à quo ordine DEUS non excluditur, „*neque* excludi vel abstrahi hic ordo à DEO potest; quia „*DEUS* est hujus ordinis principium essentialè; principiatum „*autem tale*, à principio *tali* non potest abstrahi, quia primum continetur in conceptu secundi *qua* secundi. Tali modo voluntas prima DEI determinatrix ordinis hujus, est *vere naturalis Lex divina absolute prima*. - - - *Supernaturale* „*solemus dicere* id, quod in illo ordine primitus per DEUM „*constituito*, non continetur, sed secundo DEI decreto imperatur, & fit extra ordinem, ita ut ad secundum imperium „*manifestandum*, aut exequendum utatur ordine creato primo tanquam instrumento, medio &c. „*Ita* Clar. hic Author (*m*) qui simul exemplis hæc sua dicta loc. cit. illustrat. Unde patet, neque in tertia hac hypothesi Regulam Wolfianam subsistere.

Alia animadvertio circa doctrinam Wolfianam,

in qua recensentur plures contradictiones.

200. Cæterum adhuc plura, circa doctrinam D. Wolfii de principio juris naturæ, animadvertenda occurrunt, quæ sibi nequitiam cohærere videntur. Sic I. (*n*) ait, *obligationis naturalis Author DEUS est*. Item (*o*) quod *DEUS Author fit legis naturæ, ac hominem ad legem naturæ servandam obliget*. Quomodo autem ista concordant cum eo, quod velit legem naturæ, & obligationem naturalem sufficientem rationem habere in ipsa essentia humana *independenter à voluntate DEI?* qua ratione dici potest, hominem obligari à DEO ad servandam legem naturæ, & tamen obligari independenter à voluntate DEI ex ipsa sua essentia? nunquid hæc sibi aperte adversantur? quod si D. Wolfius respondeat, antinomiali hanc evitari posse dicendo, *obligationis naturalis Authorem esse DEUM; in quantum Author est essentia humana, quæ est ipsa illa obligatio naturalis*, denuo sibi videtur contradicere, cum enim alibi (*p*) dicat, se philosophari in hac materia de actionibus, quatenus spectan-

(m) In larv. detract. cap. XVI. them. IV. num. 10. & seq.

(n) Cit. p. 1. phil. pract. §. 275.

(o) In prima part. J. N. §. 1122. in notis.

(p) Vide * num. 195.

spectantur citra respectum ad superiorem, nempe DEUM, *nes in do-*
imperceptibile sane videtur, quomodo possint combinari: Ob- *strina*
ligatio legis naturalis est ipsa essentia humana, ut à DEO pro- *Wolfii re-*
ducta, & : obligatio legis naturalis datur sine respectu ad DEUM? *pevta.*
certe nihil aliud ex hac doctrina resultat, quam hæc propositio
impossibilis: *Essentia hominis, quæ est ipsa obligatio naturalis,*
tanquam excludens DEUM, & independens ab ipso, tanquam
superiore, oritur ab Authore DEO.

201. Ab hac difficultate cum D. Wolfius per suum princi- *Effugium*
pium se expedire non posse adverteret (nam ex eo, quod *in-*
dependentiam à DEO statuatur, non potest *in-*
dependantiam à DEO erui) alium loquendi modum, non quidem ex suo princi- *quoddam*
picio Juris naturæ, sed aliunde petitum excogitavit, quo præ- *D. Wolfii;*
fatæ difficultati obviaret; cum enim dixisset: (q) *DEUS le-*
gem natura hominibus tulit, subjungit: *Atque adeo patet, DEO*
non adimi potestatem legislatoris, utut Lex natura à natura
& essentia humana verumque derivetur; hoc enim non obstante
agnoscere debemus, DEUM nobis tulisse eam legem, quam na-
turalem appellamus. Ast nec istud effugium, ut consideranti
pater, difficultatem tollit; semper enim verum manet, quod
in sistemate Wolfiano detur obligatio naturalis sine respectu ad
DEI voluntatem, & quod tamen *DEUS Author fit legis na-*
tura, ac hominem ad illam servandam obliget. Dein: si quæra- *quod tamen*
mus ex D. Wolfio, quare non adimatur DEO potestas legisla- *neutiquam*
toris ex eo, quod jus naturæ à natura & essentia derivetur? *relevare*
respondet: quia *hoc non obstante agnoscere debemus, DEUM* *ostenditur.*
nobis tulisse eam legem: quod si ulterius quæramus, quare hoc
debeamus agnoscere? pro responso silentium reportamus; quia
scilicet nil ei suppetit, quo factam sibi instantiam dissolvat, quod
nempe ex sua doctrina sequatur, legem naturæ haberi *independ-*
entem à voluntate DEI, & simul ab eadem *dependere.* Verum
ut adhuc enucleatius pateat, per istud effugium difficultatem
D. Wolfio objectam non tolli, paucis nunc ostendemus, eam
potius per illud augeri; sic enim denuo quærius: quando D.
Wolfius ait: *Agnoscere debemus DEUM nobis tulisse legem na-*
turalem, vultne per vocabulum *debemus* indicare *obligationem*
natu-

Imo prædictum effugium difficultatem magis auget.

naturalem? responsio procul dubio erit affirmativa. Ast reponimus nos: si daretur obligatio naturalis agnoscendi *DEUM nobis tulisse legem naturæ*, tunc deberet contineri in ipsa essentia humana, ut *independente* à potestate superioris; quia doctrina Wolfiana omnes obligationes naturales in eadem essentia, ut *independente*, reponit; atqui in essentia hominis ut *independente* à potestate Superioris; obligatio illa naturalis, agnoscendi *DEUM* ut authorem legis naturæ, non continetur: ergo inhærendo doctrinæ Wolfianæ non datur. Minor videtur omnino certa; qua ratione enim quis diceret, ex ipsa essentia humana, ut *independente* à Superiore, agnosci *debere* potestatem ejusdem Superioris; cum hoc in terminis implicet? igitur prædictum effugium difficultatem non minuit, sed auget.

Aliud ejusdem effugium,

202. Hoc telum ut acutissimus D. Wolfius una cum priori denuo à sua doctrina averteret, aliam viam, & quidem, ut ei visum est, tutiorem eligere statuit, ita scribens: (r) *Lex naturæ est etiam divina; quia à DEO obligamur ad servandam legem naturæ, consequenter ad id, ad quod lege naturali obligamur; enimvero si voluntate DEI obligamur ad id, ad quod lege naturali obligamur, lex naturæ simul est lex divina; patet itaque legem naturæ esse etiam legem divinam.* Ita Perillust. Wolfius; ubi ante responsionem nostram præprimis repetendum est id, quod alibi * jam insinuavimus, nempe juxta hunc Authorem *essentiam humanam ipsam esse legem naturæ*, & consequenter has propositiones esse convertibiles: *Ipsa essentia humana est lex naturæ; & Lex naturæ est ipsa essentia humana.*

in quo duplicem legem naturæ admittere videtur,

203. Ex hoc porro liquet, quod D. Wolfius in præsentis suo effugio duplicem legem naturæ à duplici virtute legislativa provenientes statuatur, quarum una nimirum sit cum essentia humana identificata, & *independens* à voluntate divina, altera vero per ipsam voluntatem divinam constituta; ita ut hæc leges, quamvis ab invicem distinctæ, in objecto tamen convenient; atque ita mentem suam ipsemet Illustris Author pluribus in locis explicans sic præterea scribit: (s) *si voluntate DEI obligatur*

(r) Cit. part. 1. phil. pract. §. 277.

* Ex prima scilicet parte Philosophiæ practicæ §. 135. ubi fatetur, quod ipsa essentia & natura hominis, rerumque sit lex naturæ constituta.

(s) Ibidem §. 150.

obligamur ad id, ad quod lege naturali obligamur, lex natura
abit in divinam, seu simul est lex divina: & si voluntate ho-
minis obligamur ad id, ad quod lege naturali obligamur, lex
natura abit in humanam, seu simul est humana. Et adhuc cla-
rius (t) „ enim vero minime repugnat, ut DEUS, vel etiam
„ homo, qui nos obligare valet, velit nos ad id esse obligatos,
„ ad quod naturaliter, seu lege naturali (u) consequenter ad
„ quod per ipsam hominis rerumque essentiam atque naturam
„ obligamur. Quamobrem cum lex divina sit, cujus obliga-
„ tio à voluntate divina, humana vero, cujus obligatio à vo-
„ luntate hominis vel hominum dependet. (w) Lex utique
„ divina simul erit lex naturæ, si ad id, ad quod lege naturali
„ obligamur, obligamur etiam voluntate DEI; & eadem in
„ humanam abit, si ad id, ad quod naturaliter obligamur,
„ etiam voluntate hominis vel hominum plurium obligemur. „
Subjungit dein in nota ad §. cit. „ Quando autem lex naturæ
„ abit in divinam vel humanam, non ideo desinit esse lex na-
„ turæ, nec per novam obligationem anterior tollitur, sed
„ naturalis tantummodo obligatio efficitur fortior, quatenus
„ ad motivum actionis committendæ, vel omittendæ ab ipsa
„ hominis rerumque natura sumptum, novum superaccedit,
„ quod inde derivari minime poterat. „ En! duas obligatio-
nes naturales distinguit, unam qua lege naturali id est ab ipsa
essentia nostra obligamur, sine omni voluntate DEI; alteram
vero, qua obligamur à DEO: ergo sensus hujus asserti Wolfiani
necessario debet esse iste: *Quamvis per ipsam essentiam huma-*
nam eadem essentia humana, sine DEI voluntate, lege naturali
jam stringatur, accedit tamen alia lex naturalis, quæ divina
est, & quæ novam obligationem naturalem eidem essentia hu-
mana imponit; quemadmodum lex humana, constituta circa
aliquid, ad quod jam prius per legem naturalem obligati eramus,
novam obligationem superaddit. Jam quærimus: placuitne
D. Wolfio essentiam humanam hic sumere ut revera *independ-*
entem à voluntate DEI, vel ut ab ea dependentem? Si prius;
tunc perillustri author loquitur contra suum principium, quo
vult, in lege naturæ, id est, in essentia humana, *ut independ-*
ente ab omni superiore, non dari, imo implicare rationem suf-

*prout ipse-
met men-
tem suam.
variis in
locis decla-
rat.*

*Exponitur
sensus bu-
jus asserti
Wolfiani,*

(t) §. 135.

(u) §. 145.

(w) §. 149.

ficientem *dependentiæ à superiore*; quomodo ergo legi naturæ, cum ipsa essentia, *ut independente à voluntate DEI*, identificata, supervenire possit alia lex naturæ *divina*, si in ipsa essentia, sic considerata, non inveniat, imo implicet ratio sufficiens dependentiæ à DEO? quibus adde, quod male sonent illa, quæ D. Wolfius in cit. nota ad §. 149. habet, ubi vult, quod sicut voluntas humana obligans ad aliquid, jam antea jure naturali præceptum, tantum accessoria est, solumque *fortiorem* reddit obligationem legis naturæ, tanquam se anteriorem, ita similiter voluntas divina nil aliud operetur, quam ut per eam fortior efficiatur lex naturæ *illâ anterior*.

Et pluribus ostenditur, illud non subsistere.

204. Quod si essentiam humanam sumat *ut dependentem à DEI voluntate*, tunc ejusmodi ambagibus opus non fuisse videtur; nam unica propositione omnia complecti potuisset dicendo: *Lex natura obligat ad ea, ad quæ obligamur ab obligatione orta à voluntate DEI*. Dein: quis unquam dixit legem naturalem duplicem esse, ac per eam duplici nos obligatione stringi, utrius scilicet profluente ab ipsa essentia nostra, & altera à voluntate DEI ortâ? Certe nec ipsum D. Wolfium sua doctrina id intendisse opinamur, quamvis ejusdem verba *contrarium docere videantur*; quid enim denotant ista: *Lex*

Non datur natura est etiam Lex divina, nisi duas leges? ubi enim agunt dux distinctæ virtutes legislativæ, necesse pariter est, diversas leges constitui, prout ipsemet D. Wolfius agnoscit, dum fatetur, quod si lex humana obliget ad id, ad quod per legem naturæ jam antea dabatur obligatio, eadem lex naturæ *simul* sit lex humana: quibus adde, quod illa verba, *lex natura est etiam lex divina*, inepta videantur ad unicam tantum legem denotandam; debuisset enim aliter id exprimi, dicendo v. g.: *Lex natura est ipsa lex divina*, prout similiter hic Author, docens, *essentiam humanam esse ipsam legem natura*, non dixit: *Essentia humana est etiam*, vel *est simul lex natura*, sed mentem suam aliter expressit dicens, (x) quod *ipsa essentia & natura hominis, verumque sit lex natura constituta*.

205. Quodsi D. Wolfius, ut supponimus, non *duplicem*, sed *unicam* legem naturæ per suam doctrinam intendit, ac per illa

(x) Cit. §. 135.

illa verba: à DEO obligamur ad servandam legem naturæ, non duarum legum simultatem, seu duas leges simul obligantes, sed identitatem duntaxat legis naturalis ac divinæ indicare voluit, denuo redit eadem difficultas superius indicata, quod nempe in doctrina Wolfii lex naturæ habeatur *independenter à DEI voluntate*, & simul ab eadem DEI voluntate *dependeat*; Si enim D. Wolfii lex naturæ est ipsa essentia humana, prout hæc independens est *lex natura* ab omni Superiore, ut Wolfius docet: si præterea eadem lex est simul naturæ est indistincta à lege divina, qua obligamur ad servandam legem naturæ (prout eundem Authorem reipsa velle supponimus, ne difficultatibus supra insinuatim implicetur) quis non videt, legem naturæ à voluntate divina *pendere*? est igitur in doctrina D. Wolfii lex naturæ *dependens*, ac simul *independenter à divina voluntate*, quidquid demum effugii ab excogitetur. Si vero (quod non credimus) per illa verba: *Lex natura simul est lex divina*, duplicem legem naturæ intendat, ita, ut lex naturæ divina ab illa lege naturæ, quam in ipsa essentia humana consistere docet, revera sit distincta, tunc præter difficultates supra dictas, etiam hanc deglutire compellitur, quod hæc ejus propositio, à DEO obligamur ad servandam legem naturæ, reddat hunc sensum: à DEO obligamur nos, sive à DEO obligatur essentia & natura nostra, ad observandam, sive servandam essentiam ac naturam nostram; nam lex naturalis juxta Wolfium nihil aliud est, quam ipsa essentia nostra. Hunc autem sensum neque perillustis hic Author, inhærendo suo principio, admittere potest; alioquin enim in essentia nostra sufficientem rationem agnosceret, cur hæc obligatio oriatur à DEO, quam tamen sufficientem rationem eidem essentia inesse negat; eoquod eandem essentiam consideret ut identificatam cum lege naturæ, & consequenter ut obligatoriam; sic autem à DEI voluntate juxta ipsam non dependet.

206. Alterum, quod circa doctrinam Wolfianam, de principio juris naturæ, animadvertendum occurrit, est, quod velit hominem per legem naturæ obligari, ad repræsentandam circa principium gloriam DEI, (prout tum in philosophia sua practica (y) tum in

*vis natura
Wolffia-
num.*

*Responso
D. Wolffii.*

*Qua ta-
men non
releuat;
quia cum
alia ejus
doctrina
non con-
cordat.*

*D. Wolffus
non potest
probare ob-
ligationem
illam re-
presen-
tandi glo-
riam DEI.*

in *jure natura* (z) docet (hæc autem quomodo concordant cum alio illius asserto, quo legis ejusdem (quam dicit cum ipsa essentia humana identificatam) *dependentiam à voluntate divina* negat? si enim essentia humana, & eo ipso *lex naturæ*, supponatur à Wolffio *independens esse à DEI voluntate*, unde oriretur illa obligatio ad repræsentandam gloriam DEI? respondet D. Wolffus: (a) à DEO obligamur ad servandam *legem naturæ*, consequenter ad id, ad quod *lege naturali obligamur*; ergo etiam, subinferet, ad repræsentandam gloriam DEI; quia & hoc est de *jure naturæ*. At incassum hoc effugium; si enim *lex naturæ* est *independens à voluntate DEI*; qua ratione DEUS ad illius observantiam obligabit? Dein: nunquid ipse D. Wolffus de hac repræsentatione gloriæ divinæ serio inculcat dicens: (b) „ Probe autem notandum est, obligationem ad „ manifestationem gloriæ divinæ hic ex ipsa hominis essentia „ atque naturæ fuisse deductam, independentem à voluntate „ Numinis. „ Quomodo autem id concordat cum eo, quod iterato statuit, (c) dicens: *obligationis naturalis Author DEUS est*; & (d) à DEO obligamur ad servandam *legem naturæ*, consequenter ad id, ad quod *lege naturali obligamur*. An non juxta Wolffium obligatio ad manifestandam gloriam divinam, etiam est inter ea, ad quæ lege naturali stringimur? cur ergo illam excipit, & in sola essentia hominis, *independentem à voluntate Numinis*, reponit? Dein: unde probat obligationem illam naturalem *repræsentandi gloriam DEI*? Illud quidem ei difficile probatu non est, quod homo sit aptus, ut ex illius natura DEI gloria appareat; per hoc tamen nondum ostendit, obligationem aliquam moralem homini ad istud inesse; neminem enim allegare potest, qui eum ad id obstringat, vel urgeat; alioquin enim cuilibet etiam culici aut pulvillo obligatio repræsentandi gloriam DEI inesset; quia & in his aptitudo quædam ad ejusmodi manifestationem reperitur.

207. Tertio specialem animadversionem meretur id, quod D. Wolffus ex suo principio deducit, dum vult, etiam in hypothesi impossibili, non dari DEUM, ab Atheo tamen non posse

(z) Jur. Nat. r. par. §. 1134.

(b) §. 250.

(c) §. 275.

(a) Cit. §. 277. par. 1. Philof. pract.

(d) Cit. §. 277.

posse negari existentiam juris naturæ; dum ait: (e) *Lex natura ponitur posita hominis rerumque natura atque essentia* (f) *& ejus obligatio rationem sufficientem in ipsa hominis rerumque essentia atque natura habet. Quamobrem etsi Atheus negat dari DEUM, non tamen ideo negare potest, hanc esse hominis essentiam, quàm independenter à cognitione D. E. I. cognoscimus. Admittere igitur tenetur legem naturæ, stante hypothese impia, consequenter Lex naturæ subsistit etiam in hypothese impossibili Athei. Ex his verbis patet, quod si Atheus sic argumentaretur: Non datur DEUS: ergo non datur Lex naturæ, seu obligatio naturalis; posset secundum Wolfii principium etiam concessio antecedenti negari consequentia. Verum si Atheus instaret, quærendo, quomodo possit dari Lex naturæ, posito, quod non detur DEUS? Si enim, inquiet, non datur DEUS, non datur id, quod in acceptione communi omnium, tam Doctorum, quam indoctorum, per vocabulum DEUS intelligitur, nimirum ens aliquod determinans rerum omnium essentias, cum autem inter omnium rerum essentias sit etiam essentia humana, atque hæc, juxta Wolfium, sit ipsa Lex naturæ; procul dubio ens illud determinans deberet & istam determinare. Si proin ponatur ens hoc determinans sive DEUM non dari; necessario sequitur, nec legem naturæ dari; alioquin enim hæc esset ens non determinatum, sive non limitatum, & tamen juxta Wolfium simul esset determinatum, seu limitatum; quia in ejus principio Lex naturæ est ipsa essentia humana ut determinata, sive cum suis determinationibus. Ergo si D. Wolfius Atheo concederet antecedens, scilicet non dari DEUM, nulla ratione posset negare consequentiam, scilicet non dari legem naturæ; quia, ut ostensum, si existeret Lex naturæ in hypothese impossibili Athei, simul esset determinata, ut supponit Wolfius, & simul non esset determinata; quia non haberet causam determinantem, cum ponatur ens illud, quod rerum omnium essentias determinat, non dari; hæc autem illustris Author utique non admittet; quia in impia ista hypothese ætrumque implicat, scilicet dari aliquod determinatum, ut patet, &*

*Animad-
versio Ter-
tia quoad
hypothesein
D. Wolfii,
si non dare-
tur DEUS.*

*Si Atheus
argumen-
taretur
contra
Wolfium;
Non datur
DEUS:
Ergo non
datur Lex
naturæ;
concesso
antecedenti
non pos-
set ab eo-
dem Wolfio
negari con-
sequentia.*

II

(e) Loc. cit. in Philos. præf. §. 143. 245.

(f) §. 136.

dari aliquod *non determinatum* sive *non limitatum*; quia hoc ipsum esset DEUS; qui tamen ponitur non dari.

208. Quodsi reponat D. *Wolfius*, essentiam humanam, & consequenter legem naturæ, in se ipsa jam esse *determinatam & limitatam*, sequæ tantum velle, quod ea *ut talis* possit ab Atheo cognosci independenter à cognitione DEI, sive, quod possit in mente Athei dari repræsentatio essentia humanæ, & consequenter legis naturæ, *ut determinata*, sine repræsentatione DEI *ut entis determinantis*; hoc enim se voluisse innuere per illa verba: (g) *Quamobrem etsi Atheus neget dari DEUM, non tamen ideo negari potest, HANC esse hominis essentiam, quam independenter à cognitione DEI cognoscimus: Quodsi, inquam, hoc Wolfius reponat; replicabit Atheus: probandum imprimis esse aliquid determinatum esse posse in se ipso, aut ut tale concipi, sine determinante saltem confuse cognito: quodsi non probetur, idem Atheus ex propriis D. Wolfii principiis negabit existentiam legis naturæ, quam quidem hic Author dicit esse ipsam essentiam humanam, sed ut determinatam, sive cum suis determinationibus; si ergo non possit ostendi determinans, tunc neque essentia humana potest concipi ut determinata; consequenter nec ut lex natura. Dein (ita enim perget Atheus) anne ex eo solum, quod independenter à cognitione DEI cognoscerem hanc esse hominis essentiam, & consequenter legem naturæ, statim inferri posset, eandem etiam esse talem à parte rei? Sive: anne ex eo, quod in mente mea sit repræsentatio essentia humanæ, sine repræsentatione DEI, tanquam entis rerum essentias determinantis, statim sequitur, eandem essentiam esse etiam à parte rei sine determinatione ejusdem entis? Certè, inquiet, ab esse *præcise cognito*, sine *fallacia* nemo potest argumentari ad esse reale; alioquin enim invertendo argumentum contra Wolfium sic procedere possem: si in mente mea sit repræsentatio essentia humanæ, sine repræsentatione DEI, tanquam entis rerum essentias determinantis, juxta Wolfium inferre licet, eandem essentiam esse etiam à parte rei sine determinatione ejusdem entis; ergo si in mente mea sit repræsentatio essentia humanæ cum repræsentatione DEI, tanquam entis rerum essentias determinantis, similiter inferre*

*Responsio
D. Wolfii.*

*Replicatio
prima
Athei ad
hanc re-
sponsum.*

*Ejusdem
Athei re-
plicatio
Secunda.*

(g) Loc. cit. §. 143.

inferre licet, eandem essentiam esse etiam à parte rei cum determinatione ejusdem entis. Vel sic: etiam juxta Wolfium possum cognoscere essentiam humanam, & consequenter in ejus sententia, legem naturæ, ut dependentem à DEO (nam ipsemet fatetur, (b) quod *DEUS Author fit legis naturæ*) ergo pariter licet inferre, legem naturæ, ideo, quia possum illam cognoscere ut dependentem à DEO, esse etiam dependentem à parte rei; quod tamen, ut supra vidimus, à D. Wolfio negatur. Cæterum animadversiones circa opinionem perillustris Authoris hujus per decursum insinuatæ sufficient. Qui plura volet, magno numero, nec minori rationum pondere firmata reperiet apud Clar. P. Desing (i) quo, ne prolixiores esse videamur, quam par est, Lectorem nostrum remittimus, & ad statuendam demum nostram, circa principium cognoscendi juris naturæ, sententiam properamus.

*Conclusio
hujus Pa-
ragraphi.*

§. XIX.

Exponitur opinio nostra de principio cognoscendi Juris Naturæ.

209. **P**ostquam præcipuas de principio cognoscendi juris naturæ sententias enucleavimus, vix non ingenuè nos fateri oportet cum Cicerone (k) eos ipsos, qui (in substrata celebratissima controversia) se etiam aliquid certi habere gloriantur, de hoc tamen addubitare cogi, ob doctissimorum virorum de maximis rebus tantam dissensionem. Quamobrem dum propalandum est demum, quidnam ipsimet in quæstione hæctenus agitata sentiamus, tremula sane mente & calamo id præstamus, præmonentes insimul, haud multo ingenio elaboratum systema à nobis expectandum esse, sed meditationem solum quamdam, Auctoritate S. Scripturæ, ut equidem opinamur, satis firmatam; nec multum solliciti fuimus de magna similiter sentientium Authorum congerie, quia non tam Aucto-

*Difficile
admodum
est in hac
quæstione
resolutionem dare.*

U 2

res

(h) In Jur. Nat. p. 1. §. 1122. in notis.

(i) In larva detract. c. XVI. per totum.

(k) Quæst. Academ. lib. II. cap. 36.

ret in disputando, quam rationis momenta quaerenda sunt. (1) *
 Quamvis nec omni Authoritate nos destitui fateamur, cum in
 opinione nostra mox insinuanda ducem veneremur saepe lauda-
 rum Clar. P. Thomae. (m) Ast ne superfluas praelocutioni im-
 moremur, sequentem in modum in ordine ad scopum nostrum
 succincte discurremus.

DEUS in
 condendo
 legem na-
 turæ non
 potuit
 alium
 finem ha-
 buisse, nisi
 semetipsum
 & infini-
 tam boni-
 tatem
 suam.

210. Non potest concipi DEUS ab aeterno legem natura-
 lem divina sua sapientia constituisse, suaque voluntate decre-
 visse, absque fine, quem respiceret, aut motivo, ex quo il-
 lam ferret, prout ipsa ratio dicitur; quæ, cum sapientes omnes
 ex fine, tanquam causa, ad operandum accingi supponat,
 multo magis de DEO infinite sapiente id ipsum indubitanter as-
 seret. Cum autem sapientissimum illud Numen finem quoque
 optimum sibi præstituerit debuerit, alium certe eligere non pô-
 tuit, quam se ipsum, & infinitam suam Bonitatem, quam
 etiam in omnibus suis operibus pro fine habuisse S. Scriptura tes-
 tatur, inquit: (n) *universa propter Semetipsum operatus est
 Dominus.* ** Ex quo dein consequaneum est, quod DEUS
 forendo legem naturæ nihil aliud intenderit, quam ut actus hu-
 mani divinæ suæ Bonitati tanquam fini conformes, *** id est,
 boni

(1) Idem Cicero de nat. lib. I. cap. 5.

* Quod sanè genus Philosophandi minime arrogans, maximeque &
 constans & elegans arbitramur. Cicero de divin. lib. II. cap. 1.

(m) Dissert. IV. §. IX. (n) Prov. 6.

** Pulchre in hanc rem S. Thomas: cum DEUS, inquit, alia à se (di-
 stincta) non velit, nisi propter finem, qui est sua Bonitas, non sequitur,
 quod aliquid aliud moveat voluntatem ipsius, nisi Bonitas Sua: & sicut
 alia à se intelligit, intelligendo essentiam suam, ita alia à se vult Volendæ
 Bonitatem suam. 1. p. q. 19. a. 2. ad 2. Eodem modo loco mox cit. ad 3.
 respondet, inquiens: Ex hoc, quod voluntati divina sufficit sua Bo-
 nitas, non sequitur, quod nihil aliud velit, sed quod nihil aliud vult,
 nisi ratione suæ Bonitatis.

*** Unde Plato in Theætero ait: „ Mortalem autem naturam, &
 „ hæc nostra loca necessario ambit malum & circumvagatur.
 „ Quamobrem danda est opera, ut hinc illuc quam celerrime fu-
 „ giamus; fuga autem est, ut DEO quam proxime fieri potest,
 „ assimilemur atque conformemur. DEO autem assimilatur justitia,
 „ Sanctitas cum Sapientia conjuncta. „ Et post alia: „ DEUS
 „ nusquam & nequaquam injustus est, sed, quantum fieri potest,
 „ justissimus. DEO autem nihil similis est, quam cum ex nobis
 „ homini-

boni efficierentur, & quidem (cum nulla res aliter bona esse possit) bonitatē illa, quæ ab infinita Bonitate DEI participatur; ut nimirum hac via, tam in ordide *physico*, quam *moralitatis* * in actibus illis, quasi totidem speculis reluceret, atque in hæc etiam bonitate sua participata Deus sibi complaceret. Cum autem multi actus humani ex natura sua prorsus omnem bonitatem (ut alibi ostendimus) tanquam sibi repugnantem, excludant; hinc impossibile est, ut & à Deo amentur, & ab eodem non reprobentur, ac prohibeantur; quippe qui nihil amare potest, nisi congruum sui amoris objectum; quale non est, nisi Bonitas sua infinita vel *in se ipsa*, vel quatenus in aliis, ut participata, relucet.

Non potest amari de Deo nisi Bonitas in se ipsa vel in aliis ut participata relucens.

211. Ex quibus omnibus facile colligitur, cur multi actus per legem naturæ sint necessario præcepti, alii vero necessario prohibiti; illos nimirum præcipi necessum fuit, quos infinite bonitatis participandæ capaces, & ad finem altiorem consequendum *necessarios* esse divina sapientia novit; illi econtra prohiberi debuerunt, qui ejusdem divinæ bonitatis participandæ prorsus incapaces, eamque ex sua essentia excludentes, ac finitimo ultimo repugnantes à Deo cognoscebantur.

Cur alii actus jure necessario prohibiti sunt, alii vero necessario præcepti, alii vero necessario prohibiti?

212. Quod si jam scire velis, an hic aut ille actus jure naturæ præceptus sit, vel prohibitus? ad ipsam præprimis illius naturam, objectum, & finem intrinsecum attendendum est; quibus consideratis, comparisonem ejusdem actus cum Natura Divina, ejusque perfectionibus instituere oportet; an scilicet infinitæ illius Bonitatis participandæ aliqua ratione capax sit, vel an omnem omnino Bonitatem ex prædicatis suis intrinsecis respuat? quodsi participationis illius non tantum capax esse

Declaratur præcipitur in hac opinione servanda.

U ?

nosca-

„ hominibus aliquis quam justissimus est. In hoc nimirum & vera
 „ hominis præstantia versatur. Quantum vero inde abscedit, malitas, & hujusmodi inertia atque imbecillitas, ut hominis nomen amittat, certe existit.

* Hoc ipsum, quamquam sine cognitione veterum Numismatum, & solo naturali lumine agnovit *Chrysippus* philosophus, ita scribens: non potest aliud inveniri principium & origo justitiæ, quam à Jove & communi natura; inde enim motum duci debet, ubi de bonis malisque differendum est. Lib. III. de Div.

Inno. quoad actus præceptos & permisos; noscatur, sed insuper cum Deo, ut *principio* naturæ, & tanquam *sine ultimo*, per proprios hominis actus adipiscendo, intrinsecè connectatur, jure naturæ præceptus esse censetur: si vero Bonitatis Divinæ participandæ capax quidem sit, cum sine tamen prædicto intrinsece non connectatur, seu ad eum consequendum necessarius haud esse reperitur, non *præceptus* sed *permisus* tantum esse censendus est. Hinc *omnium virtutum actus sub legem naturalem præcipientem cadunt, ut nimirum tunc, & in iis circumstantiis exercentur, Ubi, & Quando ad illum finem vel obtinendum, vel retinendum necessarii noscuntur.* (o)

2. do. quoad actus prohibitos.

Ponuntur exempla actuum prohibitorum.

ac præceptorum.

Celebris aliqua instantia.

213. Quodsi vero actus aliquis cognoscatur omnem bonitatem, tanquam sibi plane repugnantem, ex intrinseca sua ratione excludere, & in suo conceptu talia prædicata involvere vi quorum, ut supra dictum, necessario, tanquam sibi memorato repugnans, a Deo reprobetur, jure quoque naturali prohibitus esse censi debet. Sic (ut exemplis res fiat illustrior) patet, cur v. g. mendacium sit jure naturæ prohibitum; quia nimirum ab intrinseco veritatem excludit, & consequenter Deo tanquam essentiali & primæ Veritati repugnat. Eodem proportionaliter modo, si de odio Dei, de infidelitate, de blasphemia &c. ratiocineris, facili labore malitiam eorum *intrinsecè* deprehendes, & inde concludes, hæc & similia jure naturæ prohibita esse. Si autem è contrario scire cupias, an amor, aut cultus Dei v. g. vel alii similes actus, jure naturæ sint præcepti? argumentum antea factum non difficulter invertes, & hæc via tum bonitatem eorum intrinsecam, tum necessitatem ad ultimum finem consequendum erues, & ita sub jure naturæ præceptivo illos comprehendere perspicies.

214. Ast non immerito hic subsistes, objiciendo, traditam à nobis regulam & doctrinam in facilioribus quidem & obyis actibus fors procedere, in difficilioribus autem, & magis abstrusis, plane sufficientem non esse; prout enim quotidiana comprobatur experientia, maxime arduum est, cujuslibet actus, illiusque objecti, in quod proxime fertur, naturam cognoscere. Verum ab hac instantia facile nos expedimus, dum fate-

(o) Clar. P. Thomas Dissert. IV. §. LX. num. 8.

fatemur; ingentem quidem hinc laborem & applicationem desiderari, non tamen majorem, quam in aliis circa præsentem quæstionem sententiis exantlari oporteat. Cum enim mens nostra, mortali corpori adhuc immersa, non tantum abstractam solummodo de Deo cognitionem habeat, sed hanc ipsam quoque sensibilem rerum tenebris obvolatam experiatur; quid mirum, si sibi & naturæ suæ relicta, de natura, perfectionibusque divinis imbecilles adeo cognitiones efformet?

Quo tamen facile dissolvitur.

215. Alia instantia fieri potest ex Clar. P. Desing. (p) *Instantia* qui licet admittat, *Summum Bonum*, tanquam *finem ultimum* secunda ex esse *unicum principium*, ad quod omnia ordinentur; negat, tamen illud esse principium *indicativum & speculativum* juris naturalis, sed pro principio solum *præctico* agnoscit, quatenus nempe voluntatem ad observationem juris ejusdem movet; de quo tamen principio *præctico* quæstio præsens haud præcedit, *Quid ad sed de principio unico speculativo, legem naturalem indicante, eam re-* quod clar. hic Author, ut supra vidimus, hucusque repertum *sponderi* esse negat. Verum & hoc telo nos haud feriri putamus, non *possit?* equidem abnuentes, *Summum Bonum*, si præcise consideretur ut *finis ultimus*, habere rationem principii solum *præctici*, quatenus nempe voluntatem movet ad operandum conformiter juri naturali, negantes autem; si idem *Summum Bonum* consideretur ut *unicum illud*, sine cujus *participatione* nihil est bonum; eatenus enim consideratum, nihilominus pro *unico*, ac *vero principio indicativo* juris naturæ illud statuimus, ex rationibus supra allatis.

§. XX.

Statuuntur aliqua quasi conprincipia & alia adminicula cognoscendo juri naturæ inserta.

216. **C**UM ex præcedente §. & alibi dictis constat, in omnibus omnino sententiis (nec nostra excepta) de principio cognoscendi juris naturæ hucusque examinatis, magnas non raro difficultates suboriri, in definiendo, an

(p) In jure nat. liberato Cap. III. Them. XXIII. n. 3.

an hic vel ille actus eidem juri conformis, an vero contrarius sit, ideo aliorum exempla secuti, quædam adhuc quasi conprincipia & alia adminicula statuemus, quæ ad plurima juris naturæ objecta determinanda, pro usu quotidiano subservire possint. Hæc inter primo loco ponimus, *amorem Dei, sui, & proximi* à Clar. P. Schwarz, ut principium primum superius adstructum; ex cujus Clar. Viri rationibus saltem id evinci putamus, quod præfatus *Amor* ad plurimas quæstiones, de objecto juris naturæ occurrentes, congrue resolvendas, utilissimus sit, & innumeris actibus tanquam lapis lydius inserviat, cujus ops discerni possit, an & qualiter juri naturæ conformes aut diffformes æstimari debeant; quod ut clarius appareat, tum eodem Authore per ejusdem *amoris* applicationem ad præcepta quædam juris naturæ præcepta in specie, descendere consultum duximus; ex quibus dein ad alia similia dijudicanda facillimum esse, prudens lector non difficulter colliget. Itaque

Probatur hoc per inductionem præceptorum naturæ negativorum graviter,

217. I. Si quæstio oriatur de præceptis juris naturæ *negativis*, an hoc vel illud eodem jure sit graviter prohibitum? non difficulter id resolves, si formes hunc vel similem discursum: Id omne & solum est jure naturæ graviter prohibitum, quod graviter repugnat amori, *Deo, sibi, & proximo naturaliter debito*, & *ad felicitatem homini propriam absolute necessario*; atqui tale quid respectu Dei est *idololatvia, blasphemia &c.* respectu sui *occisio*; vel *mutilatio propria*; respectu proximi vero *adulterium, furtum &c.* ergo jure naturæ sunt graviter prohibita. II. Quoad præcepta *negativa* levius obligantia sic v. g. ratiocinaberis: quamvis mendacium in re levi, diminutionem famæ, aut fortunæ alterius, itidem in materia levi, naturæ legibus vetita esse noverim; quia tamen per ejusmodi actus Amor aliis debitus, & ad felicitatem homini propriam minus stricte necessarius; modice tantum læditur, hinc etiam solum leviter prohibiti esse censendi sunt. III. In præceptis *affirmativis* graviter obligantibus discurrere licet in hunc modum: omne illud jure naturæ sub gravi peccato præceptum est, quod si omitteretur, contraveniretur amori cuicumque debito, & ad felicitatem naturæ rationali propriam absolute necessario; atqui tale quid respectu *Creatoris* est *Religio* in genere; respectu sui ipsius *refrenatio inordinatorum affectuum*; respectu proximi

& leviter obligantium.

Idem probatur quoad præcepta juris naturæ affirmativa graviter,

proximi exhibitio officii, vel in procurando bonum, vel in avertendo malum consistens, si extrema vel absolute gravi necessitate prematur, & saltem absque gravi incommodo meo id præstare possim; ergo Religio, tanquam officium in Deum, refrænatio inordinatorum affectuum, tanquam officium erga me ipsum, & memorata procuratio boni &c. tanquam officium erga proximum, jure naturæ sub gravi peccato præcepta sunt.

Et leviter obligantia;

IV. Quoad præcepta affirmativa levius obligantia ita ratiocinaberis: quamvis officia quæcunque erga Deum, memetipsum, & proximum, conformia sint amoris iis naturaliter debito; quia tamen non omnia ad felicitatem naturæ rationali propriam strictè sunt necessaria; nimirum ea, quæ in materia levi præstanda occurrunt; hinc non omnia graviter mihi sunt præcepta.

V. Quoad ea, quæ sunt indifferentia, seu jure naturæ permissa; si v. g. quærat, an primava bonorum communio, servitus &c. sint à jure naturæ concessa? sit discurre licet: primava bonorum communio, servitus &c. & similia nec positive amoris cuius naturaliter debito repugnant, nec absolute ab eodem exiguntur; ergo hæc annumeranda sunt iis, quæ ab eodem jure permittuntur. Vide Clar. P. Schwarz, apud quem hæc omnia latius deducta reperies.

ac demum quoad ea, qua jure eodem sunt permissa.

218. Applicando nunc eundem amorem ad objecta magis dubia, magna præprimis inter Authores controversia est; an polygamia, vel polyviria jure naturæ sit prohibita. Quod si proin ratione polygamie negativam defendere velis, sic procedes: licet Amor indivisus fini conjugii sit accommodatior; quia tamen polygamia non repugnat amoris generandæ & educandæ prolis; cum ea stante certa maneat ejusdem generatio ac sufficiens educatio, nec non officia parentibus erga liberos, & vicissim, à jure naturæ præscripta, salventur, imo copiosior inde proveniat generis humani multiplicatio; hinc eidem juri non repugnare censenda est. De polyviria vero contrarium defendes exinde, quod, ut consideranti patet, omnia memorata in ea locum non habeant; hinc ista inter prohibita ejusdem juris merito numeranda venit. Plura exempla si Lector desideret, laudatus Clar. Author abunde suppetet (q) ad quem brevitatis studio eundem remittimus.

Applicatio ejusdem principii P. Schwarz ad objecta dubia,

In specie ad polygamiam & polyviriam.

(q) Loc. cit. fol. m. 629.

*Aliud con-
princi-
pium co-
gnoscendi
juris natu-
ra juxta
Grotium
est consen-
sus gen-
tium.*

219. Aliud principium, & quidem à posteriori cogno-
scendi juris naturæ indicat & admittit Hugo Grotius (r) sic
scribens: *Si non certissima fide, certe probabiliter admodum jus
naturale colligitur esse id, quod apud omnes gentes, aut mora-
tas, aut moratiores omnes tale esse creditur.* Ducem in hoc as-
serto suo Vir celeberrimus habuisse videtur *Aristotelem* (s)
* qui *justum naturale* vocat, quod ubique eandem vim habet,
& non quia ita videtur. Item: (t) est enim quiddam, ait,
quod augurantur & profitentur omnes natura commune justum
& injustum, etiamsi nulla societas invicem sit, nullaque pactio.
Ejusdem opinionis fuit Cicero (u) dicens: *omni in re consen-
sio omnium gentium lex natura putanda est.* Et: *omnium con-
sensus natura vox est.* Hinc etiam non mirum, quod Seneca

*Probatur
bac senten-
tia Grotii
authorita-
te,*

(w) ex eodem consensu gentium *Divinitatis* existentiam in-
ferre non dubitarit, ita scribens: *Deos esse inter alia sic colli-
gimus; quod omnibus de Diis opinio insita est: nec ulla gens us-
quam est adeo extra leges, moresque projecta, ut non aliquos
Deos credat.* Rationem porro hujus opinionis si quæras, ea
quoque in promptu esse videtur; cum enim, ut philosophis
constat, effectus universalis causam itidem universalem esse
oporteat; communis ejusmodi gentium usus causa vix alia vi-
detur excogitari posse, quam ipsemet Author naturæ, à quo
& ratione; communis ejusmodi instinctus hominibus, cum ipsa ratione,
inditus est. Quotiescunque igitur ab omnibus gentibus bene
instituti, sive morati, constanter aliquid fieri ac observari,
vel omitti experimur; prudenter illud juris naturalis esse exi-
stimari potest.

220. Ut

(r) De J. B. & P. Lib. I. C. 1. §. 12.

(s) Nicom. V. C. 10. (t) I. Rhetor. C. 13.

(u) QQ. Tuscul. Lib. I. Cap. 13. 14. (w) Epist. 117.

* Imo reliqui philosophi (ut advertit *Masov*, in notis ad *Pufend.*
de J. N. & G. lib. II. Cap. III. §. 7.) quoque ita rationes sub-
duxisse possunt; nam sic quoque ICTI veteres loquuntur. Ecce
enim quod apud omnes populos peræque custoditur, vocatur jus
gentium in §. I. inst. de J. N. G. & C. quasi quo jure omnes
gentes utantur. Videatur autem veteres exemplo gentium cogni-
tarum & moratarum uti, per denominationem potissimæ generis
humani partis.

220. Ut ut vero hæc opinio Grotii non minus Autoritate, quam ratione fulciatur, eam tamen omni modo impugnare conatur illustris *Pufendorfius* (x) qui præprimis auctoritatem *Isocratis* (y) allegat sic scribentis: *ita natura comparatum est, ut omnes sapius peccemus, quam officio fungamur.* Dein: nunquid omnium populorum tam antiquiorum, quam recentiorum, mores sunt nobis cogniti? quodsi vero dicat *Grotius* se de bene moratis tantum gentibus intelligi velle, non de barbaris; statim reponit *Pufendorf.* „ Quæ gens, cui aliqua seip- „ sam conservandi ratio constat, ultro sese barbaram agnoscet? „ aut quæ tantum sibi tribuet, ut ad suos mores reliquas om- „ nes exigi postulet; quæ ab istis discrepaverit, eam barbaram „ declaret? Quondam Græculorum arrogantia reliquos omnes „ tanquam barbaros despiciebat. In eum factum dein Romani „ succedebant. Hodie pauci quidam populi Europæ id nobis „ sumpsimus, ut cultura morum reliquis superiores nos feramus. „ Ast dantur ex adverbo populi, qui sese longe nobis „ præferunt. Jam dudum à Chinensibus, Europæis unus dun- „ taxat oculus relictus, cæteri cæcitatibus damnati. „ Ita *Pufend.* qui præter auctoritatem *Isocratis*, jam supra memoratam, & aliorum, etiam *Philonem* adducit, ita scribentem (z) *illa quo- que deterrent, ne credamus incertis, quæ pene per totum orbem diffusa sunt, communem tum Græcis, tum Barbaris, in judicando lapsam inducentia. Quanam? institutiones ab atate tænera, consuetudines patriæ, leges antiquæ, ex quibus universis in nullo consentiunt omnes sed per singulas regiones, gentes, Civitates, vicos denique ac domos, saltem viri discrepant à mulierculis; & pueri à cæteris; nam quæ nobis turpia videntur, illis honesta, quæ decentia, illis indecentia &c.*

Quam tamen impugnat Pufendorfius, nixus auctoritate Isocratis.

Ejusdem rationes propriis ejus verbis propositæ.

Adducit etiam pro se Philonem.

221. His tamen non obstantibus, *Grotio* potius adstipulamur, & *consensum Gentium* in systemate juris naturæ magni admodum roboris esse censemus, eaque omnia, in quibus gentes omnes (quarum quidem noticiam habemus) tanquam præceptis, vetitis, aut permissis, consentiunt, optima ratione pro talibus haberi posse, non obstante, quod una vel altera gens, *Eligimus sententiam Grotii,*

X 2

moribus

(x) De J. N. & G. Lib. II. Cap. III. §. VII.

(y) In orat. ad Philippum,

(z) De temulentia.

cujus intellectus la-
tius explicatur.

moribus homine indignis alioquin jam diffamata, contrarium teneat: nam aliunde notum est, quod in nonnullis gentibus naturale rationis lumen propria sua culpa adeo debile effectum sit, ut honestum inter ac inhonestum sapius discernere vix possint, imo non raro morum barbaries in tantum apud illas invaluerit, & corruptissimis adeo moribus assuetæ sint, ut ea, quæ gentes moratiores primo intuitu tanquam inhonestissima respiciunt, illæ ut omni ex parte honesta reputent. Cæterum quamquam *consensum Gentium* pro principio quodam à posteriori juris naturæ admittamus, neutiquam tamen id intelligi volumus de consensu omnium hominum in qualibet gente viventium; nil enim adeo turpe concipi potest, quod non ab

aliquo saltem approbationem inveniat. * Ad hoc igitur, ut *consensus Gentium* principi legis naturæ nomen mereatur, sufficit, si inter moratiores gentes, homines etiam moratiores in aliquo consentiant, ut illud juri naturæ conforme aut difforme censei mereatur. Audi quæso! *Socratem (a) Hippiam* sic alloquentem: „ An quasdam, mi *Hippia* non scriptas leges esse nosti? eas, ait, quæ ubivis locorum eodem modo observantur. Hasne dicere potes, ait, ab hominibus esse conditas? „ qui possim? inquit; cum homines universi convenire non possint, nec eodem sermone utantur. Quosnam igitur,

Praclarus in banc rem dicta Socratis.

„ ait, leges has condidisse arbitraris? Equidem, ait, has leges hominibus à Diis ferri existimo, nam apud homines universos hoc primum lege receptum est, DEOS esse colendos. An non & Parentes ubique locorum receptum est honore prosequendos esse? etiam hoc, ait. Non & illud, quod neque parentes cum liberis, neque liberi cum parentibus consuescere (carnaliter commisceri) deberent. „ Ita nimirum hic Philosophus Deorum cultum, parentumque veneratio-

* Sic *Cajus Caligula*, *fax* non immerito *generis humani* dictus, ex immatissimis sceleribus laudem publicam captare solebat, eique dicere solenne fuit: *Nil latolabilius inverecundia esse*. Sic *Heliogabalus*, *indomita ac rabida libidinis curula* à militibus vocari solitus, quid magis approbavit, quam vitam & vires omnes *Veneri* consecrare? Sic demum *Commodus Antoninus* flagitiosissima sua gesta, tanquam æterna memoria digna, monumentis publicis inferi iussit.

(a) In quodam disput. de qua *Xenophon* lib. IV. memorab.

rationem, ob consensum etiam Gentium id comprobantem, jure naturæ præceptum esse censet.

222. Inter memorata conprincipia cognoscendi juris naturæ optimo quoque jure recenseri merentur illa tria, quæ adstruit Reverendissimus & Magnificus D. P. Schmier (b) horum primum à posteriori *decalogum* ponit (si circumstantiam Sabbati excipias) de quo jam superius actum est. Alterum à priori est istud: *Quidquid simpliciter expedit, esse licitum ad felicem humanam naturam statum, id omne, spectato naturæ jure, est licitum.* Item: *quod in ordine ad eundem finem simpliciter expedit, esse præceptum vel prohibitum, id omne, naturali jure, est obligatorium.* Similiter: *quod simpliciter expedit, esse graviter vel leviter prohibitum, pro humani generis beata conditione, est de jure naturæ graviter vel leviter prohibitum.* Tertium, ut prædictæ felicitatis humanæ deprehendendæ indicium, suggerit idem Magnif. Author, *proprium cujuscunque hominis dictamen, si in statum plane indifferentem se ponat, & se ipsum examinet, quid auctori naturæ, de licita & illicita actione ante omnem casum particularem quærenti, consulisset.* Hanc doctrinam in nullo obveniente casu fallacem se reperisse idem Magnificus testatur, & exemplis soliditatem illius confirmans, ait: (c) „ Enimvero si dubium incidat: sitne v. g. in Republica „ vis privata concessa? liceatne fidem frangere? possitne jus „ subditis quæsitum auferri? ad regulas meas recurro, atque ex „ eo, quod homines, in statu prorsus abstracto interrogati, re- „ spondissent, nequiquam expedire societati civili, ut vis pri- „ vata, fidei violatio, aut ablatio juris quæsitæ permittatur, „ infero non licere uti privata vi, fidem frangere, aut subditis „ quæsitum jus auferre. „ Ita ille.

Alia tria conprincipia cognoscendi juris naturæ Magnif. D. P. Fran. Schmier.

Hanc doctrinam testatur idem Magnificus nunquam se reperisse fallacem;

223. Verum utcumque sit hypothesis ista satis ingeniosa, non omnibus tamen æque placet; & quidem Imo Clar. P. Desing (d) non quidem memoratis principiis refragatur; quoad tertium tamen advertit, tum solum illud firmum fore, *si in*

X 3

animam

(b) In Jurisp. cari. civ. lib. I. tract. I. cap. II. Sect. II. §. II. num. 74. & §. III. à num. 87. item in Jurisp. publ. univers. disp. præambula Sect. II. num. 42.

(c) Ibidem num. 45.

(d) Larv. detract. cap. V. Them. XXI. num. 4.

Qua tamen animam tam illustrem incidere, qualis fuit P. Francisci. Sunt quoad tertium principium non omnibus aque placet? tamen inquit, alia anima carni immersa, cruda, degeneres, refractaria, quas fortioribus indiciis prastringi saepe est necesse. Aliis illud ipsum principium tertium ex eo capite displicet, quod nitatur hypothese ficta, & consequenter ad veritatem detegendam minus apta; quod si enim (ita ratiocinantur) ponatur quis, ex mero etiam veritatis studio, animoque, prorsus omni passione ac praedicio libero, ad principium illud convolare; incertum tamen est, quidnam in qualibet particulari, circa juris naturae objectum, quaestione responsurus esset.

d nobis autem ut saltem proficua ad cognoscendum juris naturae objectum admittuntur. 224. His tamen non obstantibus, principia illa, & singulariter tertium Altesati Magnifici, ad cognoscendum jus naturae magno adjumento esse posse, non difficulter annuimus, simulque ad Lectorem nostrum petimus, ut in propriam suam mentem se velut solitarium revocet, ac obviente aliquo casu secundum illud principium procedat, & experietur, se hac via ad ipsum juris naturae fontem deducendum, unde plurimas deinde veritates ad ipsum illud jus pertinentes facillimo labore derivare valeat; cujus ratio in promptu esse videtur; Si enim homo principium hoc rite applicet, ad omnia prorsus objecta sit indifferens; ubi deinde nulla alia judicia promerit, nisi ex propriae rationis naturalis dictamine promanantia; cum autem Ratio humana sit lumen ab increato illo lumine descendens, nequam dubitandum esse videtur, illud ipsum, quod homo in eo statu indifferenti positus Authori naturae quaerenti consulere, ab eodem Authore naturae revera constitutum fuisse. Hinc optime Hierocles ad mentem Pythagorae dixisse legitur: *Idem est rationi parere, atque DEO. Natura enim, qua rationis est particeps, cum splendorem suum, suamque lucem sortita est, ea ipsa amplectitur, qua divina lex statuit: nec discrepat a DEI sententia animus, qui secundum DEUM se habet.*

225. Memoratis conprincipiis, ad indagandas juris naturae veritates, aliud similiter valde utile adjungimus, frequentatam scilicet Authorum probatorum lectionem, qua mediante si quaedam capita reperiantur, in quae omnes unanimiter consentiunt, prudenter judicari potest, ea, pro varietate objectorum, naturae legibus consona, vel dissona, aut iisdem permixta esse.

Talia

Talia sunt, quæ suggerit Imperator, (e) nimirum honeste vivere, alterum non lædere, suum cuique tribuere. His adde, quod non exiguum etiam adminiculum, ad indagandas juris naturalis veritates, præbeat studium *Philosophia moralis*; ex hac enim præcepta quædam generalia, quemcunque virtutis habitum respicientia, colligere licet. Hoc ut exemplis illustrius fiat, pone sequentes aut similes regulas: *In contractibus sunt omnia bona fide agenda: nemo cum alterius damno locupletari debet.* Ex his mox sequitur: *Dolos, fraudes, culpâsque evitari debere: aut si ejusmodi intervenerint, damnum inde natum resarciendum esse.* Hujusmodi regulæ, ab aliis etiam virtutibus magno numero suppetitandæ, si debita cum sedulitate, ac mente, à præjudiciis & affectibus purificata, applicentur, non exiguum cognoscendo juri naturæ adjumentum præstabunt.

Ponuntur alia adjumenta juri naturali cognoscendo apta.

Quorum posterius exemplis illustratur.

§. XXI.

Ostenditur utilitas juris divini, in specie sic dicti, ad cognoscendum jus naturæ.

226. **T**anta est juris hujus divini, in ordine ad disciplinam juris naturæ, utilitas, ut illud non immerito limpidissimum fontem appellare fas sit, ex quo genuinam legum naturalium cognitionem & interpretationem haurire valeamus. Est autem jus divinum *in specie sic dictum*, quod à DEO, ut Authore supernaturali, libere conditum, & in eo à jure naturæ diversum est, quod, licet & hoc eundem Conditorum agnoscat, non tamen aliter nisi ut Authorem Naturalem, præcipientem illa, quæ necessitas, & exigentia intrinseca objecti exposcunt. Hoc porro jus divinum duplex est, veteris nimirum ac novi testamenti: utrumque autem tam de publicis, quam privatis hominum actionibus, ad rectæ Rationis normam componendis, uberrime tractat.

Quid & quotuplex sit jus divinum in specie sic dictum.

227. Hanc in rem præclarissime scribit D. *Isidorus Pelusota* (f) & ostendit, melius à sacris Litteris, quam à ratione ac philosophia doceri, quæ ad mores formandos pertinent. En! quædam

(e) §. 3. Instit. de J. & J.
(f) Lib. IV. Epist. 91.

Praclara in banc rem scrip- ta D. Iffidori Petu- siota, quædam ejus excerpta. „ Christus ait : omnia quæ volueritis, „ ut faciant vobis homines, & vos facite ipsis similiter &c. „ quid quæso vel Platonis Dialogi, vel Homeri fabulæ, vel „ Legislatorum Codices &c. &c. Si ad hanc brevitatem, per- „ spicuitatemque conferantur? &c. Quod Dialogos conscrip- „ sit Eruditissimus Plato, dum conatur demonstrare, quid sit „ justitia? Nec tamen quidquam potuit proferre, quod esset „ perspicuum, aut persuadere quibusdam &c. Quam multa „ scripsit Aristoteles, Platoni se opponens, ejusque dogmata „ traducens velut in comœdia? sed neque ipse quidquam utili- „ tatis contulit &c. Comparent igitur cum iis, qui sapientes „ perhibentur, divinorum Oraculorum perspicuitatem, & de- „ sinant nugari, Divinamque Oraculorum dictionem amplectan- „ tur, quæ non ad ambitionem, sed ad utilitatem audientium „ respexit. „ Ita D. *Isidorus.*

D. Gund- ling scrip- turam à doctrina Jur. Nat. excludit. 228. Unde satis mirari non possumus, quod Illustris Nicol. Hieron. *Gundling* (g) nimis confidenter asserat, *Veritatem natu- ralem ex scriptura non posse disci, quia alias ex ea etiam Arith- meticam discere oporteret. Item: illos miserabiles homines esse, qui v. lint jus naturæ ex S. Scriptura docere: scriptura longe alium finem esse.* Ita *Gundlingius.* Sed liceat quærere Imo, An ex doctissimis hujus Authoris scriptis jus naturæ addisci pos- sit? Responsio procul dubio foret affirmativa, si eidem colloqui adhuc daretur. Sed quid, si quis probaret contrarium ex ipsiusmet præclarissimi Viri verbis, dicendo: *Veritatem natu- ralem, ex D. Gundlingii scriptis de jure naturæ, disci non posse; quia alias ex iis etiam Arithmeticam discere oporteret?* Nunquid hanc sequelam ut minus legitimam rejiceret? cur igitur ex Scriptura disci non posse asserit jus naturæ propterea, quia alioquin sequeretur, ex eadem Arithmeticam quoque disci de- bere? Liceat quærere 2do, an in doctrina juris naturæ sit abstrahendum à DEO? Responsio est negativa; ait enim: (b) *Mibi fixum est, DEUM ex systemate juris naturæ omitti non posse. Initium sapientiæ est timor DEI. Cur hic relinquamus DEUM? in Mathesti possum abstrahere à DEO: nihil hoc refert,* si

(g) In opere cui titulus. Discours uber- das Vernunft-Recht cap. 1. §. 5. apud Clar. P. Desing. in lary. detract.
 (h) Ibidem §. 32.

fi errem : secus se habet in moralibus , ubi displicet DEO , ni faciam. Ita rursus Gundlingius. Sed illud videtur imperceptibile, quod ideo veritatem naturalem ex scriptura disci non posse asserat, quia alias ex ea etiam Arithmeticam discere oporteret : Si enim in addiscenda Mathesi possum abstrahere à DEO, cur in addiscenda Arithmetica, quæ illius species est, non possim abstrahere à scriptura, & tamen ex hac addiscere jus naturæ ? Nunquid enim scriptura moralia docet, non vero mathematica ? Non minus igitur displicet DEO in addiscendo jure naturæ abstrahere à scriptura, quam ab ipso DEO, qui per eam nobis loquitur, & moralia, præsertim ea, quæ jus naturæ concernunt, nos docet ; in scriptura enim continentur *verba vita*, quod & ipsi Pharisei agnoverunt, ad quos Christus (i) *scrutamini*, inquit, *scripturas, quia putatis in ipsis vitam æternam haberi.* Perperam igitur, & ex ratione omnino infirma, Gundlingius S. Scripturam à doctrina juris naturæ excludit.

Quod pluribus ostenditur.

129. Hinc alibi (k) se corrigens, ita scribit : „ Quamvis non existimem, naturales veritates ex Scriptura demonstrari debere, expedit tamen ubique ostendere, quomodo ratio & scriptura concordent. Unde *Faquelot de La Conformité de La Foy avec la raison*, monstravit, quo pacto philosophiæ ex proprio fundo sit studendum, una tamen considerandum, quomodo cum ea consentiat scriptura ; *Stulta enim philosophia est, quam deferere moriturus debeo.* Leibnitius quoque scripturam spectavit : *Quia ne potest quidem aliter fieri.* Si Christianus factus sum, eosque non fero, qui Christianismum contemnunt. Ut quid ergo sepono revelationem, aliæque via incedo ? Multo etiam melius in res penetramus, si in auxilium Scripturam advocamus. „ Ita Gundlingius. Sed hæc qua ratione concordant cum Superioribus, ubi scripsit : *contradicta Veritatem naturalem è scriptura disci non posse.* Item : *Misericordes esse homines, qui velint jus naturæ ex S. Scriptura docere ?*

Gundlingius se ipsum corrigit.

Ostenditur

eum sibi

230. Legit forsitan interea Vir illustris etiam Serranum Platonis interpretem, qui ad hujus philosophi *Timæum* inter

Y

alia

(i) Joan. 5. v. 39.

(k) cit. cap. i. §. 29. - 39.

*Praclare
in banc
rem scri-
psit Serra-
nus in Pla-
tonis Ti-
maum.*

alia sic præclare scribit: „ Illud autem veritas existimandum
„ erit in philosophis, quod propius accesserit ad illam do-
„ ctrinam, quæ in sacris Bibliorum libris continetur, quæ
„ est una ac certa veritas, & Germana philosophia - - -
„ Rerum enim veritatem (illi Philosophi) non affirmant penes
„ se esse - - - fatentur se divino quodam sermone opus
„ habere, quo ad veritatem deducantur, quam se amice
„ amplexuros testantur, si quis demonstrarit, & meliora
„ docuerit. In hoc maxime argumento obscurissimo quidem
„ illo, id subinde inculcat Plato, auxilium à DEO implorans,
„ ut ducem se præbeat in his salcrosis mæandris &c. „ Ita
Serranus.

*Scriptura
servit
etiam ad
docendum
jus naturæ
infideles &
Atheos.*

231. Nec juvat, si quis ideo Scripturam à jure naturæ do-
cendo exclusam velit, ut jus illud Atheis quoque ac infideli-
bus inculcari possit; nam scriptura (ut ait Apostolus (l)) *Est
vividus sermo DEI, & efficax, & penetrabilior omni gladio au-
cipiti: & pertingens usque ad divisionem animi ac Spiritus,
compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum &
intentionum cordis: Cur non & infidelium & Atheorum? apta
igitur est scriptura ad docendum jus naturæ non tantum fideles,
sed & infideles, imo Atheos. Dein: quid Adversarii dicent ad
ea, quæ scribit Andreas Osiander itidem Protestanticæ Reli-
gioni addictus, & Professor Tübingensis (m) universalis, in-
quiens, experientia in cordibus fidelium, imo & infidelium
(nisi omnem prorsus humanitatis sensum exuerint) clamat, ma-
nifesta signa loquentis DEI conspici in scriptura, ex quibus Evi-
dentissime pateat, cælestem esse, atque ex ipsius DEI sinu pro-
latam Doctrinam, quæ Propbetarum & Apostolorum Libris
comprehensa est.*

*Dicta
Andrea
Osiandri.*

232. Quod porro vis ea Scripturæ insit, quam verba Apo-
stoli, paulo superius recitata, indicant, multiplicia præprimis
exempla gentiliam comprobant, qui ejusdem lectione commo-
ti, Profelytorum olim numerum adauxerunt, libere confiten-
tes, se non tantum fidem unius DEI, sed & alia juris naturæ
præcepta ex scriptura didicisse. Dein: an non illustre in ordine
ad

(l) Ad Heb. 4. v. 10. (m) In respons. ad Analysin Gregorii Valenti-
niani S. J. p. 1. Num. 6.

ad fidem Christianam testimonium hac in re præbet Eunuclus ille *Candacis Regina Æthiopum*, qui erat super omnes Gazas *Probatur ejus (n)* & lecto illo scripturæ loco *(o) tanquam ovis ad occi-* *exemplo*
tionem ductus est &c. acceptaque per S. Philippum ejusdem *Eunuclii*
 interpretatione non tantum fidem Christi, sed & optimam disci- *Candacis*
 plinam morum edoctus est, qua dein sedulo gentem suam im- *Regina.*
 buit. Verum ne antiqua solum in medium proferre posse vi-
 deamur: En! novum & illustrissimum exemplum in Viro iti-
 dem Illustrissimo D. Joanne *Wilmot* Comite *Roffensi* in Anglia, *Et Joannis*
 qui scelere contra naturam maximo, scilicet Atheismo se con- *Wilmot*
 taminaverat, quem & publice professus, non alio medio er- *Comitis*
 rorem hunc suum dedoceri se potuisse fassus est, quam cit. cap. *Roffensis.*
 quinquagesimo Tertio *Isaia*, sibi prælecto; tum enim agebat,
 „ sensisse se vim quamdam internam, sese trahentem, & lu-
 „ men tam vivum, cui resistere non posset. Verba Prophetiæ
 „ hujus instar totidem lucis radiorum sibi visa esse, qui Spiri-
 „ tum penetrarent suum: ita plane, ut non tam rationibus
 „ sibi propositis convictus esset, sed vi quadam superiore ra-
 „ ptus, deinceps in divinum suum Salvatorem tam fortiter cre-
 „ diderit, ut si eum vidisset inter nubes cœli apparentem. „
 Ita *Comes*, de quo plura scopo præsentis inservientia, videri pos-
 sunt apud Clar. P. *Desing* (p) qui merito hic exclamat: *Conclusio*
nam hoc saltem, aliisque exemplis monentibus larvati juris natu- *Patris*
ra Doctores resipiscerent, nec divinam Scripturam ac Religio- *Desing.*
nem à justitia naturali condiscenda excluderent Eum in finem, ut
Atheis profit.

233. Ast, inquires cum *Heineccio*; quid prodesse SS. Litteræ in docendo jus naturæ, cum non ab omnibus gentibus sint agnitæ, ac receptæ? Respondemus ad hanc instantiam in hunc modum: quamquam doctrinæ morales in S. Scriptura repertæ, & ad jus naturæ pertinentes, non omnibus gentibus cognitæ sint *ut revelatæ*, non tamen reperire est ullam gentem de moratoribus, quæ non agnoscat illas ut naturaliter justas; sin vero considerentur *ut revelatæ*, apud Christianos certe majus habere pondus Authoritatis debent, quam quorumlibet Doctorem libri, de jure naturæ tractantes, vel quælibet labilia

Y 2

ratio-

(n) Act. 8. v. 27.

(o) Isaïæ 53. à v. 7.

(p) In cit. larv. detract. cap. X. f. 67. & seq.

Solvitur instantia celebris ex eo desumpta, quod SS. Scriptura ab omnibus gentibus non sint agnita aut recepta.

rationis judicia. Cuilibet igitur sanæ mentis considerandum relinquitur, an in tradendo vel scribendo Jure Naturæ pro juvenibus aut Viris Christianis, multo magis pro Europæis, & maxime pro Germanis nostris, omittenda sit S. Scriptura? Cum enim *Ratio nos obliget ad id, quod optimum est*, ut habet ipsemet *Heineccius (q)* cur quælo non obliget eadem Ratio ad sententias potius *Moyſis, Davidis, Salomonis, Jeremiæ, Pauli*, imo ipsius Christi, juri naturæ studentium animis instillandas, quam Ethnicorum Philosophorum, qui ut ex *Serrano* nuper audivimus, ipsimet fatentur, *se divino quodam sermone opus habere, quo ad veritatem ducantur?* Perperam igitur docet *Heineccius (r)* *jus naturæ derivandum non esse ex S. Litteris, nec ex legibus positivis divinis*; cujus contrarium ipsemet etiam *Pufendorfius* agnovit, dum scripsit, (s) *quod divina Littera liquidius cognoscendo juri naturæ plurimam lucem afferant.*

Ipsemet Heineccius fatetur juris naturæ cum S. Scriptura concordiam.

234. Dein: Cur ex SS. Litteris jus naturæ (etiam imbuendo gentiles) derivandum non sit? cum tamen ipsemet *Heineccius (t)* fateatur, quod, *cum idem sit revelationis ac rectæ rationis Auctor - - - non modo multa, quæ ratio di-* *fatetur* *est, in SS. Litteris repetantur, sed & miram esse utriusque juris consonantiam; nec quidquam DEUM in Sacris pandectis vel præcipere, vel prohibere, quod juri per rectam rationem promulgato adversetur.* Liquido proin constat, minime congruere rationi doctrinam *Gundlingii, Heineccii, & aliorum, volentium, S. Scripturam à docendo jure naturæ exclusam, sed multo sapientius hoc in passu sentire illustrem Leibnitium*

Sapienter hoc in passu sensit Leibnitius.

(u) ita scribentem: Recte à viris doctis inter desiderata relatum est. *Jus Naturæ & gentium traditum secundum disciplinam Christianorum, id est Christi documentis τὰ ἀνώτερα sublimia divina sapientum.* Ejusmodi autem sapientes quinam sunt alii, nisi qui in tradendo jure naturæ SS. Litteras ut *Cynosuram* respiciunt, ac velut ipsissimam legum naturalium promulgationem suspiciunt: nec immerito; cum ex iis totum jus naturæ addisci possit; quippe cujus præcepta fere omnia, paucis licet verbis, solus præprimis in se complectitur *Decalogus*; cui

Ex S. Scriptura totum jus na-

(q) In prælect. Acad. ad Pufend. de off. H. & C. Lib. II. cap. II. §. m. 314.

(r) J. N. lib. I. §. 15. (s) De Jure N. & G. lib. II. cap. III. §. 13.

(t) Cit. §. 15. (u) In præf. Cod. Jur. Gent.

cui si adjungas ea, quæ Salomon in proverbii, Ecclesiasticus, turæ addi-
Prophetæ, ac ipsi Libri historiales *singillatim* exponunt, & *sci potest.*
illa demum, quæ novum testamentum subministrat, næ com-
pletam juris hujus noticiam tibi comparabis.

235. Audi, quæso, quid in hanc rem S. Augustinus: (w)
„ Quæ disputationes, ait, quæ litteræ quorumlibet Philoso-
„ phorum, quæ leges quarumlibet civitatum, duobus præce-
„ ptis, ex quibus Christus dicit, totam legem Prophetasque
„ pendere, ullo modo sunt comparandæ? - - - Hic Physica,
„ quoniam omnes omnium naturarum causæ in DEO Creatore
„ sunt. Hic Ethica, quoniam vita bona ac honesta non aliun- *Præclara*
„ de formatur, quam cum ea, quæ diligenda sunt, quem- *in banc*
„ admodum diligenda sunt, diliguntur, hoc est, DEUS. *scripta S.*
„ & proximus. Hic Logica, quoniam veritas, lumen- *Augustini.*
„ que animæ rationalis non nisi DEUS est. Hic etiam laudabi-
„ lis Republicæ status; neque enim conditur & custoditur
„ optime civitas, nisi fundamento & vinculo fidei, firmaque
„ concordia, cum bonum commune diligitur, quod summum
„ ac verissimum DEUS est; utque in illo invicem sincerissime se
„ diligant homines, cum propter illum se diligunt. „ Ita S.
Augustinus. Quis ergo non concludat cum Clar. P. *Defing Christiana-*
(x) 1. mo injuriam fieri Europæis, tradendo illis jus naturæ *nus Doctor*
sine Christo, extra quem nullum jus solidum, stabile & æter- *in tradem-*
num; sicut nullam salutem agnoscunt. 2. do. Doctorem Chri- *do jure nat.*
stianum tradentem jus naturæ, etiam Paganis, ex Charitate *illicite ab-*
teneri S. Scripturam & doctrinam Christianam adhibere: præ- *strabit à*
cipue, si facile ea cum naturali congruit, aut eadem est. *Scriptura.*

§. XXII.

Alia adjumenta cognoscendi Jus Naturæ.

236. **I**nter cætera adminicula, quæ discendo juri naturali in-
serviunt, est etiam *Jus Canonicum*, constat enim vel
obiter Corpus juris illius inspicienti, per Sacros Ca-
nones inibi contentos, officia erga DEUM, se ipsum, & pro-
ximum

Y 3

(w) Epist. 187. alias 3. ad qq. Volusiani.

(x) Loc. cit. cap. IV. Them. X. Num. 4. & cap. X. Them. IV. Num. 5.

Jus Canonicum est etiam inter adminicula discendo juri naturalis apta.

Commen- datur idem Jus Canonicum à Justiniano Imperatore.

Ratio as- sertis no- stri.

Jus civile Romanum etiam in- servit ad- discendo juri naturalis.

ximum (in quibus summa juris naturæ sita est) non tantum declarari , sed & valide confirmari , extendi , & ad perfectionem Evangelicam sublimari ; prout Orbis Catholicus firmissime tenet , & ipsemet Imperator in suis constitutionibus Jus Canonicum *Sacrarum ac divinarum Regularum* nomine compellat , quas leges civiles *non dedignatur imitari.* (y) Imo (z) ait : *Sacros Canones non minus quam leges valere , etiam nostræ volunt leges quod enim Sacri Canones prohibent , id etiam & nos per nostras abolemus leges.* Minime proin curandi sunt Cavilli & scommata tum ipsius *Lutheri* tum ejus assecularum , quæ in Sacros Canones evomere non erubuerunt. Vid. de his *Clar. P. Schwarz* (a) Ratio porro asserti nostri , de utilitate Juris Canonici ad jus naturale discendum , inter alias , ea est , quod S. Canones à SS. Pontificibus tanquam Christi Vicariis , ligandi atque solvendi amplissima potestate ditatis , post maturas præhabitas deliberationes , & consultationes , tum extra , tum intra Concilia , emanarint ; è quibus Pontificibus non pauci , pro constitutionum suarum veritate ac justitia comprobanda , exquisita tormenta , & mortem ipsam perpessi sunt. Quis ergo prudenter inficiari poterit , Sacra illa jura ad indagandam justitiam naturalem plurimum roboris , præ aliis Neotericorum scriptis , possidere ?

237. Alterum adminiculum non exiguum juri naturali addiscendo præbet *jus civile Romanum* : Quamvis enim neminem extra statum , ubi receptum est , obliget (nam *extra Territorium jus dicenti impune non pavetur* (b)) plurima tamen in se continet , quæ naturæ rationali universæ & gentibus adaptata noscuntur. Agnovit hoc etiam *Illustris Pufendorfius* , ita scribens : (c) „ Fatendum est , quidquid adhuc Romanæ juris , „ prudentiæ superest , juri naturali plurimum lucis attulisse , „ non solum quia isti magis opere curæ fuisse apparet , omnia „ ad rectam rationem & æquitatem revocare , sed etiam , quia „ plurima , ad pædiam juris naturalis spectantia , ab Jctis Romanis luculenter fuere pertractata. *Addit.* Quantamcunque „ tamen laudem juri Romano tribuamus , fatendum utique est , „ peculiari

(y) Nov. 83. cap. 1. (z) L. 45. Cod. de Epis. & Cler.

(a) Loc. sæpe cit. f. 202. & seqq. (b) L. fin. ff. de jurid.

(c) Apud *Clar. P. Schwarz* loc. cit. f. 198.

„ peculiari adhuc d disciplina juris naturalis opus fuisse, siqui-
 „ dem doctrinæ morali sua constare debebat perfectio. Nam
 „ nec omnia, quæ ad pædiam juris naturalis pertinent, in ju-
 „ risprudentia Romana ita accurate, prout par erat, deducta
 „ inveniuntur; & cum ibidem naturalia positivis, & quæ ex
 „ peculiari indole Reipublicæ Romanæ proveniunt, immixta
 „ sint, ista utque liquido discernere non poterit, nisi qui
 „ aliunde hauserit, qua nota hæc ab illis dignoscantur. „
 Ita ille. Videatur etiam *Albericus Gentilis* (d) & illustris
Leibnitius (e) *

*Prout
 agnovit ?
 etiam Pu-
 fendorffius.*

238. SS. Patrum Testimonia ** non modicam quoque juri
 naturæ cognoscendo conferunt utilitatem; cum enim singula-
 riter à DEO electi fuerint, ut præcipuam Reipublicæ curam
 gererent, non dubitandum est, quin speciale quoque lumen
 cœlitus adepti sint, quo prælucente multo exactius quam Gen-
 tiles cognoverint ea, quæ hominibus in omni statu justa vel
 injusta, & consequenter licita vel illicita forent. Hinc reji-
 cienda merito est eorum opinio, qui contendunt, in agnoscen-
 do jure naturæ *soli rationi*, nullatenus vero Auctoritati inniten-
 dum esse; si enim hoc verum esset, nullum unquam jus, nisi
 cerebrinum posset habere locum, totumque Regimen Spiritus
 privatus teneret; cum quilibet solum id rectum judicaret, quod
 privatim intra se tale existimaret; prout etiam observat *Plato*,
 qui in *Theoteto* acute ostendit, quanta sequerentur absurda, si
 quilibet homo sibi metipsum mensura foret; tunc enim idem esset
 album, quia hic homo tale esse putaret, idemque nigrum foret,
 quia multi alii nigrum esse opinarentur: ulterius dein
 considerans, opiniones nostras morales fere de rebus *agendis*,

*SS. PP.
 Dicta sunt
 etiam uti-
 lia ad co-
 gnoscen-
 dum jus
 natura.*

*Rejicitur
 eorum opi-
 nio, qui in
 cognosce-
 do jure
 natura soli
 rationi,
 nullatenus
 vero Au-
 doritati
 id
 inniten-
 dum esse
 volunt.*

(d) De Jure Belli l. 1. cap. 3. (e) In præfat. ad Cod. J. Gent. diplom.

* Illustris D. Gundling. loc. cit. cap. 1. dicit, *se de omnibus legibus civi-
 libus populorum ostendere posse, eas esse Ipsam Rationem: hæc tantum
 agi, ut quæ in illis Arbitraria sunt, separentur ab Absolute Necessariis.*
 Verum *Clar. Desing* loc. cit. cap. 9. f. 50. *Consilium hæc de separandis
 arbitrariis à necessariis non approbat, sed ut periculosum ac supervacuum,
 imo impossibile non sine ratione rejicit.*

** Præsertim legi merentur illi, qui Christiana doctrina tanquam rationi
 consona gentiles imbuerunt, ut *Justinus*, *Augustinus* de civit. DEI.
S. Thomas contra gentes &c. quippe qui non tantum ea tradiderunt,
 quæ fide divina sunt credenda, sed insuper Virtutes morales, ac
 Decalogum sat copiose explanarunt.

*Praclara
in banc
rem dicta
Platonis.*

id est de futuro esse, illos solum de futuris apte judicare posse affirmat, qui in re quacunq; magis practici sint. Sic v. g. „
„ si quis Medicinæ imperitus arbitretur futurum, ut se corripiat febris, futurumq; sibi illius calorem; alius vero quidam Medicinæ peritus contra exillinet: ex utrius sententia „
„ censemus, futuri illius casus exitum eventurum? - - - At „
„ de vini dulcedine seu acerbitate futura agricolæ opinio, non „
„ vero Cytharædi obtinebit. Neque profecto de eo sono, qui „
„ concinnus inconcinnusve sit futurus, melius judicabit Pædotriba, „
„ quam Musicus, qui & ipsi postea Pædotribæ concinnus videbitur. - - - Nonne & legum ferendarum institutum, & qui illis propositus est finis utilitas, ad „
„ futurum referuntur? Nemo tamen est, qui non fateatur, „
„ civitatem, dum leges condit, ab illo utilitatis sine sæpe excidere. - - - Abunde igitur à nobis adversus tuum præceptorem (*Prothagoram alloquitur*) dictum sit, quod necessario fatendum illi sit, alium alio sapienterem esse, & illum „
„ quidem sapientem hominem rerum esse mensuram: nihil autem „
„ necesse esse, me, qui imperitus sum, esse mensuram. „
Ita Plato.

Idem Luculentius docet S. Augustinus.

239. Verum adhuc Luculentius hoc ipsum argumentum promovet S. Augustinus (f) ita scribens: „ Unde igitur exoriar? „
„ ab Authoritate, an à ratione? Naturæ quidem ordo ita se „
„ habet, ut cum aliquid discimus, rationem præcedat „
„ Auctoritas. Nam infirma ratio videri potest, quæ cum „
„ reddita fuit, Auctoritatem postea, per quam firmetur, „
„ assumit. Sed quia caligantes hominum mentes consuetudine „
„ tenebrarum, quibus in nocte peccatorum, vitiorumque velantur, „
„ perspicuitati, sinceritatique rationis aspectum idoneum intendere nequeunt; saluberrime comparatum est, ut „
„ in lucem veritatis aciem titubantem veluti ramis humanis „
„ opacata inducat Auctoritas. Sed quoniam cum iis nobis res „
„ est, qui omnia contra ordinem & sentiunt & loquuntur, & „
„ gerunt? (*nempe cum hæreticis*) nihil aliud maxime dicunt, „
„ nisi Rationem prius esse reddendam, morem illis geram, „
„ Quod fatear in disputando vitiosum esse suscipiam - - - „
„ Ratione

(f) Lib. I. de moribus Eccles. cap. II.

„ Ratione igitur quæramus Quemadmodum sit homini viven-
 „ dum? „ Ita S. *Augustinus*, qui, ut vides de jure naturæ
 discendo agit, quomodo nimirum sit homini vivendum; quam-
 vis autem fateatur, vitio non carere, ut in hoc à *Ratione* ini-
 tium ducatur, iniquitate tamen Hæreticorum, nil nisi *rationem*
solam continuo clamantium, adactum se esse dicit, ut, invitus
 licet, vitio hic morem gerat.

240 Idem S. Pater alio in loco suadens, quomodo jus na- *Alia ejus-*
 turæ sit discendum, sic scribit: (g) „ Hæc autem disciplina *dem S. P.*
 „ ipsa DEI Lex est, quæ apud eum fixa & inconcussa semper *in banc*
 „ manens, in sapientes animas quasi transcribitur, ut tanto se *rem dicta.*
 „ sciant vivere melius, tantoque sublimius, quanto & perfe-
 „ ctius eam contemplantur intelligendo, & vivendo custodiunt
 „ diligentius. *Hac igitur disciplina eis, qui illam nosse de-*
 „ *siderant*, simul geminum ordinem sequi jubet, cujus una
 „ pars vitæ, altera eruditionis est. Adolescentibus ergo stu-
 „ diosis ejus ita vivendum est, ut à venereis rebus, ab illece-
 „ bris ventris &c. se absterneant. - - - Sequitur ut dicam,
 „ quomodo studiosi erudiri debeant, qui sicut dictum est
 „ (nempe ad leges naturæ) vivere instituerunt. Ad di-
 „ scendum item necessario dupliciter ducimur, Auctoritate
 „ & ratione. Tempore Auctoritas, se autem ratio prior est:
 „ Aliud est enim, quod in agendo anteponitur, aliud quod
 „ pluris in appetendo æstimatur. Itaque quamquam bonorum
 „ Auctoritas imperitæ multitudini videatur esse salubrior,
 „ ratio vero aptior eruditis, tamen, quia nullus hominum
 „ nisi ex imperito peritus fit; nullus autem imperitus novit,
 „ qualem se debeat præbere docentibus, & quali vita esse do-
 „ cilis possit, evenit, ut Omnibus bona Magna & occulta
 „ (*hoc est sibi nondum nota*) discere cupientibus non aperiat
 „ nisi Auctoritas Januam; quam quisque ingressus sine ulla
 „ dubitatione vitæ optimæ præcepta sectatur; per quæ cum
 „ docilis factus fuerit, TUM DEMUM discet, & quanta ra-
 „ tionem prædita sint ea ipsa, quæ secutus est ante rationem;
 „ & quid sit ipsa Ratio, quam post Auctoritatis incuna-

Z

bula

(g) Lib. II. de ordine cap. VIII. & IX.

„ bula firmus & idoneus jam sequitur. &c. Ita rursus *S. Augustinus*; quæ omnia ipsa ratio dicitur, qua docemur, vitam socialem sine auctoritate subsistere non posse. Sic enim liberos (non raro propria eorum adhuc debili, *ratione refragante*) parentibus obtemperare oportet; quod idem de uxore respectu mariti, de militibus respectu Ducum, affirmandum est; et si eorum, quæ sibi præcipiuntur, rationes non penetrent, sed potius eorum propria Ratio contradicat.

Apposite quoque ad præfens institutum S. Thomas
quoque ad (b) ita differit: „ Quædam sunt in humanis actibus adeo explicita, quod statim cum modica consideratione possint approbati vel reprobari per illa communia & prima principia, „ *præfens institutum*
loquitur „ quædam vero sunt, ad quorum judicium requiritur multa „ *S. Thomas.* „ consideratio diversarum circumstantiarum, quas considerare „ non est cujuslibet, sed sapientum. Necessè est, „ quod omnia præcepta moralia pertinent ad legem naturæ, „ sed diversimode; quædam enim sunt, quæ statim per se ratio naturalis cujuslibet hominis dijudicat esse faciendâ „ vel non faciendâ; sicut *honora patrem* &c. quædam vero „ sunt, quæ subtiliori consideratione à sapientibus judicantur „ esse observanda: & ista sic sunt de lege naturæ, ut tamen „ indigeant disciplina, qua *minores à sapientibus instruuntur*, „ sicut illud *coram Cano capite consurge* &c. „ Ita *S. Doctor.*

Theologorum conclusa quantum ad cognoscendum Jus Nat. 242. Adjumentis cognoscendi jus naturæ merito quoque adnumeranda sunt Theologorum conclusa. De his ait *Grotius* (i) *ubi in re morum consentiunt, vix est, ut errent; quippe tum juvent perspicaces admodum ad ea videnda, qua in aliorum dictis reprehendi possunt; in quo ipso diversa tuendi studio laudabile præsentent modestia exemplum, rationibus inter se certantes, non, qui mos nuper adeo litteras inquinare cepit, convitiis, turpi fatu impudentis animi.*

Calumniæ Pufendorfii in Theologia 243. Displicent hæc, quoad Catholicos Theologos, *D. Pufendorfii* (k) ita scribenti: „ quare hinc illos excluderim „ scriptores, qui inter Sectæ Romanæ addictos, mores sibi „ atque

(h) l. 2. q. 100. art. 1.

(i) In proleg. §. 52.

(k) In præfat. ad Libb. de J. N. & G.

„ atque conscientias hominum regendas sumpsere, quos ipse ^{gos Carbo-}
 „ Grotius & alii magno agmine in partes vocare gaudent: ^{licos,}
 „ ejus rei ratio mihi apud cordatos satis constabit. Scilicet
 „ *istis hominibus suorum traditorum nullum certum fundamen-*
 „ *tum*, aut hypothesin substernere solenne est: sed præter illa,
 „ quæ à ICtis mutuari solent, frivolas ut plurimum quæstio-
 „ nes paribus ratiunculis confirmare contenti, de cætero *inte-*
 „ *gras legiones sua Secta scriptorum allegasse* præclarum habent,
 „ quorum unum si noveris, omnes noveris, ita omnes magno
 „ conatu magnas nugas agunt; ut tamen vix ulla sit quæstio,
 „ in qua isti in partes non discedant, cujus instituti hæc est
 „ arcana ratio, ut postquam inter fundamenta sacre istorum
 „ Reipublicæ est, hominum conscientias non ratione, sed au-
 „ thoritate Sacerdotum regi, ubique in promptu sit Authorum
 „ nubes, quæ qualemcunque sententiam stabilire idonea sit,
 „ prout quemque persuaderi ipsorum interest. Atque inde bo-
 „ no publico pessime mereri arbitramur, qui in tanta solida-
 „ rum scientiarum luce, ad istas adhuc nugas, regni tenebra-
 „ rum foetum juxta ac stabilimentum, juventutem manu-
 „ cere laborant. „ Ita *Pufendorfius*, ex mero suo beneplaci-
 „ to, & absque ulla ratione, nec minus, ut apparet, ex imma-
 „ ni aversione animi, qui tamen paulo ante protestatus est, se
 „ antiquitati debitum honorem neutiquam detrahere velle.

244. Continere nos certe haud possumus, quin aliquali-
 ter jure retorsionis hic utamur, & nonnulla in virum Illustrem
 regeramus, quæ Theologis catholicis affingit. Nec ipsemet, si
 adhuc viveret, id ægre posse ferre videtur; scripsit enim: (1)
cur agere feram; quam ego in alios libertatem mihi sumfi, ean-
dem alios quoque in me exercere? ait igitur I. *istis hominibus*
 (hoc nomine, in his circumstantiis sat contemptibili, pro sua
 humanitate, compellat præstantissimos insimul ac piissimos, &
 à protestanticæ quoque Religionis Authoribus, ipso *Pufendorffio* ^{Regerun-}
 ob id conquerente, magno in honore ac pretio habitos, cele- ^{tur in su-}
 berrimos Theologos, D. Thomam Aquinatem, Bonaventuram, ^{um Autho-}
 Suarezium, Vasquezium, Scotum &c.) *istis hominibus suorum* ^{rem.}

Z 2

tradito-

(1) In Epist. ad Scherzerum super censura quadam &c.

traditorum nullum certum fundamentum esse. Liceat præprimis hic quærere ex Authore illustri: à *temetipso* hoc dicis, an alii dixerunt tibi? an ipsemet D. *Pufendorfius* vastissima tot Theologorum Catholicorum volumina legit, an non? primum non esse factum, videtur extra dubium; tum propter ingentem eorum molem, tum quia alioquin saltem unicum illorum assertum adducere debuisset, * prout certe fecisset, si legisset, & reperisset, cui solidum fundamentum deesse convinci possent. Si vero non legit, eo magis impegisse censendus est, quod vel ex propria mente præjudiciis oppleta, vel aliorum malevolorum dictis nimium credulus, non tantum contra regulas prudentiæ enormiter peccarit, sed & contra Charitatem, ac justitiam, & consequenter contra *socialitatem*, quam tamen unicum juris naturæ principium constituit, gravissime deliquerit, ea, quæ ex sola relatione unius aut alterius infensi, contra Viros illos præclarissimos perceperat, famoso suo scripto pro genuina veritate obtrudere volendo.

Major est 245. II. Ait, quod Theologi Catholici *integras legiones*
Authori- *sua secta scriptorum allegasse præclarum babeant &c.* Verum si
tas Theolo- in hoc error est, majoris certe reus est *Pufendorfius*; nonne
gorum Ca- enim & ipse potissimum fundamentum, pro stabiliendo suo ju-
tholicorum ris naturalis principio, in Auctoritate, & quidem præcipue scri-
quam Anti- ptorum Ethnicorum reponit? legat, qui volet, librum ejus II.
quorum de J. N. & G. Cap. III. §. 15. & vera nos dixisse fatebitur.
Philoso- An non magis Christiano Authori convenit, in docendo jure
 na-

* Placet hic annectere, quæ in ordine ad lectionem antiquorum Authorum de *Pufendorfo* scribit *Bæclerus* in quadam epistola, quam allegat *Cottfridus Mascovius* in præfat ad novam editionem *Pufendorfi* librorum de J. N. & G. fol. m. 17. verba *Mascovii* sunt ista.
 „ Interiorum litterarum laudem ei (*Pufendorfo*) negat *Bæclerus*.
 „ nam quum apud illustrem *Boineburgium* de elementis ejus prudentiæ universalis judicium ferret, confiare sibi, ajebat, invivis
 „ etis argumentis, *Pufendorfi* in lectione Veterum non tam verum
 „ satum esse, quam jactitet. Neque se temere hic decipi addit,
 „ utpote qui nimis diu hoc saxum volverit. „ Ita *Mascovius*. Verum hæc eum solum in finem adduximus, ut ex confessione Authoris protestantici haberetur, *Pufendorfi* non adeo sedulum fuisse in lectione Authorum Veterum, etiam scopo suo interviuentium; multo minus igitur legerit Theologos Catholicos, à quibus aliunde noverat, sua dogmata non probari.

naturæ, niti auctoritate Virorum, Numinis veri cognitionem habentium, quam Philosophorum gentilium, plura dogmata juri naturæ contraria admittentium? An non dedecet, neglectis celeberrimis Doctoribus Christianis, jus naturæ è Poëtarum antiquorum lacunis haurire, conclusiones vero Priorum ut nugæ traducere? Sed hæc per transennam, Pergimus nunc ad reliqua cognoscendi juris naturæ adjumenta.

246. His annumeramus etiam effata ICtorum, de quibus denuo Grotius (m) *juris Romani*, ait, *scientiam profitentium tria sunt genera. Primum eorum est, quorum opera in Pandectis, Codicibus Theodosiano & Justiniano, & in Novellis constitutionibus apparent.* Recensitis dein secundo & tertio genere, ita pergit: *Primis multum defero: nam & rationes sæpe optimis suppeditant ad demonstrandum id, quod juris est natura: & eidem juri, neque minus gentium juri testimonium sæpe præbent.*

247. Antiquorum pariter Philosophorum & Poëtarum sententiæ, quibus ex usu & observantia gentium ea suggerunt, quæ sanæ rationi congruunt, aut ab ea deflectunt, non exiguam cognoscendo juri naturali utilitatem conferunt; dummodo in Lectione utrorumque circumspectio adhibeatur; in utrisque enim præprimis aliqua reperiuntur juri naturæ contraria; Poëtarum vero non expurgati, in addiscendo eodem jure magis obfunt, quam profit.

248. Historia demum summopere juri naturæ addiscendo conducit; ut enim sæpe laudatus Grotius discutit: (n) *Historiæ duplicem habent usum, qui nostri sit argumenti: nam & exempla suppeditant, & judicia. Exempla, quo meliorum sunt temporum ac populorum, eo plus habent auctoritatis: ideo Græca & Romana vetera lætevis prætulimus. Nec spernenda judicia præsertim consentientia: jus enim naturæ ut diximus, aliquo modo inde probatur; jus vero gentium non est, ut aliter probetur.*

(m) In proleg. §. 53.

(n) Ibidem §. 46.

**Conclusio
operis.**

249. Verum de hac, ut ut spinosa, celebratissima tamen, & insimul utilissima materia, calamum retrahere temporis angustiae monent. Quamvis autem gloriari minimè valeamus, quod per hucusque disputata metam, in assignando genuino, cognoscerdi juris naturæ principio, felicius præ aliis tetigerimus; Numine tamen adjuvante, scopulos haud paucos à nobis detectos esse confidimus, in quos alioquin incauti juvenes (in quorum unice gratiam & commodum isthæc edidimus) quorundam Auctorum, de hoc ipso objecto tractantes lucubrationes evolvendo, impingerent, vel quos ob latentia sophismata non agnoscerent, vel ob verborum, quibus non raro obteguntur lenocinia, non adeo periculosos esse adverterent. Hujusmodi proin Tyronibus sedulam hujus opusculi lectionem summoperè commendamus spe freti, correspondentem suæ industriæ fructum eos exinde reportaturos, ad laudem perennem Authoris Naturæ, qui

In omnibus glorificetur DEUS.

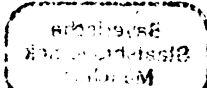

PARERGA

P A R E R G A

EX
UNIVERSO JURE SELECTA.

1. **E**fficacia legum tum Ecclesiasticarum,
2. Tum civilium, non dependet ab acceptatione populi.
3. Subditus tam physice,
4. Quam moraliter à suo territorio absens non tenetur legibus illius;
5. Prout econtra peregrini non obligantur ad leges particulare, alieni territorii.
6. Ecclesia potest præcipere actus merè internos
7. Ad introducendum consuetudinem contra legem, conducunt tum actus formaliter mali, tum bona fide exerciti.
8. Si postulatio concurrat cum electione, non admittitur; nisi numerus postulantium sit duplè major, quam eligentium.
9. Leges ab Episcopis extra Synodum latae, sunt perpetuae.
10. Episcopus potestate ordinaria non tantum dispensat in lege Pontificia tunc, quando facultas dispensandi expressè, vel tacitè concessa est,
11. Sed etiam regulariter in iis casibus, in quibus dispensatio non est expressè à Pontifice reservata.
12. Vi Concilii Trid. Sess. 24. de Reform. c. 6. Episcopus etiam potest dispensare in irregularitate, ex delicto occulto alieno contracta.
13. Nomine delicti ejusmodi occulti non venit illud, quod non est simpliciter notorium, ac publicum;
14. Nec illud, quod in uno tantum loco est notorium;
15. Sed quod omnino vel penè occultum est;
16. Licet tale non sit, quod probari non possit.
17. Trident. negans Episcopo facultatem dispensandi in irregularitate, ex delicto ad forum contentiosum deducto, non est intelligendum de casu, quo reus in judicio fuit absolutus.
18. Contractus pupillorum sine auctoritate Tutorum inti, nec obligationem naturalem producant.
19. Filio impuberi in electoratu succedenti, etiam hodie in testamento paterno rectè Tutor datur, excludens legitimum, seu proximum agnatum,
20. Prælatos sine consensu Capituli potest agere & excipere.
21. Nisi causa sit valde ardua, magnamque expensarum.
22. Ubi probabiliter saltem consilium Capituli requiritur.
23. Bonæ fidei Possessor non tenetur fructus ex re aliena perceptos, & consumptos restituere, licet exinde factus sit locupletior.
24. Spoliatus ante omnia restituendus est, quamvis à spoliante objiciatur ei notorius defectus proprietatis; nisi spolians notorius ejusdem rei dominus sit.
25. Male in judicio absolutus vi rei judicata non fit tutus in conscientia.

26. *Per matrimonium invalidum à Clerico Minorista contractum, beneficium illius non vacat ipso jure.*
27. *Contra concordata Germaniæ locum habet præscriptio.*
28. *Vota Capitularium in susceptione ad S. Professionem religiosam sunt decisiva non tantum de consuetudine, sed etiam de jure scripto.*
29. *Quod si tamen Albati constet injuste à Capitularibus novitio assensum denegari, potest illum se solo ad S. Professionem admittere.*
30. *Nomine prohibitiæ alienationis rerum Ecclesiæ non venit hypotheca generalis, in bonis ejusdem constituta;*
31. *Benè tamen repudiatio juris Ecclesiæ delati, v. g. hæreditatis, aut legati &c. à Prælato privative facta.*
32. *Commodatarius regulariter tenetur de culpa levissima.*
33. *Prout etiam negotiorum gestor*
34. *Depositarius in rebus propriis diligentissimus, culpam latam committit, si non eandem diligentiam impendat circa rem depositam*
35. *In venditione hæreditatis jus accrescendi transit in emptorem.*
36. *Pater in gratiam filii proprium feudum resutans, huic sine liberis mortuo non succedit.*
37. *Uxor ratione dotis præfertur creditoribus anterioribus, etiam expressam hypothecam habentibus.*
38. *Filii familias non possunt testari de peculio adventitio extraordinario.*
39. *Querela inofficiosi testamenti competit Fratribus germanis defuncti testatoris, licet ipsis non sit prælata persona turpis.*
40. *Neutro jure potest detrahi falcidia à legatis piis, nisi hæres similiter sit causa pia.*
41. *In successione collateralium ab intestato, Fratrum defunctorum Filii, si soli sint, succedunt in capita.*
42. *Privilegium percipiendi decimas pio loco indultum, regulariter non comprehendit decimas novalium.*
43. *Non subsistit lex amortitionis.*
44. *Sponsalia gravi & injusto metu extorta, sunt ipso jure nulla, præterquam in præjudicium extorquentis.*
45. *Admodum probabile est, non valere matrimonium contractum à persona Catholica cum Acatbolica sub pacto, ut vel aliqua vel omnis proles educatur in secta illa heterodoxa.*
46. *Pontifex dispensans in radice matrimonii, indirectè legitimare valet quoad temporalia, etiam extra suum territorium.*
47. *Tortura est licita.*
48. *Reus juridicè interrogatus non tenetur in conscientia crimen fateri.*
49. *Licitum est aliquando femina pro servanda fama, in qua cateroquin est, propriam sobolem in loco tuto exponere.*
50. *Qui pro defensione rerum suarum, magni valoris, furem occidit, vel mutilat, non fit irregularis.*

